

Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ  
ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΙ

Ένδεκα χιλιόμετρα  
λιρών χαρτονόμισμα

ύπὸ Μάρκου Τοναίν

καὶ ἄλλα ἀφηγήματα τῶν

Ἐρ. Στάνλεϋ - Οὐΐλ. Στέδ

Π. Ριζὰλ - Κ. Ντάτον - Καρ. "Ολλανδ



Προλογικὸ σημείωμα καὶ φιλολογική ἐπιμέλεια

Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΗΘΗ

*Βασιλίκη Ι. Λαζαρόποδησ*

**Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ  
ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΙ**

**Βιβλίο πρῶτο**

# Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΙ

*'Ενδες ἑκατομμυρίου λιρῶν  
χαρτονόμισμα*

ύπὸ Μάρκου Τουαίν

καὶ ἄλλα ἀφηγήματα τῶν  
Ἐρ. Στάνλεϋ - ΟὐΪλ. Στὲδ  
Π. Ριζὰλ - Κ. Ντάτον - Καρ. "Ολλανδ

*Φιλολογικὴ ἐπιμέλεια  
Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλον*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΗΘΗ

Τὸ χαρακτικὸ τοῦ ἔξωφύλλου ἀνήκει στὸν Φώτη Κόντογλου καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸν τόμο «ΦΩΤΑ ΟΛΟΦΩΤΑ» - Ἐνα ἀφιέρωμα στὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸν κόσμο του (ἐκδ. Ε.Λ.Ι.Α.).

Ἐπιλογὴ κειμένων καὶ πρόλογος: Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος  
Φιλολογική ἐπιμέλεια: Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος -  
Λαμπρινὴ Τριανταφυλλοπούλου  
Διόρθωση κειμένων: Λ. Τριανταφυλλοπούλου

© 1993  
έκδόσεις ΛΗΘΗ  
Στ. Έλλάδος 23  
152 36, ΑΘΗΝΑ  
Τηλ.: 8658607

ISBN 960-7452-02-X

## «Τρέχω νὰ προφτάσω τὸν ἥλιο»

«Τὰ δύο τρίτα τοῦ “Νέου Πνεύματος” – καὶ δὲν ἦτανε μικρὸς ὁ ὅγκος τοῦ περιοδικοῦ ποὺ ἔβγαινε σὲ σχῆμα βιβλίου – τὰ μετέφραζε ἐκεῖνος».

Χρωστᾶμε στὸν Παῦλο Νιρβάνα αὐτὴ τὴν πολύτιμη μαρτυρία γιὰ τὴ μεταφραστικὴ δουλεία τοῦ Παπαδιαμάντη στὸ περιοδικὸ τοῦ Βλάση Γαβριηλίδη (βλ. τὸ ἄρθρο «Τὸ καταχθόνιον μυστικὸ τοῦ Παπαδιαμάντη» στὴ Φιλολογικὴ Ἐστία τῆς Κυριακῆς, 27 Σεπτ. 1936). Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ δύο τρίτα τοῦ Νέου Πνεύματος καὶ «οἱ στοῖβες τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἐφημερίδων» ποὺ μετέφραζε γιὰ τὴν «Ἀκρόπολιν» τὸν ἀνάγκαζαν νὰ κυνηγάει – κυριολεκτικὰ – τὸν ἥλιο, δπως βεβαιώνει ὁ Νιρβάνας:

«—Αφησέ με... μοῦ εἶχε πεῖ στὴν ὁδὸν Φιλελλήνων, ποὺ τὸν εἶδα νὰ τρέχῃ. Τρέχω νὰ προφτάσω τὸν ἥλιο».

Τώρα ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ἔναν παπαδιαμαντικὸ μεταφραστικὸ ἄθλο, τὸ ντοστογιεφσκικὸ *Tὸ Ἔγκλημα καὶ ἡ Τιμωρία*, μποροῦμε εὐχερέστερα νὰ διαπιστώσουμε, παρεκτὸς καὶ ὃν μυωπάζουμε ἐξακολουθητικά, ὅχι μόνο πόσο ξεπερνοῦσε διανοητικὰ καὶ πνευματικὰ τοὺς λόγιους τῆς ἐποχῆς του ὁ Παπαδιαμάντης – ἡ ἐπισήμανση ἔχει γίνει πολὺ νωρὶς ἀπὸ τὸν Γ. Θεοτοκᾶ – ἀλλὰ καὶ πόσο εὐσυνείδητος μεταφραστὴς ἦταν. Βιάζομαι νὰ ἐξηγήσω ὅτι μιλώντας γιὰ μεταφραστικὴ εὐσυνειδησία ἐννοῶ πώς, εἴτε μετέφραζε μείζονες συγγραφεῖς εἴτε μεταγλώττιζε ἄρθρα ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, παράδινε στὸν ἀναγνώστη κείμενα ἑλληνικά. Ἐλληνικά· ύποθέτω ὅτι ίδιοτητα τιμιοτέραν – ἡ ἀκρότατον ἔπαινο – δὲν μπορεῖ νὰ διεκδικήσει ἔνας μεταφραστής.

Τὰ πέντε ἀπὸ τὰ ἑπτὰ κείμενα τοῦ βιβλίου προέρχονται ἀπὸ *Tὸ Νέον Πνεῦμα*, τὴ λιγότερο ως τώρα ἐξερευνημένη περιοχὴ τοῦ μεταφραστικοῦ κόσμου τοῦ Παπαδιαμάντη. «Ολες οἱ μεταφράσεις του στὸ περιοδικὸ εἰναι ἀνυπόγραφες, ἀλλὰ τὰ πέντε κείμενα ποὺ ἀναδημοσιεύονται ἐδῶ ἀνήκουν ἀναμφισβήτητα στὴ δική του μεταφραστικὴ γραφίδα. Δὲν κρίνω σκόπιμο νὰ παραθέσω ἐδῶ τὰ γλωσσικὰ τεκμήρια ποὺ μαρτυροῦν τὸ παπαδιαμαντικὸ χέρι.

Μολονότι τὰ ἑπτὰ κείμενα τοῦ βιβλίου ἀνήκουν σὲ διαφορετικὰ ὄπωσδήποτε εἶδη τοῦ λόγου, ἔχουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μελέτημα «Ο Καραγκιόζης», κοινὸ παρονομαστὴ τὴν ἀφήγηση, δπου ὁ Παπαδιαμάντης βρίσκει τὰ νερά του καὶ κολυμπάει κεφάτος.

Γιὰ τὸ κέφι αὐτὸ – ποὺ συχνὰ ἐκδηλώνεται μὲ ιδιόρρυθμους τρόπους: χαριτωμένες ύποσημειώσεις, ίδιοφυεῖς προσθετικὲς ἐπεμβάσεις καὶ τολμηρὲς μεταλλαγὲς – ἔχει γίνει λόγος ἀλλοῦ (βλ., π.χ., τὸ μελέτημα «Ως ὁ Ἀδὰμ τοῦ Μύλτωνος» στὰ *Παπαδιαμαντικὰ Τετράδια*, τεῦχ. 1/1992). Παρακαλῶ πάντως τὸν ἀναγνώστη νὰ ἔχει ύποψη του ὅτι οἱ τρεῖς τελευταῖες γραμμὲς στὸ θελκτικότατο κείμενο τοῦ Στάνλεϋ εἶναι τοῦ μεταφραστῆ καὶ ὅχι τοῦ συγγραφέα – μικρὸ ἀλλὰ λαμπρὸ δεῖγμα τῆς ἔξοχης διάνοιάς του.

‘Ο ἐπιμελητὴς τῆς ἔκδοσης δὲν ἀντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα ἀποκατάστασῆς τοῦ κειμένου. Γιὰ τὴν ὄρθογραφία βλ. τὴ σημείωση τοῦ ἐπιμελητῆ.

Εὐχαριστῶ τὴν κ. Κατερίνα Κωστίου καὶ τὸν κ. Κ.Γ. Πιτσάκη γιὰ τὴ φροντίδα τους νὰ μὲ ἐφοδιάσουν μὲ τὰ πρωτότυπα κείμενα τοῦ Στάνλεϋ καὶ τοῦ Μάρκ Τουαίν.

Χαλκίδα, Ὁκτώβριος 1992

N.D.T.

Ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν  
χαρτονόμισμα

Διήγημα

Υπό

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΥΑΙΝ

"Οταν ἡμην ἡλικίας είκοσιεπτα ἐτῶν, ἡμην ύπαλληλος μεσίτου ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ, καὶ εἶχα πεῖσαι εἰς ὅλας τὰς χρηματιστικὰς ἐργασίας. Ἡμην μόνος εἰς τὸν κόσμον καὶ δὲν εἶχα ἄλλον πόρον παρὰ τὴν ἔξυπνάδα μου καὶ τὴν ὑπόληψίν μου· ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα ἥρκουν διὰ νὰ κάμω τύχην, καὶ ἡμην εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου.

'Ο καιρός μου ἦτο διαθέσιμος κάθε Σάββατον, μετὰ τὴν ἀπογευματινὴν πληρωμήν, καὶ εἶχα συνήθειαν νὰ τὸν ἔξοδεύω εἰς μικρὰν θαλασσίαν ἐκδρομήν, ἐπὶ ίστιοφόρου πλοιαρίου, ἐντὸς τοῦ λιμένος. Μιᾶς τῶν ἡμερῶν, ἐπῆγα μακρύτερα τοῦ συνήθους, ἔξω τοῦ λιμένος, καὶ ὁ ἄνεμος καὶ τὰ ρεύματα μὲ παρέσυραν. "Οταν ἥρχισε νὰ νυκτώνῃ, καὶ εἶχα χάσει πᾶσαν ἐλπίδα, μὲ ἀνέλαβε μικρὸν βρίκιον, ναυλωμένον διὰ Λονδίνου. Μακρὸν καὶ τρικυμιῶδες ὑπῆρξε τὸ ταξείδιον, καὶ μ' ἐπέρασαν ὡς ναύτην, ὑπόχρεων νὰ ἐργάζωμαι εἰς τὰ ἄρμενα, χωρὶς νὰ πληρώσω ναῦλον. "Οταν ἔξεμβαρκάρισα εἰς τὸ Λονδίνον, τὰ φορέματά μου ἦσαν λερωμένα ράκη, καὶ ἡ τσέπη μου ἐβαστοῦσεν ἀρκετὰ ὥστε νὰ περικλείῃ ἐν τάλληρον. Τὸ ἀργύριον τοῦτο ἥρκεσε διὰ τροφὴν καὶ στεγασμόν μου ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὕρας. Τὰς ἄλλας εἰκοσιτέσσαρας ἔμεινα χωρὶς τροφὴν καὶ στέγην.

Τὴν ἐπιοῦσαν πρωΐ, κρυωμένος καὶ πεινασμένος, ἐγύριζα ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πορτλάνδης, ὅταν παιδίον τι τὸ ὄποιον ἐπερνοῦσε, κρατούμενον διὰ τῆς χειρὸς ἀπὸ τὴν τροφόν του, ἔρριψε μέγα ἀπίδιον εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ βορβόρου. Ἐστάθην καὶ προσήλωσα δῆμα ἐπιθυμίας ἐπὶ τοῦ βορβοροκυλισμένου ἐκείνου θησαυροῦ. Τὸ στόμα μου τὸ ἐδιψοῦσε, ὁ στόμαχός μου τὸ ἐλαχτάριζε, ὅλη ἡ ὑπαρξίς μου τὸ ἐδιακόνευεν. Ἄλλὰ κάθε φορὰν ὄποι ἔκαμνα κίνησιν διὰ νὰ τὸ ἀρπάσω, τὸ βλέμμα κανενὸς διαβάτου ἀνεκάλυπτε τὸν σκοπόν μου, καὶ τότε ἀνωρθούμην πάλιν καὶ ἔκαμνα πῶς ἔβλεπα ἀδιαφόρως ἄλλοι, καὶ ἔκαμωνόμουν πῶς δὲν μ' ἔμελε τάχα διὰ τὸ ἀπίδιον. Τὸ ἵδιον πρᾶγμα διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καὶ δὲν εἰμποροῦσα νὰ δράξω τὸ ἀπίδιον. Εἶχα καταντήσει νὰ ἀπελπισθῶ τόσον, ὥστε

ν' ἀψηφήσω κάθε ἐντροπήν, καὶ νὰ τὸ ἀρπάσω, ὅταν ἐν παράθυρον ἤνοιξεν ὅπισθέν μου, καὶ ἔνας κύριος ώμίλησεν ἀπ' αὐτὸν καὶ εἶπε:

– Κοπιάστ' ἐδῶ, ἀν ἀγαπᾶτε.

Λαμπρὸς ὑπηρέτης μὲ στολὴν μ' ἐδέχθη, καὶ μὲ ἔμβασεν εἰς πολυτελῆ θάλαμον, ὃπου ἐκάθηντο δύο τινὲς γεροντικοὶ κύριοι. Ἀπέπεμψαν τὸν ὑπηρέτην καὶ μ' ἔβαλαν νὰ καθίσω. Εἶχαν τελειώσει ἀρτίως τὸ πρόγευμά των, καὶ ἡ θέα τῶν λειψάνων του σχεδόν μὲ παρέσυρε. Δύσκολα εἰμποροῦσα νὰ κρατήσω τὴν ὅρεξίν μου ἐνώπιον τῶν φαγητῶν τούτων, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν παρεκλήθην νὰ τὰ δοκιμάσω, ἤναγκάσθην νὰ κρατῶ τὴν πεῖνάν μου, ὅσον εἰμποροῦσα.

Σημειώσατε, ὅτι κάτι εἶχε συμβῇ ἐκεῖ δλίγῳ πρίν, τὸ ὄποιον δὲν ἔμαθα εἰμὴ μετὰ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ θὰ σᾶς τὸ εἴπω ἀπὸ τώρα. Οἱ δύο οὗτοι γέροντες ἀδελφοὶ εἶχαν φιλονικήσει σφοδρῶς πρὸ δύο ἡμερῶν, καὶ ἐτελείωσαν συμφωνήσαντες νὰ βάλωσι στοίχημα, τὸ ὄποιον εἰνέ ὁ ἀγγλικὸς τρόπος τοῦ λύειν πᾶσαν διαφοράν.

Θὰ ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας ἐξέδωκέ ποτε δύο γραμμάτια ἐνὸς ἐκατομμυρίου λιρῶν στερλινῶν τὸ καθέν, ὅπως χρησιμεύσωσι διά τινα ἴδιαίτερον σκοπὸν σχέσιν ἔχοντα μὲ συναλλαγήν τινα πρὸς ξένην χώραν. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῶν γραμματίων τούτων εἶχε χρησιμοποιηθῆ, τὸ δὲ ἄλλο εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Τραπέζης. Λοιπόν, οἱ δύο περίεργοι ἀδελφοί, ἐνῷ συνδιελέγοντο, ἔτυχε νὰ θαυμάζωσι τί θὰ ἐγίνετο ἔνας ξένος νοήμων καὶ τίμιος, δστις θὰ ἐγύριζεν εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Λονδίνου χωρίς φίλον, καὶ χωρὶς χρήματα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τραπεζογραμμάτιον τοῦτο τῶν ἐκατὸν μυριάδων λιρῶν στερλινῶν, καὶ χωρὶς τρόπον νὰ πιστοποιήσῃ τὴν νόμιμον κατοχὴν τοῦ τραπεζογραμματίου τούτου. Ὁ ἀδελφὸς Α. ἔλεγεν ὅτι θ' ἀπέθησκε τῆς πείνης ὁ ἀδελφὸς Β. ἔλεγεν δχι. Ὁ ἀδελφὸς Α. ἔλεγεν ὅτι ὁ ξένος δὲν θὰ ἥδυνατο νὰ τὸ παρουσιάσῃ εἰς τράπεζαν ἢ ἀλλοῦ, διότι ἥθελε συλληφθῆ ἀμέσως. Οὕτως ἐξηκολούθουν νὰ φιλονεικῶσιν, ἐωσότου ὁ ἀδελφὸς Β. εἶπεν ὅτι θὰ στοιχηματίσῃ εἰκοσι χιλιάδας λίρας ὅτι ὁ ἀνθρωπος θὰ ἔζη τριάντα ἡμέρας, μὲ κάθε τρόπον, ἀπὸ τὸ ἐκατομμύριον τοῦτο; καὶ θὰ ἔμενεν ἐλεύθερος φυλακῆς. Ὁ ἀδελφὸς Α. τὸν ἐπείσμωνεν ἰσχυριζόμενος τὸ ἐναντίον. Ὁ ἀδελφὸς Β. μετέβη εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤγόρασε τὸ γραμμάτιον ἐκεῖνο. Εἶτα ὑπηγόρευσεν ἐπιστολήν, τὴν ὄποιαν εἶς τῶν γραμματέων του ἔγραψε μὲ ὠραῖον στρογγυλὸν χαρακτῆρα, καὶ ἀκολούθως οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐκάθισαν εἰς τὸ παρά-

θυρον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας παραμονεύοντες. νὰ εὕρωσι τὸν κατάλληλον ἄνθρωπον.

Εἶδον πολλὰς ἐντίμους φυσιογνωμίας, ἀλλ' αἴτινες δὲν ἦσαν ἀρκετὰ νοήμονες· πολλὰς νοήμονας, ἀλλ' αἴτινες δὲν ἦσαν ἀρκετὰ ἐντίμοι· πολλὰς αἵτινες ἦσαν καὶ τὰ δύο, ἀλλ' οἱ κατέχοντες ταύτας δὲν ἦσαν ἀρκετὰ πτωχοί, καὶ δὲν ἦσαν ἔνοι. 'Υπῆρχε πάντοτε μία ἔλλειψις, ἑωσότου ἥλθα ἐγώ· τότε ἐμειναν σύμφωνοι ὅτι ἐπλήρουν ὅλους τοὺς ὅρους· μὲν ἔξελεξαν λοιπὸν ὁμοθύμως, καὶ τώρα ἤμην ἐκεῖ περιμένων νὰ μάθω διατί μὲν εἶχαν καλέσει.

Κατ' ἀρχὰς μοὶ ἀπέτειναν ἐρωτήσεις περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ τάχιστα ἔμαθαν τὴν ἴστορίαν μου. Τέλος μοῦ εἶπαν ὃν θέλω ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὸν σκοπὸν των. 'Απήντησα ὅτι χαίρω εὐλικρινῶς νὰ τὸν ὑπηρετήσω, καὶ ἡρώτησα τί ἐζήτουν παρ' ἐμοῦ. Τότε ὁ εἷς τούτων μοὶ ἐνεχείρισε φάκελλον, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ εὕρω ἐντὸς τὴν ἐξήγησιν. 'Ητομαζόμην νὰ τὸν ἀνοίξω, ἀλλὰ μοῦ εἶπεν ὅχι· νὰ τὸν λάβω εἰς τὴν κατοικίαν μου, καὶ νὰ τὸν ἀνοίξω μὲ προσοχὴν καὶ νὰ μὴν εἶμαι βιαστικὸς καὶ ἀπερίσκεπτος. 'Εκεντήθη ἡ περιέργειά μου, καὶ ἐπεθύμουν νὰ συζητήσω τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν μοῦ ἔδωκαν καιρόν· τότε ἀπῆλθον αἰσθανόμενος πεῖσμα διότι ἐχρησίμευα κᾶπως ὡς παίγνιον αὐτῶν τῶν δύο ἀλλοκότων γερόντων, καὶ δῆμως κατέπινον τὴν ἐντροπήν μου, διότι δὲν ἤμην εἰς θέσιν νὰ τὰ βάλω μὲ πλουσίους καὶ ἰσχυρούς ἀνθρώπους.

Θὰ ἤρπαζα τώρα τὸ ἀπίδιον καὶ θὰ τὸ ἔτρωγα ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο πλέον ἐκεῖ· τὸ εἶχα χάσει ἐξ αἰτίας τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ὑποθέσεως, καὶ ἡ ιδέα αὐτῇ ἔτι μᾶλλον ηὔξανε τὴν ὄργην μου κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. Καθὼς ἀπεμακρύνθην ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἤνοιξα τὸν φάκελλόν μου καὶ εἶδα ὅτι περιεῖχε χρήματα! 'Αμέσως ἡ γνώμη μου περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἤλλαξε, σᾶς βεβαιῶ! Δὲν ἔχασα στιγμήν, ἀλλ' ἔβαλα τὸν φάκελλον εἰς τὴν τσέπην μου, καὶ ἔτρεξα εἰς τὸ πλησιέστερον εὐθηνὸν πανδοχεῖον.

'Ως πόσον νὰ ἔφαγα; "Οταν τέλος δὲν ἤμποροῦσα νὰ βαστάσω ἄλλο, ἔβγαλα ἀπὸ τὴν τσέπην τὸ γραμμάτιον μου καὶ τὸ ἔξεδίπλωσα, ἔρριψα βλέμμα καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιποθυμήσω. Πέντε ἑκατομμύρια ταλλήρων! Πῶς δὲν ἔχασα τὰ μυαλά μου!

Πρέπει νὰ ἐμεινα ἐκεῖ ἐκθαμβώς καὶ ἀκίνητος, κυντάζων τὸ γραμμάτιον, ἔως ἐν λεπτὸν τῆς ὥρας, πρὶν ἔλθω εἰς τὸν ἑαυτόν μου. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὅποιον παρετίρησα τότε ἦτο ὁ ἔνοδόχος. Τὸ δῆμα του ἦτο

καρφωμένον έπάνω εις τὸ χαρτονόμισμα, καὶ ἦτο ἀπολιθωμένος. Ὅτο ἐν ἐκστάσει λατρείας, ψυχῇ καὶ σώματι, ἐφαίνετο δὲ ὅτι δὲν ἦτο ίκανὸς νὰ κινήσῃ χεῖρα καὶ πόδα. Ἐπῆρα τὴν ἀπόφασίν μου εἰς μίαν στιγμήν, καὶ ἔκαμα τὸ μόνον λογικὸν πρᾶγμα τὸ ὄποιον ἦτο δυνατὸν νὰ κάμω. Ἐτεινα πρὸς αὐτὸν τὸ χαρτονόμισμα, καὶ εἶπα νωχελῶς:

— Δῶστέ μου τὰ ρέστα, παρακαλῶ.

Τότε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασίν του, καὶ ἔκαμε χιλίας δικαιολογίας διότι δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀλλάξῃ τὸ χαρτονόμισμα, καὶ δὲν ἤδυνηθην νὰ τὸν πείσω νὰ τὸ ἐγγίσῃ. Ἐπεθύμει νὰ τὸ κυττάζῃ, καὶ δὲν ἔχορταινε νὰ τὸ κυττάζῃ, ἀλλ’ ἀπεῖχε νὰ τὸ ἐγγίσῃ, ώς κάτι τι πολὺ ιερόν. Ἔγὼ εἶπα:

— Λυποῦμαι διότι σᾶς γίνομαι ὄχληρός, ἀλλ’ ὀφείλω νὰ ἐπιμένω. Κάμετέ μου τὴν χάριν νὰ τὸ ἀλλάξητε. Δέν ἔχω ἄλλα χρήματα ἀπ’ αὐτό.

Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν πειράζει· ἀς μείνῃ τὸ μικρὸν χρέος δι’ ἄλλοτε. Εἶπα ὅτι δὲν θὰ περάσω ἀπὸ τὴν γειτονιά του διὰ πολὺν καιρόν· ἀλλ’ ἐκείνος εἶπεν ὅτι δὲν σημαίνει τίποτε, ἤμπορει νὰ περιμένῃ, καὶ περιπλέον ὅτι ἤμποροῦσα νὰ εύρισκω ἑκεῖ ὅ, τι ἐχρειαζόμην, τὴν κάθε φοράν, καὶ ν’ ἀφήσω τὸν λογαριασμὸν νὰ τρέχῃ ἐφ’ ὅσον ἐπεθύμουν. Δὲν τρομάζει, εἶπε, νὰ ἐμπιστευθῇ ἄνθρωπον τόσον πλούσιον ὅσον ἐγώ, ἀπλῶς διότι ἥμην ἰδιότροπος καὶ ἐφόρουν ράκη, ἐπειδὴ τοιαύτη ἦτο ἡ διάθεσίς μου. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσῆλθεν ἄλλος πελάτης, καὶ ὁ πανδοχεὺς μοὶ ἔνευσε νὰ κρύψω τὸ ἐκατομμυριόλιρον τέρας μὴ τὸ ἵδη ὁ ξένος· εἶτα μὲ προέπεμψε μὲ πολλὰς ὑποκλίσεις μέχρι τῆς θύρας, καὶ ἀνεχώρησα.

‘Απῆλθον κατ’ εὐθεῖαν εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐκείνους, ὅπως διορθώσω τὸ λάθος τὸ γενόμενον, πρὶν λάβῃ εἰδησιν ἡ ἀστυνομία καὶ ἀρχίσῃ νὰ μὲ κυνηγῇ. Ἡμην πολὺ ἀνυπόμονος καὶ ἔντρομος μάλιστα, ἀν καὶ δὲν ἔπταια τίποτε. Ὕπεθετα ὅτι οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐπεθύμουν νὰ μοῦ δώσωσι μικρὰν συνδρομήν, καὶ μοῦ ἔδωκαν τὸ γραμμάτιον ἐνὸς ἐκατομμυρίου λιρῶν ἀντὶ γραμματίου μιᾶς λίρας. Ἡ οἰκία ἐφαίνετο ἥσυχος καθ’ ὅλα. Ἐσήμανα. Ὁ αὐτὸς ὑπηρέτης ἐνεφανίσθη. Τὸν ἥρωτησα διὰ τοὺς κυρίους ἐκείνους.

— ‘Ανεχώρησαν, μοῦ εἶπε μὲ τὸν ὑψηλόφρονα καὶ ψυχρὸν τρόπον τῆς συντεχνίας εἰς ἥν ἀνῆκε.

- ‘Ανεχώρησαν! Διὰ ποῦ;
- Εἰς ταξεῖδι.
- ‘Αλλὰ πρὸς ποῖον μέρος;

- Εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον, μοῦ φαίνεται.
- Εἰς τὴν ἡπειρον;
- Μάλιστα, κύριε.
- Μὲ ποῖον μέσον... ἀπὸ ποῖον δρόμον;
- Δὲν εἰμπορῶ νὰ εἴπω, κύριε.
- Πότε θὰ γυρίσουν;
- Εἰς ἕνα μῆνα, εἶπεν.
- 'Ἐνα μῆνα! ὥ! αὐτὸ εἶνε φοβερόν. Δότε μοι ιδέαν πῶς νὰ τοὺς γράψω. Εἶνε ύψιστης σπουδαιότητος.
- Δὲν εἰμπορῶ. Δὲν ἔχω ιδέαν ποῦ ἐπῆγαν, κύριε.
- Τότε πρέπει νὰ ἴδω κανένα ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν των.
- 'Η οἰκογένεια εἶνε ἔξω· ταξειδεύει μῆνας τώρα· εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἰνδίας, θαρρῶ.
- 'Ανθρωπε, ἔγινε μέγα λάθος. Θὰ ἔλθουν ὁπίσω πρὶν νυκτώσῃ. Ἐχετε τὴν καλωσύνην νὰ τοὺς εἰπῆτε ὅτι ἡλθα ἐδῶ, καὶ ὅτι θὰ ἔξακολουθήσω νὰ ἔρχωμαι ἐωσότου διορθωθῆ ἢ ὑπόθεσις, καὶ δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται.
- Θὰ τοὺς εἴπω ἐὰν ἔλθουν ὁπίσω, ἀλλὰ δὲν τοὺς περιμένω. Εἴπαν ὅτι θὰ ἔλθετε ἐδῶ εἰς μίαν ὥραν διὰ νὰ ἔξετάσητε, ἀλλὰ μοῦ παρήγγειλαν νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ὅλα ἔχουσι καλῶς, θὰ ἔλθουν ἐδῶ ἐν καιρῷ καὶ θὰ σᾶς περιμένουν.

Οὕτω πως ἡναγκάσθην νὰ υποχωρήσω καὶ ἀπέλθω. Τί αἰνιγμα ἦτον αὐτό! Ἐκινδύνευσα νὰ χάσω τὰ μυαλά μου. Θὰ ἥρχοντο ἐδῶ ἐν καιρῷ! Τί ἄρα ἐσήμαινε τοῦτο; ὥ! ἡ ἐπιστολὴ θὰ τὸ ἔξήγει ὅπως καὶ ἀν εἴχεν. Εἶχα λησμονήσει τὴν ἐπιστολήν. Τὴν ἔβγαλα ἀπὸ τὴν τσέπην μου καὶ ἀνέγνωσα. Ἰδοὺ τί ἔλεγεν:

«Εἶσθε νοήμων καὶ τίμιος ἄνθρωπος, καθὼς φαίνεσθε ἀπὸ τὸ πρόσωπόν σας. Σᾶς ἐννοοῦμεν ὅτι εἶσθε πτωχὸς καὶ ξένος. Ἐσωκλείστως εὐρίσκετε ποσόν τι χρημάτων. Σᾶς τὰ δανείζομεν διὰ τριάκοντα ἡμέρας χωρὶς τόκον. Ἀναφέρατε εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην εὐθὺς ὡς λήξη ὁ χρόνος οὗτος. Ἐχω στοίχημα διὰ σᾶς. Ἐὰν δὲ κερδίσω, θὰ λάβετε πᾶσαν θέσιν τὴν ὅποιαν ἔξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ νὰ σᾶς δώσω, καὶ διὰ τὴν ὅποιαν θὰ ἀποδειχθῆτε κατάλληλος καὶ ὅξιος νὰ τὴν καθέξητε».

Οὔτε ύπογραφή, οὔτε διεύθυνσις, οὔτε χρονολογία.

Ίδοὺ νέος κόμβος εἰς τὸ σχοινίον! Σεῖς οἱ ἀναγνῶσται ἐμβήκατε εἰς τὸ νόημα ἐξ ἀρχῆς, ἐγὼ δύμως πολὺ ἀπεῖχα τοῦ νὰ ἐννοήσω. Ἡτο σκοτεινὸν καὶ ἄλυτον αἰνιγμα δι' ἐμέ. Εἰσῆλθον εἰς δημόσιον κῆπον καὶ ἐκάθισα

προσπαθῶν νὰ ἐννοήσω, καὶ νὰ σκεφθῶ τί ἔμελλον νὰ πράξω.

Μετὰ μίαν ὥραν, οἱ συλλογισμοί μου εἶχον ἀπολήξει εἰς τὴν ἔξῆς ἑταμηγορίαν. Δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νὰ μοῦ θέλουν καλόν, δυνατὸν νὰ μοῦ θέλουν καὶ κακόν· δὲν εἶνε τρόπος νὰ κρίνω τοῦτο, ἃς κουρεύεται. Ἐσχεδίασαν ἐν παιγνίδιον, ἢ σχέδιον, ἢ πείραμα κάποιας λογῆς, δὲν εἶνε τρόπος νὰ τὸ καταλάβω, ἃς κουρεύεται. Ὑπάρχει ἐν στοίχημα ἐπάνω εἰς ἔμε· δὲν εἶνε τρόπος νὰ εὕρω τί πρᾶγμα εἶνε, ἃς κουρεύεται. Ἐως ἐδῶ τὰ πράγματα εἶνε ἀκατάληπτα· τὰ ἐπίλοιπα ἀνήκουσιν εἰς τὴν σφαιραν τοῦ καταληπτοῦ, καὶ δύνανται νὰ ἐρευνηθῶσι καὶ ἀποφασισθῶσι μετὰ βεβαιότητος. Ἐὰν παρακαλέσω τὴν Ἀγγλικὴν Τράπεζαν νὰ θέσῃ τὸ γραμμάτιον τοῦτο εἰς πίστωσιν τοῦ ἀνδρὸς εἰς ὃν ἀνήκει, οἱ ἄνθρωποι τῆς Τραπέζης θὰ τὸ κάμουν, διότι τὸν γνωρίζουν, ἐνῷ ἐγὼ τὸν ἀγνοῶ· ἀλλὰ θὰ μ' ἐρωτήσουν πῶς περιῆλθε τοῦτο εἰς τὴν κατοχήν μου, καὶ ἐὰν εἴπω τὴν ἀλήθειαν, θὰ μὲν κλείσωσιν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, φυσικῷ τῷ λόγῳ, καὶ ἐὰν εἴπω ψεῦδος, θὰ μὲν ρίψωσιν εἰς τὴν φυλακήν. Τὸ αὐτὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἐπέλθῃ καὶ ἀν δοκιμάσω νὰ ἔξαργυρώσω πουθενὰ τὸ γραμμάτιον ἢ νὰ δανεισθῶ χρήματα ἐπ' αὐτοῦ. Εἶμαι καταδικασμένος νὰ φέρω τὸ ἄμετρον τοῦτο φορτίον ἐωσότου ἐπανέλθουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, εἴτε τὸ ἐπιθυμῶ εἴτε δχι. Εἶνε ἄχρηστον εἰς ἔμε, ἄχρηστον δσον καὶ μία φοῦχτα στάκτης, καὶ δμως δφείλω νὰ τὸ φυλάξω καὶ νὰ ἐπαγρυπνήσω ἐπ' αὐτοῦ, ἐνῷ ἐγὼ θὰ ἐπαιτῶ διὰ νὰ ζήσω. Δὲν θὰ εἰμποροῦσα νὰ τὸ δώσω πουθενά, ἐὰν ἐδοκίμαζα, διότι οὔτε τίμιος πολίτης οὔτε ληστὴς τοῦ μεγάλου δρόμου θὰ τὸ ἐδέχετο ἢ θ' ἀνεμιγνύετο δι' ὅλον τὸν κόσμον εἰς τὰ κατ' αὐτό. Οἱ ἀδελφοὶ ἐκεῖνοι εἶνε σίγουροι, διότι εἰμποροῦν νὰ σταματήσουν τὰς πληρωμάς, καὶ ἡ Τράπεζα θὰ τοὺς δικαιώσῃ. Ἐγὼ ἐν τῷ μεταξύ ἐσιγούραρισα ἐνὸς μηνὸς παθήματα χωρὶς μισθὸν ἢ δφελος, ἐκτὸς ἀν φανῶ ἰκανὸς νὰ κερδήσω ἐκεῖνο τὸ στοίχημα, ὅποιον καὶ ἀν εἶνε, καὶ ἀποκτήσω τὴν θέσιν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν μοῦ ὑπόσχονται. Καὶ πρέπει νὰ ἐπιθυμῶ νὰ τὴν ἀποκτήσω· τέτοιας λογῆς ἄνθρωποι ἔχουν θέσεις εἰς τὴν διάθεσίν των, ποῦ ἀξίζουν νὰ τὰς ἀποκτήσῃ κανείς.

'Αφοῦ ἐσκέφθην ἐπὶ μακρόν, αἱ ἐλπίδες μου ἤρχισαν νὰ ἐγείρωνται ύψηλά. Χωρὶς ἄλλο, ὁ μισθὸς θὰ ἦτο μέγας· θὰ ἤρχιζεν· εἰς ἔνα μῆνα· μετὰ τοῦτο θὰ ἤμην πλέον ὅπως ἔπρεπε. Ἀπὸ τώρα ἤρχιζα νὰ αἰσθάνωμαι τὸν ἔαυτόν μου καλά. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐγύριζα εἰς τοὺς δρόμους. Ἡ θέα ἐνὸς ἐμπορορραπτικοῦ μαγαζείου μοὶ ἐνέπνευσεν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν ν' ἀλλάξω τὰ ράκη μου, καὶ νὰ ἐνδυθῶ καὶ πάλιν ἀνθρωπινά. Ἡμποροῦσα

τάχα νὰ τὸ κατορθώσω; Ὁχι· δὲν εἶχα τίποτε εἰς τὸν κόσμον εἰμὴ ἐν ἑκατομμύριον λιρῶν. Οὕτω ἐβίαζα τὸν ἔαυτόν μου νὰ εἰσέλθω· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐγύριζα ὅπίσω. Ὁ πειρασμὸς μὲ κατεδίωκε σκληρῶς. Πρέπει νὰ ἐπέρασα ἀπ’ ἔξω ἀπὸ τὸ μαγαζὶ αὐτὸ ἐπάνω καὶ κάτω ώς ἕξ φοράς, μὲ αὐτὸν τὸν ἀνιαρὸν ἄγῶνα. Τέλος ἀπεφάσισα καὶ εἰσῆλθα. Ἡρώτησα ἐὰν εἶχαν καμμίαν φορεσιὰν ἡ ὁποία νὰ μὴν ἐταίριασεν εἰς τὸν πελάτην, καὶ νὰ ἔμεινε διαθέσμιος παρ’ αὐτοῖς. Ὁ φίλος εἰς τὸν ὄποιον ώμιλησα ἔνευσε μὲ τὴν κεφαλήν του εἰς ἔνα ἄλλον σύντροφον, καὶ δὲν μοῦ ἔδωκεν ἀπάντησιν. Ἐπῆγα πρὸς τὸν ὑποδειχθέντα σύντροφον, καὶ ὑπέδειξεν ἄλλον σύντροφον διὰ τῆς κεφαλῆς του, καὶ αὐτός, χωρὶς νὰ ὄμιλήσῃ. Ἐπῆγα πρὸς αὐτόν, καὶ μοῦ εἶπε:

— Περιμένατε, τώρα.

Ἐπερίμενα ἔωσάτου τελειώσῃ ὅτι ἔκαμνε, εἶτα μὲ ὠδήγησεν εἰς ἐσωτερικὸν δωμάτιον, καὶ ὀνεκίνησε σωρὸν ἀπὸ ἀταίριασταις φορεσιαῖς καὶ ἐδιάλεξε τὴν προστυχοτέραν δι’ ἐμέ. Τὴν ἐφόρεσα. Δὲν μοῦ ἤρχετο καλά, καὶ δὲν ἦτο ποσῶς ἐλκυστική, ἀλλ’ ἦτο καινουργής, καὶ ἐπεθύμουν μεγάλως νὰ τὴν ἀποκτήσω. Δὲν τῆς ηὗρα λοιπὸν κανὲν ψεγάδιον, ἀλλ’ εἶπα μὲ κᾶποιαν δυσπιστίαν.

— Θὰ μοῦ ἐκάμνετε εὐκολίαν ἂν εἰμπορούσατε νὰ περιμένετε ὀλίγας ήμέρας διὰ τὰ χρήματα. Δὲν ἔχω ψιλὰ ἐπάνω μου.

Ὁ φίλος ἔδειξε μεγάλην σαρκαστικὴν διάθεσιν καὶ εἶπε:

— “Ω! δὲν ἔχετε; Ἄληθεια, δὲν τὸ ἐπερίμενα. Ἡλπίζα ὅτι κύριοι σὰν ἐσᾶς θὰ ἔχουν ἐπάνω τους κάμποσα ψιλά.

Προσεβλήθη ἡ φιλοτιμία μου, καὶ εἶπα:

— Φύλε μου, δὲν πρέπει νὰ κρίνετε ἔνα ξένον πάντοτε ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φορεῖ. Εἶμαι εἰς θέσιν νὰ πληρώσω γι’ αὐτὴ τὴ φορεσιά. Μόνον δὲν ηθελα νὰ σᾶς δώσω τὴν ἐνόχλησιν ν’ ἀλλάξητε ἔνα μεγάλο χαρτονόμισμα.

Μετέβαλεν ὀλίγον τὸν τρόπον του, καὶ εἶπεν, ἂν καὶ ἀκόμη μὲ κᾶποιον τόνον:

— Δὲν ὑπώπτευσα καμμία ζημία ἐκ μέρους σας, ἀλλὰ μὲ δῆλα τὰ σημερινὰ κεσάτια, εἰμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ, δὲν ἦτον δικαίωμά σας νὰ ὑποθέσητε ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν ν’ ἀλλάξωμεν κάθε χαρτονόμισμα, τὸ ὄποιον θὰ ἔτυχε νὰ ἔχετε ἐπάνω σας. Ἐξ ἐναντίας, εἰμποροῦμεν.

Ἐνεχείρισα τὸ χαρτονόμισμα εἰς αὐτὸν καὶ εἶπα:

— Πολὺ καλά· νὰ μὲ συγχωρῆτε.

Τὸ ἔλαβε μὲν χαμόγελον, ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔκεινα χαμόγελα τὰ ὅποια ἀκτινοβολοῦν ὄλόγυρα, καὶ ἔχουν δίπλαις μέσα των, καὶ ζαρωματιαῖς καὶ γύρους, καὶ φαίνονται ώς τὸ μέρος ὅπου ἔρριψες ἔνα λίθον μέσα εἰς λάκκον γεμάτον πράσινον νερόν· καὶ εἶτα, καθὼς ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸ γραμμάτιον, τὸ χαμόγελον ἔκεινο ἀπεκρυσταλλώθη καὶ ἔγεινε στερεόν, κ' ἐκιτρίνισε, κ' ἐφαίνετο ώς τὰ κυματοειδῆ ἔκεινα καὶ σκωληκοειδῆ τεμάχια τῆς λάβας, τὰ ὅποια εὐρίσκεις ἀπεσκληρυμένα εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Βεζουβίου. Ποτὲ πρότερον δὲν εἶχα ίδει χαμόγελον διαρκὲς ώς αὐτὸν καὶ διαιωνιζόμενον. Ὁ ἄνθρωπος ἵστατο ἔκει κρατῶν τὸ γραμμάτιον, καὶ ἔχων τοιάτην ὅψιν, καὶ ὁ διευθυντής ἐστράφη νὰ ίδει τί συνέβαινε, καὶ εἶπεν ἀποτόμως:

- 'Ε! τί τρέχει; τί μπερδεψιὰ εἶνε; τί χρειάζεται;
- 'Έγώ εἶπα:
  - Δὲν εἶνε καμμιὰ μπερδεψιά. Περιμένω τὰ ρέστα μου.
  - 'Ελα, έλα: δός του τὰ ρέστα του, Τόδη· δός του τὰ ρέστα του.
  - 'Ο Τόδης ἀπήντησε:
  - Δός του τὰ ρέστα του! Εὔκολον νὰ τὸ λέγετε, κύριε· ἀλλὰ κυττάξατε μόνος σας τὸ χαρτονόμισμα.

'Ο διευθυντής ἔρριψε βλέμμα, ἀφῆκε χαμηλόν, εὔγλωττον συριγμόν, εἶτα ἔδωκε βουτιὰν εἰς τὸν σωρὸν τῶν ἑτοίμων ἐνδυμάτων, καὶ ἤρχισε ν' ἀνακινῆ ταῦτα ἐδῶ κ' ἔκει, ὄμιλῶν διαρκῶς ἐν ἐξάψει, καὶ ώς νὰ ώμιλει πρὸς ἑαυτόν:

- Νὰ πωλήσω εἰς ἔνα ἐκκεντρικὸν ἐκατομμυριοῦχον τέτοια ἀνήκουστη φορεσιά! 'Ο Τόδης εἶνε τρελλός, τρελλὸς γεννημένος. "Ολο τέτοιαις δουλειαῖς μοῦ σκαρώνει. Διώχνει κάθε μουστερὴν ἐκατόμμυριοῦχον ἀπὸ τὸ μαγαζί, γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ωρίσῃ ἔνα ἐκατομμυριοῦχον ἀπὸ ἔναν παληράνθρωπον, οὕτε θὰ μπορέσῃ ποτέ! Κ' ἐγώ κυττάζω πῶς – καὶ – πῶς νὰ πιάσω μουστερῆδες! Πετάξατε αὐτὰ τὰ παληρόρουχα, κύριε, νὰ τὰ ρίζουμε στὴ φωτιά. Κάμετέ μου τὴν χάριν νὰ δοκιμάστητε αὐτὸν τὸ κοστούμ κι' αὐτὸν τὸ παρδεσσού· εἶνε ἀκριβῶς ὅπως σᾶς χρειάζονται· ἀπλᾶ, εὐγενῆ, καὶ ὅπως ἀρμόζουν εἰς ἔνα δοῦκα. Τὰ ἔρραψαμεν κατὰ παραγγελίαν δι' ἔνα ξένον πρίγκηπα· πρέπει νὰ τὸν γνωρίζετε, κύριε, εἶνε ἡ γαληνὴ ύψηλότης του, ὁ Γοσποδάρος τοῦ "Αλιφαξ· ἡναγκάσθη νὰ μᾶς τὰ ἀφήσῃ καὶ πάρη πένθιμον φορεσιά, γιατὶ ἡ μητέρα του ἦτον ἔτοιμη ν' ἀποθάνῃ – μὰ δὲν ἀπέθανε. Ἡτον ἡ τύχη σας, κύριε, νὰ τὰ φορέσετε· καὶ ἀμποτε νὰ μᾶς ἤρχοντο τὰ πράγματα πάντοτε ἔτσι, δεξιά. Τὸ πανταλόνι σᾶς πάει

πολὺ καλά, κύριε· τώρα τὸ γελέκο· ἄχα! ὥλλα ράϊτ! τώρα τὸ σουρτοῦ-κο· ψυχή μου! κυττάξατε στὸν καθρέφτη! "Ολα εἰς τὴν ἐντέλεια, κύριε! Δὲν εἶδα ποτὲ τέτοιον θρίαμβον, τριάντα χρόνια ποῦ ἔχω στὴν τέχνη!"

'Εξέφρασα τὴν εὐαρέστειάν μου.

– Πολὺ καλά, κύριε, πολὺ καλά· εἶνε σὰν νὰ ἡτον παραγγελιὰ γιὰ τὸ κορμί σας, εἴμαι υπόχρεως νὰ σᾶς πῶ. 'Αλλὰ περιμείνατε νὰ ιδῆτε τί μποροῦμεν νὰ σᾶς κάμωμεν ἀπάνω εἰς τὰ ἴδια μέτρα σας. 'Έλα, Τόδη, τὸ βιβλίο καὶ τὴν πέννα· σημείωνε καλά. Μῆκος τοῦ σκέλους 32... καὶ τὰ λοιπά.

Πρὶν δυνηθῶ νὰ εἴπω λέξιν, μὲ εἶχε μετρήσει, καὶ ἔδιδε διαταγὰς δι' ἐπισήμους στολάς, διὰ πρωϊνὰς στολὰς καὶ διὰ παντοίας ἐνδυμασίας. "Οταν ηῦρα κατάλληλον στιγμήν, εἶπα:

– 'Αλλὰ ἀγαπητέ μοι κύριε, δὲν εἰμπορῶ νὰ δώσω τὰς παραγγελίας ταύτας, ἐκτὸς ἂν εἰμπορῇτε νὰ περιμένετε ἀορίστως, ἢ μοῦ ἀλλάξητε τὸ χαρτί.

– 'Αορίστως! εἶνε ἀνεπαρκής λέξις, κύριε. Αἰωνίως – αὐτὴ εἶνε ἡ λέξις, κύριε. Τόδη, βάλε μπροστὰ αὐτὰ τὰ κοστούμ, καὶ στεῖλέ τα εἰς τὴν ἀδρέσσα τοῦ κυρίου, χωρὶς νὰ χάσῃς καιρόν. Οἱ μικρότεροι μουστερῆδες ἀς περιμένουν. Πάρε τὴν ἀδρέσσα τοῦ κυρίου, καὶ...

– 'Αλλάζω συχνὰ κατοικίαν. Θὰ ἔλθω καὶ θὰ σᾶς ἀφήσω τὴν νέαν ἀνδρέσσα.

– Πολὺ καλά, κύριε, πολὺ καλά. Μίαν στιγμήν... ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς προπέμψω, κύριε. Λοιπόν, χαίρετε, κύριε, σᾶς προσκυνῶ.

'Ἐν συντόμῳ, δὲν μαντεύετε δι', τι ἡτο ἀναγκαῖον νὰ συμβῇ; 'Ἐπήγαινα φυσικῷ τῷ λόγῳ ν' ἀγοράσω δι', τι ἐχρειαζόμην, κ' ἐζητοῦσα τὰ ρέστα. 'Ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ἐτράφην καὶ ἐφωδιάσθην πολυτελῶς μὲ δλας τὰς ἀναγκαίας ἀναπαύσεις καὶ ἀνέσεις, καὶ κατφκησα εἰς πολυτελέστατον ξενοδοχεῖον εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ἀννοβέρου. 'Ἐλάμβανα ἐκεῖ τὰ δεῖπνά μου, ἀλλὰ διὰ τὸ πρόγευμα κατέβαινα εἰς τὸ ταπεινὸν πανδοχεῖον τοῦ Χάρρις, ὅπου εἶχα φάγει τὸ πρῶτον γεῦμά μου διὰ τοῦ γραμματίου τοῦ ἐκατομμυρίου λιρῶν. 'Ημην ὁ προστάτης τοῦ Χάρρις. 'Η φήμη εἶχε διαδοθῆ εἰς δλην τὴν συνοικίαν καὶ πέραν αὐτῆς, δι', ὅτι ὁ ἀλλόκοτος ξένος, δστις ἔφερε γραμμάτια ἐκατομμυρίου λιρῶν εἰς τὴν τσέπην, ἡτο ὁ πολιούχος ἄγιος τοῦ μέρους. Τοῦτο ἥρκει. 'Απὸ πενιχρὸν καὶ ἡμερόβιον πανδοχεῖον ὃποῦ ἡτο, κατέστη περίφημον, κ' ἐγέμισεν πελάτας. 'Ο Χάρρις ἡτο τόσον εὐγνώμων, ὥστε μ' ἐβίαζε νὰ δεχθῶ δάνεια, καὶ δὲν ἥθελε νὰ τοῦ ἀρνη-

θῶ· καὶ οὕτω πάμπτωχος ὅπως ἥμην, εἶχα χρήματα νὰ ἔξοδεύσω, καὶ ἔζων ὅπως οἱ πλούσιοι καὶ οἱ μεγάλοι. Ἐκρινα ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ὅσον οὕπω ἡ καταστροφή, ἀλλ' εἶχα πελαγώσει πλέον καὶ ἐπρεπε νὰ κολυμβήσω ἔως πέρα ἡ νὰ πνιγῶ. Βλέπετε, Ἰσα-Ισα αὐτὸ τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπικρεμαμένης συμφορᾶς ἦτο τὸ ὄποιον ἐδίδε σοβαρὰν ὅψιν, νηφάλιον ὅψιν, τραγικήν μάλιστα ὅψιν, εἰς κατάστασιν πράγμάτων ἥτις ἀλλως θὰ ἦτο καθαρῶς γελοία. Τὴν νύκτα εἰς τὸ σκότος, ἡ τραγικὴ ὅψις ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα, ὅλη νουθεσία καὶ ἀπειλή, καὶ μ' ἔκαμνε νὰ γογγύζω καὶ νὰ στρεφογυρίζω ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ ὁ ὕπνος εὔκόλως δὲν ἥρχετο. Ἀλλ' εἰς τὸ φαιδρὸν φῶς τῆς ἡμέρας, τὸ τραγικὸν στοιχεῖον ἔφθινε καὶ ἔξεπιπτε, καὶ ἐβάδιζα εἰς τὸ ὑπαιθρον, καὶ ἥμην εύτυχὴς εἰς τὴν πλάνην μου, εἰς τὴν μέθην μου, δύνασθε νὰ εἴπητε.

Καὶ ἦτο φυσικόν· διότι εἶχα γείνη μία τῶν προσωπικοτήτων τῆς μητροπόλεως τοῦ κόσμου, καὶ τοῦτο μοῦ ἐγύρισε τὰ μυαλά, ὅχι ὀλίγον, ἀλλὰ πολὺ. Δὲν ἤδυνασο νὰ λάβης ἀνὰ χεῖρας ἐφημερίδα, ἀγγλικήν, σκωτικήν ἢ ἵρλανδικήν, χωρὶς νὰ εῦρῃς ἐν αὐτῇ μίαν ἢ περισσοτέρας μνείας τοῦ «έκατομμυριολιρούχου τῆς τσέπης» καὶ τῶν τελευταίων του πράξεων καὶ λόγων. Κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς μνείας ταύτας, ἥμην εἰς τὸν πάτον τῆς στήλης τῶν κοινωνικῶν διαφόρων· ἀκολούθως ἐτάχθην παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἱππότας, κατόπιν παραπάνω ἀπὸ τοὺς βαρωνέττους, ὕστερον παραπάνω ἀπὸ τοὺς βαρώνους, καὶ καθεξῆς, ἀναρριχώμενος συνεχῶς καθόσον ηὗξανεν ἢ δημοτικότης μου, ἐωσοῦ ἔφθασα εἰς τὸ ἀνώτερον ἐφικτὸν ὕψος κ' ἐκεῖ ἔμεινα, προτιγούμενος ὅλων τῶν δουκῶν τῶν μὴ βασιλοπαίδων, καὶ ὅλων τῶν ἐπισκόπων, ἔξαιρουμένου τοῦ πρωθιεράρχου πάστης Ἀγγλίας. Ἀλλὰ σημειώσατε, τοῦτο δὲν ἦτο φήμη· ἔως τώρα εἶχον ἀποκτήσει μόνον δημοτικότητα. Ἀκολούθως ἔφθασα εἰς τὸ κεφαλόσκαλον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἔλαβα τὴν ἐπισφράγισιν, ἥτις μετέβαλε τὸ βερνίκωμα τῆς δημοτικότητος εἰς τὸν χρυσὸν τῆς φήμης. Τὸ «Πούντς» μ' ἐγελοιογράφησε! Ναί, ἥμην τέλειος ἄνθρωπος τώρα· ἡ θέσις μου εἶχεν ἔξασφαλισθῆ. Εἰμποροῦσαν νὰ μὲ ἀστειεύωνται τώρα, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ ὅχι ἀποτόμως· εἰμποροῦσαν νὰ μοὶ προσμειδιῶσιν, δχι νὰ μὲ περιγελῶσιν. Ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἐπέρασε πλέον. Τὸ «Πούντς» μ' ἔζωγράφησεν ὅλον ρακένδυτον, κρύπτοντα εἰς τὴν ἀπὸ μέσα τσέπην τοῦ γιλέκου τὸ γραμμάτιον τοῦ ἐνὸς έκατομμυρίου λιρῶν. Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε εἰς ποίαν θέσιν εύρεθη νέος δστις δὲν εἶχε κινήσει ποτὲ πρότερον τὴν προσοχὴν καὶ τώρα διὰ μιᾶς ἔξαφνα δὲν ἤδυνατο νὰ εἴπῃ μίαν λέξιν χωρὶς αὐτη νὰ σχο-

λιασθῆ καὶ ἐπαναληφθῆ παντοῦ, οὕτε ἡδύνατο νὰ φανῆ πουθενὰ χωρὶς ν' ἀκούσῃ ἀπὸ στόμα εἰς στόμα τὸν ψιθυρισμόν: «Ἐδῶ εἶνε· νά τοξ!»· οὕτε ἡδύνατο νὰ καθίσῃ εἰς τράπεζαν νὰ φάγῃ, χωρὶς νὰ μαζευθῇ πλῆθος νὰ τὸν κυττάζῃ· οὕτε ἡδύνατο νὰ φανῇ εἰς τὸ θεωρεῖον τῆς ὅπερας, χωρὶς νὰ συγκεντρωθῇ ἐκεῖ τὸ πῦρ χιλίων διοπτρῶν. Ἀληθινά, ἐκολυμβοῦσα εἰς τὴν δόξαν ὀλημερῆς· αὐτὸς εἶνε τὸ σωστόν.

Εἰξεύρετε, ἐφύλαξα καὶ τὰ παλαιὰ ρακώδη φορέματά μου, καὶ πότε πότε τὰ ἐφοροῦσα καὶ ἔξηρχόμην εἰς τὸν δρόμον, διὰ ν' ἀπολαύω τὴν ἡδονὴν ν' ἀγοράζω κατὶ τι, καὶ νὰ ὑβρίζωμαι, καὶ εἴτα εὔθὺς νὰ κεραυνοβολῶ τὸν αὐθάδη μὲ τὸ γραμμάτιον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν. Ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθην νὰ τὸ κατορθώσω. Αἱ εἰκονογραφημέναι ἐφημερίδες ἔκαμαν τόσον γνωστὸν τὸν τύπον μου, ὥστε δπου καὶ ἀν ἐπήγαινα εὐθὺς ἀνεγνωρίζόμην καὶ μὲ ἡκολούθει τὸ πλῆθος, καὶ ἀν ἐδοκίμαζα ν' ἀγοράσω, ὁ ἄνθρωπος ἦτο πρόθυμος νὰ μοῦ προσφέρῃ ὅλον τὸ μαγαζί του ἐπὶ πιστώσει, πρὶν προλάβω νὰ ἐπιδείξω τὸ χαρτονόμισμά μου.

Περὶ τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς φήμης μου, ἐπῆγα νὰ πληρώσω τὸ χρέος μου πρὸς τὴν ἔθνικήν μου σημαίαν, προσφέρων τὰ σεβάσματά μου εἰς τὸν Ἀμερικανὸν πρέσβυν. Μ' ἐδέχθη μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν ἴδιαζοντα εἰς τὴν θέσιν μου, μ' ἐπέπληξε διότι τόσον ἐβράδυνα νὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκον μου, καὶ εἶπεν δτι εἰς μόνον ὑπῆρχε τρόπος νὰ τύχω συγγνώμης, καὶ οὗτος ἦτο νὰ παρακαθίσω εἰς τὸ δεῖπνόν του· τὴν ἐσπέραν ἐκείνην. Ἐδέχθην καὶ ἔξηκολουθήσαμεν συνομιλοῦντες. Ἀπεδείχθη δτι αὐτὸς καὶ ὁ πατήρ μου, ὑπῆρξαν συμμαθηταὶ εἰς τὴν παιδικήν των ἡλικίαν, καὶ ἔνθερμοι φίλοι ἀκολούθως μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου. Μὲ παρεκάλεσε νὰ διέρχωμαι δσον καιρὸν εἶχα διαθέσιμον πλησίον του, ἐὰν ἥθελα.

Ἡθελα, καὶ πολύ, μάλιστα. Ὁταν θὰ ἐπήρχετο ἡ τρομερὰ ἔξέγερσις μετὰ τὸ δνειρον, ἵσως αὐτὸς θὰ ἡδύνατο νὰ μὲ σώσῃ, μὴ καταστραφῶ ὀλοτελῶς. Διότι δὲν ἐτόλμων τώρα, δτε εἶχον κατέλθη τόσον βαθειά, εἰς τὴν βουτιὰν τὴν ὄποιαν ἔδωσα μέσα εἰς τὸ πέλαγος τοῦ μεγάλου κόσμου, δὲν ἐτόλμων νὰ ἀποκαλύψω τί συνέβαινεν εἰς ἕνα φίλον τῆς σήμερον. Μὲ ὅλα τὰ δάνεια μου, ἔμενα αὐστηρῶς ἐντὸς τῶν μέσων μου, δηλαδὴ ἐντὸς τοῦ μισθοῦ μου. Βεβαίως δὲν ἡμποροῦσα νὰ εἰξεύρω ώς πόσος θὰ ἦτο ὁ μισθός μου, ἀλλ' εἶχα καλὴν βάσιν ὑπολογισμοῦ εἰς τὸ γεγονός δτι, ἐὰν ἐκέρδιζα τὸ στοίχημα, ἔμελλα νὰ ἔχω ἐκλογὴν ώς πρὸς τὴν θέσιν τὴν ὄποιαν ἡδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, ἤρκει νὰ ἥμουν κατάλ-

ληλος δι' αυτήν. Πρός τὸ παρόν, μόλις ἔχρεωστοῦσα ἐνὸς ἔτους μισθούς, κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς μου. 'Ο καθεὶς ἐφιλοτιμεῖτο νὰ μὲ δανείσῃ χρήματα, ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιούμην τὰς προσφοράς, ἐπινοῶν εὐλόγους προφάσεις, ὥστε δλον τὸ χρέος μου ἀνήρχετο εἰς λίρας στερλίνας 300 μετρητά, καὶ εἰς ἄλλων 300 λιρῶν πιστώσεις καὶ ὀψώνια.

Τὸ δεῖπνον ἐν τῇ ἀμερικανικῇ πρεσβείᾳ ἦτο ἐράσμιον, ἐκ 14 συνδαιτυμόνων. Ἡσαν ὁ δοὺξ καὶ ἡ δούκισσα τοῦ Σωρδίτες καὶ ἡ θυγάτηρ των, ἡ λαίδη "Αννα Χάρις Ἐλεωνόρα Ούρανία κτλ. κτλ., ὁ κόμης καὶ ἡ κόμησσα τῆς Νιουγαίτης, ὁ ὑποκόμης Τσήψαϊδ, ὁ λόρδος καὶ ἡ λαίδη Βλαδερούαϊτ, κύριοί τινες καὶ κυρίαι χωρὶς τίτλους, ὁ πρέσβυς, ἡ σύζυγός του καὶ ἡ θυγάτηρ του, καὶ ἡ φίλη τῆς κόρης του, Ἀγγλίς κόρη εἰκοσιδύο χρόνων, καλουμένη Πορτία Λάγγαμ, τὴν ὅποιαν ἡρωτεύθην εἰς δύο λεπτά, ώς καὶ αὐτὴ ἡρωτεύθη ἐμέ, ἡμποροῦσα νὰ τὸ βλέπω χωρὶς γυαλιά. Υπῆρχεν ἀκόμη καὶ ἄλλος συνδαιτυμών, εῖς Ἀμερικανός, ἀλλὰ κάπως τρέχω πολὺ εἰς τὴν διήγησίν μου. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν τραπεζαρίαν, ὁ ὑπηρέτης ἀνήγγειλεν:

— 'Ο κ. Λόϋδ "Αστιγξ.

Ἐνῷ αἱ συνήθεις φιλοφρονήσεις ἐλάμβανον τέλος, ὁ "Αστιγξ μὲ παρετήρησε καὶ ἥλθε κατ' εὐθεῖαν τείνων ἐγκαρδίως τὴν χεῖρα· ἀλλ' αἴφνης ἐσταμάτησε καὶ εἶπεν ἐν ἀμηχανίᾳ:

- Σᾶς ζητῶ συγγνώμην, κύριε, ἐνόμισα ὅτι σᾶς ἐγνώριζα.
- Πῶς, δὲν μὲ γνωρίζετε, παλαιὲ φίλε\*.
- "Οχι! εἶσθε σεῖς, δ... δ...
- 'Ο ἑκατομμυριοῦχος τῆς τσέπης; Ἐγὼ εἶμαι. Μὴ φοβεῖσθε νὰ μὲ ὀνομάστητε μὲ τὸ παρατσοῦκλι μου· ἐσυνείθισα.

— Καλά, καλά, τοῦτο μὲ ἔξαφνίζει. Μίαν ἡ δύο φορὰς εἶδα τὸ ἴδιον ὄνομά σας, ἡνωμένον μὲ τὸ παρατσοῦκλι, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐπίστευα νὰ εἶσθε ὁ Ἐνρυ "Αδαμς ἐκεῖνος. Δὲν εἶνε ἔξ μηνες ἀφότου ἥσθε ὑπάλληλος μισθωτὸς τοῦ Βλέϊκ "Οπεκινς, καὶ ἐκάθησθε τὴν νύκτα μὲ ἐπιμίσθιον βοηθῶν με νὰ τακτοποιήσω καὶ ἔξελέγξω τὰ ἔγγραφα καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Γουλδ καὶ τοῦ Κόρρυ. Ἡ ἴδεα ὅτι ἥσθε εἰς Λονδῖνον, καὶ μέγας ἑκατομμυριοῦχος, καὶ περιώνυμος κολοσσός! εἶνε σωστὴ χαλιμά. "Ανθρωπε, δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ πιστεύσω· δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ ἐννοήσω· δός μοι καιρὸν νὰ τὸ χωρέσῃ ὁ νοῦς μου.

\* Στὸ ἀγγλικὸ πρωτότυπο: «Why, you do know me, old fellow.». Σ.τ.ξ..

– Τὸ σωστὸν εἶνε, Λόϋδ, ὅτι δὲν εῖσαι εἰς χειροτέραν θέσιν ἀπὸ ἐμέ.  
Δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ καταλάβω ὁ ἴδιος.

– 'Αλλ' εἶνε ἀπίστευτον, σοὶ λέγω. Εἶνε ἀκριβῶς τρεῖς μῆνες τώρα  
ὅπου ἐπήγαμεν εἰς τὸ πανδοχεῖον τοῦ Μάινερς...

– "Οχι· τοῦ Χουῶτ Τσήρ.

– "Ας εἶνε· τοῦ Χουῶτ Τσήρ· ἐπήγαμεν ἐκεῖ εἰς τὰς δύο ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα, κ' ἐπήραμεν σοῦπαν καὶ καφέ, μετὰ ἔξαρον σκουτούραν ἐπάνω  
εἰς τοὺς ἐμπερδεμμένους ἐκείνους λογαριασμοὺς τοῦ Γούλδ, κ' ἐπροσπάθουν νὰ σὲ πείσω νὰ ἔλθης εἰς Λονδίνον μαζύ μου, κ' ἐπροσφερόμην νὰ  
λάβω ἀδειαν ἀπουσίας διὰ σέ, καὶ νὰ πληρώσω ὅλα τὰ ἔξοδά σου, καὶ νὰ  
σοῦ δώσω κάτι τι παραπάνω ἐδὲν ἐπετύγχανα νὰ κάμω τὴν πώλησιν· καὶ  
σὺ δὲν ἥθελες νὰ μὲ ἀκούσῃς, ἔλεγες ὅτι δὲν θὰ ἐπετύγχανα, καὶ δὲν θὰ  
συγκατένευες ποτὲ νὰ χάσῃς τὰ σίγουρα, διὰ νὰ κυνηγήσῃς τὰ ἀβέβαια  
καὶ ἐπισφαλῆ. Καὶ ὅμως εἶσαι ἐδῶ. Πόσον παράξενα εἶνε ὅλα αὐτά! Πῶς  
ἔτυχε νὰ ἔλθῃς, καὶ τί σοῦ ἔδωκεν αὐτὴ τὴν ἀπίστευτη φόρα;

– "Ω! ἐν τυχαῖον γεγονός. Εἶνε μακρὰ ιστορία, μυθιστόρημα, παραμύθι. Θὰ σᾶς εἰπῶ ὅλα αὐτά, ἀλλ' ὅχι τώρα.

– Πότε;

– Εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός.

– Εἶνε ἀκόμα παραπάν' ἀπὸ δυὸς ἐβδομάδες. Παραπολὺ διὰ νὰ τεντώσῃ κανεὶς τὴν περιέργειαν ἐνός. Εἰπὲ εἰς μίαν ἐβδομάδα.

– Δὲν εἰμπορῶ. Θὰ μάθης διατί, δλίγον κατ' δλίγον. Άλλὰ πῶς πηγαίνει τὸ ἐμπόριον;

'Η φαιδρότης του ἐξηφανίσθη ἐν ρυπῇ, καὶ εἶπε μετὰ στεναγμοῦ:

– "Ησουν ἀληθινὸς προφήτης, Ἐνρυ, ἀληθινὸς προφήτης. Ἡθελα νὰ μὴν εἶχα ἔλθη. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ὄμιλῶ δι' αὐτό.

– 'Αλλὰ πρέπει. Πρέπει νὰ ἔλθῃς καὶ μείνῃς μαζύ μου ἀπόψε, ὅταν φύγωμεν ἀπ' ἐδῶ, καὶ νὰ μοῦ εἴπης ὅλα τὰ τρέχοντα.

– "Ω! εἰμπορῶ; Εὔκαιρεῖς νὰ μὲ ἀκούσῃς;

– Μάλιστα. Ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω ὅλην τὴν ιστορίαν.

– Εὐγνωμονῶ! "Ας εὕρω ἔνα ἄνθρωπον νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ πάλιν εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὰς ύποθέσεις μου, μὲ τὸ βλέμμα καὶ μὲ τὴν φωνήν! Θὰ ἐγονάτιζα νὰ παρακαλέσω δι' αὐτό!

Μοῦ ἔσφιγξε δυνατὰ τὴν χεῖρα, καὶ ἐστάθημεν περιμένοντες τὸ δεῖπνον – τὸ ὅποιον ὅμως δὲν ἔγεινεν. "Οχι· τὸ συνηθισμένον πρᾶγμα συνέβη, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συμβαίνει πάντοτε κατὰ τὸ πλημμελὲς καὶ φορτικὸν

άγγλικὸν σύστημα· τὸ ζῆτημα τῆς πρωτοκλισίας δὲν ἡδυνήθη νὰ λυθῇ, καὶ οὕτω δὲν ἔγεινε δεῖπνον. Οἱ Ἀγγλοὶ δειπνοῦσι πάντοτε οἴκοι, πρὶν ἀπέλθωσιν εἰς δεῖπνον ὃπου εἶνε καλεσμένοι, διότι εἰξεύρουν τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους τρέχουν· ἀλλὰ κανεὶς ποτὲ δὲν δίδει εἰδησιν εἰς τὸν ξένον, καὶ οὕτω αὐτὸς πίπτει μαλακὰ εἰς τὴν παγίδα. Ναὶ μὲν κανεὶς δὲν ἔζημιώθῃ τὴν φορὰν ταύτην, διότι ὅλοι εἰχάμεν δειπνήσῃ, ἐπειδὴ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἦτο ἀρχάριος ἔξαιρουμένου τοῦ Ἀστιγξ, δστις καὶ αὐτὸς εἰδοποιήθη ἐν καιρῷ ἀπὸ τὸν πρέσβυτον ὅτι, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ἔθιμον, δὲν ἔμελλε νὰ παραθέσῃ δεῖπνον. Ὁ καθεὶς ἔλαβε μίαν κυρίαν καὶ κατέβη εἰς τὴν τράπεζαν, διότι ἦτο συνήθεια νὰ περνοῦν ἀπ' ἐκεῖ ἀλλ' ἐκεὶ ἥρχισεν ἡ ἔρις. Ὁ δούξ τοῦ Σῶρδιτς ἤξιον νὰ λάβῃ τὰ πρωτεῖα καὶ νὰ καθίσῃ ἐπὶ κορυφῆς τῆς τραπέζης, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶνε ἀνώτερος ἐνὸς πρέσβεως δστις ἀντιπροσωπεύει ἔθνος καὶ ὅχι μονάρχην· ἀλλ' ἐγὼ ὑπεστήριξα τὰ δικαιώματά μου καὶ ἥρνήθην νὰ ύποχωρήσω. Εἰς τὴν στήλην τῶν κοινωνικῶν διαφόρων προηγούμην ὅλων τῶν μὴ ἐκ βασιλικοῦ αἵματος δουκῶν, καὶ ἔλεγον τοῦτο, καὶ ἤξιον νὰ προκαθίσω τοῦ δουκός. Ἐκεῖνος ἦτο προσφάτου νορμανδικῆς καταγωγῆς, κ' ἐγὼ κατηγόμην κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὡς δεικνύει καὶ τὸ δνομά μου. Ἀφοῦ δὲν ἡδυνήθημεν νὰ συμφωνήσωμεν, ἐπεστρέψαμεν ὅπιστα εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ὃπου ἐφάγομεν κάθετον πρόγευμα, συνιστάμενον ἀπὸ φράουλες καὶ πιάτο μὲ σαρδέλλαις, ὃπου ἵστασαι ὄρθδος ὃπου εύρεθῆσ καὶ τρώγεις. Ἐδῶ ἡ θρησκεία τῆς πρωτοκαθεδρίας δὲν εἶνε τόσον αὐστηρά· οἱ δύο ἀνδρες τῆς ἀνωτέρας περιωπῆς ρίπτουν ἐπάνω σελλίνιον, κορώνα ἥ γράμματα, καὶ δστις κερδίσῃ, ἔχει νὰ γευθῇ πρῶτος τὴν φράουλα, καὶ δστις χάσῃ, κερδίζει τὸ σελλίνιον. Οἱ δύο κατόπιν ἐρχόμενοι ρίπτουσι πάλιν ἐν σελλίνιον, καὶ ೦στερον οἱ μετ' αὐτούς, καὶ οὕτω καθεξῆς. Μετὰ τὰ ἀναψυκτικά, ἐφέρθησαν τράπεζαι καὶ ἐπαίξαμεν ὅλοι χαρτιά, πρὸς ἔξ πέννας τὴν παρτίδα. Οἱ Ἀγγλοὶ ποτὲ δὲν παίζουσι κανὲν παιγνίδιον πρὸς τέρψιν. Ἐὰν δὲν εἰμποροῦν νὰ κερδίσουν τίποτε ἥ νὰ χάσουν τίποτε, ἀδιάφορον πόσα, δὲν συναινοῦν νὰ παίξωσι.

Ἡ ἐσπέρα μας ὑπῆρξε τερπνοτάτη, τούλάχιστον διὰ δύο ἔξ ἡμῶν, τὴν Μίς Λάγγαμ καὶ ἐμέ. Ἡμην τόσον μαγευμένος μαζύ της, ὥστε δὲν ἐκαταλάμβανα τί ἔπαιζα, καὶ ἥμην ἔτομος νὰ χάσω τὸ παιγνίδιον κάθε φοράν· μόνον ἡ κόρη ἐπραττε τὸ αὐτό, εὑρισκομένη ἀκριβῶς εἰς τὴν ἴδικήν μου κατάστασιν, βλέπετε. Καὶ ἐπομένως τὸ παιγνίδιον δὲν εἶχε τελειωμόν, διότι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς δύο δὲν ἀπεφάσιζε νὰ κερδίση, καὶ τὸ παιγνί-

διον παρετείνετο ἐπ' ἄπειρον, όμοίως καὶ ἡ εύτυχία μας. Καὶ τῆς εἶπα –τῆς τὸ εἶπα, πράγματι– τῆς εἶπα ὅτι τὴν ἀγαπῶ· καὶ αὐτὴ ἐκοκκίνισε τόσον, ὥστε ἔγειναν ἐρυθρὰ τὰ μαλλιά της, ἀλλὰ τῆς ἤρεσε καὶ τὸ εἶπε. "Ω! δὲν ξαναέγεινε ποτὲ τέτοια βραδειά. Κάθε φορὰν ὅποῦ ἔπαιζα χαρτί, ἐπρόσθετα κ' ἕνα ύστερόγραφον· κάθε φορὰν ὅποῦ ἔπαιζεν αὐτῇ, ἀνήγγελε τὴν παραλαβήν, ἐνῷ ἐμέτρα τοὺς πόντους. Δὲν εἰμποροῦσα νὰ εἶπω «τρίτη τῆς δάμας» χωρὶς νὰ προσθέσω «Καλή μου, πόσον ώραία εῖσαι!» Κ' ἐκείνη ἔλεγε «Πέντε, καὶ δεκαπέντε, εἴκοσι» προσθέτουσα «Σᾶς φαίνεται ἔτσι;» μειδιῶσα θελκτικῶς ύπὸ τὸ πτίλον τῶν παρειῶν της, εἰξεύρετε, τὸ τόσον ἐπέραστον καὶ γλυκύ. "Ω! ἦτο σωστὴ μαγεία!

Οὐχ ἦττον ἡμην πολὺ τύμιος καὶ εἰλικρινῆς πρὸς αὐτήν. Τῆς εἶπα ὅτι δὲν εἶχα οὕτε μίαν πένναν εἰς τὸν κόσμον ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γραμμάτιον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν, περὶ τοῦ ὅποιου εἶχεν ἀκούσει νὰ γίνεται τόσος λόγιος, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἀνῆκεν εἰς ἐμέ· καὶ τοῦτο ἐξήγειρε τὴν περιέργειάν της, καὶ τότε τῆς ὠμίλησα σιγά, καὶ τῆς εἶπα ὅλην τὴν ιστορίαν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τότε ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὰ γέλοια. Τί τὸ ἀστεῖον εὔρισκεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν κ' ἐγελοῦσε τόσον, δὲν ἡμποροῦσα νὰ καταλάβω, καὶ τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ τὴν ἀγαπήσω περισσότερον, διότι ἀκριβῶς τοιαύτην σύζυγον ἐχρειαζόμην, ἥτις νὰ ἀνακαλύπτῃ τὴν εὐθυμίαν κ' ἐκεῖ ὅπου αὐτῇ δὲν εύρισκεται, εἰς τὰ παθήματα καὶ τὰς θλίψεις ἐνὸς ἀνθρώπου. Τῆς εἶπα ὅτι θὰ εἶχομεν νὰ περιμένωμεν δύο ἔτη, ἔως οὖ δυνηθῶ νὰ λάβω τοὺς μισθούς μου· ἀλλ' αὐτήν δὲν τὴν ἔμελε διὰ τοῦτο, μόνον ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἡμουν δόσον τὸ δυνατὸν προσεκτικὸς εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἔξοδων, καὶ δὲν θὰ τὰ ἄφηνα νὰ περικόψωσι καὶ τοῦ τρίτου ἔτους μας τὸν μισθόν. Τότε ἤρχισε νὰ γίνεται κάπως ἔμφροντις, καὶ ἐξέφρασε τὸν φόβον μήπως ἐπλανώμεθα καὶ ἀνεβιβάζομεν τὸν μισθὸν εἰς ἀνώτερον ἀριθμὸν διὰ τὸ πρῶτον ἔτος, παρ' ὅσον θὰ ἡδυνάμην πράγματι νὰ λάβω. Αὐτὸν ἦτο φρονιμάδα, καὶ μ' ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ ὀλιγωτέραν ἐμπιστοσύνην παρ' ὅσην ἡσθανόμην πρίν· ἀλλὰ μοὶ ἐνέπνευσε καλὴν πρακτικὴν ἰδέαν, καὶ τὴν ἔξεστόμισα παρρησίᾳ:

– Πόρτια, φιλτάτη, θὰ διστάσῃς νὰ ἐλθης μαζύ μου ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅταν θ' ἀντιμετωπίσω ἐκείνους τοὺς γηραιοὺς κυρίους;

'Εσκέφθη δλίγον καὶ εἶπεν:

– "Οχι· ἔὰν ἡ παρουσία μου θὰ σ' ἐγκαρδιώσῃ. Ἀλλὰ θὰ ἤρμοζε τάχα, τὸ ἐσκέφθης καλῶς;

– "Όχι, δὲν πιστεύω νὰ ἀρμόζῃ πολὺ· φοβοῦμαι τούναντίον· ἀλλὰ βλέπεις, ἔξαρτάται τόσον πολὺ ἀπ' αὐτό, ώστε..."

– Τότε θὰ ἔλθω μαζύ, εἴτε ἀρμόζῃ εἴτε ὅχι, εἶπε μετὰ καλοῦ καὶ γενναίου ἐνθουσιασμοῦ. "Ω! θὰ εἶμαι τόσον εὐτυχῆς νὰ φανῶ χρήσμος.

– Χρήσμος, φιλτάτη; Εἰμπορεῖς νὰ κατορθώσῃς τὸ πᾶν. Εἶσαι τόσον ὡραία, καὶ τόσον ἀξιέραστος, καὶ τόσον κατακτητική, ώστε μὲ σὲ μαζύ ἔκει εἰμπορῶ ν' ἀναιβάσω τὸν μισθόν μας ὑψηλὰ ἔως νὰ φθάσω τοὺς καλοὺς ἔκείνους γέροντας, καὶ δὲν θὰ ἔχουν ποτὲ τὸ θάρρος ν' ἀρνηθοῦν.

Ψυχή μου! ἔδω θὰ ἐβλέπετε ἀφθονον τὸ αἷμα ν' ἀναβαίνῃ, καὶ τοὺς ὄφθαλμούς νὰ λάμπουν εὐτυχεῖς.

– "Α! τί πλάνος κόλαξ ποῦ εἶσαι! Δὲν ὑπάρχει οὕτε μία λέξις ἀληθής εἰς δ, πι λέγεις, ἀλλ' οὐχ ἥττον θὰ ἔλθω μαζύ σου. "Αμποτε νὰ σὲ διδάξῃ τοῦτο νὰ μὴ περιμένης ἀλλούς ἀνθρώπους νὰ βλέπουν μὲ τὰ δύμματά σου.

Διεσκεδάσθησαν τάχα αἱ ἀμφιβολίαι μου; Ἡ ἐμπιστοσύνη μου ἐπανῆλθε; Δύνασθε ἐκ τούτου νὰ κρίνετε: κατ' ιδίαν Ὕψωσα τὸν μισθόν μου, ἐπιτοπίως, εἰς χιλίας διακοσίας λίρας διὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Ἀλλὰ δὲν τῆς τὸ εἶπα: τὸ ἐπεφύλαξα διὰ νὰ τὴν ἐκπλήξω ἀργότερα.

Εἰς ὅλον τὸν δρόμον ἔως τὴν οἰκίαν ἐπετοῦσα εἰς τὰ σύννεφα, καὶ ὁ μὲν "Ἀστιγξ ωμύλει, ἐγὼ δὲ δὲν ἥκουα λέξιν. "Οταν ἐγὼ κ' ἔκεινος εἰσήλθομεν εἰς τὰ δώματά μου, μὲ ἔφερεν εἰς τὸν ἑαυτόν μου μὲ τὰς ἐγκαρδίους ἐπιφωνήσεις του περὶ τῶν πολλῶν μου ἀνέσεων καὶ ἀπολαύσεων.

– "Αφησέ με νὰ σταθῶ ἔδω ὀλίγον, νὰ γεμίσῃ τὸ μάτι μου! 'Αγαπητέ μου, εἶνε παλάτι· σωστὸ παλάτι! 'Εδῶ εἰμπορεῖ δ καθεὶς ν' ἀπολαύσῃ δ, πι ἐπιθυμεῖ, ώς κ' ἔνα μαγγάλι ἀπὸ κάρβουνα ἀναμμένα, καὶ ἡ σοῦπα ἔτοψη εἰς τὴν στιγμήν. "Ἐνρυ, δὲν μὲ κάμνει ἀπλῶς νὰ καταλάβω πόσον πλούσιος εἶσαι· μὲ κάμνει νὰ καταλάβω ώς τὸ κόκκαλο, ώς τὸ μεδοῦλι, πόσον εἶμαι πτωχός, καὶ πόσον ἄθλιος, πόσον ἡττημένος, ἀφανισμένος, μηδενισμένος!

'Η πανοῦκλα νὰ τὸν κόψῃ! Αὐτὴ ἡ γλῶσσα μοῦ ἐπροξένησε ψυχρὸν ρῆγος. Μ' ἔκαμε νὰ καταλάβω δτι ίστάμην ἐπάνω εἰς ἔνα κρημνόν, μ' ἔνα κρατῆρα ὑποκάτω. Βουτηγμένος εἰς τὰ χρέη ώς τὸν λαιμόν, χωρὶς λεπτὸν εἰς τὸν κόσμον, μὲ τὴν εὐτυχίαν ἡ τὴν ἀπελπισίαν μιᾶς ἐρατεινῆς κόρης εἰς τὰς χειράς μου, καὶ μὲ καμμίαν ἐλπίδα εἰμὴ ἔνα μισθόν, δστις εἰμποροῦσε καὶ ποτέ, ω! ποτέ, νὰ μὴν ἐπαληθεύσῃ. "Ω! ω! ω! εἶμαι κατεστραμμένος, χωρὶς ἐλπίδα: τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ μὲ σώσῃ!

– Τώρα, Λόϋδ, εἶπα διὰ νὰ ξεχάσω τὴν λύπην μου, διηγήσου μου τὴν ίστορίαν σου, εἶνε καιρός.

- Νὰ σοῦ τὴν διηγηθῶ; Τί, πάλιν;
- Πάλιν; Τί ἐννοεῖς μὲ τοῦτο;
- Δηλαδή, ἐννοῶ ἐπιθυμεῖς καὶ πάλιν νὰ τὴν ἀκούσῃς;
- "Αν ἐπιθυμῶ νὰ τὴν ἀκούσω καὶ πάλιν; Αὐτὸς εἶναι αἰνιγμα.
- Κύτταξέ με, Ἐνρυ, μὲ τρομάζεις. Δὲν σοῦ διηγήθην ὅλην τὴν ιστορίαν εἰς τὸν δρόμον, ὅταν ἡρχόμεθα ἐδῶ;
- Σύ;
- Ναί, ἐγώ.
- Νὰ κρεμασθῶ, ἀν ἥκουσα λέξιν.
- Ἐνρυ, αὐτὰ εἶνε σοβαρὰ πράγματα. Μὲ ταράττουν. Τί παραπάνω ἐπῆρες εἰς τοῦ πρέσβεως;

Τότε ἐνόησα τὰ πάντα, καὶ τὸ ώμολόγησα, ως ἀνήρ.

- Ἐπῆρα τὴν προσφιλεστέραν κόρην εἰς τὸν κόσμον – σκλάβα!

Τότε δὲν μὲ ἐμέφθη διότι δὲν εἶχα ἀκούσει λέξιν ἀπὸ μίαν ιστορίαν ἥτις εἶχε διαρκέσει ἐνῷ ἐβαδίζομεν εἰς τριῶν μιλίων δρόμον. Ἐκάθισε κάτω τότε, ως ὑπομονητικὸς φίλος ὃπου ἦτο, καὶ τὴν διηγήθη ὅλην ἐξ ἀρχῆς. Ἐν συνόψει συνίσταται εἰς τοῦτο: Εἶχεν ἔλθη εἰς Ἀγγλίαν μὲ δ, τι ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο μεγάλη τύχη. Εἶχεν ἀναλάβη τὴν ἐπιχείρησιν νὰ πωλήσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν σιδηροδρόμων Γούλδ καὶ Κόρρυ διὰ τοὺς κατόχους ταύτης, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ τὸ ἐκατομμύριον ταλλήρων. Εἶχε καταβάλη ἀπιστεύτους κόπους, εἶχε θίξει πᾶσαν γνωστὴν χορδήν, δὲν εἶχεν ἀφήσει ἔντιμον μέσον ἀδοκίμαστον, εἶχεν ἐξοδεύσει σχεδὸν ὅλα τὰ χρήματα ὅσα εἶχεν εἰς τὸν κόσμον, δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ εῦρει οὐδὲν ενα μεμονωμένον κεφαλαιοῦχον νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τοὺς λόγους του, καὶ ἡ διωρία ἔλληγεν εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός. Ἐνὶ λόγῳ, ἦτο κατεστραμμένος.

Αἴφνης ἀνεπήδησε καὶ ἐφώναξεν:

- Ἐνρυ, εἰμπορεῖς νὰ μὲ σώσῃς. Εἰμπορεῖς νὰ μὲ σώσῃς, καὶ εἶσαι ὁ μόνος εἰς τὸν κόσμον ποῦ εἰμπορεῖς. Δὲν θὰ θελήσῃς;
- Εἰπέ μοι τὸν τρόπον. Ὁμίλησε ξάστερα, παιδί μου.
- Δός μοι ἐν ἐκατομμύριον διὰ νὰ μεταφέρω τὴν ἐπιχείρησίν μου εἰς τὴν Ἀμερικήν. Μή, μὴ ἀρνῆσαι.

Τότε εἶπα μὲ ἐμπορικὸν καὶ ἐγκρατῆ τρόπον:

Τότε εἶπα μὲ τὸν διηγηθῶν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ τοῦ εἴπω: «Λόϋδ, εἴμαι πάμπτωχος, ἀπολύτως χωρὶς λεπτόν, καὶ χρεωμένος». Ἄλλὰ φαεινὴ πυρίνη ίδέα ἥλθεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, κ' ἐβάσταξα τὸν ἐαυτόν μου ἐωσότου ἔγεινα ψυχρὸς ως κεφαλαιοῦχος. Τότε εἶπα μὲ τὸν διηγηθῶν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ τοῦ εἴπω: «Λόϋδ, εἴμαι πάμπτωχος, ἀπολύτως χωρὶς λεπτόν, καὶ χρεωμένος».

- Θὰ σὲ σώσω, Λόϋδ.
- Τότε εῖμαι ἥδη σωσμένος! Ο Θεὸς νὰ σου εἶνε Ἰλεως εἰς τὴν αἰωνιότητα! Εάν ποτε...
- "Αφησέ με νὰ τελειώσω, Λόϋδ. Θὰ σὲ σώσω, ἀλλ' ὅχι κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον· διότι αὐτὸ δὲν θὰ ἥτο ὁρθὸν διὰ σέ, μετὰ τοὺς τόσους κόπους σου καὶ κινδύνους τοὺς ὄποιους ἔτρεξες. Δὲν ἔχω ἀνάγκην ν' ἀγοράσω μεταλλεῖα· εἰμπορῶ νὰ φυλάξω τὸ κεφάλαιόν μου εἰς κίνησιν εἰς ἐμπορικὸν κέντρον οἴον τὸ Λονδίνον, χωρὶς αὐτὸ· εἰς τοῦτο καταγίνομαι διαρκῶς ἀλλ' ίδού τί θὰ κάμω. Γνωρίζω δλα ώς πρὸς τὸ μεταλλεῖον τοῦτο, βεβαίως· γνωρίζω τὴν ἀνεκτίμητον ἀξίαν του, καὶ εἰμπορῶ νὰ ὄρκισθῶ περὶ τούτου, ἐάν τις τὸ ἀπαιτῇ. Θὰ τὸ πωλήσῃς ἐντὸς τοῦ δεκαπενθημέρου διὰ τρία ἑκατομμύρια μετρητά, κάμνων ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ ὄνοματός μου, καὶ θὰ μοιράσωμεν, μετοχὴν καὶ μετοχὴν ὄμοιο.

Εἰξεύρετε, θὰ ἐσήκωνεν ἐπάνω καὶ θὰ ἔχορευεν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν βαρεῖαν σκευοθήκην, καὶ θὰ ἔσπαζεν δλα τὰ πολύτιμα φαρφουριά, δσα εύρισκοντο ἐπ' αὐτῆς, ἐὰν δὲν ἔδραττα τὴν χεῖρά του καὶ δὲν τοῦ ἐπέβαλλα φιλικὰ δεσμά!

'Αφοῦ κατεπραῦνθη δλίγον, ἐν χαρᾶ ἐπανέλαβε.

- Νὰ μεταχειρισθῶ τὸ ὄνομά σου! Τὸ ὄνομά σου... συλλογίσου το! Φύλε μου, θὰ πέσουν κοπάδι, αὐτοὶ οἱ πλούσιοι Λονδιναῖοι, θὰ σκοτωθοῦν δι' αὐτὰς τὰς μετοχάς. Ἔκαμα τὴν τύχην μου, ἔκαμα τὴν τύχην μου διὰ πάντοτε, καὶ δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτὲ ἐνόσῳ ζῶ.

Εἰς είκοσιτέσσαρας ὥρας δλον τὸ Λονδίνον ἥτο ἐν συγκινήσει. Δὲν εἶχα τίποτε νὰ κάμω, ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν, εἰμὴ νὰ καθημαι οἴκοι καὶ νὰ λέγω εἰς δλους τοὺς ἐρχομένους.

- Μάλιστα, τοῦ εἶπα νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά μου. Γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, γνωρίζω καὶ τὸ μεταλλεῖον. Ο χαρακτήρ του εἶνε ἀνεπίληπτος, καὶ τὸ μεταλλεῖον ἀξίζει πολὺ περισσότερα ἀπὸ δσα ζητεῖ.

'Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπερνοῦσα δλαις ταὶς βραδειαίς μου εἰς τοῦ πρέσβεως ὄμοιο μὲ τὴν Πόρτιαν. Δὲν εἶπα εἰς αὐτὴν λέξιν περὶ τοῦ μεταλλείου· τὸ ἐφύλαξα δι' ἔκπληξιν. Ὁμιλούσαμεν διὰ τὸν μισθόν, τίποτε ἀλλο παρὰ μισθὸν καὶ ἔρωτα· πότε ἔρωτα, πότε μισθόν, πότε ἔρωτα καὶ μισθὸν ὄμοιο. Καί, ψυχή μου! τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὄποιον ἐλάμβανον ἡ γυνὴ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ πρέσβεως εἰς τὴν μικράν μας πλεκτάνην, καὶ αἱ ἀτελείωτοι ἀφέλειαι τὰς ὄποιας ἐπενοοῦσαν διὰ νὰ μὴ διακοπῇ τὸ ὄνειρόν μας, καὶ διὰ νὰ μένῃ

ό 'Αμερικανὸς διπλωμάτης εἰς τὸ σκότος τῆς ἀνυποψίας, πράγματι ἥσαν χαριέστατα ἐκ μέρους των.

"Οταν ἔληξεν ὁ μήν, τέλος, εἶχα ἐν ἑκατομμύριον ταλλήρων εἰς πίστωσίν μου εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Κομητείας, καὶ ὁ "Αστιγξ ἀνῆλθεν εἰς τὸ αὐτὸ ποσόν. 'Εφόρεσα τὰ καλλίτερα ροῦχά μου, κ' ἔξεκινησα ἐφ' ἀμάξης διὰ τὴν πλατεῖαν Πορτλάνδης, ὅπου ἔκρινα ἐκ τῆς ὅψεως τῆς οἰκίας ὅτι τὰ γεροντικά μου πτηνὰ εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὴν φωλεάν των. Τότε μετέβην εἰς τοῦ πρέσβεως, κ' ἔλαβα τὴν ἐκλεκτήν μου, κ' ἔξεκινήσαμεν ἐκ νέου, ὁμιλοῦντες περὶ μισθοῦ μὲ δλας τὰς δυνάμεις μας. 'Εκείνη ἦτο τόσον ἔξημμένη καὶ ἀνυπόμονος, ὡστε κατήντα ἀφορήτως ώραία. Τῆς εἶπα:

– Φιλτάτη, κατὰ τὸ βλέμμα ποῦ ἔχεις, εἶνε ἔγκλημα νὰ κατεβῇ ὁ μισθός μας μίαν πένναν παρακάτω ἀπὸ τὰς τρεῖς χιλιάδας λίρας τὸ ἔτος.

– Ἐνρυ, Ἐνρυ, θὰ μᾶς καταστρέψῃς.

– Μὴ φοβῆσαι... Ἐχε αὐταὶς ταὶς ματιαὶς κ' ἐμπιστεύσου εἰς ἐμέ. Θὰ ἔλθουν δλα κατ' εὐχήν.

Συνέβη οὕτω νὰ εύρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τῆς ἐμπνεύσω θάρρος καθ' δλον τὸν δρόμον. 'Εκείνη ἀντέτεινε πρὸς ἐμὲ καὶ ἔλεγεν:

– "Ω! ἐνθυμήσου ὅτι ἐὰν ζητήσωμεν παραπολλά, δὲν θὰ λάβωμεν μισθὸν καθόλου· καὶ τότε τί θ' ἀπογείνωμεν, χωρὶς πόρον ζωῆς εἰς τὸν κόσμον;

Εἰσήχθημεν ἀπὸ τὸν αὐτὸν ὑπηρέτην, καὶ οἱ δύο γηραιοὶ κύριοι ἥσαν ἐκεῖ. 'Εννοεῖται, ἔξεπλάγησαν ἰδόντες μετ' ἐμοῦ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο πλάσμα, ἀλλ' ἐγὼ ἔσπευσα νὰ εἴπω:

– Εἶνε δλα ἐν τάξει, κύριοι εἶνε ἡ μέλλουσα σύντροφος καὶ βοηθός μου.

Καὶ τοὺς ἐπαρουσίασα πρὸς αὐτὴν καὶ τοὺς ἐκάλεσα ὄνομαστί· τοῦτο δὲν τοὺς ἔξεπλήξεν· ἥξευραν ὅτι θὰ ἥμην ικανὸς νὰ συμβουλευθῶ τὸν κατάλογον τῶν οἰκιῶν τῆς σινονοικίας. Μᾶς ἔβαλαν νὰ καθίσωμεν καὶ ἥσαν λίαν φιλόφρονες πρός με, καὶ λίαν ἀβρόφρονες καὶ περιποιητικοὶ πρὸς ἐκείνην· τότε εἶπα:

– Κύριοι, εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀναφέρω.

– Μετὰ χαρᾶς θ' ἀκούσωμεν, εἶπεν ὁ εἰς τῶν ἀνδρῶν, διότι τώρα εἰμποροῦμεν νὰ λύσωμεν τὸ στοίχημα τὸ ὄποιον ἐβάλαμεν ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου "Αβελ. 'Εὰν ἐκερδίσατε δι' ἐμέ, θὰ λάβητε πᾶσαν θέσιν ποῦ θὰ ἔξαρτᾶται ἀπ' ἐμὲ νὰ σᾶς δώσω. 'Έχετε τὸ γραμμάτιον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν;

- Ιδού αύτό, κύριε· καὶ τοῦ τὸ ἐνεχείρισα.
  - Ἐκέρδισα! ἀνέκραξε καὶ ἔπληξε τὸν Ἀβελ εἰς τὰ νῶτα. Τώρα τί λέγεις, ἀδελφέ;
  - Λέγω δὲτι ἐνίκησες καὶ ἔχασα εἴκοσι χιλιάδες λίραις. Ποτὲ δὲν θὰ τὸ ἐπίστευα.
  - Ἐχω καὶ ἄλλην ἔκθεσιν νὰ κάμω, καὶ μακρὸν μάλιστα. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε νὰ ἔλθω ἐκ νέου καὶ νὰ διηγηθῶ τὰ καθ' ἔκαστα ὅλης τῆς ἴστορίας μου τοῦ μηνός· καὶ σᾶς ὑπόσχομαι δὲτι εἶνε ἀξία νὰ τὴν ἀκούσητε. Ἐν τῷ μεταξύ, ρίψατε βλέμμα εἰς τοῦτο.
  - Τί εἶνε; Ἀπόδειξις καταθέσεως διακοσίων χιλιάδων λιρῶν; Εἶνε ίδικά σας;
  - Ίδικά μου. Τὰ ἐκέρδισα διὰ τριακονθημέρου φρονίμου χρήσεως τοῦ μικροῦ δανείου τὸ ὁποῖον μοῦ ἐκάμετε. Καὶ ἡ μόνη χρῆσις ἦν ἔκαμα τούτου, ἥτο ν' ἀγοράσω μικρὰ πράγματα, καὶ νὰ παρουσιάσω τὸ χαρτονόμισμα διὰ νὰ μοῦ τὸ ἄλλάξουν.
- Μπᾶ! αὐτὸ εἶνε ἐκπληκτικόν. Εἶνε ἀπίστευτον.
- Μὴ σᾶς μέλῃ, θὰ τὸ ἀποδείξω· μὴ πιστεύετε τὸν λόγον μου ἀστήρικτον.
- ‘Αλλὰ τώρα ἥτο τῆς Πορτίας ἡ σειρὰ νὰ ἐκπλαγῇ. Ἡνοιξε μεγάλους τοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ εἶπε:
- Ἐνρυ, εἶνε πράγματι αὐτὰ χρήματα ίδικά σου; Μ’ ἐγέλασες;
  - Τὸ ἔκαμα, φιλτάτη. ‘Αλλὰ θὰ μὲ συγχωρήσῃς, τὸ ἥξεύρω.
- ‘Εμόρφασε καὶ εἶπε:
- Μήν εἶσαι τόσον βέβαιος. Εἶσαι κακὸς νὰ μὲ γελάσῃς οὕτω...
  - “Ω! θὰ τὸ ξεχάσῃς” ἥτο μόνον ἀστεϊσμός. Ἐλα, ἀς πηγαίνωμεν.
  - ‘Αλλὰ περιμείνατε, περιμείνατε! Τὴν θέσιν, ξεύρετε. Ὁφείλω νὰ σᾶς δώσω τὴν θέσιν, εἶπεν ὁ ἄνθρωπός μου.
- Ναί, εἶπα, εἶμαι τόσον εὐγνώμων ὅσον δύναμαι νὰ εἶμαι, ἀλλὰ δὲν μοῦ χρειάζεται θέσις.
- ‘Αλλὰ δύνασθε νὰ λάβητε τὴν ἐκλεκτοτέραν, ἥτις ἔξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ.
  - Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν, ἐξ ὅλης καρδίας· ἀλλὰ δὲν μοῦ χρειάζεται οὕτε αὐτή.
  - ΤΈνρυ, ἐντρέπομαι διὰ σέ. Δὲν εὐχαριστεῖς ὅσον πρέπει τὸν καλὸν κύριον. Νὰ τὸ κάμω ἐγὼ διὰ σέ;
  - Μάλιστα, φιλτάτη, δοκίμασε ἀν θέλης.

Ἐτρεξε πρὸς τὸν ἄνθρωπόν μου, ἔπεσεν εἰς τὸν τράχηλόν του, τὸν περιεπτύχθη καὶ τὸν ἐφίλησεν εἰς τὸ στόμα. Τότε οἱ δύο γηραιοὶ κύριοι ἐκάγχασαν θορυβωδῶς, ἐγὼ δὲ ἔμεινα ἐμβρόντητος, ἀπολιθωμένος. Ἡ Πόρτια εἶπε:

— Πατέρα, εἶπεν ὅτι δὲν ἔχετε θέσιν εἰς τὴν ἔξουσίαν σας τὴν ὁποίαν νὰ δεχθῇ· καὶ μοῦ φαίνεται...

— Φιλτάτη μου! εἶνε ὁ πατήρ σου;

— Μάλιστα, εἶνε ὁ πατήρ μου, καὶ ὁ φίλτατος ὅστις ὑπῆρξε ποτέ. Τώρα ἐννοεῖς, ή δχι, διατί ἐγέλασα, ὅταν μοῦ εἶπες εἰς τοῦ πρέσβεως, χωρὶς νὰ γνωρίζῃς τὴν συγγένειάν μου, πόσην ἐνόχλησιν καὶ ταραχὴν σοῦ ἔδιδε τὸ στοίχημα τοῦ πατέρα καὶ τοῦ Θείου Ἀβελ.

Τώρα ώμίλησα καθαρά, καὶ ἔβαλα κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν σκοπόν.

— Ὁ! ἀκριβέ μου ἀκριβὲ κύριε, θέλω νὰ πάρω τὸν λόγον μου πίσω.

Ἐχετε μίαν θέσιν τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ.

— Τίς αὗτη;

— Ἡ τοῦ γαμβροῦ σας.

— Καλά, καλά, καλά. Ἄλλὰ γνωρίζετε, ἐὰν δὲν ἔχετε ὑπηρετήσει εἰς τὴν θέσιν ἄλλοτε, δὲν δύνασθε νὰ παρουσιάσητε ἀποδείξεις ἀν ἔχετε συστάσεις ἱκανὰς νὰ πληρώσωσι τοὺς ὅρους τοῦ συμβολαίου, καί...

— Δοκιμάσατέ με... ὥ! κάμετέ το, σᾶς ἱκετεύω! Δοκιμάσατέ με τριάντα ἡ σαράντα χρόνους, καὶ ἄν...

— Ὡ! καλά, ὥλλα ράιτ. Μόνον διὰ τὸν τύπον σᾶς ἡρώτησα. Πάρετέ την.

Εὐτυχεῖς, καὶ ἡμεῖς; Δὲν ὑπάρχουν λέξεις εἰς τὸ μέγα λεξικὸν τοῦ Οὐέψτερ διὰ νὰ περιγράψω τοῦτο. Καὶ ὅταν τὸ Λονδῖνον ἔμαθε τὴν ὅλην ιστορίαν, μίαν ἡ δύο ἡμέρας ὕστερον, περὶ τῶν συμβάντων μου τοῦ μηνὸς μετὰ τὸ χαρτονόμισμα ἐκεῖνο, καὶ πῶς ταῦτα ἐτελείωσαν, νὰ ώμίλησε τάχα τὸ Λονδῖνον καὶ ἐπὶ μακρόν; Ναί.

Ο πατήρ τῆς Πορτίας μου ἔφερε τὸ καλὸν ἐκεῖνο καὶ φιλόξενον χαρτονόμισμα ὀπίσω εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸ ἔξηργύρωσε· τότε ἡ Τράπεζα τὸ ἡκύρωσε καὶ τοῦ τὸ ἔδωκε χάρισμα, κ' ἐκεῖνος μᾶς τὸ ἐπρόσφερεν ὡς γαμήλιον δῶρον, καὶ ἔκτοτε κρέμαται εἰς τὸ ιερώτερον μέρος τῆς οἰκίας μας δι' ἐνθύμησιν. Διότι αὐτὸ μοῦ ἔδωκε τὴν Πόρτιαν μου. Χωρὶς αὐτὸ δὲν θὰ ἔμενα εἰς τὸ Λονδῖνον, δὲν θὰ μετέβαινα εἰς τοῦ πρέσβεως, ποτὲ δὲν θὰ τὴν συνήντων. Καὶ δι' αὐτὸ πάντοτε λέγω: «Ναί, εἶνε γραμμάτιον ἐνὸς ἐκατομμυρίου λιρῶν, ὡς βλέπετε· ἀλλὰ δὲν ἐχρησίμευσε ποτὲ εἰμὴ διὰ μίαν ἀγορὰν εἰς τὴν ζωήν του, καὶ ἔκτοτε ἔχασε πᾶσαν χρηματικὴν ἀξίαν, διότι δὲν ἴσχυε ν' ἀγοράσῃ τίποτε πολυτιμότερον».

Διὰ κάθε λογῆς πλοία

*'H Kιβωτὸς τοῦ Νῶε  
καὶ αἱ τριήρεις τοῦ Κολόμβου*

‘Υπὸ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΑΙΝ

Εἴμεθα κοινῆς δεισιδαιμονίας θύματα· τῆς δεισιδαιμονίας διτὶ κατανοοῦμεν τὰς μεταβολὰς δοσαι ἐπέρχονται καθημερινῶς ἐν τῷ κόσμῳ διότι ἀναγινώσκομεν περὶ αὐτῶν καὶ γνωρίζομεν τί εἶνε. Ποτὲ δὲν θὰ ύπεθετα διτὶ τὸ νεωτερικὸν πλοῖον εἶνε ἔκπληξις δι’ ἐμέ, καὶ δύμως εἶνε. Φαίνεται νὰ εἶνε τόσον ἔξαφνικὸν δι’ ἐμέ, δοσον θὰ ἥτο ἐὰν δὲν εἶχα ἀναγνώσει ποτὲ τίποτε περὶ αὐτοῦ. Περιπατῶ ἐντὸς τοῦ μεγάλου τούτου πλοίου, τοῦ «Χάβελ», ἐνῷ ὁργώνει τὰ κύματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, καὶ πᾶσα λεπτομέρεια ὑποπίπτουσα εἰς τοὺς ὁφθαλμούς μου ἀποδίδει ἐν μικρογραφίᾳ τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ, οἷον ύπηρχεν εἰς τὰ μικρὰ πλοῖα μὲ τὰ ὄποια διέπλευσα τὸν ὡκεανὸν πρὸ δεκατεσσάρων, δεκαεπτά, δεκαοκτὼ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ «Χάβελ», δύναται τις νὰ εἶνε ύπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀναπαυτικῶτερα παρὰ εἰς τὰ ἄριστα ξενοδοχεῖα ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Παραδείγματος χάριν, τὸ πλοῖον ἔχει ἱκανὸν λουτῆρας, καὶ εἶνε τόσον ἀνετοι καὶ πλουσίως ἐφωδιασμένοι, δοσον οἱ καλλίτεροι λουτῆρες πολυτελοῦς οἰκίας ἐν Ἀμερικῇ· ἐνῷ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης εἰς λουτρῶν θεωρεῖται ἀρκετός, καὶ εἶνε ἐν γένει ἀθλιος καὶ εὐρίσκεται εἰς τινὰ παράμερον γωνίαν τῆς οἰκίας· ἐκτὸς τούτου, ὁφείλεις νὰ δώσῃς εἰδησιν πολὺ πρότερον διτὶ χρειάζεσαι λουτρὸν καὶ νὰ ἔχῃς ύπομονὴν διὰ νὰ σου τὸ ἐτοιμάσουν. Εἰς τὰ ξενοδοχεῖα ύπάρχουσι πολλοὶ καὶ διάφοροι θόρυβοι, οἱ όποιοι ἀφαιροῦσι τὸν υπνὸν· εἰς τὸν θάλαμόν μου ἐπὶ τοῦ πλοίου δὲν ἀκούω ἥχον. Εἰς τὰ ξενοδοχεῖα συνήθως σβύνουν τὰ ἡλεκτρικὰ φῶτα τὸ μεσονύκτιον· εἰς τὸ πλοῖον δύναται νὰ τὸ ἔχῃ τις ἀναμμένον εἰς τὸν θαλαμίσκον του δι’ ὅλης τῆς νυκτός.

Ἐπὶ τοῦ πλοίου «Βαταυΐας», πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν, ἐν κηρίον ἐπὶ τῆς δοκίδος μεταξὺ δύο θαλαμίσκων ἔκαιε διὰ νὰ φωτίζῃ καὶ τοὺς δύο, ἀλλὰ δὲν ἐφώτιζε κανένα ἀπὸ τοὺς δύο. Ἐσβύνετο εἰς τὰς ἔνδεκα τὴν νύκτα, ὡς καὶ αἱ λυχνίαι τῆς αἰθούσης, πλὴν μιᾶς ἢ δύο, αἱ όποιαι ἔμενον ἀναμμέναι

διὰ νὰ βοηθῶσι τὸν ἐπιβάτην νὰ μὴ σπάζῃ τὰ μοῦτρά του εἰς τὸ σκότος. Οἱ ἐπιβάται παρεκαθέζοντο εἰς τὴν τράπεζαν ἐπὶ μακρῶν βάθρων, κατεσκευασμένων ἐκ τοῦ σκληροτάτου ξύλου· εἰς τὸ «Χάβελ» καθίζει τις ἐπὶ μαλακῆς ἔδρας μετ' ἀναπαυτικοῦ ἐρείσματος. Εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους, ὁ κατάλογος τοῦ γεύματος ἦτο στερεότυπος καθημερινῶς· εἰς τὸ νεώτερον πλοῖον ὁ κατάλογος οὗτος ἀπαριθμεῖ ἐκλεκτὰ βρώματα καὶ ἀλλάζει καθ' ἡμέραν. Εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, τὸ γεῦμα ἦτο θλιβερὸν καὶ μονότονον· εἰς τὰς ἡμέρας μας, κρυπτὴ ὄρχήστρα συνοδεύει τὸ μάσσημα καὶ τὴν κίνησιν τῶν σιαγόνων· εἰς τὰς παλαιὰς ἡμέρας τὸ κατάστρωμα ἦτο αἰωνίως βρεγμένον· εἰς τὰς ἡμέρας μας εἶνε συνήθως στεγνόν, διότι γέφυρα καὶ κάσσαρον εἶνε ἐστεγασμένα, καὶ σπανίως εἰσπίπτει κῦμα ἐντός. Ἐν μετρίᾳ ταραχῇ θαλάσσης, εἰς τὰς παλαιὰς ἡμέρας, χερσαῖος ἀνθρωπος μόλις ἥδυνατο νὰ σταθῇ εἰς τὰς κνήμας του, ἀλλὰ τοιοῦτος μέτριος σάλος μόλις εἶνε αἰσθητὸς τῷρα· εἰς τὰς παλαιὰς ἡμέρας, τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς πλοίου <ἥτο> ἀπλοῦν καὶ γυμνόν, ἀλλὰ δυσχερὲς καὶ στενόχωρον· τὸ νεώτερον πλοῖον εἶνε θαῦμα πλουσίας καὶ δαπανηρᾶς διακοσμήσεως, καὶ εἶνε ἐφωδιασμένον μὲ πᾶσαν εὐμάρειαν καὶ ἀνεσιν ἀντὶ χρημάτων κτητήν. Τὰ παλαιὰ πλοῖα δὲν εἶχον τόπον συνεντεύξεως εἰμὴ τὴν τραπέζαριάν· τὰ νέα ἔχουσι πολλὰς εὐρυχώρους καὶ λαμπρὰς αἰθούσας. Τὰ παλαιὰ πλοῖα δὲν παρεῖχον εἰς τὸν ἐπιβάτην τόπον διὰ νὰ καπνίσῃ, εἰμὶ τὴν θέσιν τὴν καλουμένην «βιολύ». Ἡτο ἐλεεινὴ τρύπα καμωμένη ἀπὸ ἀρροκανίστους σανίδας πλήρεις σχισμάδων, καὶ σκοπὸν εἶχε νὰ προστεγάζῃ τὸ κύριον ἀνοιγμα ἢ ὅπαῖν τῶν θαλαμίσκων. Ἡτο ἀθλία καὶ ρυπαρά, χωρὶς καθίσματα, καὶ ώς μόνον φῶς εἶχε νυσταλέον καὶ καπνῶδες λυχνάριον· ἥτο ψυχρὰ καὶ οὐδέποτε στεγνή, διότι ἡ θάλασσα εἰσέρρεε κάθε δλίγον διὰ τῶν σχισμάδων, καὶ διέβρεχεν δλον τὸ σπήλαιον. Εἰς τὸ νεώτερον πλοῖον ὑπάρχουσι τρία ἢ τέσσαρα μεγάλα καπνιστήρια μὲ τραπέζας καὶ μὲ ἐπεστρωμένα ἀνάκλιντρα, καὶ θερμαίνονται διὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ φωτίζονται διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ. Ὁλίγα εὐρωπαϊκὰ ξενοδοχεῖα ὑπάρχουσι μὲ τοιαῦτα καπνιστήρια.

Τὰ παλαιὰ πλοῖα ἐναυπηγοῦντο ἐκ ξύλου, καὶ εἶχον δύο ἢ τρία ύδατοστεγῇ διαφράγματα μὲ θύρας, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἀφίνοντο ἀνοικταί, μάλιστα ὅταν τὸ πλοῖον ἔμελλε νὰ προσαράξῃ εἰς βράχον. Ὁ νεώτερος Λεβιάθαν εἶνε κατεσκευασμένος ἐκ χάλυβος, καὶ αἱ ἀντλίαι δὲν ἔχουσι θύρας· διαιροῦσι τὸ πλοῖον εἰς ἐννέα ἢ δέκα ύδατοστεγῇ διαφράγματα, καὶ τὸ κάμνουσι νὰ εἶνε ἐφτάψυχον ώς γάττα. Ἡ ἀνυσιμότης δὲ αὐτῶν ἀπε-

δείχθη ἀπὸ τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τὰ ἐπακολουθήσαντα μετὰ τὸ ἀξιο-  
μνημόνευτον δυστύχημα τοῦ πλοίου «Ἡ πόλις τῶν Παρισίων», πρὸ δύο ἡ  
τριῶν ἑτῶν.

Ἐν περίεργον πρᾶγμα, τὸ ὅποῖον παρατηρεῖ τις διὰ μιᾶς ἐπὶ τοῦ μεγά-  
λου νεωτέρου πλοίου, εἶνε ἡ ἀπουσία παντὸς θορύβου, παντὸς δούπου  
βημάτων, παντὸς πατάγου προσταγμάτων. “Ολα ταῦτα οἰχονται. Οἱ ἔντε-  
χνοι χειρισμοί, οἱ ἀναγκαῖοι πρὸς διεύθυνσιν τοῦ πλοίου εἰς τὸν δρόμον  
του, ἐκτελοῦνται ἄνευ ἥχου· τίποτε δὲν βλέπει τις ἐκ τῶν μεθόδων αὐτῶν,  
οὐδὲ ἀκούει προστάγματα. Ἐορτάσιμος σιγὴ καὶ ἐπισημότης βασιλεύει  
ἄντι τοῦ θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως τῶν πάλαι ἡμερῶν. Τὸ νεώτερον  
πλοῖον ἔχει εὐρεῖαν γέφυραν, φραγμένην ύψηλὰ μέχρι πώγωνος μὲν χνοῶ-  
δες πανίον, καὶ φατνωμένην μὲν παχείας σανίδας· καὶ ἡ γέφυρα αὕτη, μὲ τὰ  
φραγμένα παραρτήματά της, τὸ πρωφραῖον καὶ πρυμναῖον, δύναται νὰ περι-  
λάβῃ ἀνέτως ὁμήγυριν ἐξ 150 ἀνθρώπων. Ὑπάρχουσι τρία συστήματα  
πηδαλίων, ὃν ἔκαστον ἀρκεῖ καθ' ἑαυτό, ἐὰν τὰ δύο διαρραγῶσιν. Ἀπὸ  
τῆς γεφύρας πηδαλιουχεῖται τὸ πλοῖον, ἐκεῖθεν δίδονται καὶ τὰ προστά-  
γματα. Τὰ προστάγματα δὲν δίδονται διὰ κραυγῶν ἢ συρίκτρας, ἀλλὰ διὰ  
σημάτων διδομένων δι' αὐτομάτων κομβίων καὶ γόγγων. Ὑπάρχουσι  
τρεῖς δεῖκται μὲ λίαν εὐανάγνωστα γράμματα, διὰ τὴν πηδαλιούχησιν, διὰ  
τὴν διεύθυνσιν τῶν μηχανῶν, καὶ διὰ τὴν μεταβίβασιν διαταγῶν εἰς τοὺς  
ἀοράτους ὑπαξιωματικοὺς τοὺς ὁδηγοῦντας τὸν ἀνάπλουν ἢ τὸν κατά-  
πλουν. Ὁ ἀξιωματικὸς δστις εὐρίσκεται εἰς τὴν πρύμνην εἶνε παραπολὺ<sup>1</sup>  
μακρὰν διὰ ν' ἀκούσῃ καὶ ἥχον σάλπιγγος· ἀλλὰ τὰ κομβία τὰ ὄποια εὐρί-  
σκονται πλησίον του τοῦ λέγουν νὰ ὁδηγήσῃ ὀλοταχῶς, βραδέως, ν'<sup>2</sup> ἀνα-  
χαιτίσῃ, ν'<sup>3</sup> ἀνακρούσῃ πρύμναν, κτλ. Αὐτὸς ἀκούει, ἀλλ' οἱ ἐπιβάται δὲν  
ἀκούουσι, καὶ οὕτω τὸ πλοῖον φαίνεται φθάνον εἰς τὸ τέρμα του ἄνευ ἀν-  
θρωπίνης βοηθείας.

Ἡ μεγάλη αὕτη γέφυρα εἶνε τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα πόδας ύπερά-  
νω τοῦ ὅδατος, ἀλλὰ τὸ ὅδωρ φθάνει ἐνίοτε ἔως ἐκεῖ· τούτῳ ἔνεκα ύπάρ-  
χει δευτέρα γέφυρα, δώδεκα ἢ δεκαπέντε πόδας ύψηλοτέρα ἀκόμη, πρὸς  
χρῆσιν διὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις. Ἡ δύναμις τοῦ ὅδατος εἶνε τι παρά-  
δοξον. Ὁλισθαίνει ὡς ἀήρ μεταξὺ τῶν δακτύλων, ἀλλ' ἐνίοτε ἐνεργεῖ ὡς  
σῶμα στερεόν, καὶ δύναται νὰ κάμψῃ λεπτὴν σιδηρᾶν ράβδον. Ἐπὶ τοῦ  
«Χάβελ» κατεθρυμμάτισε βαρεῖαν δρυῖνην δοκὸν εἰς μικρὰ συντρίμματα,  
ἀντὶ ἀπλῶς νὰ τὴν διαρρήξῃ εἰς δύο, ὡς θὰ ἦτο φυσικὸν κατὰ τὸ φαινόμε-  
νον νὰ κάμῃ. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλιβερᾶς καταστροφῆς τοῦ Τζώνσταουν,

κατὰ τὴν μαρτυρίαν οὐκ ὀλίγων αὐτοπτῶν, βράχοι μετεφέρθησαν εἰς τινὰ ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ καταπληκτικοῦ χειμάρρου· καὶ εἰς Ἀγίαν Ἐλένην, πρὸ πολλῶν ἔτῶν, μέγα κῦμα τῆς θαλάσσης μετέφερε μίαν κανονοστοιχίαν εἰς ὕψος τεσσαράκοντα ποδῶν ἐπάνω εἰς κρημνώδη βράχον, καὶ ἀπέθηκεν ἐκεῖ τὰ κανόνια εἰς γραμμήν. Ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ἔκαμεν ἔτι μεγαλείτερον κατόρθωμα διὰ τὸ ὄποιον εἰμπορεῖ τις ἀξιοπίστως νὰ ἐγγυηθῇ. Ὁ συστρεπτήρ εἶνε ναυτικὸν ἐξάρτιον ἢ βοήθημα, ἐνὸς ποδὸς τὸ μῆκος, σιδηροῦν, βαρύ, καὶ ἀπολῆγον εἰς ὀξεῖαν αἰχμήν. Ἐν κύμα ἀνεπήδησεν ὑψηλὰ εἰς ἐν πλοῖον ἐν καιρῷ τρικυμίας, καὶ συμπαρέσυρεν αἰχμηρότατον συστρεπτῆρα, καὶ μὲ τοιαύτην ἀστραπιαίαν ταχύτητα καὶ ὁρμήν, ὥστε νὰ χωθῇ τρεῖς ἢ τέσσαρας δακτύλους βαθέως εἰς τὸ σῶμα ναύτου τινὸς καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ.

Ὕπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἡ ὠκεανοδρόμος ναῦς τῆς σήμερον εἶνε ἐπιβλητικὴ καὶ θαυμαστὴ εἰς τὸν παρατηρητήν. Κατὰ τὸν δύκον φθάνει καὶ εἶνε ἀντίζηλος τῆς Κιβωτοῦ· καὶ ὅμως ὁ τεράστιος οὗτος δύκος τοῦ χάλυβος ἐλαύνεται εἰς δρόμον πεντακοσίων μιλίων ἀνὰ τὰ κύματα εἰς ἐν νυχθήμερον. Ἐνθυμοῦμαι τὸν αὐθάδη δρόμον ἐνὸς ἀτμοπλοίου, μὲ τὸ ὄποιον ἐταξίδευσά ποτε ἀνὰ τὸν Ειρηνικόν ἢτο διακόσια ἐννέα μίλια εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας· ἐν ἔτος ὕστερον ἦμην ἐπιβάτης ἐπὶ τοῦ δρόμωνος «ὁ Κουάκερος», καὶ μίαν φοράν, εἰς φουσκωμένην καὶ παγερὰν θάλασσαν, ἐλέγετο δτὶ διήνυσε διακόσια ἔνδεκα μίλια ἀπὸ μεσημβρίας εἰς μεσημβρίαν, ἀλλ’ ἵσως ἢτο φιλότιμον ψεῦδος. Τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἀτμόπλοιον εἶχεν ἐβδομήκοντα ἐπιβάτας καὶ πλήρωμα τεσσαράκοντα ἀνδρῶν, κ’ ἐφαίνετο ώς μελισσῶν κυψέλῃ· ἀλλ’ εἰς τὸ σημερινὸν πλοῖον εύρισκομεθα κάπως ἐν μοναξίᾳ κατὰ τὰς εὐαρέστους ταύτας θερινὰς ἡμέρας, κάποτε μὲ ἐκατὸν ἐπιβάτας διεσπαρμένους ἀνὰ τὰς εὐρείας ἀποστάσεις, καὶ κάποτε χωρὶς νὰ βλέπωμεν κανένα· καὶ ὅμως κρυμμένοι κάπου εἰς τὰ διάφορα ὑπόστεγα τοῦ πλοίου ὑπάρχουσι, συμπεριλαμβανομένου τοῦ πληρώματος, περὶ τοὺς χιλίους ἑκατόν.

Αἱ μεγαλοπρεπέστεραι γραμμαὶ εἰς τὴν θαλασσινὴν φιλολογίαν εἶνε αἱ ἐπόμεναι:

Ἡ Βρεττανία κάστρα δὲν χρειάζεται  
καὶ πύργους στὸ βουνό·  
ὅ δρόμος της εἴν’ τὸ βουνὸ τοῦ κύματος,  
κάστρο της ἔχει τὸν ὠκεανό.

Οὕτως ἔχει. Εἰς ἑκείνους τοὺς παλαιοὺς χρόνους τὰ μικρὰ πλοῖα ἀνεριχῶντο ἐπὶ τὰ κύματα καὶ κατήρχοντο κάτω εἰς τὸ κοίλωμα τῶν ὑδάτων ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους. Τὸ γιγαντῶδες πλοῖον τῆς σήμερον δὲν ἀναρριχᾶται εἰς τὰ κύματα, ἀλλ' ἀνοίγει δρόμον διὰ μέσου αὐτῶν. Τὸ φοβερὸν βάρος, ὁ δύκος καὶ ἡ ὄρμή του τῷ δίδουσι κράτος ἐπὶ παντὸς κύματος, ἔξαιρέσει τῶν ἐκτάκτων τρικυμῶν.

“Ω! τὸ πολυμήχανον τοῦ ἀνθρώπου! Ἐννοῶ κατὰ τὴν νῦν παρερχομένην γενεάν. Σήμερον εὗρον εἰς τὸν θαλαμίσκον τῶν ναυτικῶν χαρτῶν συσκευήν τινα κινητῶν ἔυλίνων ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ τοίχου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐμβόλων ἥσαν γεγραμμένα ἀνεξήγητα δι’ ἐμὲ ιερογλυφικὰ ώς ἔξης:

“Αντλος .... κενός.

Διπλὸς πάτος ἀρ. 1. πλήρης.

Διπλὸς πάτος ἀρ. 2. πλήρης.

Διπλὸς πάτος ἀρ. 3. πλήρης.

Διπλὸς πάτος ἀρ. 4. πλήρης.

Ἐνῷ ἐπροσπάθουν νὰ εῦρω μὲ τὸν νοῦν μου τί εἶδος παιγνιδίου ἦτον αὐτό, ναύτης εἰσῆλθε καὶ ἀφήρεσε τὸ κενὸς τοῦ πρώτου ἐμβόλου, καὶ τὸ ἐγύρισεν ἀνάποδα, καὶ ἐσημειώθη πλήρης. Ἐκαμε καὶ δευτέραν μεταβολήν, δὲν παρετήρησα ποίαν. Ἡ συσκευὴ τῶν ἐμβόλων κατέστη καταληπτή. Τὸ ἔργον τῆς ἦτο νὰ ύποδεικνύῃ πῶς διενέμετο τὸ ἔρμα εἰς τὸ πλοῖον. Ἀλλὰ τὸ ἐκπληκτικὸν ἦτο ὅτι τὸ ἔρμα τοῦτο ἦτο νερόν. Δὲν ἥξευρα ὅτι ἐν πλοῖον σαβουρώνεται ποτὲ μὲ νερόν. Εἶχον ἀναγνώσει ἀπλῶς, πρό τινος χρόνου, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γείνη τοιοῦτο πείραμα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὁ νεωτερικὸς τρόπος μεταξὺ τῆς πειραματικῆς δοκιμῆς ἐνὸς πράγματος καὶ τῆς ἀποδοχῆς του, δὲν πρέπει τις νὰ χάνῃ καιρόν, ἐὰν ἡ δοκιμασία ἀποδεῖξῃ τὴν ἀξίαν του.

Ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐγγὺς τῆς συσκευῆς τῶν ἐμβόλων, ὑπῆρχε διάγραμμά τι τοῦ πλοίου, καὶ τοῦτο ἔξηλεγχε τὸ γεγονός ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο ἔχει εἰκοσιδύο μεγάλους λάκκους ὅπεραν ἐν ἑαυτῷ. Οἱ λάκκοι οὗτοι εἶνε εἰς τὸν πυθμένα του· περιλαμβάνονται μεταξὺ τοῦ ἀληθοῦς πυθμένος του καὶ ἐνὸς ψευδοπυθμένος. Εἶνε χωρισμένοι ἀπὸ ἀλλήλων κατὰ πλάτος τοῦ πλοίου δι’ ἀντλιῶν, καὶ ἀποτελοῦσι σειρὰν λιμναζόντων ὑδάτων τετρακοσίων ποδῶν τὸ μῆκος καὶ ἀπὸ πέντε ἔως ἐπτὰ ποδῶν τὸ βάθος. Δεκατέσσαρες ἐκ τῶν λάκκων τούτων περιέχουσι πόσιμον ὅδωρ ληφθὲν ἀπὸ τῆς ἔηρᾶς, καὶ τὸ μέσον βάρος τούτου εἶνε τετρακοσίων τόννων. Οἱ λοιποὶ λάκκοι περιέ-

χουσιν ἀλμυρὸν ὅδωρ, ἔξακοσίων δεκαοκτὼ τόννων. Τὸ ὅλον πλέον τῶν χιλίων τόννων.

Φαντασθῆτε πόσον εὐβάστακτον εἶνε τὸ βάρος αὐτό. Τὸ πλοῖον ἀποπλέει τοῦ λιμένος μὲ τοὺς λάκκους πλήρεις. Καθόσον πλέει ἐλαφρύνεται διὰ τῆς καταναλώσεως ἄνθρακος, χάνει ἰσορροπίαν, ἐγειρομένης τῆς πρώρας καὶ βυθιζομένης τῆς πρύμνης. Τότε χύνουσι μίαν τῶν κατὰ τὴν πρύμνην δεξαμενῶν τοῦ ἀλμυροῦ ὅδατος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ ἰσορροπία ἐπανορθοῦται. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ πάλιν, καθ' ὅσον τὸ ἀπαιτεῖ ἡ περίστασις. Προσέτι μία τῶν ἀποθηκῶν τῶν εἰς τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πλοίου δύναται νὰ μετατοπισθῇ πρὸς τὸ ἄλλο ἄκρον δι' ἀτμοσωλήνων καὶ ἀντλιῶν. Ὄταν ὁ ναύτης μετέβαλλε σήμερον τὸ σύστημα τῶν ἐμβόλων, ἐσημείωνε τοιαύτην τινὰ μετατόπισιν. Ἡ θάλασσα ἐφούσκωνε, καὶ ἡ πρῷρα τοῦ πλοίου ἐχρειάζετο περισσότερον βάρος, διὰ νὰ φυλαχθῇ ὅπως μὴ ὑψώνεται ἐπὶ τῶν κυμάτων ἀντὶ νὰ τὰ ὀργώνῃ· τούτου ἔνεκα εἶχον μετατοπισθῇ εἰκοσιπέντε τόννοι ὅδατος εἰς τὴν πρῷραν ἀπὸ μίαν δεξαμενὴν πρὸς τὴν πρύμναν κειμένην.

Τὸ νεώτερον πλοῖον εἶνε πλῆρες ώραίων συνδυασμῶν, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι οὗτος ὑπερέχει πάντων τῶν ἄλλων· ἐπεθύμουν νὰ ἥμην ὁ ἐπινοητὴς τῆς ἴδεας ταύτης μᾶλλον παρὰ πάσης ἄλλης. Ἰσως ἡ ἰσορροπία ἐνὸς πλοίου ποτὲ δὲν ἐκανονίσθη οὐδὲν ἐφυλάχθη καλλίτερον παρὰ σήμερον. Ἀνισόρροπον πλοῖον κακῶς πηδαλιουχεῖται, ἡ ταχύτης του παραβλάπτεται, παλαίει δὲ καὶ ἀγωνιᾷ εἰς τὰς θαλάσσας. Τὸ δύστηνον πλάσμα! ἐπὶ ἔξι χιλιάδας ἑτῶν δὲν εὑρεν ἄνεσιν μέχρι τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν. Ἐπὶ ἔξι χιλιάδας ἑτῶν ἐκολύμβα ἐν μέσῳ τοῦ ἀρίστου καὶ εὐθηνοτάτου ἔρματος ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ μόνου τελείου ἔρματος, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶχε φωνήν νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὸν κύριόν του, κ' ἐκεῖνος δὲν εἶχε μυαλὸν νὰ τὸ καταλάβῃ μόνος του. Εἶνε παράδοξον νὰ σκέπτεται τις ὅτι ὑπάρχει τόσον νερὸν ἐντὸς τοῦ πλοίου, καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει κίνδυνος. Βεβαίως, διότι τὸ νερόν, τὸ ύγρὸν στάδιον, δὲν εἶνε ἐχθρὸς τοῦ πλοίου.

## Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΟΥ ΝΩΕ

Ἡ πρόοδος ἡ γενομένη εἰς τὴν μεγάλην τέχνην τῆς ναυπηγικῆς ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε εἶνε ἀξιοσημείωτος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀλιγωρία τῶν ναυτιλιακῶν νόμων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε εἶνε εἰς ἐκπληκτικὴν ἀντίθεσιν μὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν ναυτιλιακῶν νόμων τοῦ καιροῦ μας. Δὲν θὰ ἥτο δυ-

νατὸν εἰς τὸν Νῶε νὰ καμῇ εἰς τὰς ἡμέρας μας δ, τι ἔκαμεν εἰς τὰς ἡμέρας του. Ἡ πεῖρα μᾶς ἐδίδαξε νὰ εἴμεθα προσεκτικώτεροι, συντηρητικώτεροι, φειδωλότεροι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Εἰς τὸν Νῶε δὲν θὰ ἐπετρέπετο ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ Βρέμης εἰς τὰς ἡμέρας μας. Οἱ ἐπιτηρηταὶ θὰ ἤρχοντο καὶ θὰ ἔξήταζαν τὴν Κιβωτόν, καὶ θὰ ἐπρόβαλλον παντοίας ἀντιρρήσεις. Πᾶς ὅστις γνωρίζει τὴν Γερμανίαν δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν σκηνὴν καὶ τὴν συνδιάλεξιν ἄνευ δυσκολίας καὶ χωρὶς νὰ παραλίπῃ καμμίαν λεπτομέρειαν. Ὁ ἐπιτηρητὴς θὰ ἥτο ἐν ὠραίᾳ στρατιωτικῇ στολῇ· θὰ ἥτο σεβασμιος, ἀξιοπρεπής, εὐμενής, τέλειος τζέντελμαν, ἀλλὰ σταθερός καθὼς ὁ πολικὸς ἀστὴρ εἰς δλας τὰς ἀπώτησεις τοῦ καθήκοντός του. Θὰ ύπεχρέωνε τὸν Νῶε νὰ τοῦ εἴπῃ ποῦ ἐγεννήθη, πόσων ἑτῶν ἥτο, εἰς ποίαν θρησκευτικὴν αἵρεσιν ἀνήκε, πόσα εἰσοδήματα εἶχε, ποῖον βαθμὸν καὶ κοινωνικὴν θέσιν ἥξιον, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ πόσας γυναικας καὶ τέκνα εἶχε, καὶ πόσους δούλους, καὶ τὸ ὄνομα, τὸ φῦλον καὶ τὴν ἡλικίαν δλων αὐτῶν καὶ ἀν δὲν εἶχε διαβατήριον, θὰ τὸν παρεκάλει φιλοφρόνως νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Εἶτα θὰ ἔξήταζε περὶ τοῦ ύλικοῦ τῆς Κιβωτοῦ:

- Πόσον μῆκος ἔχει;
- Ἐξακοσίων ποδῶν.
- Βάθος;
- Ἐξηνταπέντε.
- Στραβόξυλα;
- Πενήντα ἥ ἔξηντα.
- Φτιασμένη ἀπό...;
- Ξύλον.
- Τί εἶδος;
- Σιττὶμ καὶ Γοφάρ.
- Ἐσωτερικὴ καὶ ἔξωτερικὴ διακόσμησις;
- Πισσωμένη ἀπὸ μέσα καὶ ἀπ' ἔξω.
- Ἐπιβάται;
- Οκτώ.
- Φῦλον;
- Οἱ μισοὶ ἄρρενες, αἱ ἄλλαι θήλειαι.
- Ἡλικίαι;
- Ἀπὸ ἑκατὸν ἑτῶν καὶ ἄνω.
- Μέχρι πόσων;

- Μέχρις έξακοσίων.
  - ΤΑ! πηγαίνετε διὰ τὸ Σικάγον. Καλὴ ιδέα κι' αὐτή. Τὸ ὄνομα τοῦ ιατροῦ;
  - Δὲν ἔχομεν ιατρόν.
  - Οφείλετε νὰ προμηθευτῆτε ἕνα ιατρόν. Ως καὶ ἔνα ἐργολάβον, μάλιστα ἐργολάβον. Αὐτοὶ οἱ ἀνθρωποὶ δὲν πρέπει νὰ μείνουν χωρὶς περιποίησιν εἰς τὴν ἡλικίαν των. Πλήρωμα;
  - Οἱ ἴδιοι ὄκτω.
  - Οἱ ἴδιοι ὄκτω;
  - Οἱ ἴδιοι ὄκτω.
  - Καὶ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς γυναικες;
  - Μάλιστα, κύριε.
  - Υπηρέτησαν ποτὲ ως ναῦται;
  - Όχι, κύριε.
  - Οἱ ἄνδρες ύπηρέτησαν;
  - Όχι, κύριε.
  - Έταξείδευσε ποτὲ κανείς σας εἰς τὴν θάλασσαν;
  - Όχι, κύριε.
  - Ποῦ ἐγεννήθητε;
  - Εἰς μίαν ποίμνην, δύοι μαζ.
  - Αὐτὸ τὸ πλοῖον χρειάζεται πλήρωμα ἀπὸ ὄκτακοσίους ἄνδρας, ἀφοῦ δὲν εἶνε ἀτμοκίνητον. Οφείλετε νὰ τοὺς προμηθευθῆτε. Πρέπει νὰ ἔχῃ τέσσαρας ναυκλήρους καὶ ἐννέα μαγείρους. Τίς εἶνε πλοίαρχος;
  - Έγώ, κύριε.
  - Πρέπει νὰ εὕρητε ἕνα πλοίαρχον. Επίσης καὶ μίαν καμαριέραν.
- Ἐπίσης καὶ νοσοκόμους διὰ τοὺς γέροντας. Ποῖος ἐσχεδίασε τὸ πλοῖον;
- Έγώ, κύριε.
  - Εἶνε τὸ πρῶτον δοκίμιόν σας;
  - Μάλιστα, κύριε.
  - Τὸ ύπωπτευα κάπως. Φορτίον;
  - Ζῷα.
  - Εἴδος;
  - "Ολα τὰ εἴδη.
  - "Αγρια ἡ ἥμερα;
  - Τὰ περισσότερα ἄγρια.
  - Ξένα ἡ ἐγχώρια;

- Τὰ περισσότερα ξένα.
- Τὰ κυριώτερα τῶν ἀγρίων;
- Μεγαθήριον, ἐλέφας, ρινόκερως, λέων, τίγρις, λύκος, δφεις, δλα τὰ ἀγρίμια τοῦ κόσμου· δύο ἀπὸ τὸ καθέν.
- Εἰς ἀσφαλεῖς κλωβούς;
- Ὁχι, χωρὶς κλωβούς.
- Ἀνάγκη νὰ τὰ βάλετε εἰς σιδηροῦς κλωβούς. Ποῖος τρέφει καὶ ποτίζει τὸ θηριολόγιον;
- Ἡμεῖς.
- Οἱ γέροντες;
- Μάλιστα, κύριε.
- Εἶνε ἐπικίνδυνον. Τὰ ζῷα πρέπει νὰ ἐπιμελοῦνται δυνατοὶ ἀνθρώποι. Πόσα ζῷα εἶνε;
- Μεγάλα; ἐπτὰ χιλιάδες· μεγάλα καὶ μικρὰ ὄμοι, ἐννενηνταοκτὼ χιλιάδες.
- Ὁφείλετε νὰ προβλέψητε χιλίους διακοσίους φύλακας. Πῶς φωτίζεται τὸ πλοῖον;
- Ἀπὸ δύο παράθυρα.
- Ποῦ εἶνε;
- Ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος κατὰ τὴν ὁροφήν.
- Δύο παράθυρα δι' ἓν πλοῖον ἔξακοσίων ποδῶν τὸ μῆκος καὶ ἔξηντα πέντε ποδῶν τὸ βάθος; Πρέπει νὰ βάλετε ἡλεκτρικὸν φῶς, ὀλίγα τοξοειδῆ φῶτα καὶ χίλια πεντακόσια πυρακτώματα. Τί μέτρα λαμβάνετε δὲν κάμετε νερά; Πόσας ἀντλίας ἔχετε;
- Καμμίαν, κύριε.
- Ὁφείλετε νὰ προβλέψητε δι' ἀντλίας. Πῶς παίρνετε νερὸν διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὰ ζῷα;
- Καταβιβάζομεν τοὺς κουβάδες διὰ τῶν παραθύρων.
- Δὲν εἶνε φρόνιμον. Ποία εἶνε ἡ κινητήριος δύναμίς σας;
- Ποία εἶνε ἡ... τί;
- Κινητήριος δύναμις. Ποίαν δύναμιν μεταχειρίζεσθε ὅπως κινηται τὸ πλοῖον;
- Καμμίαν.
- Ὁφείλετε νὰ φροντίσητε διὰ πανιὰ ἢ ἀτμόν. Τί λογῆς πηδάλιον ἔχετε;
- Δὲν ἔχομεν.

- Δὲν ἔχετε πηδάλιον;
- Ὁχι, κύριε.
- Πῶς διευθύνετε τὸ πλοῖον;
- Δὲν τὸ διευθύνομεν.
- Ὁφείλετε νὰ προμηθευθῆτε πηδάλιον καὶ νὰ τὸ συσκευάσητε καταλλήλως. Πόσας ἀγκύρας ἔχετε;
- Καμμίαν.
- Ὁφείλετε νὰ προμηθευθῆτε ἔξ. Εἰς κανένα δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἄρμενίζῃ μὲ πλοῖον καθὼς αὐτὸ χωρὶς τὴν προφύλαξιν ταύτην. Πόσας λέμβους ἔχετε;
- Καμμίαν, κύριε.
- Προμηθευθῆτε εἰκοσιπέντε. Πόσας βιοσωστικὰς ζώνας ἔχετε;
- Καμμίαν.
- Θὰ προβλέψετε δύο χιλιάδας. Ὡς πόσον λέτε νὰ διαρκέσῃ τὸ ταξίδι σας;
- Ἐνδεκα ἢ δώδεκα μῆνας.
- Ἐνδεκα ἢ δώδεκα μῆνας; Κἄπως πολύ, ἀλλὰ θὰ προφθάσετε τὴν ἐκθεσιν. Μὲ τί εἶνε ἐνδεδυμένον τὸ πλοῖόν σας, μὲ προῦντζον;
- Δὲν εἶνε ἐνδεδυμένον.
- Καλέ μου ἄνθρωπε, τὰ ξυλοφθόρα ζωῦφια τῆς θαλάσσης θὰ τὸ σαπρακώσουν ώσὰν σκαφίδα, καὶ θὰ τὸ βουλιάξουν εἰς τρεῖς μῆνας. Δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἄρμενίσῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν πρέπει νὰ περιβληθῇ μὲ προῦντζον. Μίαν λέξιν ἀκόμη: Ἐσκέφθητε δτὶ τὸ Σικάγο εἶνε μεσόγειος πόλις, καὶ δὲν φθάνει τις ἑκεῖ μὲ πλοῖον ώσὰν αὐτό;
- Σηκάργο; Τί θὰ πῆ Σηκάργο;
- Ἀληθινά; Τότε πρέπει νὰ ἐρωτήσω πρὸς τί τὰ ζῷα;
- Ἀκριβῶς διὰ νὰ γεννήσουν ἄλλα.
- Ἀλλα; Νομίζετε δτὶ δὲν ὑπάρχουν ἀρκετά;
- Διὰ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας, μάλιστα· ἀλλὰ τὰ λοιπὰ θὰ πνιγοῦν εἰς τὴν πλημμύραν, καὶ αὐτὰ εἶνε πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ γένους.
- Πλημμύραν;
- Μάλιστα, κύριε.
- Εἶσθε βέβαιος περὶ τούτου;
- Βεβαιότατος. Θὰ βρέξῃ σαράντα ἡμέρας καὶ σαράντα νύκτας.
- Μὴ σᾶς μέλῃ δι' αὐτό, ἀγαπητέ κύριε, πάντοτε βρέχει.
- Ὁχι βροχὴ ώσὰν αὐτάς. Αὐτὴ θὰ καλύψῃ τὰς κορυφὰς τῶν ὁρέων, καὶ ἡ γῆ θὰ γείνη ἀφανῆς.

— 'Ιδιαιτέρως, ἀλλ' ὅχι ἐπισήμως, λυποῦμαι διότι ἐφανερώσατε τουτο, διότι μὲ ἀναγκάζει ν' ἀποσύρω τὴν ἐκλογὴν τὴν ὁποίαν σᾶς ἔδωκα μεταξὺ ιστίων καὶ ἀτμοῦ. 'Οφείλω ν' ἀπαιτήσω ὅπως μεταχειρισθῆτε ἀτμόν. Τὸ πλοῖόν σας δὲν εἰμπορεῖ νὰ φέρῃ τὸ ἑκατοστὸν τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος τοῦ ὕδατος ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας διὰ τὰ ζῷα. 'Ανάγκη νὰ ἔχετε συμπυκνωμένον ὕδωρ.

— 'Άλλὰ σᾶς λέγω, θὰ παίρνω νερὸν μὲ τοὺς κουβάδες ἀπ' ἔξω.

— Δὲν θὰ σᾶς χρησιμεύσῃ, πρὶν ἡ πλημμύρα φθάσῃ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, τὰ γλυκὰ νερὰ θὰ γείνουν ἐν μὲ τὰς ἀλμυρὰς θαλάσσας, καὶ θὰ γείνουν ἄλμη. 'Οφείλετε νὰ βάλετε μέσα ἀτμὸν καὶ συμπυκνώσητε τὸ νερόν σας. Τώρα θὰ σᾶς εὐχηθῶ καλὴν ύγειαν, κύριε. 'Αν σᾶς ἐνοήσα καλῶς, εἴπατε ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ πρῶτον δοκίμιόν σας εἰς τὴν ναυπηγίαν;

— Τὸ πρῶτον ἀπολύτως, κύριε, σᾶς λέγω ἐντίμως τὴν ἀλήθειαν. 'Εναυπήγησα τὴν Κιβωτὸν ταύτην χωρὶς νὰ ἔχω ποτὲ τὴν ἐλαχίστην ιδέαν ἢ πεῖραν ἢ διδασκαλίαν εἰς τὴν ναυπηγίαν.

— Εἶνε ἀξιόλογον ἔργον, κύριε, ἀξιολογώτατον ἔργον. Νομίζω ὅτι ἔχει περισσοτέρους χαρακτῆρας ὅλως νέους, ἀπολύτως νέους καὶ πρωτοφανεῖς ἀπὸ ὅσους δύναται τις νὰ εὕρῃ εἰς κάθε ἄλλο πλοῖον τὸ ὄποιον πλέει τὰς θαλάσσας.

— Αὐτὸ τὸ φιλοφρόνημα μοῦ κάμνει μεγίστην τιμήν, κύριε, μεγίστην, καὶ θὰ διατηρῶ ίσοβίως τὴν ἀνάμνησιν. Σᾶς ἀπονέμω, κύριε, τὰς ὀφειλομένας καὶ εὐγνώμονας εὐχαριστίας μου. 'Υγιαίνετε.

"Οχι, ὁ Γερμανὸς ἐπιτρηπτὴς θὰ ἦτο εἰς ἄκρον φιλόφρων πρὸς τὸν Νῶε, καὶ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ αἰσθανθῇ ὅτι εύρισκετο μεταξὺ φύλων, ἀλλὰ δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν μὲ ἐκείνην τὴν Κιβωτόν.

## ΤΟ ΣΚΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΜΒΟΥ

Μεταξὺ τῶν χρόνων τοῦ Νῶε καὶ τῶν χρόνων τοῦ Κολόμβου, ἡ ναυπηγικὴ τέχνη ὑπέστη μεταβολάς τινας, καὶ ἀπὸ ἀρρήτως κακῆς ὅποι ἦτο, ἐβελτιώθη εἰς βαθμὸν ὅστις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ως ὀλιγώτερον ἀρρήτως κακός. 'Ανέγνωσα κάπου, ἔναν καιρὸν ἢ ἄλλον, ὅτι ἐν τῶν πλοίων τοῦ Κολόμβου ἦτο ἐννενῆντα τόννων. Συγκρίνων τις τὸ πλοῖον ἐκεῖνο μὲ τοὺς ὠκεανοδρόμους κολοσσοὺς τῆς καθ' ήμᾶς ἐποχῆς δύναται νὰ ἐννοήσῃ πόσον μικρὸν ἦτο τὸ ισπανικὸν ἐκεῖνο σκάφος, καὶ πόσον ὀλίγον θὰ ἦτο ίκανὸν νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὴν σημερινὴν τοῦ 'Ατλαντικοῦ

άτμοπλοϊαν. Θὰ ἔχρειάζετο νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἑβδομήκοντα τέσσαρα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν χωρητικότητα τοῦ Χ ἀ β ε λ καὶ διὰ νὰ εἶνε ἰκανὸν νὰ φέρῃ τὸ φορτίον καὶ ἐκτελῇ τὸ ἔργον τοῦ Χ ἀ β ε λ. Ἐὰν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἔχρειάσθησαν δέκα ἑβδομάδες διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν διάπλουν. Μὲ τὰς ἴδεας μας, τοιοῦτος διάπλους θὰ ἦτο ἀφόρητος σήμερον. Πιθανῶς εἶχε πλοίαρχον, ναύκληρον, καὶ πλήρωμα ἐκ τεσσάρων ναυτῶν καὶ ναυτόπαιδος. Τὸ πλήρωμα τοῦ νεωτέρου ὡκεανοδρόμου ἀνέρχεται εἰς διακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας.

Ἐπειδὴ τὸ πλοῖον τοῦ Κολόμβου ἦτο μικρὸν καὶ πολὺ παλαιόν, γνωρίζομεν δτι δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῶν δύο τούτων γεγονότων διαφόρους ἀπολύτους βεβαιότητας ως πρὸς τὰς ἐλάσσονας λεπτομερείας τὰς ὁποίας κατέλιπεν ἀμνημονεύτους ἡ ἱστορία. Ἐπὶ παραδείγματι, διότι ἦτο μικρόν, εἰξένυρομεν δτι ἐκυλίετο καὶ ἐσάλευε καὶ ἥγωνία εἰς πᾶσαν συνήθη τρικυμίαν, καὶ ἔκλινε κατὰ τὴν πρῷραν ἢ τὴν πρύμνην, ἢ ἔκρυπτε τὴν πορείαν του εἰς τὸ ὔδωρ, δταν τὰ κύματα ὑψηλὰ ἐτινάσσοντο· δτι τὰ κύματα πολὺ συχνὰ κατεπλημμύρουν τὸ κατάστρωμά του ἀπὸ πρώρας ἔως πρύμνης· δτι ὁ μόνος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος θάλαμός του ἦτο δέκα ποδῶν τὸ μῆκος καὶ ἐπτὰ ποδῶν τὸ πλάτος, καὶ δτι ἡ σοῦπα ἐνὸς ναύτου ἐπιπτε πολλάκις ἐπὶ τοῦ ἐνδύματός του ἀντὶ νὰ καταβῇ εἰς τὸν στόμαχόν του· δτι ὁ μόνος ὑπὸ τὸ κατάστρωμα θαλαμίσκος εἶχε μέγεθος φερέτρου καὶ δψιν τάφου, καὶ δτι ὁ μόνος περίπατος ἦτο ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καμαρίνιου τῆς πρύμνης, μία λωρὶς δεκαεξ ποδῶν τὸ μῆκος, καὶ τριῶν ποδῶν τὸ πλάτος, διότι ὅλον τὸ λοιπὸν τοῦ πλοίου, ἔχοντος σχῆμα ὑποδήματος, ἦτο γεμάτον ἀπὸ σχοινία καὶ καταπλημμυρισμένον ἀπὸ θάλασσαν.

Γνωρίζομεν δλα ταῦτα ως ἀληθῆ, μόνον διότι εἰξένυρομεν δτι τὸ πλοῖον ἦτο μικρόν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ παλαιόν, καὶ ἄλλαι τινὲς ἀλήθειαι φυσικὰ ἔπονται. Παραδείγματος χάριν ἦτο γεμάτον ἀπὸ ποντικούς, ἀπὸ σκωρίαν καὶ κακήν ὁσμήν, καὶ ἔκαμψε νερὰ ως κοφίνιον.

Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων, τῶν ἀπολύτως βεβαιῶν, δυνάμεθα καλῶς νὰ περιγράψωμεν τὸν καθημερινὸν βίον τοῦ μεγάλου θαλασσοπόρου. Λίαν πρωὶ προσηγύχετο εἰς τὸ προσκυνητάριον τῆς Παναγίας. Ὅταν ὁ κώδων ἐσήμαινεν ὄκτω, ἐνεφανίζετο ἐπὶ τοῦ μικροῦ περιπάτου τῆς πρύμνης. Ἐὰν ὁ καιρὸς ἦτο ψυχρός, ἀνέβαινεν εἰς τὸ κατάστρωμα περίφρακτος ἀπὸ πτερωτῆς λοφιᾶς μέχρι πτερνιστῆρος μὲ μεγαλοπρεπῆ πανοπλίαν χρυσοκέντητον μὲ λεπτὰ ἀραβουργήματα, ἀφοῦ τὴν ἔζεστανε πρῶτον εἰς τὸ πῦρ. Ἐὰν ὁ καιρὸς ἦτο θερμός, ἀνέβαινε μὲ τὴν συνήθη

ναυτικήν ἀναβολὴν τῆς ἐποχῆς· μέγαν πῦλον ἀπὸ κυανοῦν βελοῦδον, μὲ κυματίζοντα θύσανον ἀπὸ πτερὰ στρουθοκαμήλου, χρυσοκέντητον χλαμύδα ἀπὸ πράσινον βελοῦδον, κεντητὰς περικνημῖδας καὶ περιχειρῖδας ἀπὸ λευκὸν δέρμα αἱρετικοῦ, κατεσκευασμένας ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, πάλαι ποτὲ μέρος τοῦ σώματος κυρίας τινὸς μὲ περιωπῆν.

Περιεπάτει σύννους· ἐσημείωνε τὴν δψιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς στροφὰς τοῦ ἀνέμου· περιέφερεν ἄγρυπνον ὅμμα μὴ ἀνακαλύψῃ που μεμακρυσμένον βουνὸν κυανίζον ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ἢ ἄλλο σημεῖον ξηρᾶς· ἡστεῖζετο μὲ τὸν πηδαλιοῦχον διὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα· ἐδοκίμαζε διὰ τεχνητοῦ αὐγοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ παλαιὸν τέχνασμά του νὰ τὸ κάμη νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ ἄκρου του· ποῦ καὶ πότε ἔρριπτεν ἐν σχοινίον καὶ ἐψάρευεν ἔνα ναύτην ὅστις ἐπνίγετο παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν κυμάτων διά τινα ὑπηρεσίαν τοῦ πλοίου. Τὸ λοιπὸν τῆς φυλακῆς του ἔχασκε καὶ ἐρρέμβαζε καὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν θὰ τὸ ξανακάμη, ἀν πρόκειται ν' ἀνακαλύψῃ καὶ ἔξ Ἀμερικάς. Διότι τέτοιας λογῆς φυσικὸς ἄνθρωπος ἦτον ὁ Κολόμβος, ὅταν δὲν ἐσοβαρεύετο χάριν τῆς ύστεροφημίας.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐλάμβανε τὴν θέσιν τοῦ ἡλίου, καὶ εὗρισκεν ὅτι τὸ καλὸν πλοιον εἶχε προχωρήσει τριακοσίας ὀργυιάς εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, καὶ τοῦτο τὸν ἔκαμνεν ἵκανὸν νὰ παίρνῃ θεωρίαν. Ὁ καθεὶς δύναται νὰ πάρῃ θεωρίαν, ὅταν κανεὶς ἄλλος παρ' αὐτὸν δὲν ἔχῃ τὸ προνόμιον νὰ ιθύνῃ τὸν δρόμον τοῦ πλοίου καὶ νὰ τὸ ὀδηγῇ ὁρθῶς.

Ο ναύαρχος ἐπρογευμάτισε μόνος του ἐπισήμως· λῖπος, κυάμους καὶ ζινέβραν· τὴν μεσημβρίαν γευματίζει μόνος του, ἐπισήμως· λῖπος, κυάμους καὶ ζινέβραν· εἰς τὰς ἔξ δειπνεῖ μόνος του, ἐπισήμως· λῖπος, κυάμους καὶ ζινέβραν· εἰς τὰς ἔνδεκα μετὰ μεσημβρίαν λαμβάνει μικρὸν νυκτερινὸν γεῦμα, ἐπισήμως· λῖπος, κυάμους καὶ ζινέβραν. Εἰς κανέν την ὀργίων τούτων δὲν ὑπάρχει μουσική· ἡ ἐν πλοίῳ ὁρχήστρα εἴνε νεωτέρα ἐφεύρεσις. Μετὰ τὸ τελευταῖον δεῖπνόν του, ἀναπέμπει εὐχαριστίας διὰ τὰς πολλὰς εὐεργεσίας ὡν ἀπολαύει, μεγαλοποιῶν ἵσως ὀλίγον τι τὴν ἀξίαν των, καὶ τότε ἀποβάλλει τὰς μεταξωτὰς λαμπρότητάς του καὶ τὴν ἐπίχρυσον πανοπλίαν του, καὶ πλαγιάζει ἀπὸ τὸ ἐν πλευρὸν εἰς τὴν ὁμοίαν μὲ φέρετρον κοιτίδα του, καὶ ἀρχίζει ν' ἀναψύχῃ τοὺς πνεύμονάς του μὲ βαθεῖς ἀνασασμοὺς φορτωμένους ἀπὸ τὴν δριμεῖαν ὁσμὴν τῆς τσεντίνας. Οἱ ἀνασασμοὶ μεταβάλλονται εἰς ρογχασμούς, καὶ πρὸς τὸν ἥχον τῆς μουσικῆς ἀρχίζει ὁ χορὸς τῶν πονηρῶν τρωκτικῶν ζωϋφίων, καὶ στρατεύματα καὶ μοιραρχίαι καὶ συντάγματα ποντικῶν θορυβοῦσι τριγύρω του.

Τοιαύτη ἡτο ή καθημερινή ζωὴ τοῦ μεγάλου θαλασσοπόρου ἐντὸς τοῦ θαλασσινοῦ κοφίνου του ἐπὶ πολλὰς ιστορικὰς ἐβδομάδας· ἡ διαφορὰ δὲ μεταξὺ τοῦ πλοίου του καὶ τῶν ἀναπαύσεων του καὶ τῶν ιδικῶν μας εἶνε ὥρατὴ εἰς τὸ πρῶτον βλέμμα.

"Οταν ἐπέστρεψεν, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας θαυμάζων εἶπεν, ώς ἀναφέρει ἡ ιστορία:

- Αὐτὸ τὸ πλοῖον φαίνεται νὰ κάμνῃ νερά. Ἐκαμε πολλὰ νερά;
- Θὰ κρίνετε μόνος σας, μεγαλειότατε. Ἐτρουμπάρισα ὅλον τὸν Ἀτλαντικὸν ωκεανὸν ἀπὸ μέσα του δεκαεξά φορὰς εἰς τὸν διάπλουν.

Τοιοῦτον ἀριθμὸν ἀναφέρει ὁ στρατηγὸς Ὁράτιος Πόρτερ. "Αλλοι λέγουσι δεκαπέντε.

Δύναται ν' ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ πλοίου ἐκείνου καὶ τούτου, ἐφ' οὗ γράφω τὰς ιστορικὰς ταύτας συμβολάς, εἶνε ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιοσημείωτοι. Λάβετε τὸ ὑποκείμενον τῆς διακοσμήσεως, παραδείγματος χάριν. Τὰ πλοϊα τῶν παλαιῶν χρόνων ἦσαν βάναυσα, ἄκομψα, ἀτερπῆ καὶ φρικωδῶς ἀσχημα. Ἡ ιδέα τῶν νεωτέρων εἶνε ὀρθή· διὰ νὰ κάμωσι τὸν ἐπιβάτην νὰ μὴ στενοχωρῆια εἰς τὸν μακρὸν διάπλουν τοῦ ωκεανοῦ, τὸν περιέβαλον μὲ ἀναπαύσεις, μὲ χρώματα καὶ μὲ πολυτελείας. Τούτου ἔνεκα, τὸ πλοῖον εἶνε τὸ τερπνότατον μέρος εἰς τὸ ὄποιον εἰμπορεῖ νὰ εύρισκεται κανείς, ἔξαιρέσει ἵσως τῆς ιδίας οἰκίας του.

Τὸ μόνον τὸ ὄποιον οὕχεται, διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον, εἶνε ἡ ποίησις τῆς θαλάσσης. Ἡ ἀβρὰ αἰσθηματικότης περὶ τὴν θάλασσαν μετέστη ἀπὸ τῶν ἐνεργῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ εἶνε μόνον ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος, μεμακρυσμένη ἥδη καὶ σχεδὸν φθίνουσα. 'Αλλ' ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων τῶν ζώντων ἀκόμη ἦτο εἰς τὰ στήθη παντὸς ἀνθρώπου· καὶ ὅσον βραχύτερον ἔζη τις ἐντὸς τῆς ἄλμης, τόσον μακρότερον διετήρει αὐτὴν ως ἀπόθεμα. Ἡτο τόσον διαπεραστική, τόσον παγκόσμιος, ὅσον ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτή. Ἀπλῆ μνεία τῆς θαλάσσης, τῆς ρωμανικῆς θαλάσσης, θὰ καθίστα πᾶσαν ὄμηγυριν ἀνθρώπων αἰσθηματικὴν ἄμα καὶ μαρασμώδη. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀσμάτων τῶν ψαλλομένων ὑπὸ τῶν νέων, ως ὑποκείμενον εἶχον τὸν θαλασσινὸν πλάνητα, καὶ ως ἐπωδὸν τὰς περὶ τῆς θαλάσσης ἐκφράσεις του. Αἱ συνοδίαι τῶν ἐσπερινῶν ἐπὶ λέμβους ἐκδρομῶν ἐντὸς τοῦ λιμένος ἐκώμαζον πάντοτε μὲ τὸν στίχον τοῦτον:

Γυρίζω, τριγυρίζω,  
λιμάνι γιὰ νὰ βρῶ...

τὸ αὐτὸ ἄσμα συνηθίζετο ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν τῶν ἐλικοκινήτων πλοίων. Ἀλλο ἄσμα ἦτο τὸ ἔξῆς:

Στὸ πέλαγο τὸ μπάρκο,  
κ' ἡ βάρκα στὴ στεργιά,  
Καὶ πρὶν στὰ ξένα φύγω  
σοῦ στέλνω δυὸ φιλιά.

Καὶ τοῦτο προσέτι:

Πιλότε, εἶνε σκοτάδι,  
στὴν ἄβυσσο βαθειά.

Καὶ τοῦτο:

Πάντα στὴ θάλασσα νὰ τρέχω,  
στὸ πέλαγο νὰ κατοικῶ·  
τὸ κῦμα σύντροφο νὰ ᾔχω,  
καὶ τοὺς ἀνέμους νὰ γροικῶ.

Καὶ τὸ ἔξῆς:

Πατῶ τὸ πόδι στὴν κουβέρτα,  
κι' ἄδειασε πιὰ τὸ καπηλειό.

Καὶ τὸ ἔξῆς, τὸ καλούμενον «Τραγοῦδι τῆς σκαντζαβάρδιας»:

“Ἄχ! ποιός μπορεῖ νὰ πῇ,  
πόσο πονεῖ βαθειὰ στὰ φυλλοκάρδια,  
ὅταν ξυπνᾷ τὴν νύκτα μὲ τὴν ἀστραπή,  
σὰν τοῦ φωνάξουν «Σκάντζα βάρδια!»

Κἄποτε ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μιὰ βραχνὴ φωνὴ ἔψαλλε:

Κάτω στὰ βάθη τοῦ γιαλοῦ,  
νὰ κοιμηθῶ γιὰ πάντα!

“Αλλα συνήθη ἄσματα εἰχον τίτλους ως ἔξῆς: Ἡ Τρικυμία, τὸ Θαλασσοπούλι, τὸ Ὄνειρον τοῦ Ναυτού, ὁ Θρῆνος τοῦ Πειρατοῦ, κτλ. κτλ., ὁ κατάλογος εἶνε ἀτελείωτος. Πᾶς ὁ ζῶν ἀσφαλής ἐν ἔξοχικῇ ἐπαύλει, εύρισκετο κατὰ φαντασίαν εἰς τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης, εἰς τὰς ἡμέρας ἐκείνας.

‘Αλλ’ ὅλα αὐτὰ παρῆλθον. Οὐδὲ ἵχνος ἐσώθη. Τὸ θωρηκτὸν μὲ τὴν ἄκαμπτον καὶ σιδηρᾶν ὅψιν του ἔξωρισε τὸν ρωμαντισμὸν ἀπὸ τὸ πολεμι-

κὸν ναυτικόν, καὶ τὸ πεζὸν ἀτμόπλοιον τὸν ἐξώρισεν ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν. Οἱ κίνδυνοι καὶ ἀβεβαιότητες, αἴτινες καθίστων τὴν θαλασσινὴν ζωὴν ρωμαντικήν, ἐξέλιπον καὶ συναπέφεραν μαζύ των τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον. Εἰς τὰς ἡμέρας μας, οἱ ἐπιβάται ποτὲ δὲν ψάλλουσι πλέον ναυτικὰ ἄσματα ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ ἡ ὀρχήστρα ποτὲ δὲν τὰ παιζει. Τὰ παθητικὰ ἄσματα περὶ τοῦ περιπλανωμένου εἰς τὰ ξένα μακρὰν τῆς πατρίδος, τὰ ὅποια ἥσαν ποτε τόσον παθητικά, καὶ προσέθετον τόσον πῦρ καὶ χρῶμα εἰς τὴν φαντασίαν λόγῳ τῆς σπάνεως τοῦ εἰδούς τούτου τοῦ πλάνητος, ἔχασαν τὸ θέλγητρόν των καὶ ἐσίγησαν, διότι ὁ καθεὶς εἶνε πλάνης εἰς τοὺς μακρυνούς τόπους τώρα, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πράγματος ἐξέλιπε. Κανεὶς δὲν ἀνησυχεῖ περὶ τοῦ πλάνητος: δὲν ὑπάρχουσι κίνδυνοι εἰς τὴν θάλασσαν δι’ αὐτόν, δὲν ὑπάρχουσιν ἀβεβαιότητες. Εἶνε ἀσφαλέστερος εἰς τὸ πλοῖον παρ’ ὅσον ἵσως θὰ ἥτο κατ’ οἶκον, διότι ἐκεῖ ἐνδέχεται νὰ εὔρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραστῇ εἰς τὴν κηδείαν φύλου τινός, καὶ νὰ σταθῇ παρὰ τὸν τάφον ἀσκεπής τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ὄμιχλην καὶ τὸ ψῦχος, καὶ τοῦτο σημαίνει πνευμονίαν δι’ αὐτόν: αἱ δὲ ἀβεβαιότητες τοῦ ταξειδίου περιορίζονται εἰς τὸ ἀν θὰ φθάσῃ πέραν κατὰ τὸ ὠρισμένον ἐν τῷ δρομολογίῳ ἀπόγευμα, ἢ θὰ ἔχῃ νὰ περιμένῃ ἔως αὔριον.

Τὸ πρῶτον πλοῖον οὖ ἐπέβην ποτὲ ἥτο ίστιοφόρον. Ἐχρειάσθη εἰκοσικτῷ ἡμέρας διὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν "Αγιον Φραγκίσκον εἰς τὰς Σανδουϊχίας Νήσους. 'Αλλ' ὁ κύριος λόγος τῆς ἀργοπορίας ταύτης ἥτο ὅτι ἔπεσεν εἰς νηνεμίαν, καὶ ἐσταμάτησεν εἰς ἐν μέρος δεκατέσσαρας ἡμέρας εἰς τὸ κέντρον τοῦ Εἰρηνικοῦ, δισχίλια μῆλα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. Δὲν ἀκούω θαλασσινὰ τραγούδια εἰς τὸ παρὸν πλοῖον, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο δὲν ἔπαινα ν' ἀκούω κάθ' ὅλον τὸν διάπλουν. 'Υπῆρχον περὶ τοὺς δώδεκα νέοι (τώρα εἶνε σχεδὸν γέροντες, ὑπολογίζω), καὶ συνήθιζαν νὰ τάσσωνται παρὰ τὴν πρύμνην, εἰς τὴν σελήνην ἢ τὴν ἀστροφεγγιάν, κάθε βράδυ, καὶ νὰ τραγουδοῦν θαλασσινὰ τραγούδια ἔως τὰ μεσάνυκτα καὶ πλέον, εἰς τὴν θερμὴν ἐκείνην, τὴν σιωπηλὴν καὶ ἀκίνητον γαλήνην. Δὲν εἶχον αἴσθημα εὐθυμίας, κ' ἐτραγουδοῦσαν πάντοτε

'Απὸ τὰ ξένα μέρη,  
γιὰ τὴν πατρίδα πάω...

χωρὶς νὰ σκέπτωνται ὅτι τοῦτο ἥτο κᾶπως γελοῖον, διότι ἵσταντο ἐν ἡρεμίᾳ εἰς τὸ πέλαγος, καὶ δὲν ἐπήγαιναν πρὸς καμμίαν διεύθυνσιν καθόλου· καὶ προσέθετον συχνὰ εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο τὸ «Κοντεύουμε νὰ φθάσουμε,

εἶπεν ἡ κόρη ποῦ πεθαίνει, γιὰ τὴν πατρίδα ποῦ πηγαίνει.»

‘Ητο λίαν τερπνή συντροφία νέων, καὶ ἀπορῶ ποῦ νὰ εύρισκωνται τώρα. Ἐπῆγαν, ὥ! κανεὶς δὲν εἰξεύρει ποῦ· καὶ τὸ ἄνθος καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ καλλονὴ τῆς νεότητος, ποῦ εἶνε; Μεταξὺ αὐτῶν ἦτον εἰς ψεύστης· δλοι ἐπροσπαθούσαμεν νὰ τὸν διορθώσωμεν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν εἰμποροῦσε. Καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἔμεινεν ἕρημος φῖλων, διότι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἤθελε νὰ τὸν συναναστραφῇ. Πολλάκις ἐκτοτε εἶδα κατὰ φαντασίαν τὴν ἐγκαταλειευμένην ἐκείνην μορφήν, ἐνῷ ἀκουμβοῦσεν ἕρημος ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, καὶ ἐσκέφθην ὅτι ἵσως, ἐὰν ἐπροσπαθούσαμεν συντονώτερα, καὶ ἥμεθα πλέον ύπομονητικοί, θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ τὸν ἀποσπάσωμεν ἀπὸ τὸ σφάλμα καὶ νὰ τὸν πείσωμεν νὰ τὸ ἀφήσῃ. Ἀλλά, σκληρὸν νὰ εἴπῃ τις, παρ’ αὐτῷ τὸ ἑλάττωμα ἦτο ἄκρον, καὶ πιθανῶς ἀθεράπευτον. Τείνω νὰ νομίζω, καὶ πράγματι νομίζω, ὅτι ἐπραξα πᾶν τὸ ἐπ’ ἐμοὶ ὅπως τὸν φέρω εἰς καλλίτερον καὶ χρηστότερον δρόμον.

Μία ἀλλόκοτος περίστασις. Τὸ πλοῖον ἔμεινεν ἐν ἡρεμίᾳ καθ’ ὅλον ἐκεῖνο τὸ δεκαπενθήμερον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Τότε ἐφύσησε λεπτὴ αὔρα, ρυτιδοῦσα τὸ πέλαγος, καὶ ἐτανύσαμεν τὰς λευκὰς πτέρυγάς μας πρὸς πτῆσιν. Ἀλλὰ τὸ πλοῖον δὲν ἐσάλευσε· τὰ ιστία ἐκολπώθησαν, ἡ αὔρα ἐτέντωνε τὰ σχοινία, ἀλλὰ τὸ πλοῖον δὲν ἐκινήθη οὔτε μίαν τρίχα ἀπὸ τὴν θέσιν του. Ὁ πλοίαρχος ἔξεπλάγη. Ἐπέρασαν ὥραι ἐωσοῦ εῦρωμεν ποῖον ἦτο τὸ αἴτιον τῆς κρατήσεως. Ἡσαν μύδια. Συναθροίζονται ραγδαίως εἰς ἐκατομμύρια εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Ειρηνικοῦ. Εἶχαν κολλήσει μυριάδες εἰς τὴν τρόπιν τοῦ πλοίου· εἴτα ἄλλα ἐκόλλησαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στρώματος, ἄλλα ἐπὶ τοῦ δευτέρου, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἐκολλοῦσαν, κ’ ἐκολλοῦσαν, κ’ ἐκολλοῦσαν, καὶ τὸ τελευταῖον στρῶμα ἐκινδύνευε νὰ φέρῃ τὴν γιγαντιαίαν στήλην κάτω μέχρι τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, ἥτις εἶχε βάθος πέντε μιλίων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Οὕτω τὸ πλοῖον εἶχε καταντήσει νὰ γείνῃ λεία γιγαντιαίας λαβίδος πέντε μιλίων τὸ μῆκος – μάλιστα, καὶ δὲν ἦτο κινητὸν ὑπὸ ἀνέμου καὶ δι’ ίστίου περισσότερον παρ’ ὅσον εἶνε κινητὴ μία ἡπειρος. Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη παρὰ πᾶσιν ὡς ἀξιοσημείωτον.

Οὐχ ἦτον, τὴν ἄλλην ἐβδομάδα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ ταξειδίου μας.

*Oἱ μαῦροι σύντροφοί μου  
καὶ αἱ ἀλλόκοτοι ἴστορίαι των\**

‘Υπὸ

## ΕΠΡΙΚΟΥ ΣΤΑΝΔΑΣ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΑΥΡΟΥΣ

Προοίμιον

Τὸ ἔθιμον τοῦ νυκτερεύειν περὶ τὴν κεντρικὴν πυρὰν τοῦ καταυλισμοῦ, καὶ διηγεῖσθαι παραμύθια, ἡρχισε παρ’ ἡμῖν τῷ 1875, ἀφοῦ ὁ Σαβαδοῦ, ὁ ἀκόλουθος τοῦ Μαύρου βασιλέως Μτέσα, ἐξέπληξε τοὺς ἀκροατὰς μὲ τὸ παραμύθιον τοῦ «’Αμέμπτου ιερέως».

Ο κύκλος μᾶς ἦτο ἐλεύθερος εἰς ὅλους, καὶ ἦτο συνήθως πολυσύχναστος· διότι ἄμα ἔβλεπον ὅτι οἱ καλλίτεροι ἀφηγηταὶ ἀντημείβοντο ώς ἔπερπε, καὶ ὅτι μεγάλως ἔτερπον τοὺς ἀκροατάς, ὀλίγοι ἡδύναντο ν’ ἀντιστῶσιν εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ πλησιάσωσι καὶ ἀκροασθῶσιν, ἐκτὸς ἀνέμποδίζοντο ἀπὸ κούρασιν ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν.

Πολλαὶ τῶν διηγήσεων ἥσαν μικρᾶς ἀξίας, ἀμοιροὶ πρωτοτυπίας καὶ καινοπρεπείας τινός· καὶ πολλάκις ἥσαν ἐπείσακτοι ἐκ τῆς Ἀσίας. Ἄλλ’ ὅταν γνήσιος τις ιθαγενὴς ἀπὸ τὰ ἐνδότερα ἐπεχείρει νὰ διηγηθῇ μῦθον τινὰ τοῦ παλαιοῦ χρόνου, ἥμεθα βέβαιοι ὅτι θ’ ἀκούσωμεν νέον τι καὶ ἐκπληκτικόν· ή γλώσσα ἐγίνετο γλαφυρωτέρα, καὶ εἰς ἕκαστον μῦθον ὑπῆρχεν ἡθικὴ τις ἔννοια.

’Αρχίζω ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ Κόσμου κατὰ τοὺς Μαύρους, τὴν ὥποιαν μᾶς διηγήθη ὁ Ματαγέζα, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Βαζοκό, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1883. “Οσον πιστῶς καὶ ἀνέποσταθησα νὰ παρακολουθήσω τοὺς ἀφελεῖς καὶ ἀνεπιτηδεύτους ἀφηγητάς, εἶνε ἀδύνατον εἰς ἐμὲ νὰ παραστήσω τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους καὶ τὸν τρόπον μεθ’ οὗ διηγοῦντο τὰ μυθεύματά των. Ο ’Αφρικανὸς ἀφηγητὴς διηγεῖτο τὰ παραμύθια του μὲ σκοπὸν ν’ ἀρέσῃ εἰς τοὺς ’Αφρικανοὺς ἀκροατάς, μετὰ πολλὰς προσλιπα-

\* Εἶνε ὁ τίτλος τοῦ νεωτάτου συγγράμματος τοῦ περιωνύμου ἐξερευνητοῦ τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ Στάνλεϋ, ἐξ οὐ ἀποσπῶμεν τὸ πρῶτον παραμύθιον, μετὰ τοῦ συντόμου προοιμίου. Σ.Μ.

ρήσεις. Ὅτο δύσυνήθιστος εἰς τὴν τέχνην τοῦ δημοσίᾳ λέγειν, καὶ ποτὲ δὲν ἐφαντάζετο ὅτι ἐκτίθεται εἰς ἐπικρίσεις. Ὅτο προσέτι δειλός, καὶ καπως ἀνάλγητος, ἢ κουρασμένος ἵσως, καὶ θὰ ἐπροτίμα νὰ ἡκροῦτο ἄλλους μᾶλλον παρὰ νὰ διηγῆται αὐτός, ἀλλὰ καίτοι διαμαρτυρόμενος ὅτι ἡ μνήμη του ἦτο ἐλλιπής, καὶ ὅτι δὲν ἤδυνατο νὰ ἐνθυμηθῇ τίποτε, ύπεχώρει ἐπὶ τέλους χάριν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καλῆς συντροφιᾶς.

‘Ο Ματαγέζας οὗτος, ὅστις διηγήθη τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὸν νυκτερινὸν κύκλον μας πέριξ τῆς πυρᾶς, ἀλλ’ ἔως τώρα δὲν εἶχεν ἀνοίξει τὸ στόμα του. Τέλος, ἐπειδὴ ἡ σιωπή, μίαν ἐσπέραν, ἥρχισε νὰ μᾶς βαρύνῃ, ὁ Βαρουτῆς, εἰς τῶν ὑπηρετῶν τῆς σκηνῆς μου, ἐπιέζετο νὰ εἴπῃ κάτι τι ἀλλ’ αὐτὸς ὠπισθοχώρει λέγων ὅτι δὲν ἦτο ποτὲ ἰκανὸς νὰ ἐνθυμῆται ἐν πρᾶγμα τὸ ὄποιον εἶχεν ἀκούσει, ἀλλὰ προσέθηκεν: «‘Ο Ματαγέζας εἶνε πολύξερος, τὸν ἄκουσα νὰ λέγῃ ἔνα μεγάλο παραμύθι πῶς ἔγεινεν ὁ ἀνθρωπὸς ἀπὸ τὸ φεγγάρι».

‘Ολων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν Ματαγέζαν, ὅστις ἐζέσταινε τοὺς πόδας του εἰς ιδιαιτέραν μικρὰν φωτιὰν καὶ χορὸς φωνῶν ἔκραξε: «Ματαγέζα! Ματαγέζα!» Ἐκεῖνος ἔδειξε μεγάλην δυσκολίαν νὰ ἔλθῃ μαζύ μας νὰ καθίσῃ, ἀλλ’ οἱ ἀνθρωποί, τῶν ὄποιων ἡ περιέργεια εἶχε κινηθῆ, ἐπέμειναν, καὶ τινες τούτων τὸν ἥρπασαν καὶ τὸν ἔσυραν μὲ μεγάλους γέλωτας εἰς τὸ μέσον. Μετὰ πολλὰς προτροπάς, καὶ μὲ τὴν ύπόσχεσιν ἐνὸς καλοῦ φορέματος ἐὰν ἡ ἱστορία ἦτο καλή, ἥνοιξε τὸ στόμα του καὶ ἥρχισεν ώς ἔξῆς τὸν παράξενον μῆθον περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

\* \* \*

Τὸν παληὸν παληὸν καιρό, ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος, καὶ ὅλη ὅλη ἡ γῆς, ἦτον σκεπασμένη ἀπὸ γλυκὸν νερό. ‘Υστερα τὸ νερὸν στέγνωσε ἡ καταστάλαξε κάπου, καὶ τὰ χορτάρια καὶ τὰ λούλουδα καὶ τὰ κλαριά ἄρχισαν νὰ φυτρώνουν ἀπάνω στὴ γῆς, καὶ καμπόσα μεγάλωσαν, ὕστερ’ ἀπὸ πολλὰ φεγγάρια, κ’ ἔγεινηκαν δένδρα, μεγάλα καὶ μικρά, καὶ τὸ νερὸν μαζεύθηκε εἰς ποτάμια καὶ ρέμματα καὶ λίμναις καὶ λάκκους, καὶ καθὼς ἔπεφτε βροχή, ἔκανε τὰ ποτάμια καὶ τὰ ρέμματα νερὸν τρεχάμενο, καὶ τῆς λίμνες καὶ τοὺς λάκκους νᾶνε πάντα κρύο νερό. Δὲν ἦτον ζωντανὸν πρᾶμμα ποῦ νὰ σαλεύῃ ἐπάνω στὴ γῆς, ως ποῦ μιὰ μέρα κάθισε κοντὰ σ’ ἔνα λάκκο ξνας μεγάλος βάθρακας. Πόσο εἶχε ζήσει ἡ πῶς ἔφτασε νὰ ζῇ, αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει κανείς: μόνο εἶνε ύποψία πῶς τὸ νερὸν τὸν ἔβγαλε στὴ μέση ἀπὸ κά-

ποια δύναμι ποῦ εἶχε μέσα του. Ἀπάνω στὸν οὐρανὸν ἦτον μονάχα τὸ Φεγγάρι ποῦ ἔλαμπε κ' ἐφεγγε, κάτω στὴ γῆς ἦτον μονάχα αὐτὸς ὁ βάθρακας. Εἶνε λόγος πῶς ἐσμιξαν καὶ μίλησαν μαζύ, καὶ πῶς μιὰ μέρα τοῦ εἶπε τὸ Φεγγάρι:

— Ἐχω μιὰ ίδεα. Λογαριάζω νὰ κάμω ἔναν ἄνδρα καὶ μιὰ γυναικα γιὰ νὰ ζοῦν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, γιατὶ στοχάζομαι ποῦ ἔχει πλούσια βοσκὴ ἐπάνω 'ς αὐτή, ἀρκετὴ γιὰ τέτοια πλάσματα.

— Ἀφέντη Φεγγάρι, εἶπε ὁ βαθρακός, ἀς τοὺς κάμω ἐγὼ καλλίτερα, γιατὶ μπορῶ νὰ τοὺς φτιάσω καλλίτερ' ἀπὸ σέ, μὲ τὸ νὰ βρίσκωμαι ἐπάνω στὴ γῆς, ἐνῷ ἐσύ βρίσκεσαι στὸν οὐρανό.

— Ἀλήθεια, ἀποκρίθη καὶ εἶπε τὸ Φεγγάρι, ἐσὺ ἔχεις δύναμι νὰ πλάσῃς πλάσματα ποῦ θὰ ἔχουν σύντομη ζωή, μὰ σὰν τοὺς κάμω ἐγώ, θὰ πάρουν κάτι ἀπὸ μένα· καὶ εἶνε κρίμα στὰ πλάσματα ποῦ θὰ φτιάσῃ ἔνας νὰ ύποφέρουν καὶ νὰ πεθαίνουν. Καὶ γι' αὐτό, βαθρακέ, στοχάζομαι νὰ φυλάξω τὴ δύναμι τῆς πλάσης στὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ γείνουν τὰ πλάσματα τέλεια καὶ νὰ ζοῦν πολὺν καιρό.

— Ἄχ! Φεγγάρι, μὴ μοῦ φθονῇς τὴ δύναμι ποῦ ἔχω μαζύ μὲ σέ, κι' ἄφησέ με νὰ τὴν χαίρωμαι. Θὰ τοὺς δώσω μορφὴ καθὼς τὸ ἐφαντάσθηκα πολλαὶς φοραίς. "Ο, τι βάλω μὲ τὸ νοῦ μου, εἴμαι χονδροκέφαλος καὶ θέλω νὰ γείνη σωστό.

— Ἀνίσως τῶχεις ἀπόφασι, ἀκουσε τὰ λόγια μου, κ' ἐσύ κ' ἔκεινοι θὰ πεθάνετε. Ἐσένα θὰ σὲ χτυπήσω ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ θὰ σὲ τελειώσω μιὰ καὶ καλή· καὶ τὰ πλάσματά σου δὲν μποροῦν παρὰ νὰ σὲ ἀκολουθήσουν, ἀφοῦ θὰ εἶνε ἀπὸ τέτοιο ἀδύνατο ύλικὸ ποῦ μπορεῖς νὰ τοὺς δώσῃς.

— Ἄχ! εἶσαι θυμωμένο τώρα, Φεγγαράκι μου, μὰ δὲ σὲ φοβᾶμαι. Τῶχω ἀπόφασι τὰ πλάσματα ποῦ θὰ ζήσουν ἀπάνω σ' αὐτή τὴ γῆς νὰ εἶνε φτιάσιμο δικό μου. Κύτταζε τὸ δικό σου τὸ βασίλειο ἀπάνω στὸν οὐρανό.

Τότε τὸ Φεγγάρι σηκώθηκε κι' ἀνέβηκε πλειὸν ψηλά, δπου μὲ τὸ μεγάλο λαμπερὸ πρόσωπό του ἐφεγγενείς εἰς δλον τὸν κόσμο.

'Ο βαθρακὸς ἐφούσκωσε καὶ ἔγεινε μεγάλος μὲ τὴν ίδεα του, ώς ποῦ ωρίμασε κ' ἐβγῆκε κάτι σὰν δύο πλάσματα διπλάρικα, ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό. Αὐτά ἦταν τὰ πρῶτα τοῦ γένους μας ποῦ πάτησαν μιὰ φορὰ τὸ χῶμα.

Τὸ Φεγγάρι τὰ εἶδεν ἀπὸ ψηλὰ καὶ λύσσαξε, καὶ κατέβηκε ἀπ' τὸν οὐρανὸν γιὰ νὰ παιδέψῃ τὸ βάθρακα, ποῦ εἶχε κλέψῃ τὸ προνόμιο ποῦ εἶχε γιὰ δικό του. Ἐπῆγε ὀλοῖσα στὴ γοῦρνα ποῦ ἐπλεε ὁ βαθρακός, καὶ στάθηκε λάμποντας ἀπὸ πάνω του.

– Κακόμοιρε, ἐφώναξε, τί ἔκαμες;

– 'Υπομονή, Φεγγαράκι, κ' ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμα ἥτον τὸ δίκηο μου κ' ἡ δύναμί μου. Ὁτον στὸ χέρι μου νὰ τὸ κάμω, καὶ νά, τὸ ἔκαμα.

– 'Εφούσκωσες καὶ ψήλωσες κ' ἔγεινες μὲ τὸ νοῦ σου Ἰσος μ' ἐμένα. 'Απὸ τὴν περηφάνεια σου ἔχασες τὸ νοῦ σου κ' ἐξέχασες τὸ τί σοῦ εἶχα εἰπῆ. Κι' ἀν ἔπαιρνες πληρεξούσιο ἀπὸ μένα γιὰ νὰ δοκιμάστης τὴ δουλειά, δὲν θὰ μποροῦσες νὰ κάμης καλλίτερ' ἀπ' ὅ, τι ἔκαμες. "Οσο χειρότερός μου εἶσαι σύ, τόσο αὐτοὶ θὰ εἶνε χειρότεροι ἀπὸ κείνους ποῦ θὰ ἔφτιαν ἐγὼ πάνω 'ς αὐτὴ τὴ γῆς· τὰ πλάσματά σου εἶνε ἐλεεινὰ καὶ κακότυχα, ζῶα χωρὶς αἴσθημα, χωρὶς ἔννοια καὶ τρόπο γιὰ νὰ ύπερασπι-σθοῦν τὸν ἑαυτό τους. Βλέπουν, ἀνασαίνουν, ζοῦν ἡ ζωή τους μπορεῖ νὰ μετρηθῇ μ' ἔνα γῦρο κ' ἔνα ταξίδι δικό μου. 'Ανίσως δὲν τὰ ἐλυπούμουν, θὰ τὰ ἄφηνα νὰ πεθάνουν. Γι' αὐτό, καὶ γιὰ ἔνα ἔλεος, ἀποφασίζω νὰ τὰ καλλιτερέψω λίγο. 'Η ζωή τους θὰ μακρύνη κάπι τι, καὶ θὰ τοὺς χαρίσω τόση γνῶσι δση μποροῦν νὰ βαστάξουν τέτοια κακοπλασμένα πράμματα σὰν αὐτά, γιὰ νὰ ἔχουν κάποιον δόηγὸ στὴ ζωή τους, ποῦ θὰ εἶνε θολή κι' ἀνακατωμένη. "Οσο γιὰ σένα, ὅσο ζῆς καὶ εἶσαι ἐγὼ θὰ σὲ ἔχθρεύωμαι, καὶ γιὰ νὰ γλυτώσω αὐτὰ σὲ τελειώνω σένα.

Σὰν εἶπε αὐτὰ τὸ Φεγγάρι ἐδιάβηκε πλειὸ σιμὰ καταπάνω στὸ βάρθα-κα, κ' ἡ ἄγριες σπίθαις ποῦ ἔπεφταν ἀπ' τὸ φλογερὸ πρόσωπό του ἔπεσαν ἀπάνω στὸ βάρθακα, ώς ποῦ κάηκε δλος.

Τότε τὸ Φεγγάρι ἔπεσε μέσα στὸ λάκκο νὰ λουσθῇ, γιὰ νὰ σβύσῃ λίγο ἡ φλόγα τοῦ θυμοῦ του, καὶ τὸ νερὸ ζεστάθηκε τόσο πολὺ, ὥστε ἔβραζε καθὼς βράζει τὸ νερὸ μὲς τὸ τσουκάλι ἀπάνω στὴ φωτιά, κ' ἔμει-νε μὲς τὸ λάκκο, ώς ποῦ τοῦ ἔπέρασε λίγο ὁ θυμός του.

"Υστερα τὸ Φεγγάρι ἐβγῆκε ἔξω ἀπ' τὸ λάκκο, κ' ἔψαξε νὰ βρῇ τὰ πλάσματα τοῦ βάθρακα· καὶ σὰν τὰ ηῦρε, τὰ ἐφώναξε νὰ ἐρθοῦν σιμά του, μὰ κεῖνα τὰ ἔπιασε φόβος κ' ἐκρύφθηκαν.

Σὰν εἶδε αὐτό, τὸ Φεγγάρι ἐχαμογέλασε, καθὼς τὸ βλέπεις νὰ χαμογε-λᾶ κάποτε ταὶς ώραίαις βραδειαίς, δταν εἶνε καθαρὸ ἀσπρο, χωρὶς ἵσκιους καὶ μαυράδια, κ' εὐχαριστήθηκε ποῦ τὰ πλάσματα τοῦ βάθρακα τὰ ἔπιασε φόβος.

– Τὰ κακότυχα, εἶπεν ὁ βάθρακας μοῦ ἄφησεν ἀκόμη πολλὰ νὰ κάμω ώς ποῦ νὰ τὰ φέρω στὴν ἀκμὴ νὰ εἶνε τὰ πρῶτα ἀπ' δλα τὰ γήϊνα πλάσματα.

Σὰν εἶπεν ἔτσι, τὰ ἔπῆρε καὶ τὰ ἔφερε στὴ γοῦρνα ὅπου εἶχε λουσθῆ, καὶ δπου εἶχε τὸ σπίτι του ὁ βάθρακας. Τὰ ἐκράτησε στὸ νερὸ γιὰ κάμπο-

ση ὥρα, καὶ τὰ ἔλουσεν ὕμιοφα-ὕμιοφα, καὶ τὰ ἐχτυποῦσε πότε καὶ πότε, καθὼς κάνει ἔνας κεραμίδας μὲ τὰ κεραμίδια ποῦ πλάθει, ώς ποῦ τὰ ξανάπλασε καὶ τοὺς ἔδωκε ἔνα εἰδος ὕμιο μὲ τὸ κορμὶ ποῦ ἔχουμε τώρα ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ὁ ἄνδρας ἐπῆρε γιὰ ξεχωριστὸ σημάδι νὰ ἔχῃ πλατεῖς ὕμους, βαθὺ στῆθος, πλατειὰ κόκκαλα καὶ ψηλὴ κορμοστασιά· ἡ γυναικα ἐπῆρε στενώτερο στῆθος, λιγνή μέση, καὶ πλατειὰ λεκάνη. Τότε τὸ Φεγγάρι τοὺς ἔδωκε ὀνόματα· τὸν ἄνδρα τὸν ὠνομάτισε Βατέτα, καὶ τὴν γυναικα τὴν ὠνομάτισε Χάννα, καὶ τοὺς ὡμίλησε καὶ εἶπε:

— Βατέτα, ίδε τὴ γῆς αὐτὴ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ χόρτα καὶ τὰ κλαριὰ καὶ τὰ λουλουδα· ὅλα εἶνε γιὰ σένα καὶ γιὰ τὴ γυναικά σου τὴν Χάννα, καὶ διὰ τὰ παιδιά σου, ποῦ θὰ σοῦ γεννήσῃ ἡ γυναικά σου Χάννα. Σ' ἔχω ξανακάμη δεύτερη φορά, γιὰ νὰ μπορῇτε σὺ κ' οἱ δικοί σου ν' ἀπολάψετε καὶ νὰ χαρῆτε δσα πράμματα σᾶς φανοῦν καλὰ καὶ πρεπούμενα. Γιὰ νὰ μπορῇς νὰ γροικήσῃς ποῦ τὰ πράμματα δὲν εἶνε βλαβερά, παρὰ εἶνε καλὰ γιὰ σένα, ἔβαλα μὲς τὸ κεφάλι σου διάκρισι καὶ γνῶσι, ὅποῦ νὰ μπορέσῃς νὰ γένης φρόνιμος μὲ τὸν καιρό. "Οσο πλειότερη φρονιμάδα ἀποχήσῃς, τόσο πλειότερο θὰ μπορῇς νὰ γροικᾶς τὴν πλησμονὴ τῶν καλῶν ποὺ ἔχει ἡ γῆς γιὰ τὰ πλάσματα ποῦ θὰ ζοῦν ἀπάνω της. Ἐκαμα ἐσένα καὶ τὴ γυναικά σου τόσο τέλειους, δσο χρειάζεται γιὰ τὴν διατήρησι καὶ ἀπόλαψι τοῦ μάκρους τῆς ζωῆς, ποῦ σοῦ τὴν ἔκαμε ὁ Βαθρακός νὰ εἶνε σύντομη. Στὸ χέρι σου εἶνε νὰ τὴν μακρύνῃς ἡ νὰ τὴν κοντύνῃς. Κάτι τι θὰ σὲ μάθω μονάχα. Σοῦ δίνω πρῶτα-πρῶτα ἔνα τσεκοῦρι. Σοῦ ἀνάφτω φωτιά, ποῦ θὰ ρίχνῃς ξύλα ἀπάνω γιὰ νὰ βαστάῃ. Θὰ σοῦ φτιάσω κ' ἔνα τσουκάλι γιὰ νὰ βράζῃς τὸ φαγί σου.

Τὸ Φεγγάρι ἐπῆρε κάτι μαῦρο χῶμα σμὰ ἀπ' τὴ γοῦρνα καὶ τὸ ἀνακάτωσε μὲ νερό, ὕστερα τὸ ἔζυμωσε καὶ τὸ ἐγύρισε ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ ώς ποῦ ἔγεινε στρογγυλό, καὶ κούφιο ἀπὸ μέσα, καὶ τὸ ἐσκέπασε μὲ δαυλοὺς τῆς φωτιᾶς καὶ τὸ ἔψησε. Καὶ σὰν ἐψήθηκε τοὺς τὸ ἔδωκε.

— Αὐτὸ τὸ ἀγγειό, εἶπε τὸ Φεγγάρι, εἶνε γιὰ τὸ μαγείρεμμα τοῦ φαγητοῦ σου. Θὰ ρίχνῃς νερὸ μέσα, καὶ μὲς τὸ νερὸ θὰ βάζῃς ὅ, τι φαγώσιμο ἐπιθυμεῖς νὰ φάγῃς. Τότε θὰ βάζῃς τὸ ἀγγειὸ ἀπάνω στὴ φωτιά, κ' ἡ φωτιὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ κάνῃ τὸ νερὸ νὰ βράζῃ καὶ τὸ φάγι θὰ μαγειρεύεται. "Όλα τὰ λαχανικά, ρίζαις καὶ βολβοὶ γίνονται νοστιμώτερα καὶ καλλίτερα, ἅμα βράσουν ἔτσι. 'Ως τόσο θ' ἀργήσῃς νὰ μάθῃς ποιά ἀπ' ὅλα τὰ πράμματα δσα εἶνε νόστιμα στὸ μάτι εἶνε νόστιμα καὶ στὸν οὐρα-

νίσκο. Μόνο ἀν βρίσκεσαι εἰς ἀμφιβολία καὶ φοβᾶσαι μὴ βλαφτῆς, ἐρώτησέ με καὶ θὰ σου ἀποκριθῶ.

Σάν ἔδωκε στὸν ἄνδρα καὶ στὴ γυναῖκα τὸ πρῶτό τους μάθημα, τὸ Φεγγάρι ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, κι' ἀπὸ τὰ ψηλὰ τοὺς ἔφεγγε, κ' ἔφεγγε ἀπάνω 'ς ὅλη τῇ γῆς κάπως χαρούμενα, καὶ τοῦτο παρηγόρησε κάπως τὸ μοναχικὸ ἀνδρόγυνο.

'Αφοῦ ἀγνάντεψαν τὸ Φεγγάρι ἐκεῖ ποῦ ἀνέβαινε, ώς ποῦ ἔφτασε στὰ ψηλὰ τὰ μέρη, ὁ Βατέτας καὶ ἡ Χάννα ἐσηκώθηκαν κ' ἐπεριπάτησαν μὲ τὸ ώραῖο φῶς ποῦ τοὺς ἔδινε, ώς ποῦ ἔφτασαν 'ς ἔνα μεγάλο-μεγάλο δένδρο ποῦ ἦτον πεσμένο. Τὸ χόνδρος ποῦ εἶχε τὸ πεσμένο κούτσουρο ἦτον δυὸ φοραὶς σὰν τὸ μπόϊ τους. Στὴ μεγαλείτερη ἄκρη τοῦ κούτσουρου ἦτον μιὰ τρύπα, ὅποῦ μποροῦσαν νὰ στέκουν μέσα χωρὶς νὰ σκύφτουν. Σάν ἐνύσταξε καὶ ἥθελε νὰ κομηθῇ, ὁ Βατέτας ἄναψε τὴ φωτιά του ἔξω σιμὰ στὸ ἄνοιγμα τῆς τρύπας, ἔκοψε ξηρὰ ξύλα, καὶ ἡ γυναῖκα του τὰ ἔκαμε σωρὸ ἀπάνω στὴ φωτιά, κ' ἡ φλόγα ἔγεινε μεγάλη κ' ἔλαμπε μὲς τὴν τρύπα. 'Ο Βατέτας ἐπῆρε τὴ Χάννα ἀπ' τὸ χέρι κ' ἐμβῆκε μὲς τὸ δένδρο, κ' οἱ δύο ἐπλάγιασαν ἀντάμα. Μὰ κ' οἱ δυὸ ἄρχισαν νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὸ κρεββάτι ποῦ ἦτον σκληρό, κι' ὁ Βατέτας, ἀφοῦ ἐσυλλογίστηκε λίγο, ἐσηκώθηκε κ' ἐβγῆκε ἔξω κ' ἐμάζεψε κάτι χλωρὰ μεγάλα φύλλα ἀπὸ ἔνα φυτό ποῦ ἦτον κοντὰ στὸ πεσμένο δένδρο, κ' ἐγύρισε φορτωμένος μ' αὐτά. Τὰ ἔστρωσε χάμου παχειά-παχειά, κ' ἡ Χάννα ἐκυλίσθηκε 'ς αὐτὰ ἀπάνω, κ' ἐγέλασε χαρούμενα σὰν εἴπε τοῦ Βατέτα πῶς ἦταν μαλακὰ κι' ἀπαλὰ κ' εὐγενικά· κι' ἀνοίγωντας τὴν ἀγκαλιά της, ἐφώναξε: «Ἐλα, Βατέτα, καὶ πέσε στὸ πλευρό μου.»

'Αγκαλὰ κι' αὐτὴ ἦτον ἡ πρώτη μέρα τῆς ζωῆς τους, τὸ Φεγγάρι εἶχε διωρθώσει τόσο καλὰ τὸ ἄχαρο καὶ φτωχικὸ φτιάσμο τοῦ βάθρακα, ὥστε ἦταν κ' οἱ δύο ὕριμοι, ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα. 'Απάνω 'ς ἔνα μῆνα, ἡ Χάννα ἐγέννησε διπλάρικα, τὸ ἔνα ἀγόρι καὶ τὸ ἄλλο κορίτσι, κ' ἦταν δύμοια ἀπαράλλαχτα ὁ Βατέτας καὶ ἡ Χάννα, καὶ τόσο τοῦ ἄρεσε τοῦ Βατέτα, ὥστε ύπηρετοῦσε μὲ ἀγάπη τὴ γυναῖκά του, κι' αὐτή, ἔχοντας διπλὸ φόρτωμα, δὲν ἔκαμνε ἄλλη δουλειά.

Μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ ὁ Βατέτας, λαχταρῶντας νὰ καλοπερνῷ ἡ γυναῖκα του, καὶ νὰ θρέφωνται καλὰ τὰ παιδιά του, ἐγύρεψε ναῦρη διαλεχτὰ πράγματα, μὰ δὲν ἡμποροῦσε ναῦρη κάτι τι γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴ δύσκολη δρεξὶ ποῦ εἶχε ἀποχτήσει ἡ γυναῖκα του. Τότε, κυττάζοντας ἀπάνω τὸ Φεγγάρι, ἐσήκωσε τὰ χέρια του κ' ἐφώναξε:

– "Ω! Φεγγάρι, ἄκουσε τὸ πλάσμα σου, τὸν Βατέτα! Ἡ γυναίκα μου κείτεται μαραμμένη, κ' ἔχει μιὰ ὅρεξι παράξενη γιὰ μέ, ποῦ δὲν μπορῶ νὰ τὴν χορτάσω, καὶ τὰ παιδιὰ ποῦ μᾶς ἐγεννήθηκαν τρῶν ἀπὸ τὸ κορμί της, κι' ἡ δύναμι τῆς ξεπέφτει καὶ χάνεται. Κατέβα κάτω, ὥ! Φεγγάρι, καὶ δεῖξέ μου τί καρποὶ καὶ τί χόρτα θὰ χορτάσουν τὴν πεῖνά της.

Τὸ Φεγγάρι ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Βατέτα, καὶ προβάλλωντας ἀπὸ ἔνα σύννεφο μὲν ἀσπρὸ πρόσωπο γελαστὸν εἶπε:

– Καλά, Βατέτα· νά: ἔρχομαι νὰ σὲ βοηθήσω.

Σὰν ἤρθε τὸ Φεγγάρι σὺμὰ στὸν Βατέτα, τοῦ ἔδειξε τὸν χρυσὸν καρπὸν τῆς βανάνας, ποῦ ἥτον τὸ ἴδιο φυτό, ὃποῦ τὰ φύλλα του ἔκαμαν τὸ πρῶτο στρῶμα γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴν γυναῖκά του.

– "Ω! Βατέτα, μύρισε αὐτὸν τὸν καρπό. Πῶς σοῦ φαίνεται ἡ μυρωδιά του;

– Εἶνε ώραῖο καὶ καλό. "Ω! Φεγγάρι, ἀν θὰ εἶνε τόσο νόστιμο καὶ καλὸ γιὰ φάγωμα, ὅσο εἶνε μοσχομυρωδᾶτο, ἡ γυναίκα μου θὰ χαρῆ μ' αὐτό.

Τότε τὸ Φεγγάρι ἐξεφλούδισε τὴν βανάνα καὶ τὴν ἔδωκε τοῦ Βατέτα, κι' αὐτὸς ἔφαγε, κ' ἡ νοστιμάδα ἥτον τόση, ὥστε παρεκάλεσε νὰ πάρῃ μιὰ γιὰ τὴν γυναῖκά του. Σὰν τὸ ἔφαγε ἡ Χάννα, κ' ἐκείνη ἐφάνηκε φχαριστημένη· μὰ εἶπε:

– Πές τοῦ Φεγγαριοῦ ὅτι χρειάζομαι κάτι ἄλλο, γιατὶ δὲν ἔχω δύναμι, καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς ὁ καρπός δὲν θὰ μοῦ δώσῃ ὅτι μοῦ παίρνουν αὐτὰ τὰ παιδιά.

'Ο Βατέτας ἐβγῆκε κ' ἐπαρακάλεσε τὸ Φεγγάρι ν' ἀκούσῃ τὰ λόγια τῆς Χάννας. Τὸ Φεγγάρι, σὰν ἄκουσε, εἶπε:

– Τῶξευρα πῶς ἔτσι θὰ ἥτον τὸ πρᾶμμα. Γιὰ κύτταξε ὀλόγυρα, Βατέτα, καὶ πές μου τί βλέπεις ποῦ φεύγει ἐκεῖ.

– Αὐτὸς εἶνε βουβάλι.

– Καλὰ τὸ εἶπες, ἀποκρίθηκε τὸ Φεγγάρι. Καὶ τί ἀκολουθεῖ ὕστερ' ἀπ' αὐτό;

– Ἐνας τράγος.

– Καλὰ πάλι. Κ' ὕστερ' ἀπ' αὐτό;

– Μία ἀντιλόπη.

– Μπράβο, Βατέτα· καὶ κατόπι ἀπ' αὐτό;

– Ἐνα πρόβατο.

– Πρόβατο, ἀληθινά. Τώρα κύτταξε ἀπάνω στὰ δένδρα, καὶ πές μου τί βλέπεις καὶ πετῷ ἀπὸ πάνω τους.

— Βλέπω πουλιά καὶ περιστέρια.

— Πολὺ καλὰ τὰ ὄνοματίζεις, εἶπε τὸ Φεγγάρι. Αὐτὰ σοῦ τὰ δίνω γιὰ θροφή σου. Τὸ βουβάλι εἶνε δυνατὸ κι' ἄγριο, ἀφησέ το γιὰ δούλεψί σου· ὁ τράγος, τὸ πρόβατο καὶ τὰ πουλιά θὰ ζοῦν σιμά σου, καὶ θὰ τὰ ἔχης μὲ τὸ καλό. Εἶνε χιλιάδες στὰ δάση, ποῦ θὰ τὰ μερώσης καὶ θάρθοῦν σιμά σου. Παιᾶνε καμπόσ' ἀπ' αὐτά, κατσίκια ἡ πρόβατα ἡ πουλιά, καὶ δένε τα, καὶ κόβε τὸ λαιμό τους μὲ τὸ τσεκοῦρι. Τὸ αἷμα θὰ τρέχῃ στὴ γῆς· τὸ κρέας ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὸ τομάρι εἶνε καλὸ γιὰ φάγωμα, ἀφοῦ τὸ βράστης ἡ τὸ ψήστης στὴ φωτιά. Τρέξε τώρα, Βατέτα, ἡ γυναῖκά σου λαχταρίζει γιὰ κρέας, καὶ τίποτε ἄλλο δὲν χρειάζεται γιὰ νὰ βάλῃ δύναμι. Ἐτοίμασε γλήγορα γιὰ φαγί.

Τὸ Φεγγάρι ἐπέταξε ψηλά, γελαστὸ καὶ χαρούμενο, κι' ὁ Βατέτας ἔτρεξε νὰ δέσῃ ἔνα κατσίκι, καὶ τὸ ἐτσεκούρωσε καὶ τὸ ἔγδαρε καὶ τὸ ἔψησε καὶ τὸ ἔβρασε, καθὼς τὸν ἐσυμβούλεψε τὸ Φεγγάρι. Ἡ Χάννα, ἀφοῦ ἔφαγε ἀπ' τὸ κρέας τὸ βρασμένο, γλήγορα ἔβαλε δύναμι καὶ τὰ παιδιὰ ἔδυνάμωσαν κ' ἐμεγάλωσαν ὅχι καλλίτερα\*.

Ἐνα πρωὶ ὁ Βατέτας ἐπεριπατοῦσε ἔξω ἀπὸ τὴν κουφάλα ποῦ εἶχε γιὰ σπίτι, καὶ νά! μεγάλη ἄλλαγή ἦρθε ἀπάνω στὴ γῆς. Ὁλοῖσα ἀπὸ πάνω ἀπ' ταὶς κορφαὶς τῶν δένδρων, μιὰ μεγάλη μπάλλα ἀπὸ φῶς λαμπερὸ ποῦ θάμβων τὰ μάτια ἐφάνηκε ψηλὰ στὸν οὐρανό, κ' ἔλαμπε μὲ λάμψι περήφανη 'σ δλη τὴν πλάσι. Ὅσα πράμματα ἐφαίνονταν μπερδεμένα πρίν, τώρα ἄρχισαν νὰ φαίνωνται πλειὸ καθαρὰ κι' ὄλοφάνερα.

Μὲ τὸ μέσοι αὐτὸ τοῦ λαμπεροῦ καὶ παράξενου φωτὸς εἶδε τὴ διαφορὰ μεταξὺ ἐκεινῶν ποῦ εἶχε δώσει τὸ Φεγγάρι κ' ἐκεινῶν ποῦ ἔδειχνε αὐτὸ τὸ νέο φῶς ποῦ ἔλαμπε τώρα. Γιατὶ ἔξω τὰ δένδρα καὶ τὰ φύλλα τους ἐφαίνονταν γεμάτα ἀπὸ ἔνα λαμπερὸ καὶ παράξενο φῶς, ἐνῷ ἀποκάτω ἥτον μονάχα μιὰ ἀδύνατη ἀντιλαμπὴ ἀπὸ κεῖνο ποῦ ἥτον ἀποπάνω, καὶ στὸ μάτι ἐφαίνονταν σὰν τὸ κρύο φῶς τοῦ Φεγγαριοῦ.

Καὶ στὸ πλειὸ ἀδύνατο φῶς ποῦ ἥτον ἀποκάτω ἀπ' τὰ φύλλα τῶν δένδρων εἶχαν μαζευθῆ πλήθη ἀπὸ νέα καὶ παράξενα πλάσματα· ἄλλα μεγάλα, ἄλλα μεσακὰ κι' ἄλλα μικρούτσικα.

Ξαφνισμένος ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔβλεπε ὁ Βατέτας ἐφώναξε:

— Ἐλα ἔξω, Χάννα, νὰ ἴδῃς τὰ παράξενα πράμματα ποῦ εἶνε ἀπ' ὅξου ἀπ' τὸ σπίτι μας, γιατὶ ἀληθινὰ χάνω τὸ νοῦ μου καὶ δὲν ἀπεικάζω τί ἔγεινε.

\* Στὸ πρωτότυπο: *and grew marvellously*. Στὴ μετάφραση ἔχουμε προφανῶς παραδρομὴ τοῦ μεταφραστῆ ἢ παρανάγνωση τοῦ τυπογράφου (Σ.τ.έ.).

‘Υπάκοη ἡ Χάννα (κεῖνον τὸν καιρὸν ἡ γυναῖκες ἦταν ύπάκοαις) ἐτρέξεν ἔξω μαζὸν μὲν τὰ παιδιά, κ’ ἐστάθηκε στὸ πλάγιο του, κ’ ἐκείνη ξαφνίστηκε ἀπ’ τὴν λάμψι τοῦ φωτὸς κι’ ἀπ’ τὴν πλησμονὴ τῶν ζωντιμῶν κάθε λογῆς καὶ κοπῆς ποῦ ἔστεκαν στὸν ἵσκιο ἀραδιασμένα τριγύρω τους, μὲ τὰ μούτσουνά τους κατὰ τὸ μέρος ποῦ ἔστεκαν οἱ δύο τους.

- Τί εἰν’ αὐτὰ τὰ πραμματάκια, Βατέτα; ἐρώτησε ἡ γυναῖκα.
- Κ’ ἐγὼ δὲν ξέρω, Χάννα. “Ολα αὐτὰ μοῦ ἥρθαν σὰν ἔφυγε τὸ Φεγγάρι ἀπὸ μέ.

- Πρέπει νὰ τὸ ξαναφωνάξῃς πίσω, Βατέτα, καὶ νὰ ρωτήσῃς τί θὰ πῆ αὐτό, ἀλλοιῶς θὰ φοβᾶμαι κακὸ γιὰ σένα καὶ γι’ αὐτὰ τὰ παιδιά.
- Έχεις δίκηο, γυναῖκά μου, γιατὶ γιὰ νὰ καταλάβουμε τί θὰ ποῦν ὅλα αὐτὰ χωρὶς ἄλλη βοήθεια παρὰ τὴ δική μου γνῶσι, ἔπρεπε νὰ σταθοῦμε δῶ ώς ποῦ νὰ χαθοῦμε.

Τότε ἔβαλε μιὰ φωνὴ κ’ ἔκραξε, καὶ σὰν ἄκουσαν τὴ φωνή του ὅλα τὰ ζωντίμια τὰ μαζεμμένα στὸν ἵσκιο κύτταξαν ψηλά, κ’ ἐφώναξαν μὲ τὴ φωνή τους. Καὶ τὸ νόημα τῆς φωνῆς τους, ἀγκαλὰ καὶ ἥτον μεγάλη διαφορὰ στὴ φωνὴ τοῦ καθενοῦ, ἀπ’ τὸ φοβερὸ φρύμασμα τοῦ λεονταριοῦ ως τὸ ἄχαρο γκρίνιασμα τοῦ ποντικοῦ, ἥτον αὐτό:

- Έλα κάτω ’ς ἐμᾶς, Φεγγάρι, κ’ ἐξήγησέ μας τί θέλει νὰ πῆ αὐτὸ ποῦ πάθαμε: γιατὶ ἐσὺ ποῦ μᾶς ἔκαμες, ἐσὺ μπορεῖς καὶ νὰ μᾶς βάλῃς γνῶσι νὰ καταλάβουμε τί τρέχει.

Σὰν ἐτελείωσαν τὴν παρακάλεσί τους στὸ Φεγγάρι, ἥρθε μιὰ φωνὴ ἀπὸ ψηλά, ὁποῦ ἐμπομπούνιζε σὰν τὸ μακρυνό μπομπουνητό, κ’ ἔλεγε:

- Σταθῆτε ἐδῶ ποῦ εἶστε, ώς ποῦ νὰ περάση αὐτὸ τὸ νέο φῶς, καὶ νὰ ἰδῆτε τὸ γλυκὺ φῶς τὸ δικό μου καὶ τῶν πολλῶν παιδιῶν ποῦ μοῦ ἐγεννήθηκαν. Τότε θα’ρθῶ σιμά σας καὶ θὰ σᾶς πῶ.

Ἐκεῖ σταθῆκαν τὸ κάθε ζωντανὸ καὶ τὸ κάθε ἀγρίμι στὴ θέσι του, ώς ποῦ ἔξέπεσε καὶ πέρασε ἡ μεγάλη λάμψι καὶ ἡ ζέστη τοῦ προφαντοῦ φωτός, καὶ εἶδαν ποῦ ἔγεινεν ἄφαντο κατὰ τὸ ἀντίπερα μέρος ἀπὸ κεῖνο ποῦ φάνηκε γιὰ πρώτη φορά, κ’ εὐτὺς ὕστερα στὴ θέσι ποῦ ἔγεινε ἄφαντο ἐφάνηκε τὸ Φεγγάρι, καὶ ’ς ὅλο τὸν οὐρανὸ ἐφάνηκαν τ’ ἀμέτρητα μικρὰ φῶτα, ποῦ ἔβγαζαν τὰ παιδιά τοῦ Φεγγαριοῦ.

Αφοῦ τὰ ἔδειξεν ὅλα αὐτὰ ὁ Βατέτας στὴ Χάννα καὶ στὰ παιδιά, τὸ Φεγγάρι ἔλαμψε γλυκὰ καὶ χαρούμενα, κ’ ἔφυγεν ἀπ’ τὸν οὐρανὸ χαμογελῶντας, καὶ κατέβηκε στὴ γῆς, καὶ στάθηκε ὅχι μακρὺ ἀπὸ τὸν Βατέτα,

ἀντίκρυ 'ς αὐτὸν καὶ στὴ φαμίλια του καὶ 'ς δλα τὰ ζωντίμια ποῦ ἥταν ἀποκάτ' ἀπ' τὸν ἵσκιο του.

«— Ἀκούσατε, Βατέτα, καὶ σεῖς ἀγρίμια καὶ ζωντανά. Τώρα εἰδατε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ μέτρημα τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὥρας, ποῦ θὰ μοιραστῇ ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρός νὰ εἶνε μέρα καὶ νύχτα. Ὁ καιρὸς ποῦ περνᾷ ἀνάμεσα στὸ ψήλωμα καὶ τὸ χαμήλωμα τοῦ ἥλιου θὰ εἶνε μέρα, κι' αὐτὸς ποῦ θὰ περάσῃ ἀνάμεσα στὸ χαμήλωμα καὶ στὸ ξαναψήλωμα θὰ εἶνε νύχτα. Τὸ φῶς τῆς ήμέρας ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἥλιο, μὰ τὸ φῶς τῆς νύχτας ἔρχεται ἀπὸ μὲ κι' ἀπ' τὰ παιδιά μου τ' ἀστέρια· κ' ἐπειδὴ δλοι ἐσεῖς εἶστε πλάσματά μου, ἀποφάσισα νὰ λάμπῃ τὸ ἀπαλότερο φῶς μου στὸν ἥσυχον καιρὸ ποῦ κοιμᾶστε, γιὰ νὰ παίρνετε πίσω τὴ δύναμι ποῦ ἔχασατε τὸν καιρὸ ποῦ ἥστε ξυπνητοί· καὶ θὰ ξυπνᾶτε κάθε μέρα γιὰ νὰ κάνετε τὴς δουλειαίς σας ἀπὸ τὸ δυνατότερο φῶς τοῦ ἥλιου. Ὁ νόμος αὐτὸς θὰ μείνῃ καὶ δὲν θὰ ἔχῃ τέλος.

»Καὶ μὲ τὸ νὰ εἶνε ὁ Βατέτας κ' ἡ γυναῖκά του τὰ πρῶτα ἀπ' δλα τὰ πλάσματα, 'ς αὐτούς, στὴ φαμίλια τους καὶ στὸ γένος ποῦ θὰ γεννηθῇ ἀπ' αὐτούς θὰ δοθοῦν πρωτεῖα ἀπάνω 'ς δλα τὰ πλάσματα ποῦ ἔχουν γείνη, δχι γιατὶ εἶνε δυνατότεροι ἡ γληγορώτεροι, ἀλλὰ γιατὶ 'ς αὐτούς μονάχα ἔχω δώσει γνῶσι καὶ λόγο γιὰ νὰ βγάζουν ἀπ' ἔξω τὸ δ, τι νοιώθουν καὶ στοχάζονται καὶ ἀγροικοῦν καὶ ἀπεικάζουν. Τελειότης καὶ παντοτεινὴ ζωὴ θὰ τους είχε δοθῆ ἀκόμα, μὰ ἡ βαφὴ τοῦ βάθρακα μένει στὸ σύστημά τους, καὶ ύστερινὰ 'ς δλα τὰ ζωντανὰ πράμματα, ἔξω ἀπὸ τὸν Βατέτα κι' ἀπ' τὴ Χάννα\*. Σὰν περάσῃ ὁ καιρός, δταν τὰ μέλη τους δὲν θὰ μποροῦν πλειὰ νὰ βαστάξουν τὸ βάρος τοῦ κορμιοῦ τους καὶ τὸ μυαλό τους στεγνώσῃ καὶ ξεραθῇ, οἱ πρωτογεννημένοι μου θὰ γυρίσουν πίσω 'ς ἐμὲ κ' ἔγω θὰ τους ρουφήξω. Παιδιὰ ἀμέτρητα θὰ γεννοβολήσουν, ώς ποῦ ἡ φαμίλιαις νὰ γενοῦν φυλαίς, κι' ἀπ' αὐτοῦ, ώσὰν ἀπὸ θήλιασμα καὶ ρίζα, ἡ ἀνθρωπότη θὰ πλημμυρήσῃ καὶ θὰ γεμίσῃ δλους τους τόπους, ποῦ εἶνε τώρα ἄγριοι κ' ἔρημοι, ναί, ώς τὴν τελευταία γωνία τῆς γῆς.

»Κι' ἄκουσε δῶ, Βατέτα, τ' ἀγρίμια ποῦ βλέπεις ἐβγῆκαν ἀπ' τὸ ψοφίμι τοῦ βαθρακοῦ. Τὴν ήμέρα ποῦ μέτρησε τὴ δύναμι του μὲ τὴ δική μου, κ' ἐκάηκε ἀπ' τὴ φλόγα μου, ἔμεινε μιὰ σταλαμματιὰ χυμὸς μὲς τὸ κεφάλι

\* Μὰ ἡ βαφὴ... ἀπ' τὴ Χάννα. Στὸ πρωτότυπο: *but the taint of the Toad remains in the system, and the result will be death, - death to all living things, Bateta and Hanna excepted.* (Σ.τ.ἐ.).

του. Αύτὸν ἔνα σπέρμα ζωῆς, ποὺ γλήγορα ἄνοιξε καὶ γεννήθηκε ἄλλος βαθρακός. Ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἦτον ἵσος στὴ δύναμι μὲ τὸ γονιό του τὸ βαθρακό, βλέπεις τί ἔφτιασε. Αὐτὰ τὰ ἀγρίμια καὶ τὰ ζωντίμια καὶ τὰ πουλιὰ εἶνε φτιασιὰ δική του. Κατὰ τὸ σχέδιο ποῦ ἔκαμε ὁ βαθρακός, κ' ἔτσι ἄτυχα καὶ κακοφτιασμένα ποῦ ἦταν, τὰ ἔρριξα μέσ' τὴ γοῦρνα τοῦ βαθρακοῦ, καὶ τὰ ἔλουσα καὶ τὰ ἔκαμα κάτι καλλίτερα, κατὰ τὸ εἰδός τους, καὶ καθὼς βλέπεις τὸ καθένα ἔχει τὸ ταῖρί του. Ἐπειδὴ κ' ἐσύ κι' αὐτὰ μαζὺ ἔχετε τὸ στυφὸ φαρμάκι τοῦ βάθρακα, ἐσύ ἀπ' τὸ γονιό, αὐτὰ ἀπ' τὸ παιδί, αὐτὸ τὸ φαρμάκι σὰν ώριμάσῃ θὰ τελειώσῃ καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζωντίμια. Οὔτε γνῶσι καὶ στόχασι οὔτε λόγος καὶ μιλιὰ δὲν τοὺς ἐδόθηκε, καὶ εἶνε τόσο χειρότερα ἀπὸ σένα ὅσο τὸ μικρὸ βαθρακάκι ἦτον χειρότερα ἀπ' τὸν πατέρα του τὸ βάθρακα. Γι' αὐτὸ κάθε ίδιωμα ποῦ θὰ ξανοίξῃς 'ς αὐτὰ μπορεῖς νὰ τὸ μεταχειρισθῇς γιὰ δούλεψί σου. Γιὰ τὴν ὕρα, ἀφησέ τα νὰ πᾶνε τὸ καθένα στὸ δάσος, στὴ σπηληγά του καὶ στὴ βοσκή του, καὶ ν' αὐγατίζουν καὶ νὰ πληθύνουν, ώς ποῦ νὰ λάβουν τὴν ἀνάγκη τους ἡ γενεαὶς ποῦ θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ σένα. Σώνουν γιὰ σένα, Βατέτα, τὰ ἀγαθὰ τοῦ κάμπου, τοῦ λιβαδιοῦ καὶ τῆς πρασινάδας, καὶ τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ πετούμενα. Κατὰ τὴν ὅρεξί σου, Βατέτα, μπορεῖς νὰ σφάξῃς καὶ νὰ τρώγῃς ὅλα τὰ ζωντανὰ ὅσα βλέπεις νὰ κάνουν καλὸ στὴν ύγεια ἐκείνων ποῦ θὰ θρέφῃς ἀπ' τὰ χέρια σου. Τὰ νερὰ εἶνε γεμάτα ἀπὸ ψάρια ποῦ εἶνε δικά σου κατὰ τὴν ἀνάγκη σου, ό ἀέρας εἶνε γεμάτος ἀπὸ πουλιὰ ποῦ εἶνε δικά σου καθὼς θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἡ γνῶσί σου κ' ἡ στόχασί σου.

»Θὰ εἶσαι φρόνιμος νὰ φυτεύῃς ὅλα τὰ φαγώσιμα ποῦ θὰ καταλάβῃς πῶς εἶνε νόστιμα γιὰ τὸν οὐρανίσκο καὶ ωφέλιμα γιὰ τὸ σῶμα, μὰ μὴν ἔχῃς τὴν τρέλα νὰ νομίσῃς ὅτι ὅλα τὰ πράμματα ὅσα εἶνε ψιμορφα στὸ μάτι εἶνε καλὰ καὶ γιὰ τὴν κοιλιά σου.

»Οσον καιρὸ θὰ είστε ἐσύ κ' ἡ Χάννα στὴ γῆς, σοῦ ὑπόσχομαι τὴ συνδρομὴ καὶ τὴ συμβουλή μου· καὶ ὅσα σοῦ λέω, ἐσὲ καὶ τῆς γυναίκας σου, θὰ κάμης καλὰ νὰ τὰ μάθῃς στὰ παιδιά σου, γιὰ νὰ μὴ ξεχασθῇ ἡ ἐνθύμησι τῶν λόγων μου· γιατὶ <σὰν> θὰ σὲ πάρω σιμά μου, δὲν θὰ ξανάρθω πλειὰ νὰ κάμω ἐπίσκεψι\* στὸν ἀνθρωπο ἐδῶ κάτω. Ἐμβα στὸ σπίτι σου τώρα, γιατὶ εἶνε καιρός, καθὼς ποῦ εἶπα, γι' ἀνάπαψι καὶ ὑπνο. Σὰ

\* Θὰ ξγραφα βίζιτα, ἀλλ' ἀδηλον ἀν τὸ Φεγγάρι ἥξεύρει Ἰταλικά. Σ.Μ.

λάμψη τὸ μεγάλο φῶς, θὰ εἰσαι ἔυπνητὸς γιὰ νὰ κάμης ταὶς δουλειαὶς σου. Τὰ ζωντανὰ καὶ τ' ἀγρίμια νὰ τραβιοῦνται στὴς φωλιαὶς τους, τὸ καθένα μέσα στὴ γῆς ἢ σταὶς κορφαὶς τῶν δένδρων ἢ στὴ σπηληρά του. Ἐχε γειά, Βατέτα, κ' ἔχε τὴν ἔννοια τῆς γυναικας σου τῆς Χάννας καὶ τῶν παιδιῶν σου.»

Τὸ Φεγγάρι ἐτελείωσε τὸ λόγο του, κ' ἐπέταξε ψηλά, λαμπερὸ καὶ χαρούμενο, ώς ποῦ ἀνέβηκε στὴ θέσι του στὸν οὐρανό, κι' ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ Φεγγαριοῦ ἔλαμψαν ἀπὸ χαρὰ κι' ἀγαλλίασι τόσο, ὅσο ποῦ ὅλος ὁ οὐρανὸς ἐφάνηκε νὰ καίεται. Ὅστερα τὸ Φεγγάρι ἔρριξε ἀπὸ πάνω του τὸ πανωφόρι του τὸ ἀπὸ σύννεφα φτιασμένο, καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ Φεγγαριοῦ ἐφάνηκαν σὰν νὰ ἐνύσταξαν, γιατὶ ἔτρεμε τὸ φῶς τους, κ' Ὅστερα ἔπεσε σκοτάδι ἀπάνω 'ζ ὅλη τὴ γῆ, καὶ στὸ σκοτάδι ἄνθρωπος κι' ἀγρίμια τραβήχθηκαν, τὸ καθένα στὴ φωλιά του, κατὰ πῶς τοὺς εἶχε προστάξει τὸ Φεγγάρι.

Πάλι ὁ Βατέτας ἐστηκώθηκε ἀπ' τὸν ὑπνο, κ' ἐβγῆκε ὅξου γιὰ νὰ θαμμάξῃ τὴν μεγάλη λάμψι ποῦ ἔκανε τὴν ἡμέρα. Τότε κύτταξε τριγύρῳ του, καὶ τὸ μάτι του ἔπεσε πάνω 'ζ ἔνα ωραῖο κοπάδι ἀπὸ γίδια καὶ πρόβατα, ὃποῦ ὅλα ἐβέλαζαν κ' ἐχαιρετοῦσαν τὴν ἡμέρα, καὶ τὰ μικρὰ κατσικάκια κι' ἀρνάκια πηδοῦσαν χαρούμενα ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, καὶ μὲ μικρὰ βελάσματα ἐφώναζαν τὴ χαρὰ ποῦ εἶχαν βλέποντας τὸν ἀφέντη τους τὸν Βατέτα. Τὸ ἵδιο λιψιπίστηκε καὶ σὰν εἶδε τὰ πουλερικὰ ποῦ ἔβοσκαν κ' ἔτρεχαν τριγύρῳ, πετῶντας σύρριζα ἵσα μὲ τὴ γῆς εἰς δύο καὶ τρεῖς δρυγιαὶς διάστημα, καὶ πάλι πατῶντας στὸ χῶμα. Ἡταν κόκκινοι κι' ἄσπροι καὶ παρδαλοὶ πετεινοί, κι' ἄλλαις τόσαις μαύραις καὶ παρδαλαὶς κότταις, ἡ καθεμιὰ μὲ τὰ πουλιά της τριγύρῳ της. Ἡ κότταις ἔτρεχαν κατὰ τὸν ἀφέντη τους, κλώ, κλώ, κλωσσῶντας, τὰ μικρὰ πουλιὰ ἀκολουθοῦσαν τὸ καθένα τὴ μάνα του, πούλ, πούλ, πουλίζωντας, κ' οἱ πετεινοὶ ἐφούσκωναν τὰ στήθια τους κ' ἐφώναζαν δυνατά, κουνῶντας τὰ κόκκινα χαρχάλια τους: Κού, κού, καλὲ ἀφέντη!

Τότε σηκώθηκε ὁ ἀέρας ὁ πρωϊνὸς κ' ἔσεισε τὰ δένδρα, τὰ κλαριὰ καὶ τὰ χορταράκια, κ' ἡ κορφαὶς τους λυγίζωντας ἔστειλαν τοὺς χαιρετισμοὺς 'ζ τὸν νέο βασιλέα τῆς γῆς, κ' ἔτσι ἐγνώρισε ὁ ἄνθρωπος πῶς ἀναγνωρίστηκε ἡ βασιλεία του ἀπάνω 'ζ ὅλα.

Σὰν ἀπέρασαν ὁλίγοι μῆνες, ἄλλα διπλάρικα γεννήθηκαν, κι' ὀλίγους μῆνες Ὅστερα ἄλλα πάλι διπλάρικα, κ' ἐμέτρησε ὁ Βατέτας τοὺς μῆνες ποῦ πέρασαν ἀπὸ γεννητούρια σὲ γεννητούρια, κ' ἐγνώρισε πῶς θὰ εἴνε

ταχτικὰ ὁ συνηθισμένος καιρὸς γιὰ πάντα. Σὰν ἀπέρασαν δεκαοχτὼ χρόνια εἶπε τοῦ πρωτογεννημένου του νὰ πάρῃ γυναῖκα, καὶ σὰν ἐμεγάλωσαν καὶ τὰ ἄλλα παιδιά του τοὺς ἔδωκε τὴν ἄδεια νὰ παίρνουν γυναῖκες. Ἀπάνω στὰ ἐννενήντα χρόνια, ἡ Χάννα εἶχε γεννοβολήσει τοῦ Βατέτα διακόσια σαρανταδυὸ παιδιά, κ' ἥταν ἐγγόνια καὶ δισέγγονα, κι' ἀμέτρητα τρισέγγονα, κ' ἔζοῦσαν ως μιὰ ἡλικία πολλαῖς φοραῖς σὰν τὸ μάκρος τῆς μεγαλείτερης ἡλικίας τὸ σήμερο κοντὰ 'ς ἐμᾶς. Σὰν ἐγέρασαν τόσο, ὥστε ἔγεινε κόπος γι' αὐτοὺς νὰ ζοῦν, τὸ Φεγγάρι κατέβηκε κάτω στὴ γῆς, καθὼς εἶχεν ὑποσχεθῆ, καὶ τοὺς ἐπῆρε μαζύ του, κι' ὀλίγο ὕστερα οἱ πρωτογεννημένοι διπλάριδες ἀπέθαναν καὶ τοὺς ἔχωσαν στὴ γῆς, κ' ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ οἱ θάνατοι ἥταν πολλοὶ καὶ συχνότεροι. Οἱ ἀνθρωποὶ ἔπαψαν νὰ ζοῦν ὅσον ἔζοῦσαν οἱ γονιοί τους, γιατὶ ἀρρώστιαις, διχόνοιαις, πόλεμοι, πείναις, συφοραίς, ἐτελείωναν κ' ἐκοφταν σύντομαις ταῖς ἡμέραις τους, ώς ποῦ τελευταῖα ἔξεχασαν πῶς νὰ ζοῦν πολὺν καιρό, καὶ δὲν τοὺς ἔμελε πῶς νὰ εῦρουν τρόπο νὰ μακρύνουν τὴ ζωὴ τους. Κι' ἔτσι ἀκολούθησε ως τὸν καιρὸ τὸ δικό μας ποῦ ζοῦμε τώρα. "Ολη ἡ γῆς ἐγέμισε ἀπὸ ἀνθρώπους, κι' ὅσο πλήθαινε ἡ ἀνθρωπότη, τόσο λιγόστευε ἡ ἀνθρωπιά. Κ' οἱ πεθαμμένοι ὅσοι πῆγαν καὶ πᾶν καὶ πανταπᾶν κ' ἔξεχάσθηκαν εἶνε χῆλαις χηλιάδες φοραῖς πλειότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν τὸ σήμερο ἀπάνω στὴ γῆς.

Βλέπετε τώρα, φίλοι (τέτοιο συμπέρασμα ἔβγαλε ὁ Ματαγέζας), τί κακὸ ἔκαμε ὁ βάθρακας στὴν ἀνθρωπότη. Ἀνίσως ἡ περηφάνεια του δὲν ἥτον τόση, κι' ἀν ἐκαρτεροῦσε λίγο ἀκόμη, τὸ καλὸ Φεγγάρι θὰ μᾶς ἐσχεδίαζε πολὺ καλλίτερους ἀπ' ὅ, τι εἴμαστε τώρα, καὶ τὸ πικρὸ σάλιο τοῦ βάθρακα δὲ θὰ ἐφαρμάκωνε τὸν ἀνθρωπο. Γι' αὐτὸ πάψετε καὶ σεῖς νὰ εἰστε τόσο χονδροκέφαλοι, καὶ μὴν σᾶς κυριεύῃ ἡ τρέλα, ἀλλὰ νὰ σέβεσθε τοὺς γέρους καὶ τοὺς γνωστικούς, ἀνίσως θέλετε νὰ μὴν παθαίνουν ἔξαιτίας σας οἱ νέοι, οἱ ἀδύνατοι κ' οἱ ἀθῶοι. Εἶπα ὅ, τι εἶχα νὰ πῶ. Ἀνίσως ἀκούσατε τίποτε ποῦ δὲν σᾶς ἄρεσε, θυμηθῆτε ὅτι λέγω τὸ παραμῦθι καθὼς μοῦ τὸ ἔχουν εἰπεῖ.

— Σὰν τὸ πάρουμε σὰν παραμῦθι, εἶπε ὁ Βαράκας, εἶνε πολὺ καλό\*, μὰ ἥθελα νὰ ξέρω γιατὶ τὸ Φεγγάρι δὲν ἔμαθε τοῦ Βατέτα τὴν ἀξία τῆς ταπιόκας, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν κόπο νὰ τοῦ πῆγε γιὰ τὴ βανάνα;

'Ο Ματαγέζας ἀπηλογήθηκε κ' εἶπε:

\* Ο μεταφραστὴς κατὰ παραδρομὴ ἔγραψε παληὸ. (Σ.τ.ἐ.)

– Γιατί ὅταν τοῦ ἔδειξε τὴ βανάνα, δὲν ἥτον ἄλλος ἀπ' τὸ Φεγγάρι ποῦ μποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ. Μὰ ἀφοῦ τὸ Φεγγάρι τοῦ ἔδωκε τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ πουλερικὰ γιὰ συντροφιά του, ἡ ἴδια ἡ γνῶσι του ἥταν ἀρκετὴ νὰ μάθῃ τὸν Βατέτα πολλὰ πράμματα. Τὰ γίδια ἔγειναν μεγάλη παρηγοριὰ τοῦ Βατέτα, καὶ συνήθιζαν νὰ τὸν ἀκολουθοῦν. Ἐπαρατήρησε πῶς ἥτον κάποιο φυτὸ ποῦ ἔτρεχαν μὲν μεγάλη μανία οἱ τράγοι νὰ βοσκῆσουν ἀπάνω στὰ ψηλώματα, ως ποῦ ἡ κοιλιαῖς τους ἔγειναν στρογγυλαῖς καὶ μεγάλαις ἀπ' αὐτό. Μιὰ μέρα τοῦ ἥρθε ἡ ἰδέα ὅτι, ἀνίσως οἱ τράγοι ἡμποροῦσαν νὰ βόσκουν τόσο ἐλεύθερα ἀπ' αὐτὸ χωρὶς βλάβη, αὐτὸ μποροῦσε νᾶνε ἄβλαβο καὶ 'ς αὐτὸν τὸν ἴδιο. Τότε ἐμάζωξε τὸ χόρτο καὶ τῶφερε στὸ σπίτι· ἐνῷ ἔψαχνε ἀπάνω στὰ βουνὰ γιὰ τὸ βλαστάρι, οἱ τράγοι του ἐδοκίμαζαν νὰ φᾶνε τὴ ρίζα του, κ' ἐκεῖνος τότε τὴν ἐδοκίμασε. Ἐκοψε φύλλα καὶ ρίζαις καὶ τὰ ἔβρασε, κι' ἀφοῦ τὰ ἔγεινθηκε τὰ ηὔρε καλὰ καὶ νόστιμα, κι' ἀπὸ τότε ἡ ταπιόκα ἔγεινε καθημερινὴ θροφὴ 'ς αὐτὸν καὶ στὴ φαμιλιά του, κι' ἀπ' αὐτοὺς στὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του, κ' ἔτσι ἔφτασε ώς ἐμάς.

– 'Αλήθεια, αὐτὸ εἶνε πολὺ περίεργο. Γιατί δὲν τῶβαλες μέσα στὸ παραμῆθι;

– Γιατὶ τὸ παραμῆθι τότε δὲν θὰ εἶχε τέλος. Θὰ εἶχα νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὴ νόστιμη πατάτα, καὶ γιὰ τὴ γλυκειὰ ντομάτα, γιὰ τὸ κολοκύθι, γιὰ τὸ κεχρὶ ποῦ τὸ ηὔρων τὰ πουλερικά, καὶ γιὰ τὴν χουρμάδα ποῦ τὴν ηὔρε ὁ σκύλος.

– 'Α! ναί, εἰπέ μας πῶς ἔνας σκύλος εἰμπόρεσε ν' ἀνακαλύψῃ πῶς ἥτον καλὴ ἡ χουρμάδα.

– Αὐτὸ δὲ θέλει θεολογία. 'Ο Βατέτας εἶχε πάρει ἔνα σκυλὶ καὶ τὸ εἶχε φυλάξει νὰ ζῇ μαζί του, γιατὶ εἶδε ποῦ τὸ σκυλί ἐπροτιμοῦσε νὰ κάθεται στὰ πισινὰ τὰ πόδια του καὶ νὰ καρτερῇ γιὰ τὰ κόκκαλα ποῦ ἔρριχνεν ἡ φαμίλια σὰν ἐτελείωνε τὸ φαγί της, παρὰ νὰ τρέχῃ καὶ νὰ κυνηγᾷ στὰ δάση καθὼς ἔκαμναν ἄλλα κρεατοφάγα ἀγρίμια. Μιὰ μέρα ὁ Βατέτας ἐπεριπατοῦσε στὰ δάση, κι' ὁ σκύλος του τὸν ἀκολουθοῦσε. 'Υστερα ἀπὸ μακρυνὸ δρόμο, ὁ Βατέτας ἐκάθισε νὰ ξεκουραστῇ στὴ ρίζα τῆς ὁρθῆς ψηλῆς χουρμαδίδας, κ' ἥταν πολλαὶς χουρμάδαις κάτω στὸ χῶμα, ποῦ θὰ ταὶς εἶχαν ρίζει ἡ μαϊμοῦδες ἢ ὁ ἀέρας ποῦ φυσοῦσε. Τὸ σκυλὶ ταὶς ἐμψίστηκε καλὰ καλά, κ' ὕστερα ἄρχισε νὰ ταὶς τρώῃ, κι' ἀγκαλὰ ὁ Βατέτας ἐφοβοῦταν μὴ βλάψουν τὸ σκυλί, ἀφησε νὰ τὴς φάῃ, κ' εἶδε ποῦ δὲν τὸ ἔβλαψαν τίποτε, μὰ ἀκόμη ἥθελε νὰ τρώῃ κι' ἄλλαις κι' ἄλλαις. Καὶ μὲ τὸ

. Υ καὶ τὴ στόχασί του ἐκατάλαβε ὅτι δὲν θὰ τοῦ ἔκαναν κακό· κι ἀφοῦ ταὶς ἐδοκίμασε, τοῦ ἐφάνηκαν πολὺ καλαῖς, κι' ὡμαὶς καὶ βρασμέναις, γιὰ τὸ λάδι ποῦ ἔβγαζαν, ποῦ ἐκαλλιτέρευε κ' ἐνοστίμιζε ὅλα τὰ λάχανα. Κ' ἔτσι ἡ συνήθεια ἔφτασε ώς ἐμᾶς. Κι' ἀληθινά, πολλὰ πράμματα ἀπ' ὅσα γνωρίζουμε τώρα ἀναγνωρίστηκαν 'ς ἐμᾶς ἀπὸ τὴν παρατήρησι τῶν ζώων ποῦ ἔκαμαν οἱ παλαιοὶ πρόγονοί μας. "Ο, τι οἱ παλαιότεροι δὲν ἐγνώριζαν, τὸ εὕρισκαν μὲ τὴ γνῶσί τους καὶ τὴ στόχασί τους οἱ νεώτεροι βιασμένοι ἀπὸ τὴν πεῖνα, ποῦ τοὺς ἐθέριζε τὴν κοιλιά.

"Οταν ἐσηκώθημεν τέλος διὰ ν' ἀποσυρθῶμεν εἰς τὰς σκηνάς μας καὶ τὰς καλύβας μας νὰ κοψηθῶμεν, δλοι οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ματαγέζα, οἱ ἔχοντες τὸ χρῶμα τοῦ ἐβένου, κατηρῶντο ὀλοψύχως τὸν Βάτραχον, δστις μᾶς ἐπλασε τόσον ἀτελεῖς, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅποίου ὑποφέρομεν τώρα τόσα καὶ τόσα, καὶ κατηντήσαμεν, σιμὰ εἰς τὰ ἄλλα, νὰ ἔχωμεν δύο γλώσσας, μίαν διὰ τὰ παραμύθια καὶ μίαν διὰ τὰ σοβαρὰ πράγματα.

## ΟΥΪΛΛΙΑΜ Τ. ΣΤΕΔ

*Λοβεγγούλας*

'Ο βασιλεὺς τῶν Ματαβελὲ

*Ιστορία ἐνδὲ ἔθνους ἀγρίων*

Ἐπειδὴ οἱ Ἀγγλοὶ ἐκήρυξαν ἑσχάτως πόλεμον κατὰ τοῦ ἡμιαγρίου ἔθνους τῶν Ματαβελέ, ἐπίκαιρον ἐνομίσαμεν νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἵδεαν τινὰ περὶ τῆς φυλῆς ταύτης καὶ τοῦ ἡγεμόνος των. Τὰς πληροφορίας ταύτας μεταφέρομεν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀγρίων ἡγεμόνων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ἐν γραφικῇ γυμνότητι ίστάμενος χαρακτηριστικώτερον τοῦ βασιλέως τῆς Ματαβέλης. Ἐχει ὅλον τὸ μεγαλεῖνος ὡς καὶ ὅλην τὴν βαναυσότητα τοῦ ἀγρίου. Καὶ ὅμως, ὅσον ἀγριος καὶ ἀν εἶνε, ποτὲ δὲν λησμονεῖ ἐπὶ στιγμὴν ὅτι εἶνε ἄνθρωπος χοϊκὸς καὶ πολὺ χοϊκὸς ἄνθρωπος, καὶ εἰς τίποτε τόσον ὅσον εἰς τὸ ὅτι εἶνε εἰς τὸ ἔλεος τῶν περιστάσεων, ἐφ' ὃν ὑποτίθεται ὅτι ἔχει ύπερτατον κράτος. Ἐὰν αἱ νῦν τεταμέναι σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο λαῶν παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μασχοναλάνδης ἀποβῶσιν εἰς πόλεμον, εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἐπέλθῃ ὅχι διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Λοβεγγούλα, ἀλλὰ διὰ τῆς ύποχρεώσεως εἰς ἥν, καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἀκόμη, ύπόκεινται οἱ ἡγεμόνες, τοῦ ν' ἀναφέρωνται εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, τούλαχιστον εἰς ἐκεῖνο τὸ τμῆμα τῶν ὑπηκόων των, ὅσοι ἔχουσιν ἀρκετὰ ἐναρθρον τὴν φωνὴν ὅπως εἰσακούωνται. Ὁ Λοβεγγούλας εἶνε γέρων καὶ φρόνιμος, οἱ πολεμισταί του εἶνε νέοι καὶ ἀφρονες, ύπὸ τὸ κράτος τοῦ κληρονομικοῦ ἐνστίκτου, τὸ ὁποῖον τοὺς κάμνει νὰ θεωρῶσι τὴν χύσιν τοῦ αἵματος ὡς τὸν νόμον τῆς ύπάρξεώς των. Κατὰ τοῦτο ὅμως καὶ ὁ πολιτισμὸς πολὺ ὄμοιάζει μὲ τὴν ἀγριότητα. Κατὰ πλάτος φανταστικῶν συνόρων, διαχαραγμένων μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Ὁφίρ καὶ τῆς χώρας τῶν Ματαβελέ, ἵστανται ἀντιμέτωποι ἀλλήλων κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ κορυφαῖοι τῶν πολεμιστῶν τῶν δύο φυλῶν, ἐκάτεροι ἀνυπόμονοι διὰ τὸ πρόσταγμα τῆς ἐπιθέσεως· οἱ ἄνδρες τῶν δύο στρατοπέδων εἶνε διαφόρου χρώματος, διαφόρου φυλῆς καὶ διαφόρου θρησκείας· οἱ μὲν γυμνοί, φέροντες ἀσπίδας καὶ δέρματα, οἱ δὲ περιβεβλημένοι ὅλην τὴν πανοπλίαν τοῦ πλέον προηγμένου πολιτισμοῦ. Συμπίπτουσιν ὅμως ἀμ-

φότεροι εἰς τὸν πόθον τοῦ σημείου τῆς δράσεως, καὶ ἀμφότεροι πικρῶς δυσφοροῦσι διὰ τὸν χαλινὸν ὃν ἐπιβάλλει αὐτοῖς ἡ κεντρικὴ ἔξουσία.

Εἰς τὸ σκήνωμά του ἐν Βουλαβάγιῳ κάθηται ὁ Λοβεγγούλας, ἀπορῶν καὶ ἀγανακτῶν μέσα του μὲ τὴν τρέλαν τῶν λευκῶν ἐπιδρομέων καὶ μὲ τὴν πείσμονα ἀνύπομονησίαν τῶν πολεμιστῶν του, περικυκλούμενος ἀπὸ Ἰνδούνας, καὶ συμβουλευόμενος τοὺς μάγους του περὶ τῶν ἐπωδῶν τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀπαγγείλωσι καὶ τῶν μαγειῶν τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μεταχειρισθῶσι πρὸς πρόληψιν τῆς φοβερᾶς εἰσβολῆς, ἥτις δυνατὸν νὰ παρασύρῃ εἰς δλεθρον τὸ βασίλειον τῆς Ματαβέλης. Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Λοβεγγούλαν μας πολὺ ἐγγύτερον, ἐν Λονδίνῳ. Ὁ μαρκήσιος Ρίπων, ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἀποικιῶν, περικυκλούμενος ἀπὸ τοὺς ἴνδούνας του, δὲν ζητεῖ ἐπωδὰς καὶ δὲν ἐπικαλεῖται μαγείας, ἀλλὰ ταράσσεται τῇ καρδίᾳ καὶ συμβουλεύεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ ἔντυπα φύλλα, ἐφ' ᾧν ἀναγράφονται αἱ ἐπωδαὶ τῶν ἐφημεριδογράφων, οἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ώς οἱ μάγοι καὶ γόητες τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ. Ἐὰν ὁ λόρδος Ρίπων καὶ ὁ Λοβεγγούλας εῦρωσι τρόπον, πόλεμος δὲν θὰ γείνη. Ἐὰν αἱ βροχαὶ ἀρχίσωσι πρωῒμώτερον τοῦ Νοεμβρίου, ἀμφότερα τὰ μέρη θὰ ἔχωσιν ἐνὸς μηνὸς ἀνακωχήν, καὶ ἡ κρίσις δυνατὸν νὰ παρέλθῃ ἀναμιωτί.

Ἐν δοσφ διαρκεῖ ἡ περίοδος τῆς ἀνακωχῆς, ἥτις εἶνε τόσον μισητὴ εἰς τὰ ἔξημμένα πνεύματα ἐκατέρωθεν, δυνάμεθα ἐπωφελῶς νὰ ρίψωμεν βλέμμα εἰς τὴν κεντρικὴν μορφὴν τοῦ παραδόξου τούτου δράματος. Ὁ Λοβεγγούλας, υἱὸς τοῦ Μοζελεκάτσε, ώς ἀπεκαλεῖτο συνήθως εἰς δλα τὰ βιβλία τῶν ιεραποστόλων ἐκ τῶν ὁποίων ἀντλοῦμεν τὰς πρώτας πληροφορίας περὶ τῆς χώρας τωάτης, ἥ Ούμζιλιγαζῆς, ώς ὄνομάζεται κατὰ νεωτέρας καὶ ἀκριβεστέρας πληροφορίας, εἶνε Ζουλοῦ. Ὁ πατήρ του, πρὸ ἔξήκοντα ἐτῶν καὶ πλέον, ἐστασίασε κατὰ τοῦ Τσάκα, τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ βασιλείου τῶν Ζουλοῦ. Καταλιπὼν τὴν Νατάλην, ὅπου ὁ Τσάκα δὲν ἦνείχετο ἀντίζηλον, ἐγκατεστάθη πρῶτον εἰς Τρανσβάλην, ἀλλὰ πιεζόμενος ἀπὸ τοὺς προχωροῦντας Βόερς διέβη τὸ Λιμπόπο καὶ ἀποκατεστάθη ἐν Ματαβέλῃ. Ἐκεῖ, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀφρικῆς τῶν Τροπικῶν, ἐν τερπνῇ καὶ ἀρδευομένῃ χώρᾳ, βριθούσῃ μεγάλων θηρίων καὶ ἐλευθέρᾳ βρούχου καὶ ἐρυσίβης, συνέστησε Ματαβελικὸν συμπλήρωμα τοῦ ἀρχικοῦ βασιλείου τῶν Ζουλοῦ. Οἱ Ματαβελαῖοι εἶνε τόσον Ζουλοῦ δσον οἱ Ἀμερικανοὶ εἶνε Ἀγγλοι. Εἶνε κατ' ούσιαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἔχουσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν αὐτὸν κοινωνικὸν καὶ στρατιωτικὸν ὄργανισμόν. Ὁ Λοβεγγούλας εἶνε μόνον ὀλίγον τι ἀπώτερος Σετεβάγιος. Ὁ ἴδιος ἐνα-

τιοῦται εἰς τὸ νὰ τὸν ὄνομάζωσι Ματαβελέ, ισχυριζόμενος πάντοτε ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες του εἶνε Ζουλοῦ. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ τοῦ δικασμοῦ ἐν τῇ ἀγγλοφώνῳ φυλῆ καὶ τῶν δύο κλάδων τοῦ βασιλείου τῶν Ζουλοῦ εἶνε στενωτέρα ἢ ὅσον θὰ ἐφαίνετο ἐκ πρώτης ὅψεως. Οἱ Ζουλοῦ τῆς Ζουλουλάνδης ἐφύλαξαν τὸ αἷμά των καθαρώτερον ἀπὸ τοὺς μετανάστας ὃσοι διεσπάρησαν δυτικώτερον ύπὸ τὸν Μοζελεκάτσε. Οἱ ἄνδρες οἱ ἀποτελέσαντες τὸ στῖφος τὸ ὄποιον κατέστρεψε τὸν στρατόν μας εἰς Ἰζανδλβάνα, καὶ οἵτινες διεσπάσθησαν βραδύτερον εἰς Οὐλσονδί, ἥσαν ἄνδρες καθαρωτέρου αἷματος τῶν ὃσοι συναθροίζονται σήμερον παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ματαβέλης. Τὰ στρατεύματα τοῦ Λοβεγγούλα ἐν μέρει μόνον σχηματίζονται ἀπὸ τοὺς καθαροῦ αἷματος Ζουλοῦ καὶ πολὺ εὐρέως ἀπὸ ἄλλας ιθαγενεῖς φυλάς. Πολλοὶ τούτων ἡχμαλωτίσθησαν ώς παῖδες εἰς τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ματαβελαίων, καὶ ἐδιδάχθησαν ώς οἱ Τούρκοι γιανίτσαροι νὰ μὴ ἔχωσιν ἄλλην πατρίδα ἀπὸ τὴν τῶν νικητῶν καὶ ἄλλην θρησκείαν ἀπὸ τὸν πόλεμον.

Οἱ ὁργανισμὸς ὅμως τῶν Ματαβελαίων εἶνε ἐντελῶς ζουλουδικός. Ἡ ἔξουσία τοῦ Λοβεγγούλα εἶνε ἀπόλυτος· εἶνε δεσπότης καὶ κύριος παντὸς προσώπου καὶ πράγματος εἰς τὸ ἔδαφός του. Οἱ λόγοι του εἶνε νόμος, ἡ συνοφρύωσίς του εἶνε θάνατος. Περὶ τὰς τριακοσίας χιλιάδας ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία τὸν ὄνομάζουσιν αὐθέντην, καὶ μεταξὺ αὐτῶν, δχι ὀλιγάτερον παρὰ μεταξὺ τῶν γειτόνων του παρὰ τὰ σύνορα, ἡ ἔξουσία του συντηρεῖται διὰ δέκα ἢ εἴκοσι χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν μόνιμον στρατόν, καὶ τῶν ὄποιών οἱ ἀρχηγοὶ ἢ ἵνδοῦναι ἀποτελοῦσι στρατιωτικὴν ιεραρχίαν δι' ἥς διεξάγεται ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας. Οἱ βασιλεύς ἐν Ματαβέλῃ καὶ βασιλεύει καὶ κυβερνᾷ, ἄλλα βασιλεύει καὶ κυβερνᾷ ὑποκείμενος εἰς ἕνα ὅρον ὀφείλει νὰ τηρῇ τὴν πολεμικὴν μηχανήν του εἰς καλὴν τάξιν καὶ καλὴν διάθεσιν. Αἱ πολεμικαὶ μηχαναὶ δύνανται μόνον νὰ διατηρῶνται ἐν τάξει ἐπιτρεπομένου αὐταῖς νὰ μάχωνται, καὶ ἐντεῦθεν αἱ ἐνιαύσιαι ληστρικαὶ ἐκστρατεῖαι, αἵτινες καθιστῶσιν ἱκανοὺς τοὺς Ματαβελαίους μαχητὰς νὰ ἀσκῶσι τοὺς δακτύλους των, καὶ ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς νεωτέρους νὰ ὑγραίνωσι τὰ δόρατά των καὶ ἀποδεικνύωσι τὴν ἀνδρείαν των σφάζοντες τοὺς ὄμοιούς των ἀνθρώπους. Εἶνε μόνον ἄλλη μορφὴ τῆς ἀρχῆς ἥτις ἐπικρατεῖ παρὰ πλείσταις ἀγρίαις φυλαῖς, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς κεφαλοθήραις τοῦ Βορνέου, ὃπου οὐδεὶς νέος ἔχει ἀδειαν νὰ νυμφευθῇ, ἀν δὲν ἔχει κόψη τὴν κεφαλὴν ἐνὸς τούλαχιστον ἐκ τῶν ὄμοιών του.

Ύπάρχει μεγάλη ἀναλογία μεταξὺ τῆς θέσεως τοῦ Λοβεγγούλα ἐν Ματαβέλῃ καὶ τῆς θέσεως τοῦ Γλάδστωνος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Ἐνόσῳ ὁ Γλάδστων δύναται νὰ συγκρατῇ ἐν πειθαρχίᾳ τὴν πυκνὴν πλειονψηφίαν του, δύναται νὰ πράττῃ ὅ,τι ἀν ἀρέσκη αὐτῷ. Ἐν Ματαβέλῃ ὁ Λοβεγγούλας εἶνε ὅχι ὀλιγώτερον ἀπόλυτος, ἀλλὰ καὶ ὅχι ὀλιγώτερον ὑπόκειται εἰς ἀδυσωπήτους ὄρους. Τὰ διάφορα ζουλουδικὰ μαζώματα εἶνε ὅμοια μὲ τὰς διαφόρους γλαδστωνικὰς ἀποχρώσεις, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον πειθαρχοῦσιν ὅσον καὶ ἔκειναι, ἀλλὰ πρέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τοὺς ρίπτεται τι πρὸς καταστροφήν. Ἐντεῦθεν ὁ Λοβεγγούλας πρέπει νὰ τρέψῃ ισχυρὸν αἴσθημα συναδελφότητος πρὸς τὸν Γλάδστωνα. Τὸ φιλελεύθερον κόμμα διετηρήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ἔξηκονταετίαν εύρισκόμενον ἀεννάως σχεδὸν εἰς πολεμικὴν πορείαν ἔνα καιρὸν ὑπῆρξαν οἱ περὶ σίτου νόμοι, ἄλλοτε πάλιν τὸ ἀμεταρρύθμιστον κοινοβούλιον, ἀκολούθως ἡ περιωρισμένη ψηφοφορία· κατόπιν ἥλθεν ἡ Ἰρλανδικὴ ἐκκλησία καὶ οἱ Ἰρλανδοὶ γαιοκτήμονες, καὶ ἐνόσῳ τὸ κόμμα ἦδύνατο νὰ διατηρηθῇ εἰς τὸ νὰ λακτίζῃ τοὺς ἀντιπάλους καὶ ν' ἀναμασσᾶ καταχρήσεις, ἥτο εἰς καλὴν διάθεσιν. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους, αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία του καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς συντηρητικὰς τάξεις περιώρισε τὸ πολεμικὸν στάδιον διὰ τοὺς φιλελεύθερους, καὶ ὅσον στενώτερον τὸ μέρος εἰς τὸ ὄποιον δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἐκστρατείας των, τόσον δυσκολώτερον τὸ ἔργον τοῦ ἀρχηγοῦ των.

Τὸ αὐτὸ πάσχει καὶ ὁ Λοβεγγούλας. Ὄταν ἀνέβη τὸν θρόνον, ἦδύνατο νὰ στέλλῃ τὰ στρατεύματά του πρὸς βιρρᾶν, πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμάς, διὰ νὰ λεηλατῶσι καὶ σφάξωσι, χωρὶς κανὲν ἀνθρώπινον πλάσμα νὰ δύναται νὰ παρακούσῃ ἀwtῷ. Σήμερον ἡ χώρα τοῦ Χάμα τὸν περικόπτει πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰ νοτιοδυτικά, ἡ δημοκρατία τῆς Τρανσβάλης ἐγείρει ἀνυπέρβλητον φραγμὸν πρὸς νότον καὶ τὰ νοτιανατολικά, κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους χαλύβδινος φραγμὸς ἡγέρθη κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν συνόρων του, ἀποκόπτων τὸ ὄλον τῆς Μασχοναλάνδης μέχρι τῆς Ζαμπέστης ἀπὸ τοῦ πεδίου τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν του. Οὐδὲν ἄπορον ἄρα ὅτι ἐντὸς τῆς περιωρισμένης ἐκτάσεώς του, ὅπου θ' ἀναγκασθῇ νὰ βράζῃ μὲ τὸν ἵδιον ζωμόν του, ὁ Ματαβελαῖος αἰσθάνεται ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θ' ἀποβῇ ἀδύνατον εἰς μίαν κυβέρνησιν νὰ ἔξασκηται, τούλαχιστον κατὰ τὰς παλαιὰς ἀρχάς. Τὰ πλέον αἰσιόδοξα πνεύματα ἐν Ματαβέλῃ, ως καὶ ἐν τῷ φιλελεύθερῳ στρατοπέδῳ, ισχυρίζονται ὅτι θὰ ὑπάρχωσιν ἀρκετοὶ ἔχθροι, τῶν ὄποιων τὰς σάρκας νὰ σχίζωσι μὲ

τὰ ξίφη τῶν. Οἱ Ματαβελαῖοι ἔχουσι τοὺς Βαροῦτσι, πρὸς βορρᾶν τῆς Ζαμπέσης· καὶ μήπως οἱ φιλελεύθεροι δὲν ἔχουσι τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων; 'Αφ' ἐτέρου, οἱ ἀπαισιόδοξοι ἐκ τῶν δύο μερῶν παρατηροῦσιν ὅτι ἐφέτος ἀκόμη οἱ Ματαβελαῖοι ἐδοκίμασαν νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τοὺς Βαροῦτσι, καθὼς οἱ φιλελεύθεροι μὲ τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις τὸ ἔτερον μέρος ἐκέρδισε τὰ πλείονα.

'Αλλ' ἀρκοῦσιν οἱ παραλληλισμοί, οἵτινες, καίτοι δυνατὸν νὰ φαίνωνται φανταστικοί, δύνανται οὐχ ἥττον νὰ βοηθήσωσι τὸν ἀναγνώστην νὰ σχηματίσῃ κᾶποιας λογῆς ἰδέαν περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ματαβέλης. Τώρα ἀς θεωρήσωμεν αὐτὸν τὸν Λοβεγγούλαν, τὸν Βίσμαρκ τοῦτον τῶν Μαύρων, ώς τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ κ. Δε-Βάλ. 'Ο Λοβεγγούλας πολλάκις μὲν περιεγράφη, ἀλλὰ σπανίως ἐφωτογραφήθη. 'Η εἰκὼν τὴν ὁποίαν δημοσιεύω ἐφέρθη ἀπὸ τὴν Ματαβέλην ὑπό τίνος περιηγητοῦ, δστις δμῶς τηρεῖ φρόνιμον σιγὴν περὶ τοῦ πῶς κατώρθωσε νὰ τὴν λάβῃ. Προσπάθειαι συχνὰ κατεβλήθησαν πρὸς φωτογράφησιν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' οὗτος πάντοτε ἡρνήθη. Εἶπεν ὅτι δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ τουφεκισθῇ διὰ τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς, καὶ εἶπεν εἰς τὸν κ. Μῶνδ διὰ οὐδόλως θὰ ἥρμοζε διὰ αὐτὸν νὰ εἴνε φωτογραφημένος, διότι ὁ λαός του θὰ ἐπίστευεν ὅτι μέρος τῆς ψυχῆς του ἀφηρέθη μετὰ τῆς εἰκόνος. "Απαξ δμῶς, εύρεθεὶς εἰς ἀσυνήθη καλὴν διάθεσιν, ὑπεσχέθη εἰς τὸν δόκτωρα Μέλδιον, ἀλλὰ διέφυγε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποσχέσεώς του, ἐγερθεὶς πρωὶ καὶ γενόμενος ἄφαντος. 'Ο δόκτωρ τὸν ἡκολούθησεν ἐπὶ μίλια, ἀλλ' ὅταν ἐφθασε τὴν Μεγαλειότητά του, ὁ δολερὸς γέρων ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον, διότι κανεὶς βασιλεὺς δὲν φωτογραφεῖται ποτὲ χωρὶς δλα τὰ παράφερνα τῆς βασιλείας, καὶ ἐπειδὴ ἡ βασιλικὴ τήβεννος εύρισκετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὁ δόκτωρ ἐβιάσθη νὰ γυρίσῃ ἄπρακτος.

Χάρις δμῶς εἰς περιγραφὰς διὰ λέξεων, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν εὐκρινῆ ὄπωσοῦν ἰδέαν περὶ τοῦ Λοβεγγούλα. Εἴνε τώρα εὐτραφέστατος γέρων ἡλικίας ἔξήκοντα ἐτῶν. Τὸ ἀνάστημά του δὲν εἴνε παραπάνω ἀπὸ πέντε πόδας καὶ ἔνδεκα δακτύλους, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ πάχους του φαίνεται βραχύτερος ἀφ' ὅ,τι εἴνε. Αἱ περιγραφαὶ αὐτοῦ ἀναμιμήσκουσι χωρίον τι τοῦ βιβλίου τῶν Κριτῶν, ἐν ᾧ ίστορεῖται πῶς ὁ Ἐγλών, ὁ βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν, πολύσαρκος ἀνθρωπος, ἐθανατώθη ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ Ἐχούδ. "Οταν ὁ Λοβεγγούλας κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου του δεχόμενος τοὺς ἐπισκέπτας, ἀναπαύει τὰς χειράς του ἐπὶ τῶν μηρῶν, καλυπτομένων σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἔξεχούσης κοιλίας του. Μὲ δλην τὴν πολυ-

σαρκίαν του, καθ' ὅλους τοὺς παρατηρητάς, δὲν στερεῖται ἀξιοπρεπείας. Συνείθιζε νὰ φράζῃ τοὺς νελίδα καὶ ρυπαρὸν ἔνδυμα, ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν γραφικωτέραν ἀναβολὴν τοῦ λαοῦ του. "Οταν εἶνε ἐν μεγάλῃ στολῇ, φορεῖ πλατὺν μαῦρον πῖλον, μὲ θυσάνους ἐκ τριχῶν πιθήκου περὶ τὴν μέσην του, καὶ ἔιφος εἰς τὴν πλευράν. Ἐνίστε ποικίλλει τοῦτο προσθέτων καὶ κυανοῦν τι δέρμα περὶ τοὺς ὄμοις. "Οταν ἔχόρευε (τοῦτο δὲ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νεότητός του, διότι τώρα εἶνε παραπολὺ παχὺς καὶ δυσκίνητος διὰ τὴν ἀσκησιν ταύτην) ἐφόρει δέρματα πιθήκων καὶ μᾶρα πτερὰ στρουθοκαμήλων. Ἀλλὰ τὰ ἄρθρα ταῦτα τοῦ καλλωπισμοῦ εἶνε μόνον μικρὰ βοηθήματα, τὰ ὅποια ἀναδεικνύουσιν ἐπὶ τὸ ἔξοχώτερον τὴν συνήθη γυμνότητα τοῦ μονάρχου.

Ἡ ζωηροτέρα περιγραφὴ τοῦ βίου ἐν Βουλαβάγιῳ δίδεται ὑπὸ τοῦ κ. Θώμψωνος, ἐν τῇ θαυμασίᾳ σειρᾷ τῶν ἐπιστολῶν του τῇ ἐπιγραφομένῃ «Ἐν Ἀφρικανικῷ τόπῳ». Ἀφοῦ λέγει ὅτι ὁ Λοβεγγούλας εἶνε ἄνθρωπος τὸν ὄποιον δὲν δύναται τις νὰ λησμονήσῃ ἀφοῦ ἄπαξ τὸν ἰδῇ, καὶ ὅτι ζυγίζει σχεδὸν δυόμισυ καντάρια, ἥτοι ὑπὲρ τὰς τριακοσίας λίτρας, ὁ συγγραφεὺς ἔξακολουθεῖ: «Ο Λοβεγγούλας βαδίζει ὅπως δὲν εἶδα ποτὲ ἄλλον ἄνθρωπον νὰ βαδίζῃ, κινῶν τὰ ἐλέφαντοειδῆ μέλη του τὸ ἐν μετά τὸ ἄλλο, φαινόμενος ως νὰ τὰ φυτεύῃ διὰ πάντοτε, στρέφων τοὺς ὄμοις του ἐνθεν κάκεῖθεν, καὶ περιφέρων βλέμμα φοβερὸν ἴδειν. Ἐχει ἀεικινήτους αἱματηροὺς ὄφθαλμούς, καὶ ὅταν ἐμβλέπῃ εἰς τινα, δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἀρκεῖ διὰ νὰ τρέψῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς φυγήν». Οἱ αἱματόχροες ὄφθαλμοι ἵσως δὲν εἶνε σημεῖον θηριωδίας, ἀλλ' εἶνε ἀταξία τῶν ὄφθαλμῶν ἐπερχομένη κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ἐντύπωσις οὐδὲν ἤτον εἶνε ζωηροτάτη.

Ο ἐπισκέπτης ὅμως δὲν βλέπει συνήθως περιπατοῦντα τὸν Λοβεγγούλαν. Ἐν γένει κάθηται ἐπὶ τοῦ ἑδωλίου του ἐν τῷ μέσῳ τῶν τράγων του, ἥ ἀνακλίνεται ἐπὶ δερμάτων εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἡ παρουσίασις εἰς τὸν Λιβεγγούλαν, καίτοι μὲ ὀλιγωτέρας διατυπώσεις ἀπὸ μίαν παρουσίασιν εἰς τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν, εἶνε πολὺ πλέον δυσάρεστος. Ἐὰν τὸν ἐπισκεφθῆς εἰς τὴν οἰκίαν του, ὀφείλεις νὰ τετραποδίσῃς μὲ τὰς χεῖρας καὶ τὰ γόνατα διὰ μικροῦ ἀνοίγματος εἰς τὴν πρόσοψιν τῆς καλύβης του, ως νὰ ἥσο μέλισσα εἰσερχομένη εἰς κυψέλην. Ὁ συνήθης τόπος τῆς ὑποδοχῆς ὅμως εἶνε εἰς τὸ κέντρον τοῦ στρατοπέδου ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀπονέμει δικαιοσύνην περικυκλούμενος ἀπὸ τοὺς ἵνδούνας του. Τότε δὲ ὁ ἐπισκέπτης ἀναγκάζεται νὰ καθίσῃ ὑπὸ τὸν φλέγοντα ἥλιον, ἐωσύτου διεξαχθῆ

ή ἐν χερσὶν ὑπόθεσις. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουσι δένδρα, ή μόνη σκιὰ τὴν όποιαν δύναται νὰ εῦρῃ τις εἰνε πόδη τὴν ἀρπάγην ἐξ ἡς κρέμαται ὁ ἐσφαγμένος βοῦς, καὶ ἵτις εἶνε τὸ κέντρον τῆς ἐπισκέψεως ἑκατομμυρίων μυιῶν. Ἐν τούτοις ἐὰν ὁ μελανόδερμος ἄναξ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἐπισκέπτην του ἐμπιστευτικὴν ἀκρόασιν, τὸν δέχεται εἰς τὸν ἴδιαίτερον περίβολον, ὅστις εἶνε τὸ ἄδυτόν του, καὶ πολὺ δυσάρεστον ἄδυτον. Εἶνε μάνδρα εἰς τὴν όποιαν αἱ αἴγες καὶ τὰ πρόβατα ἐγκλείονται τὴν νύκτα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐκκρίσεών των ἔχει νὰ καθίσῃ ὁ ἐπισκέπτης. Εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ καθίσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως εἰμὴ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ πᾶσα ἀπόπειρα ὅπως καθίσῃ τις ἐπὶ ἄλλου τινὸς πράγματος εἰμὴ ἐπὶ τῆς μητρὸς γῆς θεωρεῖται ως ὅμοιος πρὸς τὴν βασιλικὴν μεγαλειότητα, ἥτις ἥδυνατο νὰ τιμωρηθῇ καὶ μὲ θάνατον.

Εἰς ἐν μέρος τοῦ περιβόλου τούτου εὑρίσκεται εἶδος τραπέζης, ἐφ' ἡς ἀποτίθεται κάθε πρωὶ τὸ κρέας τεσσάρων ταύρων, ή ποσότης ὅση ἀπαιτεῖται καθημερινῶς διὰ τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ὡς δύναται εὐκόλως νὰ φαντασθῇ τις, ή διηνεκής ἀπόσταξις τοῦ αἵματος ἀπό τοῦ κρέατος εἰς τὸ ἔδαφος συνήθροισεν ἑκατομμύρια μυρμήκων εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ὁ βασιλεὺς ἀγαπᾷ νὰ κάθηται εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὅταν δέχηται τίνα εἰς ἀκρόασιν. Ὁ Λοβεγγούλας εἶνε ἐντελῶς ἀτρωτος εἰς τὰς προσβολὰς τῶν μυριάδων τῶν μυρμήκων· ἀλλ' ὁ ἀτυχῆς λευκὸς ὅστις ἔχει τὴν τιμὴν νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ βασιλέως δὲν ἀπολαύει τοῦ αὐτοῦ προνομίου.

Ἄλλη διατύπωσις διὰ τῆς όποιας ἔχει νὰ περάσῃ ὁ ἐπισκέπτης εἶνε ὁ κίνδυνος νὰ καταστρέψῃ τὸν στόμαχόν του τρώγων ἀμετρήτους ποσότητας βωδινοῦ καὶ πίνων γαλλόνια ζύθου. Ὁ Θώμψων διηγεῖται:

«Οἱ λευκόδερμοι ἐπισκέπται, ὅταν προσφέρωσι τὰ σεβάσματά των εἰς τὸν βασιλέα, ὑποχρεοῦνται νὰ φάγωσι τρία πινάκια ψητοῦ βωδινοῦ καὶ πίωσι τρία γαλλόνια ζύθου. Εὐθὺς ως τελειώσῃ τὸ πρῶτον πινάκιον καὶ τὸ πρῶτον γαλλόνιον, ἐπέρχεται δευτερον. Συχνὰ ὅταν ὁ βασιλεὺς ἔστρεψε τὴν ράχιν, ἐκάλουν εἰς βοήθειάν μου τοὺς μικροὺς σκλάβους τοὺς περὶ τὴν αὐλήν· ἀλλ' ἄπαιξ μὲ συνέλαβεν ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ μ' ἐπέπληξεν, ὥστε ἡναγκάσθην ν' ἀπόσχω τοῦ πειράματος εἰς τὸ ἔξῆς. Τὸ μόνον τὸ ὄποιον εἶπεν ἥτο:

“Νομίζεις δτι δὲν εἰμπορῶ νὰ θρέψω τὰ σκυλιά μου;” ἀλλὰ τοῦτο ἥρκει, ἀπὸ τὴν πηγὴν ἐξ ἡς ἥρχετο.»

“Οσον ἀφορᾶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως, ὑπάρχει ἀσυμφωνία μεταξὺ τῶν περιηγητῶν, ἀλλ' ὅλοι συμφωνοῦσιν ὅτι εὐσυνειδήτως ἀφοσιοῦται

εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου του, κατὰ τὰ ἴδια φῶτά του. Ἐν Ματα-  
βέλῃ ἔχομεν προσωπικὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἀπλουστάτην μορφήν της.  
Ο βασιλεὺς κάθηται αὐτοπροσώπως, καθὼς ὁ Κατῆς ύπὸ τὴν σκιὰν τοῦ  
φοίνικος, καὶ ἀπονέμει δικαιοσύνην. Εἰς τῶν περιηγητῶν λέγει:

«Ἐὰν πλησιάσῃ ξένος τις, θὰ εὕρῃ πιθανῶς τὸν Λοβεγγούλαν, μὲ ἐξ  
ἀπὸ τοὺς Ἰνδούνας του, ἀπονέμοντα δικαιοσύνην. Πανταχόθεν τῆς χώρας  
προσάγονται ὑποθέσεις, αἵτινες συζητοῦνται τυπικώτατα καὶ κρίνονται  
δικαιώσεις. Οἱ Ἰνδοῦναι ἐνεργοῦσιν ὡς συνήγοροι τῶν διαδίκων, καὶ ἐπι-  
λαμβάνονται τῶν ζητημάτων τοῦ τύπου μετ' εὐφυΐας ἥτις θὰ περιεποίει τι-  
μὴν εἰς τοὺς νομικοὺς συμβούλους τῆς Ἀνάσσης, καὶ συζητοῦσι καὶ ἀνα-  
λύουσι τὰς ὑποθέσεις μετὰ μεγάλης δεινότητος. Εἰς πολλὰ δὲ πράγματι ἡ  
ματαβελαϊκὴ δικονομία ὁμοιάζει μὲ τὴν ἰδικήν μας: διότι ἀν καὶ οἱ Ἰνδοῦ-  
ναι ἀγρίως διεκδικοῦσι τὰς ἀξιώσεις τοῦ πελάτου ἐνόσφ διαρκεῖ ἡ δίκη,  
αἱ διαφοραὶ των ἐκλείπουσιν ἄμα ἐκδοθῆ ἡ βασιλικὴ ἀπόφασις. Ἐκτὸς  
τούτου, ἐνόσφ ἡ δίκη εἶνε ἐκκρεμής, οἱ Ἰνδοῦναι ἵστανται ἀπομακρυσμέ-  
νοι θρησκευτικῶς ἀπὸ τοὺς ἀντιδίκους καὶ τοὺς φίλους των· ἀλλ’ ἄμα τε-  
λειώσῃ ἡ δίκη, πλησιάζουσι τὸν νικήσαντα ἢ ἡττηθέντα ἀντίδικον ὡς νὰ  
μὴν ὑπῆρξε καθόλου διαφορά.»

Διὰ μακρῶν περιγράφει τὴν δικονομίαν ὁ κ. Σέλος ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδο-  
θέντι βιβλίῳ του. Ὁ Γεν. Ἐπίτροπος τῆς Ἀνάσσης καὶ ὁ Γεν. εἰσηγητὴς  
θὰ εὑρίσκοντο σχεδὸν ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ των ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ μονάρ-  
χου κατὰ τὴν μεγάλην δίκην τοῦ ἱπποποτάμου. Ἰσως δύμας θὰ ἐσκανδαλί-  
ζοντο κατά τι ἀπὸ τὴν μέθοδον τοῦ κ. Σέλος διακόψαντος τὸν δημόσιον  
κατήγορον, κατὰ τὸν ἐπόμενον τρόπον:

«Εἰς μίαν στιγμὴν εἰμπόρεσα νὰ στρέψω τὸν γέλωτα ἐναντίον τοῦ  
Μακβαϊκβῆ, διότι ὅταν, ἀφοῦ εἴπε: “Σύ, Σέλο, ἀφάνισες τὸ κυνῆγι τοῦ βα-  
σιλέως”, ἔξηκολούθησεν: “Ἄλλ’ εἴσαι μάγος, καὶ ὀφείλεις νὰ τὰ ξαναζων-  
τανέψῃς ὅλα ἐκ νέου. Ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἴδω ὅλα, ὅλα. Ἄς περιπατήσουν  
ὅλα εἰς τὴν πύλην τοῦ στρατοπέδου καὶ πάλιν, οἱ ἐλέφαντες καὶ οἱ βού-  
βαλοι καὶ οἱ ἱπποπόταμοι”, τότε κ’ ἐγὼ ἀνωρθώθην καὶ ἔκραξα: “Πολὺ<sup>1</sup>  
καλά, ἀλλ’ ὅταν ἔλθωσιν οἱ λέοντες, θὰ σταθῆς Μακβαϊκβῆ, νὰ τοὺς με-  
τρήσῃς;” Τοῦτο ἐπροξένησεν γενικὸν γέλωτα εἰς βάρος τοῦ Μακβαϊκβῆ,  
καὶ ἐσταμάτησεν τὸν χείμαρρον τῆς εὐγλωττίας του.»

Ο κ. Σέλος ἡγανάκτησε πολὺ ἐπὶ τῇ διαγωγῇ τοῦ Λοβεγγούλα εἰς τὴν  
περίστασιν ταύτην, ἀλλ’ ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀφήγησίν του δὲν  
πρέπει νὰ εἴχε πολὺ δικαίας ἀφορμὰς παραπόνων. Οἱ ἱπποπόταμοι διατη-

ροῦνται θρησκευτικῶς ἀπὸ τὸν Λοβεγγούλαν, καὶ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ φονεύσῃ ἔνα ἔξ αὐτῶν ἄνευ τῆς ἀδείας του. Ὁ ύπηρέτης τοῦ κ. Σέλος εἶχε τουφεκίσει ἔνα ἵπποπόταμον πάσχων ἔλλειψιν τροφῆς, καὶ ὁ Σέλος ἐδικάζετο διὰ τὸ ἔγκλημα. Ἀφοῦ εἶπεν ὅλα τὰ δίκαια του κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 60 λιρῶν, ποσὸν τὸ ὀποῖον ισχυρίζεται διτοῦ ἔκλεψεν ὁ Λοβεγγούλας. Ἡ δλη δμως ἴστορία, ως τὴν διηγεῖται αὐτὸς ὁ καταδικασθείς, φαίνεται ύποδεικνύουσα μεγάλην ἐπιθυμίαν δικαιοσύνης ἐκ μέρους τοῦ Λοβεγγούλα· καὶ τῷ δντι, δλαι αἱ διηγήσεις τὰς ὀποίας ἔχομεν περὶ δικῶν ἐν Ματαβέλῃ τείνουσι νὰ μᾶς δώσωσι καλὴν ἐντύπωσιν περὶ τοῦ ἀγρίου μονάρχου.

‘Ανώνυμος συγγραφεὺς περιγράφει τὸν Λοβεγγούλαν ώς ἔξῆς:

«Οἱ χαρακτῆρές του εἶνε ἀέτειοι, ἀλλὰ λίαν βάναυσοι καὶ παχυλοί, καὶ ἐν ἀναπαύσει ἐμφαίνουσι μεγάλην πανουργίαν καὶ σκληρότητα. Ἀλλὰ τὸ μειδίαμά του ἀλλάζει τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου, τόσον παιδική καὶ γλυκεῖα εἶνε ἡ ἔκφρασις. Ἡ φυσικὴ του διάθεσις δὲν εἶνε σκληρά· ἀλλ’ ἡ διηνεκής ἔξάσκησις ἀπεριορίστου σχεδὸν ἔξουσίας ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀλλων ἐνεφύτευσεν αὐτῷ τὸν ἔρωτα τῆς αἴματοχυσίας. Τὰ χρονικὰ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς του εἶνε γραμμένα μὲν γραμμάτως τόσον αἴματηράς δσον καὶ τὰ τῶν ἔξωτερικῶν κατακτήσεών του· ἀδελφοί, ἀδελφαί, ἀνεψιοί, ἀνεψιαί, φίλοι, ἔπεσον ύπὸ τὴν ἀπηνῆ χεῖρά του.»

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν γράφει καὶ ὁ κ. Μῶνδ:

«Ο βασιλεὺς Λοβεγγούλας δὲν εἶνε τόσον μαῦρος δσον ζωγραφίζεται (ἐννοῶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα). Διαφωνῶ πρὸς ἐκείνους οἵτινες λέγουσιν διτοῦ εἶνε θανασύμως σκληρός. Δὲν πρέπει νὰ τὸν κρίνωμεν κατὰ τὰ ἴδια μέτρα μας. Ἐχει νὰ κυβερνήσῃ φιλοτάραχον λαόν, δστις δὲν γνωρίζει τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς. Ὁμιλῶν μιᾷ τῶν ἡμερῶν πρὸς ἐμὲ περὶ φύνων εἶτε: “Βλέπεις, ἐσεῖς οἱ λευκοὶ ἔχετε φυλακάς, καὶ δύνασθε νὰ κλείσετε ἀσφαλῶς ἔνα ἄνθρωπον. Ἔγὼ δὲν ἔχω. Τί νὰ κάμω;” Οταν ἔνας ἄνθρωπος δὲν ἥθελε νὰ ὑπακούσῃ εἰς διαταγάς, συνείθιζα νὰ τοῦ κόπτω τὰ αὐτιὰ ώς ἄχρηστα· ἀλλ’ ὅποιαν ποιήν καὶ ἀν ὑπέφεραν, ἐπανελάμβανον συχνὰ τὰ ἔγκλήματά των. Τώρα φροντίζω νὰ τοὺς σωφρονίσω, καὶ ποτὲ ροπαλισμένος ἄνθρωπος δὲν ἐπαναλαμβάνει τὸ ἔγκλημά του”. Τοῦτο, δι’ ἔνα ἄγριον, ἦτο ἀρκετὰ λογικόν. Δυνατὸν νὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς σκληρόν ἀλλ’ ἐνθυμηθῆτε πόσον ὀλίγος καιρὸς εἶνε ἀφότου ἐκρεμνούσαμεν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ζωοκλοπίαν, καὶ βεβαίως ὁ παρ’ ἀγρίοις τρόπος τῆς θανατώσεως διὰ τοῦ ροπάλου δὲν εἶνε τόσον ἀποτρόπαιος, καὶ εἶνε ὀλιγώ-

τερον δύδυνηρὸς ἀπὸ μίαν ἐκτέλεσιν πολιτισμένων ἔξευγενισμένην διὰ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ. Εἶς ροπαλισμὸς ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς, καὶ ὅλα τελειώνουν. 'Οφείλω νὰ ὄμοιογήσω ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφέρετο λαμπρῶς πρὸς τοὺς λευκούς, καὶ μοῦ ἔστελλεν ἐπὶ μῆνας βόας καὶ πρόβατα πρὸς τροφήν μου.'

'Αφ' ἑτέρου ὁ Θώμψων δίδει φρικώδη περιγραφὴν τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ Λοβεγγούλας ἐπιβάλλει ἐνίοτε βασάνους εἰς τὰ θύματά του:

«Ἐνθυμοῦμαι ὅταν ποτὲ ἐπερίμενα δι' ἀκρόασιν, εἶδα προσαγόμενον ἄνθρωπον ὅστις κατηγορεῖτο ὅτι ἔπιεν ἐκ τοῦ ζύθου τοῦ βασιλέως· ὁ δυστυχῆς ἄθλιος εἰσήχθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Οἱ ὄφθαλμοί του ἔξειχον ἀπὸ τὰς κόγχας καὶ τὰ γόνατά του συνεκρούοντο ἀπὸ τὸν τρόμον. Ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ τὸν κρατῶσι σφιγκτά· εἴτα εἶπε, κυττάζων τὸν ἔνοχον ἀπὸ τὴν κεφαλὴν ἔως τοὺς πόδας. "Ἐχεις μύτην καὶ στόμα, καὶ δύο μάτια καὶ δύο αὐτιά. Ἐβαλες τὴν μύτην σου διὰ νὰ μυρισθῆς τὸν ζύθον τοῦ βασιλέως (στραφεὶς πρὸς τοὺς βοηθούς του)· κόψατέ του τὴν μύτην." Ἐκοψαν τὴν μύτην τοῦ ἀνθρώπου. "Ἄνοιξες τὸ στόμα σου διὰ νὰ πίης τὸν ζύθον τοῦ βασιλέως· κόψατέ του τὸ στόμα". Τοῦ ἔκοψαν τὸ στόμα. Ἡτο φρικαλέον θέαμα. Ὁ Λοβεγγούλας ἐστάθη πρὸς στιγμήν. Εἴτα εἶπεν: "Εἶχες ἀκούσει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πίνῃ τις τὸν ζύθο τοῦ βασιλέως ἀλλὰ τ' αὐτιά σου δὲν σοῦ χρησιμεύουν εἰς τίποτε." Τοῦ ἔκοψαν τὰ αὐτιά. Ἐβλεπε πρὸς τὸν βασιλέα μὲ βλέμμα φοβερὸν ἰδεῖν.

«Τὰ μάτια σου – σκεπάσατέ του τὰ μάτια! ἔκραξεν ὁ βασιλεὺς. Βάλετε τὸ μέτωπόν του ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸν ζύθον τοῦ βασιλέως!" καὶ ἔκοψαν τὸ μέτωπον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔστρεψαν κάτω τὴν λωρίδα τοῦ δέρματος ὡς δύναται χειρουργὸς νὰ τὴν στρέψῃ, ὥστε ἐκρέματο πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν του. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐκύτταξε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ὀλίγα λεπτά, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔκειτο ἀσπαίρων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἔωσότου ὁ βασιλεὺς ἔπεσεν ἔξαφνα εἰς λύσσαν (τάχα νὰ ἐντρέπετο δι' ἐαυτόν;) καὶ διέταξε νὰ τύψωσι τὸν ἄνθρωπον μὲ ράβδους. Τὸν ἔτυψαν ἔωσότου ἔφθασεν ἐγγύτατα τοῦ θανάτου. Εἴτα ὁ δυστυχῆς ἄθλιος εὗρε δύναμιν νὰ ἔξερπύσῃ, ὡς συνετριψμένος ὄφις, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπῆγε νὰ πλύνῃ τὰς πληγάς του εἰς τὸ ρεῦμα. Οὐδέποτε εἶδα φρικωδέστερον θέαμα.»

Ἡ ιστορία αὕτη εἶνε καλῶς ἐκτεθειμένη, καὶ δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὅσον τρυφερὸς τὴν καρδίαν καὶ ἄν εἶνε ὁ Λοβεγγούλας προσωπικῶς, εἶνε τόσον ἀδιάφορος ὅσον καὶ παιδίον τοῦ σχολείου. εἰς τὴν ποινὴν ἦν ἐπιβάλλει, ἢ ὅσον ἐπιστήμων ζωοτόμος εἶνε ὅταν βασανίζῃ ἔνα βάτραχον. Θὰ ἦτο ὅμως πλάνη νὰ τὸν κρίνωμεν μὲ τὴν στάθμην τὴν

ιδικήν μας. Δεν ύπάρχει λόγος νὰ πιστεύσωμεν ότι είνε πλέον άναλγητος εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλῃ βασάνους καὶ θάνατον ἢ ὅσον εἶνε οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τῶν ὄποιων ζῆ καὶ ἀναστρέφεται. Καθὼς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, δὲν εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ κατάσχῃ τὸν θρόνον· ἐδέχθη τὴν θέσιν φιλοσοφικῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμιν τοῦ Μῶνδ θὰ ἐπροτίμα μᾶλλον νὰ εἴνε ἀγρονόμος ἢ βασιλεὺς. 'Ο πρωτότοκος Κουρουμὰν ἔξελιπε ἐκ τοῦ μέσου, καὶ ἐντεῦθεν ἐν Ματαβέλῃ, ὡς ἐν Ρωσσίᾳ, ὁ δευτερότοκος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. 'Ως βασιλεὺς τῆς Ματαβέλης, δύναται νὰ ρηθῇ ὅτι εἴνε εἰς τῶν μεγαλειτέρων κτηματιῶν τοῦ κόσμου, διότι ὅλον τὸ βασίλειόν του δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι εἴνε κτῆμά του. 'Ἐν τῇ «Νοτίῳ Ἀφρικῇ», τῷ περιοδικῷ, γράφει τις: «'Ο βασιλεὺς εἴνε εἰς τῶν νοημονεστάτων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους του. 'Η μνήμη του εἴνε τεραστία, καὶ δταν θέλῃ νὰ τὴν ἔξασκήσῃ, ἔχει μεγάλην σύνεσιν καὶ φυσικήν κοσμιότητα. 'Ἔχει προσέτι κοινωνικὰς ἀρετὰς καὶ ὄμοιάζει μὲ φρόνιμον γάττον. Συγκαταβαίνει πολλάκις πρὸς τοὺς αὐλικούς του· ἀλλ' οὗτοι εἴνε πάντοτε ἀγρυπνοι νὰ τοῦ λέγωσιν ὅτι θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καὶ προσέχουσι νὰ μὴ τῷ ἀντείπωσι ποτέ. Τὰ καθήκοντα τοῦ βασιλέως δὲν εἴνε καθήκοντα ἀργομισθίας. Εἴνε ὁ φιλεργότατος ἀνήρ τοῦ ἔθνους του. 'Απὸ πρωΐας μέχρις ἐσπέρας ἀκούει ἀναφορὰς πανταχόθεν τοῦ βασιλείου του, τακτοποιῶν τὰς δυσκόλους δικαστικὰς ὑποθέσεις, κρίνων τοὺς ἐγκληματίας, καὶ διεξάγων ἀγρονομικὰς ὑποθέσεις. Εἴνε κτηνοτρόφος γιγαντιαίας δικαιοδοσίας, διότι ἔχει τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν διαχείρισιν ὅλων τῶν κτηνῶν τοῦ ἔθνους του. Εἴνε τὸ κέντρον ἐξ οὐδιακτινοῦνται τὰ πάντα καὶ περὶ ὃ συγκεντροῦνται ὅλα τὰ πράγματα ἐν Μεταβέλῃ. 'Η καταστροφὴ ἐνὸς στρατεύματος ἢ ὁ θάνατος ἐνὸς μόσχου ἐν τινὶ βουστασίῳ ἀναφέρονται πρὸς αὐτὸν μὲ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας.»

'Ο συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου «'Η Ματαβέλη καὶ οἱ καταρράκται τῆς Βικτωρίας» παρέχει λαμπρὰν εἰκόνα τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῷ βασιλικῷ στρατοπέδῳ δταν ὁ Λοβεγγούλας ὑποδέχεται τοὺς ἐπισκέπτας: «'Ο δύων ἥλιος, τὰ βαθυπράσινα δένδρα πέραν τοῦ στρατοπέδου καὶ οἱ πράσινοι τοῖχοι τοῦ νεοδμήτου περιβόλου· αἱ κίτριναι κυψελοειδεῖς καλύβαι· τὸ κιτρινωπὸν πατημένον χόρτον εἰς τὴν πεδιάδα· αἱ ἀγέλαι τῶν αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων μὲ τὰ ἐρίφια καὶ τοὺς ἀμνούς, καὶ τὸ κοπάδι τῶν σκύλων, οἱ ὄποιοι γαυγίζουν πέριξ τῆς βασιλικῆς μάνδρας· τὸ πλῆθος τῶν ιθαγενῶν, ὃν τινες εἴνε δλόγυμνοι καὶ ἄλλοι μὲ πτερὰ στολισμένοι, ἄλλοι δὲ μὲ μοναδικὸν τι ἄρθρον εύρωπαϊκῆς ἐνδυμασίας, ὡς ἔνα πῦλον, ὁκλάζοντες ἐπὶ τῶν κνημῶν τῶν, ἀποτελοῦντες τὴν αὐλὴν τοῦ μέλανος βασιλέως· μὲ ὁδόν-

τας ἐλέφαντος κειμένους ἐδῶ κ' ἔκει. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνος, καλὸν νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς ἥ δύο λευκοὶ ἔμποροι, ἀναγκασμένοι καὶ αὐτοὶ νὰ ἔρπωσιν ἐπὶ τῶν γονάτων πρὸ τῆς αὐτοῦ μελανοδέρμου μεγαλειότητος, δστις κάθηται ἔκει μὲ τὸν πλατὺν μαῦρον πῖλόν του, μὲ τὴν πίπαν εἰς τὸ στόμα.»

'Ο Λοβεγγούλας καπνίζει συνεχῶς, καταναλίσκων μεγάλας ποσότητας ἀφρικανικοῦ καπνοῦ. 'Ἐν συνόψει δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ζῆ ἐκ βωδινοῦ, ζύθου καὶ καπνοῦ. 'Ο Θώμψων περιγράφει ως ἑξῆς τὰ τῆς διαίτης αὐτοῦ:

«Λίαν πρωΐ, ἐὰν ὁ καιρὸς εἶνε ψυχρός, λαμβάνει μέγαν κύαθον καφὲ μὲ πολλὴν ζάχαριν. Μεταξὺ τῆς ὥρας ταύτης καὶ τῆς ἐνδεκάτης πίνει οὐ μικρὰς δόσεις ζύθου. Τὴν ἐνδεκάτην λαμβάνει πρόγευμα, τὸ δόποῖον συνίσταται ἀπὸ ψητὸν ἐπὶ ἐσχάρας ἥ καπνιστὸν βωδινόν, πίνων ζύθον ἀκολούθως διὰ νὰ τὸ καταβρέξῃ. 'Ἐνίστε τρώγει καὶ μικρὸν πινάκιον λαχάνων. Συχνὰ γευματίζει εἰς τὰς τρεῖς, μετὰ μεσημβρίαν, καὶ δειτνεῖ εἰς τὰς ἑπτά. Πρὸ τοῦ ἀρίστου νίπτει τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον μετὰ σάπωνος, ἐντὸς λεκάνης, τὴν δόποίαν φέρει αὐτῷ εἰς τῶν δούλων του. Μετὰ τὸ νίψιμον, ἄλλος δοῦλος κομίζει τὸ φαγητόν, ἐντὸς μεγάλου δίσκου, τὸν δόποῖον ὁ δοῦλος κρατεῖ γονυπετής ἐνώπιον τοῦ κυρίου του, ἐωσοῦ τελειώσῃ. Τρώγει τὰ παχύτερα τεμάχια, καὶ ρίπτει τὰ λοιπὰ εἰς τοὺς σκύλους καὶ τοὺς σκλάβους του. Μεταχειρίζεται μαχαίριον, καὶ αἱ χεῖρές του χρησιμεύουσιν ως περόνιον, καίτοι κάποτε τὸν εἶδα νὰ κάμνῃ χρῆσιν καὶ περονίου. Μετὰ τὸ φαγητὸν ἀντὶ νὰ σφογγίσῃ τοὺς λιπώδεις δακτύλους του διὰ μάκτρου, τοὺς προστρίβει ἐπὶ τῶν γυμνῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν του. 'Ο Λοβεγγούλας δὲν χρειάζεται τονωτικὸν διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ὅρεξίν του. Εἰς τὸ κρέας του σπανίως μεταχειρίζεται ἀλλας, καθόσον ἡ χολὴ τοῦ ζώου, διαχυνομένη ἐπὶ τοῦ κρέατος, ἀναπληροῖ τοῦτο. 'Υποτίθεται μάλιστα ὅτι καθιστῷ τὸ κρέας τρυφερόν.»

Καίτοι πίνει μεγάλας δόσεις ζύθου, δὲν πίνει οἰνοπνεύματα, καὶ δὲν τὸν καμπανίτην δστις προσφέρεται αὐτῷ τὸν παραδίδει εἰς τὰς γυναικάς του, οἵας ἔχει σχετικῶς ὀλίγας.

Λέγεται ὅτι λαμβάνει τέσσαρας νέας συζύγους κατ' ἔτος, ἀλλὰ πράγματι ἔχει μόνον δέκα συζύγους καὶ περὶ τὰς ὀγδοήκοντα παλλακίδας. 'Ἐπειδὴ ὁ πατήρ του Μοζελεκάτσε λέγεται ὅτι ἐσχε πεντακοσίας, δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ Λοβεγγούλας ἔκαμε μεγάλην πρόοδον πρὸς τὴν μονογαμίαν. Εἶνε περίεργον ὅτι οὐδεμίᾳ τῶν ἀληθῶν συζύγων του ἔχει τέκνα, καὶ ὁ μέλλων βασιλεὺς τῆς Ματαβέλης θὰ ληφθῇ ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῶν

νιῶν τῶν παλλακίδων. "Οταν κάθηται εἰς τὸ ἄδυτόν του πίνων ζῦθον, ἔχει συνήθως πέντε ἥ ἕξ ἐκ τῶν εύνοουμένων συζύγων του καθημένας ἐνώπιόν του. "Οταν ἔξερχεται εἰς περιοδείαν ἀνὰ τὸ βασίλειον, ἀπαλλάττεται τῆς δυσχερείας τοῦ νὰ ἔχῃ νὰ κουβαλᾶ τὸ χαρέμι του μαζύ του, καθιστῶν σταθμοὺς καὶ ἀποσπάσματα συζύγων εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας. Διανέμονται δὲ τοιουτοτρόπως ὥστε δὲν δύναται νὰ καταλύσῃ εἰς μέρος τι χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀπόσπασμά τι συζύγων καὶ παλλακίδων, τὸ ὅποῖον νὰ τὸν περιμένῃ.

'Αδύνατον νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Λοβεγγούλα, χωρὶς νὰ λάβωμεν ύπ' ὅψιν τὰ κατορθώματά του ἐν τῇ μαγείᾳ. Μόνον ἀναγινώσκοντες περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ μαγεία ἔξασκεῖται παρὰ ταῖς ἀγρίαις φυλαῖς, ἀρχίζομεν νὰ ἐννοῶμεν τὸν λόγον δι' ὃν ἀπηγορεύθη ἡ μαγεία ἐν τοῖς Λευτικοῖς βιβλίοις. 'Ο Χάμας, ὡς αὐστηρὸς γέρων πουριτάνος ὁποῦ εἶνε, κατήργησε δεσποτικῶς τὴν μαγείαν εἰς τὸ κράτος του, διότι ἡ μαγεία εἰς τὰς χώρας ἐκείνας οὐδαμῶς εἶνε ἄκακος παιδιὰ διὰ τῆς κινήσεως τῆς τραπέζης οὕτε ἐπίκλησις πνευμάτων ἀγαθῶν ἥ κακῶν. Εἶνε σύστημα τρομοκρατίας τὸ ὅποῖον κόπτει προρρίζους αὐτὰς τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Τὸ νὰ κατηγορήσῃς τὸν ἔχθρόν σου ὅτι εἶνε μάγος, ἥ ὅτι ἀσκεῖ μαγείαν, εἶνε ἀπλοῦν καὶ ἀσφαλὲς μέσον ὅπως ἐπιτύχης τὸν θάνατόν του. 'Αποδεῖξεις τῆς ἐνοχῆς δὲν ἀπαιτοῦνται, οὐδὲ' ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κατηγορούμενον ν' ἀναιρέσῃ τὴν κατηγορίαν. 'Η προδοσία, ὅσον καὶ ἀν εἶνε βδελυρά, ὁ φόνος, ὅσον ἀποτρόπαιος καὶ ἀν εἶνε, συγχωροῦνται διὰ τῆς ἀπλῆς προφάσεως ὅτι τὰ θύματα ἔξήσκουν τὴν μαγείαν.

'Η μαγεία, καθὼς ἥ ἐλεημοσύνη, καλύπτει πλήθος ἀμαρτιῶν. 'Η ἔξασκησις ὅμως τῆς μαγείας εἶνε πολὺ σοβαρώτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀπλῆν προσαγωγὴν ψευδῶν κατηγοριῶν ἐναντίον ἀθώων ἀνθρώπων.

'Ο Λοβεγγούλας τούλάχιστον δὲν εἶνε μωρὸς ἀλλ' εἰς τῶν πανουργοτέρων ἀνθρώπων εἰς δόλον τὸν κόσμον τῶν ἀγρίων. Εἶνε πολυάσχολος, ἀλλ' εὐρίσκει πάντοτε καιρὸν διὰ τὰς ἐπωδάς του. Καθ' ἐκάστην, ὅσον καὶ ἀν ἐπιει μετὰ τῶν συζύγων του ἀφ' ἐσπέρας, ἐγείρεται πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ κτήνη καὶ τὰς ἀγέλας του, μὲ τὴν ἄγρυπνον ἀκρίβειαν ποιμένος. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο, ἀποσύρεται εἰς τὸ ἄδυτόν του καὶ ἔξασκεῖ μαγείαν. 'Εκεῖ μαγειρεύει τὸ διαβολοζοῦμι, τὸ ὅποῖον κατασκευάζεται ἀπὸ ἥπαρ κροκοδείλου, ἀπὸ στέαρ ἵπποποτάμου, ἀπὸ δέρμα διφεως, ἀπὸ ράμφος πτηνοῦ, ἀπὸ πόδας βατράχων, καὶ ἀπὸ διάφορα

ἄλλα πράγματα. Ἐνῷ ἀνέρχεται ὁ ἀχνὸς τοῦ καταχθονίου τούτου συνθέματος, ἐπικαλεῖται τοὺς θεοὺς δι' ὅ, τι τὰ μάλιστα ἐπιθυμεῖ.

Ἐν τῶν ἐπισημοτέρων καθηκόντων τοῦ βασιλέως ὡς μάγου εἶνε ἡ πρόκλησις βροχῆς, εἰς τὸ ὄποιον διαπρέπει. Ὁ Θώμψων φαίνεται νὰ φρονῇ ὅτι ὅλη ἡ ἐπιστήμη του εἶνε μόνον ἐπιτηδειότης ἀνθρώπου ἐμπειρικῶς μελετῶντος τὴν μετεωρολογίαν, εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τοὺς ἄλλους νὰ πιστεύωσιν, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε κάπως ἀμφίβολον.

Οἱ βασιλεὺς, λέγει, ἔχει τὴν φήμην ὅτι δύναται νὰ ποιῇ βροντὴν καὶ κεραυνόν, καὶ κατὰ τοῦτο εἶνε οὐδενὸς δεύτερος. «Ἐνθυμοῦμαι μίαν ἡμέραν κατὰ Ἰούνιον, τὸν μόνον μῆνα καθ' ὃν ἐλάχιστα προσδοκᾷ τις βροχῆν, ιθαγενεῖς τινες εἰχον φέρει μέγαν πύθωνα εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔψαλλόν τινας τῶν πρὸς βροχὴν ἐπωδῶν των. Αἰφνίδιος θάνατος ἐπικρέμαται εἰς πάντα αὐτόχθονα τῆς Ματαβέλης ὅστις, ἀφοῦ ἵδη πύθωνα, δὲν φροντίζει δι' ἐνὸς ἢ ἄλλου μέσου νὰ κατορθώσῃ ὅπως εἰσκομίσῃ αὐτὸν ζῶντα. Οἱ βασιλεὺς ἔλαβε τὸ ἔρπετόν, καὶ εἶπεν ὅτι θ' ἀπέλθῃ καὶ θὰ κάμη βροχήν. Ἐγέλασα ἐπὶ τούτῳ, καὶ εἶπα ὅτι δὲν τὸ πιστεύω, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπάντησε: «Θὰ ἴδῃς». Οἱ πύθων ἔξεδάρη ζῶν, τὸ ἥπαρ του ἀφηρέθη καὶ ἐβράσθη, καὶ ἐτελέσθησαν αἱ συνήθεις τελεταὶ τῆς ὁμβροποιίας. Περιέργως δὲ, μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, τὸ στερέωμα συνεσκότασε, καὶ εὐθὺς κατόπιν ραγδαιοτάτη καταιγίς ἐπῆλθε. Τὴν ἐπαύριον ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν βροχὴν διότι εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ ἄνεμος ἐγύρισε καὶ ἐπνεεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκ δυσμῶν, τὸ ὄποιον εἶνε σχεδόν ἀσφαλὲς σημεῖον ὅτι θὰ βρέξῃ τὴν τετάρτην ἡμέραν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔξηγεῖ τὴν σύμπτωσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πύθωνος: ἀνευ αὐτοῦ, δὲν θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα πρὸς πρόκλησιν βροχῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐκτὸς τούτου, ὁ Λοβεγγούλας συχνὰ προσπαθεῖ νὰ προκαλέσῃ βροχὴν ὅταν εἶνε συνεχῆς ξηρασία. Τότε προσφέρονται αὐτῷ δῶρον ἀγέλαι κτηνῶν καὶ ὄλοκληροι φράται ὑπόπτων ὑπηκόων σφάζονται. Προφανῶς τὸ δόγμα ὅτι ὑπάρχει κάποιος Ἀχἀν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅταν τὰ πράγματα κακῶς βαίνωσιν, εἶνε λίαν προσφιλές παρὰ τοῖς Ματαβελαίοις. Ἡ εἰς τὴν μαγείαν πίστις ἐπιδρᾷ ἐφ' ὅλου τοῦ βίου τῶν Ματαβελαίων. Τὸ ξύλινον πινάκιον τοῦ βασιλέως, πα-

«Οἱ Θώμψων ἔξηγεῖ τὸ μυστήριον ὡς ἔξῆς: "Οτι ὁ Λοβεγγούλας ἐπερίμενε τὴν βροχὴν διότι εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ ἄνεμος ἐγύρισε καὶ ἐπνεεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκ δυσμῶν, τὸ ὄποιον εἶνε σχεδόν ἀσφαλὲς σημεῖον ὅτι θὰ βρέξῃ τὴν τετάρτην ἡμέραν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔξηγεῖ τὴν σύμπτωσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πύθωνος: ἀνευ αὐτοῦ, δὲν θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα πρὸς πρόκλησιν βροχῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐκτὸς τούτου, ὁ Λοβεγγούλας συχνὰ προσπαθεῖ νὰ προκαλέσῃ βροχὴν ὅταν εἶνε συνεχῆς ξηρασία. Τότε προσφέρονται αὐτῷ δῶρον ἀγέλαι κτηνῶν καὶ ὄλοκληροι φράται ὑπόπτων ὑπηκόων σφάζονται. Προφανῶς τὸ δόγμα ὅτι ὑπάρχει κάποιος Ἀχἀν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅταν τὰ πράγματα κακῶς βαίνωσιν, εἶνε λίαν προσφιλές παρὰ τοῖς Ματαβελαίοις. Ἡ εἰς τὴν μαγείαν πίστις ἐπιδρᾷ ἐφ' ὅλου τοῦ βίου τῶν Ματαβελαίων. Τὸ ξύλινον πινάκιον τοῦ βασιλέως, πα-

ραδείγματος χάριν, οὐδέποτε πλύνεται, φόβῳ μαγείας, μὲ τὸ ἀποτέλεσμα δτὶ καλύπτεται ἀπὸ παχὺν πλακοῦντα λίπους ἐνὸς δακτύλου βάθους. Ὁ βασιλεὺς εὑρίσκεται εἰς ἀένναον κίνησιν ταξειδεύων, φόβῳ μὴ γείνη θύμα δυσμενῶν ἐπωδῶν κακοβούλων μάγων. "Οταν ὁ στρατὸς ἔξερχεται εἰς πόλεμον, ἐφοδιάζεται μὲ περίαπτα, καὶ τὸ ἔθος τοῦ ἀποπνέειν σφοδρῶς εἶνε ἐν πλήρει ἴσχυΐ. Ἰσχυρὰ πεποιθησις κρατεῖ ἐν Ματαβέλῃ δτὶ δὲν ὑπάρχει θρησκεία εἰμὴ ἡ μαγεία καὶ ὁ Λοβεγγούλας εἶνε ὁ προφήτης της.

'Ο μέγας χορὸς τῆς Ματαβέλης πολλάκις περιεγράφη, ζωηρότερον δὲ ἀπὸ τὸν Σέλιος καὶ τὸν Θώμψωνα. 'Ο χορὸς οὗτος ἄγεται ἐν καιρῷ νέας σελήνης, κατὰ Φεβρουάριον, καὶ εἶνε ἐπιβλητικώτατον θέαμα.

Τὴν ἡμέραν τοῦ χοροῦ, τὰ στρατεύματα συγκεντροῦνται εἰς πέντε μεγάλας μοίρας, καὶ τότε βαδίζουσι πρὸς τὰς χλοερὰς ἐκτάσεις ἀπέναντι τοῦ βασιλικοῦ σκηνώματος, δπου σχηματίζονται εἰς ἡμικύκλιον πεντακοσίων περίπου ὀργυῶν τὸ μῆκος καὶ ὀκτὼ ἢ δέκα ἀνδρῶν τὸ πλάτος, ἀριθμούμενα εἰς ὀκτὼ ἢ δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἐπιβλητικὸν θέαμα παριστῶσι μὲ τὰ ἐκ πτερῶν στρουθοκαμήλου καλύμματα τῶν κεφαλῶν των, καὶ μὲ τοὺς τελαμῶνάς των τοὺς ἐκ δέρματος λεοπαρδάλεως καὶ ἄλλων ἀγρίων θηρίων. Μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατοῦσι τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ἔγχη των καὶ μὲ τὴν ἄλλην τὰ κρόταλά των, μὲ τὰ ὅποια ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κρούονται τὰς ἀσπίδας των, κρατοῦντες τὸν χρόνον εἰς τὰ ἄσματά των, καὶ ὀρχούμενοι ἐν ρυθμῷ διὰ τῶν ποδῶν. Ἐκάστη μοῖρα διακρίνεται διὰ τοῦ χρώματος τῶν ἀσπίδων της, ὥν ἄλλαι μὲν εἶνε λευκαί, ἄλλαι μαυραί, ἄλλαι κόκκιναι καὶ λευκαί, κτλ.

Τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου χοροῦ, ὁ Λοβεγγούλας ὀφείλει νὰ εἶνε παρὼν σχεδὸν διαρκῶς, ἢ χορεύων ὁ ἵδιος (ἡδονὴ τὴν ὄποιαν δὲν ἔκτιψῃ πλέον, ἐπειδὴ εἶνε παχὺς καὶ δυσκίνητος) ἢ θεώμενος τὸν χορόν. Αἱ σύζυγοί του καὶ αἱ ἄλλαι ἀνωτέρας τάξεως γυναῖκες τοῦ τόπου μετέχουσιν ἐπίσης τοῦ χορού. Παριστῶσιν ώραῖον θέαμα μὲ τὰ ποικιλόχροα ἐνδύματα καὶ τοὺς στολισμούς των, πρόσω καὶ ὀπίσω κινούμεναι πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς ὀρχήσεως. 'Απὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νέος τις ἢ παλαιὸς στρατιώτης ἔξορμῷ αἴφνης ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μετὰ μανιώδους κραυγῆς, πλήγτων τὸν ἀέρα μὲ τὸ δόρυ του, δεικνύων ἐμπράκτως τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐθανάτωσε μυρίους ἐχθροὺς εἰς τὰς μάχας· καὶ τὸ πλήθος ἀνευφημεῖ μετ' ἔξαλλου ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰ δείγματα ταῦτα τῆς ἀνδρείας. 'Ο χορὸς διαρκεῖ ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθείας νυκτός, εἶνε δὲ κοπιώδης, καὶ οἱ ἀνδρες ἀποσύρονται τὴν νύκτα κάθιδροι.

‘Ο Λοβεγγούλας ἐταράχθη πολὺ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὰς ἀτυχίας τὰς ὅποιας ὑπέφεραν οἱ Ἀγγλοι εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τρανσβάλης. Τοὺς Βόερς τοὺς ἐγνώριζε καὶ τοὺς ἐμίσει· τοὺς Πορτογάλλους τοὺς ἐγνώριζε καὶ τοὺς περιεφρόνει. Μόνον ἄμα τῇ ἀποστολῇ τοῦ Σίρ Καρόλου Οὐάρρεν ἥρχισαν οἱ Ἀγγλοι νὰ γίνωνται αἰσθητοὶ ἐν Ματαβέλῃ. Μόλις ἐλύθη τὸ ζήτημα τοῦ ἀνοίγματος τῶν μεταλλείων τῆς χώρας τοῦ Ὁφίρ, καὶ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἐπιχειρηματίαι προσήρχοντο καὶ ἀπήτουν παραχωρήσεις μεταλλείων ἀπὸ τὸν Λοβεγγούλαν. ‘Ἄλλ’ οὗτος ἡρνήθη νὰ χορηγήσῃ ἀδείας, καὶ κατὰ τοῦτο ἡκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του. Εὐθὺς ὡς ἀνηγγέλθη ἡ ἀνακάλυψις τοῦ χρυσοῦ πρὸς μεσημβρίαν, πρεσβευτὴς ἐκ μέρους τῆς Τρανσβαλικῆς κυβερνήσεως ἐπεσκέφθη τὸν Μοζελεκάτο τῆς Τρανσβάλης. ‘Ἄλλ’ ὁ γηραιός πολέμαρχος ἡρνήθη νὰ ἐνδώσῃ. «Οἱ ἄνθρωποί σας εἰμποροῦν νὰ ἔλθουν καὶ νὰ πάρουν τὰς πέτρας. Ἄλλὰ ποτὲ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ φέρουν μαζύ των Ὁλλανδὴν γυναικα, ἀγελάδα, προβατίναν ἢ αἴγα, διότι ἡ ἀδεια εἶνε νὰ παίρνουν τὰς πέτρας, ὅχι νὰ κτίζουν οἰκίας καὶ πόλεις εἰς τὴν χώραν μου.»

Πολιορκούμενος ἀπὸ τοὺς ἐπιχειρηματίας, ἀπειλούμενος ἀπὸ τοὺς Βόερς καὶ τοὺς Πορτογάλλους, ὁ Λοβεγγούλας εἶπε μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν Μῶνδ, ὅστις ἐζήτει καὶ αὐτὸς ἐκχώρησιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ κατεχομένου τότε ὑπὸ τῶν Πορτογάλλων, νὰ λάβῃ δύο ἀπὸ τοὺς Ἰνδούνας του διὰ νὰ ἴδουν ἂν ἡ λευκὴ βασίλισσα ζῆ ἀκόμη· «διότι μοῦ λέγουν, εἶπεν, ὅτι ἡ λευκὴ βασίλισσα δὲν ὑπάρχει πλέον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ λευκοὶ ἔρχονται ἐδῶ καὶ μοῦ γίνονται φόρτωμα. Ἐπιθυμῶ νὰ πάρης μαζύ σου δύο Ἰνδούνας διὰ νὰ ἴδουν ἂν ζῆ ἡ λευκὴ βασίλισσα.» Ο Μῶνδ ἐδίστασε κατ’ ἀρχάς, ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐσκέφθη ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν αἰτησιν τοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας αὐτὸς καὶ δύο γηραιοὶ Ματαβελαῖοι ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Εὔελπι.

‘Ιδοὺ τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λοβεγγούλα πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας:

«Ο Λοβεγγούλας ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἀν ὑπάρχῃ βασίλισσα. Μερικοὶ ἀπὸ ὅσους ἔρχονται ἐδῶ τοῦ λέγουν ὑπάρχει βασίλισσα, ἄλλοι τοῦ λέγουν δὲν ὑπάρχει.

»Ο Λοβεγγούλας δύναται μόνον νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν ἀποστέλλων ὄφθαλμοὺς διὰ νὰ ἴδουν ἀν ὑπάρχῃ βασίλισσα.

»Οι Ἰνδοῦναι εἶνε οἱ ὄφθαλμοί του.

»Ο Λοβεγγούλας ἐπιθυμεῖ, ἐὰν ὑπάρχῃ βασίλισσα, νὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ τὸν συμβουλεύσῃ καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ, διότι παρενοχλεῖται πολὺ ἀπὸ τοὺς λευκοὺς ὅσοι ἔρχονται εἰς τὸν τόπον του καὶ ζητοῦσι νὰ σκάψουν ζητοῦντες χρυσόν.

»Δὲν ὑπάρχει κανεὶς πλησίον του εἰς τὸν ὄποιον νὰ ἐμπιστευθῇ, καὶ ἔξαιτεῖται νὰ πέμψῃ ἡ βασίλισσα τινὰ ἐκ τῶν παρ' αὐτῇ.»

Ο εἰς τῶν ἀπεσταλμένων ἦτο ὁ Βαβζάν, γέρων ἐβδομηκονταπέντε ἑτῶν καὶ συγγενῆς τοῦ βασιλέως, τοῦ ὄποίου εἶχε σώσει τὴν ζωὴν κατὰ τὴν μεγάλην μάχην ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του. Ο ἔτερος ἦτο ὁ Οὐμσετί, μικρόσωμος, παχύς, δύσθυμος ἀνθρωπος ἔξηκονταπέντε ἑτῶν, πάσχων ἐλεφαντίασιν κατὰ τὸ ἐν σκέλος καὶ ἀσθένειαν τῆς καρδίας. Ο Λοβεγγούλας ἐπλήρωσεν ὅλα τὰ ἔξοδα. Άνεχώρησαν γυμνοί, ἀλλ’ ἐωσοῦ φθάσωσιν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου ὁ Μῶνδ κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐνδύσῃ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἀπεδύθησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των γυμνοὶ καὶ πάλιν. Ή ἀποστολὴ διεξήχθη κατὰ τὴν συνήθη τοῦ Λοβεγγούλα ἀπλῆν καὶ εὐθεῖαν μέθοδον τοῦ διεξάγειν τὰς ὑποθέσεις. Ήδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς δύο τούτους ἵνδούνας, τούτου ἔνεκα ἥθελε νὰ τοὺς στείλῃ κατ' εὐθεῖαν πέραν τῶν θαλασσῶν ἐνώπιον τῆς λευκῆς βασιλίσσης αὐτῆς, πρὸς ἔξακριβωσιν τοῦ γεγονότος τῆς ὑπάρξεως της καὶ ἐπίτευξιν συμβουλῆς παρ' αὐτῆς ἀπ' εὐθείας. Διὰ νὰ εἶνε δὲ βέβαιος περὶ τῆς ὑπακοῆς των, εἶπεν εἰς τοὺς ἵνδούνας ὅτι, ἐὰν ἤρχοντο ὁπίσω χωρὶς νὰ ἴδωσι τὴν βασίλισσα, θὰ ἐφονεύοντο παραχρῆμα.

Περιττὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ ταξείδιόν των ἀνὰ τὴν χώραν, ἢ νὰ διμιλήσωμεν περὶ τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὄποιας τὰ κόκκινα κορδόνια παρενέβαλον εἰς τὸν δρόμον των, ὅπως λάβωσι συνέντευξιν μὲ τὴν βασίλισσαν. Όλαι ὅμως αἱ δυσκολίαι ὑπερενικήθησαν, καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐπέτυχεν ἄριστα. Ο Λοβεγγούλας δὲν ἤδυνατο νὰ βιάσῃ τὸν ἑαυτόν του νὰ πιστεύσῃ τὰς διηγήσεις των, καὶ οὕτω βοηθούμενος πάλιν ἀπὸ τὴν ἔμφυτον πανουργίαν του, ἔξήλεγξε τὰς ἐκθέσεις τὰς προερχομένας ἐκ χωρῶν κειμένων πολὺ μακρὰν τῆς Ματαβέλης χώρας διὰ τοῦ ἔξῆς μέσου: ἐμέθυσε τοὺς ἀπεσταλμένους νύκτα μετὰ νύκτα, καὶ τοὺς ἔξήτασεν ἔκαστον χωριστά. Ἐπειδὴ οἱ λόγοι των συνεφώνουν, ἥλθεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔλεγχαν τὴν ἀλήθειαν. Εἶνε χιλιάκις ἀξιολύπητον ὅτι δὲν ἦτο παρὼν στενογράφος, ὅπως λάβῃ ἐν τῷ ἄμα τὰς ἐκθέσεις τῶν δύο τούτων γηραιῶν ἵνδουνῶν. Υπὲρ πᾶν ἄλλο τεκμήριον θὰ μᾶς ἔδιδε τοῦτο νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δυσκολίαν τὴν ὄποιαν ὁ ἄγριος εὐρίσκει ὅπως ἐννοήσῃ τὰ πράγματα

τῶν πολιτισμένων. Οἱ ἵνδοῦναι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ταξειδίου τῶν μέχρι τέλους δὲν ἔπαυσαν νὰ περικυκλοῦνται ἀπὸ πλῆθος χάσκον ἐκ θαυμασμοῦ.

Ἡ πρώτη δυσκολία τὴν ὅποιαν ἀπήντησαν οἱ ἵνδοῦναι εἰς τὴν διήγησίν των ἦτο νὰ δώσωσιν εἰς τὸν βασιλέα νὰ ἐννοήσῃ τί πρᾶγμα εἶνε ἡ θάλασσα. Δὲν εἶχαν ἴδεῖ ποτὲ θάλασσαν, ὅθεν τῷ εἶπον ὅτι εἶνε καθὼς ὁ κυανοῦς θόλος τοῦ οὐρανοῦ περὶ μεσημβρίαν, καὶ ὅτι τὰ κύματα πλήττουσι τὴν δχθην καθὼς τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ἔχθροῦ. Ἐὰν ἡ θάλασσα εἶνε καθὼς τὸ στερέωμα ἐπάνω, τὸ ἀτμόπλοιον ἢ τὸ πλωτὸν κράλ (χωρίον, σκήνωμα ἀγρίων) εἶνε ὅτι ὁ ἥλιος εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐνῷ δλα τριγύρῳ εἶνε κυανοῦν ὕδωρ. Ἐξήγησαν τὴν κίνησιν τοῦ πλοίου εἰπόντες ὅτι τὸ μέγα σιδηροῦν κράλ ὠθεῖται ἐμπρὸς μέσον τοῦ ὕδατος, ὅπισθεν διὰ τῆς μηχανῆς. Τοῦτο περιέπλεξε τὸν Λοβεγγούλαν· εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς τὸ σιδηροῦν κράλ δύναται νὰ πλέῃ ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ συνεπέρανεν ὅτι θὰ ἔχῃ στηρίγματα ἀπὸ τὸν πυθμένα, «καὶ σεῖς ἔπρεπε νὰ ἐννοήσητε, προσέθηκεν, ὅτι διὰ τοιούτων στηριγμάτων τὸ κράλ ὠθεῖτο εἰς τὰ ἐμπρός.» Ἡ ἴδεα του προφανῶς ἦτο ὅτι τὸ κράλ ἐβάδιζεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, μὲ τὰ σκέλη κρυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων. Τοῦτο φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐφάνη αὐτῷ θαυμάσιον. «Ἄληθῶς, εἶπεν, αὐτοὶ οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι εἶνε τέκνα τῆς θαλάσσης.» Ἀλλ' ἐνίστε, εἶπον οἱ ἵνδοῦναι, ἡ κυανὴ θάλασσα ταράσσεται, καὶ ἡ θάλασσα πληροῦται ως ποταμὸς ἐν καιρῷ βροχῶν. Τότε τὰ πατώματα καὶ αἱ στέγαι τοῦ κράλ τριζοκοποῦσι καὶ οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι χορεύουσιν, ως παρέστησαν γραφικῶς τὸν σάλον. Κατὰ τὸν πλοῦν τῶν, διῆλθον τὴν πορτογαλλικὴν πόλιν, ως ώνόμασαν τὴν Λισαβῶνα. Τοῦτο πάλιν ἦτο μεγάλη ἀπορία διὰ τὸν Λοβεγγούλαν, διότι πῶς ἥδύνατο ἡ μεγάλη λευκὴ βασίλισσα νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὴν Πορτογαλλίαν νὰ κεῖται μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς;

Ἄλλὰ τὰ θαύματα τοῦ ταξειδίου δὲν ἤσαν τίποτε, ἐμπρὸς εἰς τὰ θαύματα ὅσα εἶδον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τὸ Λονδίνον, ως σύνηθες παρὰ τοῖς ἀγρίοις, τοὺς ἔκαμε μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν παρὰ κάθε ἄλλο πρᾶγμα.

Περιέγραψαν τὸ Λονδίνον ως τὸν τόπον ἐξ οὗ πρέπει νὰ κατάγωνται ὅλοι οἱ λευκοί· ἄνθρωποι, ἄνθρωποι παντοῦ, ὅλοι μὲ σοβαρὰ καὶ βαθυμέριμνα πρόσωπα, καὶ πολυάσχολοι πάντοτε καθὼς οἱ λευκοὶ μύρμηκες. Δὲν μένει χῶρος διὰ κανένα ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο κράλ, διότι βλέπει τις ἀνθρώπους καὶ ἵπους βαδίζοντας τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν δέ, καὶ κατοικοῦντας εἰς οἰκίας κτισμένας τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης. Αἱ πυ-

ράμαξαι πάλιν ἀναγκάζονται νὰ βυθίζωνται εἰς τὴν γῆν ὑποκάτω εἰς τοὺς δρόμους, φόβῳ μήπως σταματήσωσιν ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Μεγάλην ἐντύπωσιν τοὺς ἔκαμεν ἐπίστης ἡ τράπεζα τῆς Ἀγγλίας, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν «τὸ μαγαζὶ τῆς βασιλίσσης». Περιέγραψαν πῶς ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ σηκώσωσι σάκκους χρυσοῦ, καὶ πῶς ἐθλίβῃ ἡ καρδία των νὰ βλέπωσι τόσον χρυσόν, τὸν ὄποιον δὲν ἤδυναντο νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τὰ θυλάκιά των. Εἶπαν πῶς ἐπεσκέφθησαν τὸν θάλαμον τῶν βώλων τοῦ χρυσοῦ, τινὲς τῶν ὄποιων ἥσαν βαρύτεροι ἀπὸ ὅσον ἤδυνατο ὁ Βαβ-ζὰν νὰ σηκώσῃ μὲ δλην τὴν δύναμιν του· καὶ δὲν παρέλειψαν ν' ἀναφέρωσι πῶς ὁ ἀποθηκάριος τῆς βασιλίσσης δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν νύξιν τὴν ὄποιαν ἔκαμαν, ὅτι, εἰς τὸν τόπον των, ὅταν ὁ βασιλεὺς ὑποδέχεται διακεκριμένον τινὰ ἐπισκέπτην, συνήθως τοῦ δίδει τὸ μεγαλείτερον θρέμμα τῆς ἀγέλης του. – Ἄλλα, εἶπεν ὁ Λοβεγγούλας, αἱ πλάκες τοῦ χρυσοῦ ἥσαν πέτριναι; – Ὁχι, εἶπεν ὁ Βαβζάν, ἥσαν δλαι ἔτοιμαι διὰ νὰ κοπῇ μονέδα. – Τότε, εἶπεν ὁ Λοβεγγούλας, πῶς, ἀφοῦ ἡ μεγάλη βασίλισσα ἔχει τόσον χρυσάφι, οἱ λαοί της γυρίζουν παντοῦ καὶ ζητοῦν περισσότερον; Τότε ἀπίγνητος οἱ ἵνδονται: «Διότι ἡ βασίλισσα βιάζει τοὺς ὑπηκόους της νὰ πληρώνουν τόσον χρυσάφι, ἀναγκάζονται νὰ γυρίζουν δλον τὸν κόσμον ζητοῦντες ἀπὸ αὐτό, διὰ νὰ δύνανται νὰ πληρώνουν τοὺς φόρους των». Εύφυης ἔξήγησις, ἥτις εὐχαρίστησεν ἐντελῶς τὸν Λοβεγγούλαν καὶ τὸν ἔκαμεν ν' ἀποφασίσῃ νὰ μὴ παραχωρήσῃ ποτὲ μεταλλεῖα χρυσοῦ.

Εἶτα περιέγραψαν τὸ Οὐνδσορ, καὶ εἶπαν πῶς εἶδαν τὴν μεγάλην λευκὴν βασίλισσαν, τὴν ὄποιαν ἥτο εὔκολον ν' ἀναγνωρίσῃ τις ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ τὸ φέρσιμόν της. Διηγήθησαν πῶς οἱ στρατιῶται τῆς βασιλίσσης ἥσαν ἐνδυμένοι μὲ σίδηρον, καὶ ἐκατέρωθεν τῶν προσόδων εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς βασιλίσσης τόσον ἀκίνητοι ἴσταντο, ὥστε οἱ ἵνδονται ἐπίστευσαν ὅτι ἥσαν ἀπολιθωμένοι, ἐωσότου ὁ εἰς τούτων εἶδε τοὺς ὀφθαλμούς των νὰ κινῶνται. Ἡ λευκὴ βασίλισσα ἥτο ἡ μεγαλοπρεπεστέρα γυνὴ τὴν ὄποιαν ποτὲ εἶδον, ἀλλ' ἡ ὥραιοτέρα ἥτο ἡ λαίδη Ράνδολφ Τσώρτσιλ. Ὁδηγήθησαν εἰς τοὺς ζωολογικοὺς κήπους, ὅπου κάπως δυσηρεστήθησαν διότι δὲν τοὺς ἐπετράπη νὰ θίξωσι τοὺς λέοντας μὲ τὰς ράβδους των· καὶ εἰς τὴν Ἀλάμβραν ὁ χορὸς τοὺς ἤρεσε περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον, μὲ τὸν ὄποιον ἥσαν συνειθισμένοι ἐν Ματαβέλῃ. Τὸ μουσεῖον τῆς κυρίας Τουσσώ τοὺς κατεγοήτευσε, διότι δλοι οἱ κήρινοι βασιλεῖς καὶ βασίλισσαι ὅσοι ἥσαν ἐκεῖ ἐπίστευσαν ὅτι παρίσταντον μονάρχας νικηθέντας καὶ ὑποδουλωθέντας ὑπὸ τῆς λευκῆς βασιλίσσης, τοῦ Σετιβά-

γιου ἀποτελοῦντος τὴν οὐραγίαν. Ἀλλὰ δὲν ἔπαινον ποτέ, εἰς τὰς περιγραφάς των, νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὸ Λονδῖνον.

”*Ητο δῆμοιον μὲ ώκεανόν, ἔλεγαν. Ἐνας ἄνθρωπος βαδίζει, καὶ βαδίζει, καὶ ποτὲ δὲν εύρισκει τὸ πέρας τῶν οἰκιῶν. Οὐδ’ εἶχε ποτὲ τέλος ὁ θαυμασμός των διὰ τὴν πληθὺν τῶν Ἀγγλων. Ἐὰν δὲν οἱ Ἀγγλοι ἐφονεύοντο εἰς τὸ Εὔελπι, ἀπὸ ἑκάστην σταγόνα τοῦ αἵματός των νέος ἄνθρωπος θὰ ἀνεπήδα, εἴπαν εἰς τὸν βασιλέα των. Περιέγραψαν τὰ γυμνάσια τὰ ὅποια εἶδαν εἰς τὸ Ἀλδερσον, καὶ μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς πλαστῆς μάχης τὴν ὅποιαν εἶδον, ὁ Βαβζὰν προσεφώνησεν ὡς ἔξῆς τοὺς ἄλλους ἴνδούνας: «Νὰ μὴ τὸ ξαναπῆτε, δτι εἴμεθα ίκανοι νὰ πολεμήσωμεν μὲ τοὺς λευκούς. Έχουν διαφόρους μαγείας, καὶ μὲ δύο βόμβας εἰμποροῦν νὰ καταστρέψουν δλον τὸν στρατόν μας.»*

”*Ἄλλ’ ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ἐντελῶς τοὺς ἐζάλισεν ἦτο τὸ τηλέφωνον. Ἡδύναντο νὰ ἐννοήσωσι, καὶ τοι μετὰ δυσκολίας, δτι ἦτο δυνατὸν διὰ τὴν ἀγγλικὴν μαγείαν νὰ κατασκευάζῃ μηχανὴν ἥτις νὰ ὀμιλῇ ἀγγλιστὶ καὶ ἂν οἱ συνδιαλεγόμενοι ἀπέχωσιν ἐν μίλιον ἀπ’ ἄλλήλων, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἐννοήσωσι τὴν μαγείαν, δι’ ἣς οἱ Ἀγγλοι ἔκαμνον τὸ τηλέφωνον νὰ ὀμιλῇ ματαβελιστί. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἡδύναντο νὰ ὀρκισθῶσιν. Εἶχον χωρισθῆ, καὶ ἀπὸ ἀποστάσεως μιλίου ὁ Βαβζὰν ὡμίλησε πρὸς τὸν Ούμσετὶ διὰ μέσου τῆς μαγείας ταύτης, καὶ ἡ μηχανὴ ὡμίλησε τόσον καθαρὰ ματαβελικὰ ως ἐὰν εἶχε κατασκευασθῆ ἐν Ἀφρικῇ.*

”*Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἦτο δτι ὁ Λοβεγγούλας ἐπίστευσεν δτι ἡ μεγάλη λευκὴ βασίλισσα καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῶν Ἀγγλων διέκειτο ἔχθρικῶς πρὸς τὴν παραχώρησιν μεταλλείων, καὶ τότε ἐσφαξε τὸν πρωθυπουργόν του Λοφτσᾶν, δστις ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐκχωρήσεως, καὶ ἐβδομήκοντα περίπου ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐκτοτε αἱ σχέσεις τοῦ Λοβεγγούλα πρὸς τοὺς Ἀγγλους ἐχειροτέρευον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ αἱ ἔχθροπραξίαι ἐφαίνοντο ἐπικείμεναι.*

# *Oi λησται τῆς Κορσικῆς*

Υπό

## ΚΑΡΟΛΙΝΗΣ ΟΛΛΑΝΔ

(Ἐκ τῆς «Συγχρόνου Ἐπιθεωρήσεως»)

Ἡ βενδέτα εἶνε πρᾶγμα τὸ ὄποιον ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, καὶ οἱ βανδίτοι ἐξέλιπον πλέον ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρόμων. Τοιαύτη ἦτο ἡ πεπλανημένη ἰδέα μὲ τὴν ὄποιαν ἀνεχωρήσαμεν διὰ Κορσικῆν.

Ἐν πρώτοις οἱ σιδηρόδρομοι δὲν εἶνε συμπεπληρωμένοι. Ἡ γραμμὴ ἥτις πρόκειται νὰ διασχίζῃ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν μόλις ἔφθασε σήμερον μέχρι τῆς Γιζονάτσιας. Δὲν ἔχει ἄλλο ἐνδιαφέρον διὰ τὸν περιηγητὴν εἰμὴ ὡς τὸ ταχύτερον μέσον δπως διέλθῃ τις λοιμώδη σειρὰν βάλτων, τοὺς ὄποιους εἶνε ἐπιθυμητὸν ν' ἀφήσῃ ὅπισθέν του τὸ γρηγορώτερον.

Ο δεύτερος σιδηρόδρομος, ἀπὸ Βάστιαν εἰς Αιάκειον, εἶνε τόσον ἀξιοπερίεργος, δσον μονότονος εἶνε ὁ ἄλλος. Διαθέει αὐτὴν τὴν κυρίαν ὁροσειράν, τὸ ραχοκόκκαλον οὔτως εἰπεῖν τῆς νήσου, καὶ πότε τολμηρῶς ἀναρριχᾶται εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους, πότε διπλαρώνεται πρὸς ἑαυτὸν καθόσον ἀκολουθεῖ τοὺς σπειροειδεῖς ἐλιγμοὺς τῆς κοιλάδος· ἄλλοτε καταδύεται ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἀναφαίνεται πάλιν, ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος κυματοειδῶς ἀπὸ κυρτώματος εἰς κύρτωμα, ἢ διατρέχων βαθεῖάν τινα φάραγγα. Υπάρχει δῆμος ἀκόμη ἐν χάσμα, τεσσάρων ἢ πέντε ὡρῶν πεζοπορίας, μεταξὺ Κόρτε καὶ Βιζαβόνας. Ἐκεῖ τὸ Μόντε δ' Ὁρο, τὸ Χρυσοῦν Ὅρος, ἐρρίζωσε τοὺς κραταιοὺς πόδας του, καὶ ἐπὶ δέκα μακρὰ ἔτη ὁ ἀνθρώπινος σκώληξ ἀγωνίζεται νὰ σκάψῃ ὅπην ὑπὸ κάτω, διὰ ν' ἀνοίξῃ δίοδον.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ διευθυνταὶ τοῦ ἔργου δὲν ἐβιάζοντο νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἔργον των. Τὸ κλίμα ἦτο εὐάρεστον, ὁ μισθὸς καλός. Ἐπάνω εἰς τὸ γεῖτον ψωμα, τὸ Φότσε, καθὼς τὸ ὄνομάζουν, ἀμέσως ὑπεράνωθεν τῆς σήραγγος, ἔκτισαν δύο ἢ τρεῖς ἀνέτους οἰκίας, μία τῶν ὄποιων εὐτρεπίσθη ἔκτοτε εἰς κομψὸν ξενοδοχεῖον τοῦ θέρους, τὸ ὄποιον ἴσταται εἰς τόσον ἐπιφανῆ θέσιν, ὥστε κατέστη ἥδη ἐλκυστικὸν καὶ δημοφιλὲς κέντρον. Ἡ ξενοδόχος μας, κυρία Βούδζ, μᾶς ἔκανε τερπνοτάτην περιγρα-

φήν της εύθυμου ζωῆς τὴν ὁποίαν περνοῦν οἱ μηχανικοί. «Εἶχαν συντροφίας ἀπὸ εἴκοσι ἡ τριάκοντα πρόσωπα μένοντα ἐκεῖ δι' ὅλου τοῦ θέρους, εἶχαν ἀμάξας καὶ ἵππους, ἔχορευαν, ἐτραγουδοῦσαν!... "Ω! αὐτοὶ οἱ κύριοι εἰξευραν νὰ διασκεδάζουν».

Εἰς τὰς διασκεδάσεις ταύτας ὄφείλεται, ἀναμφιβόλως, κατὰ μέγα μέρος ἐν σοβαρὸν λάθος τὸ ὄποιον συνέβη εἰς τοὺς ὑπολογισμούς. Ἐπειδὴ ἡ σῆραγξ εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα, ἐπλησίαζεν ὁ χρόνος καθ' ὃν τὰ δύο μέρη θὰ συνηντῶντο ὑπὸ τὸ ἔδαφος, καὶ μόνον τότε ἀνεκαλύφθη ὅτι εἰργάζοντο εἰς διάφορα ὕψη ἐπιφανείας: λάθος τὸ ὄποιον ἐπέφερε νέας ἀργοπορίας καὶ μεγάλην προσθήκην δαπάνης. Ὑπολογίζεται ὅτι οἱ σιδηρόδρομοι οὗτοι θὰ κοστίσουν εἰς τὴν Γαλλίαν 75 σωστὰ ἑκατομμύρια, μεγαλοπρεπὲς δῶρον τὸ ὄποιον ἡ Κόρσικα πληρώνει κουρεύουσα τὴν μητρόπολιν διὰ παντὸς δυνατοῦ τρόπου.

Καὶ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης λαφυραγωγίας δὲν ἔλειψαν οἱ μπαντίδοι νὰ ζητῶσι τὴν μερίδα των. Διότι τὸ Μόντε δ' Ὁρο ἔχει πλεῖστα σπήλαια, τὰ ὄποια ἀπὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον ὑπῆρχαν τὸ καταφύγιον ἴδιαιτέρας οἰκογενείας ληστῶν καὶ ἀλητῶν, οἵτινες καθ' ὅλην ταύτην τὴν περίοδον τοῦ χρόνου οὐ μόνον ἐντελῶς ἐπέτυχον νὰ διεκφεύγωσι τὸν νόμον, ἀλλ' εἶνε καὶ τώρα κατ' οὓσιαν οἱ ἄρχοντες τοῦ μέρους ἐκείνου. Ὡς ἄρχοντες δὲ ὥφειλον νὰ διεκδικῶσι τὴν ἔξουσίαν των καὶ ἡ σῆραγξ ὑπεβλήθη διὰ τοῦτο εἰς ἀπαγόρευσιν μέχρις οὗ ἀπεσπάσθη φόρος πρὸς ὄφελος τῶν ληστῶν, ὅπως ἐπιτρέψωσιν οὗτοι τὴν ἔξακολουθησιν τῆς ἐργασίας. Ὡς ἄρχηγοι δὲ πολυπληθοῦς φυλῆς ἐπόμενον ἦτο ὅτι οἱ μπαντίδοι θὰ ἔκαμνον κάτι τι διὰ τοὺς συγγενεῖς των καὶ τοὺς προστατευομένους των. Οὕτω, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐστέλλετο εἰδοποίησις εἰς τοὺς μηχανικοὺς ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ προσλάβωσιν ὑπόμισθον τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα ἐργάτην, ἢ ἵσως ν' ἀποέμψωσιν ἔνα ἐπιστάτην ὅστις ἀπέβαινεν ὀχληρὸς πρὸς ἓνα ἐκ τῆς οἰκογενείας, ἥτις εἰδοποίησις, προερχομένη ἐκ τοιαύτης πηγῆς, δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν.

«Ἄς ἐπιστρέψωμεν πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Μόντε δ' Ὁρο. Κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα Σεπτέμβριον διέτριβον ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ὁ κ. Λέβης, πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν τοῦ Αἰακείου, ὁ κ. Λέβης Ραμολίνος, πρόεδρος δικαστῆς τοῦ Κόρτε, καὶ ὁ κ. Καδέλλας Βαγέ, πρῶτος πρόεδρος τῆς Βάστιας, τουτέστι πρόεδρος τοῦ μόνου ἐφετείου καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Μνημονεύω τὰ ὀνόματα ταῦτα διότι, ἔνεκα ἐπεισοδίου τινὸς τὸ ὄποιον θὰ διηγηθῶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἡ συνδιάλεξις ἐστράφη συχνὰ περὶ

τὴν ληστείαν, καὶ θὰ ἵδῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἔχω τούλάχιστον τὸ ὑπέρτατον νομικὸν κῦρος ἐν Κορσικῇ διὰ πολλὰ τῶν γεγονότων τὰ ὄποια θὰ ἔκτεθῶσι, μετ' ἐπιβεβαιώσεως τινῶν περιπλέον λεπτομερειῶν τὰς ὄποιας ἥντλησα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Γρηγοροβίου, τοῦ πρίγκηπος Ναπολέοντος, τοῦ Παύλου Βούρδου καὶ τοῦ Προσπέρου Μεριμέ.

Τὴν πρωῖαν τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1892 ἔγραφον ἐν τῷ θαλάμῳ μου ἀνωθεν τῆς κλίμακος, ὅταν ἐκρούσθη ἡ θύρα καὶ ἡ κυρία Βούδζ εἰσῆλθε μὲ πρόσωπον πλήρες μυστηρίου καὶ ἔξαψεως.

— Κυρία, ἐψιθύρισεν, ἐπιθυμεῖτε νὰ ἴδητε τὸν περιφημότερον μπαντίδον τῆς Κόρσικας;

— Ποιός εἶνε αὐτός; ἡρώτησα διὰ νὰ κερδίσω χρόνον, καὶ μετά τίνος δισταγμοῦ ἀν συνέφερε νὰ δεχθῶ τοιαύτην πρότασιν.

— Εἶνε ὁ Ἀντώνιος Μπελλακόσιας, ἀπήντησεν ἡ ξενοδόχος, ὁ μέγας Μπελλακόσιας ὁ ἴδιος! Τὸ ὄνομά του εἶνε τόσον ἔξακουστὸν εἰς τὴν Κόρσικαν ὅσον τὸ τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτη. Εἶνε ὁ πρύτανις, ὁ πατριάρχης τῶν μπαντίδων εἰς τὴν νῆσον. Σαράντα χρόνια ἔζησεν εἰς τὸ κλαρί, κατοικῶν ἐκεῖ, εἰς τὰ σπήλαια τοῦ Μόντε δ' Ὁρο.

— Καὶ τί τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ εἰς τὰ δάση;

— Ἡ β εν δέ τ τ α ! εἶχε σκοτώσει πολλοὺς ἀνθρώπους.

— Ἀλήθεια; Καὶ τώρα εἶνε ύπὸ κράτησιν;

— Ὡ! ὅχι δά: κάθηται ἐκεῖ ἔξω εἰς τὸν κῆπον.

Ἐκαμα χειρονομίαν ἐκπλήξεως, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὄποιας ἡ κ. Βούδζ (ἥτις κατάγεται ἐκ Δανίας) ἀνέκραξεν:

— Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τοιοῦτο πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ συμβῇ ἀλλοῦ παρὰ εἰς τὴν Κόρσικήν! Ἐχομεν ἐδῶ στὸ σπίτι τρεῖς δικαστάς, τὸν νομάρχην, τὸν κ. Σιάζ, δικηγόρον μὲ ὄνομα, καὶ τὸν κ. Ἀρένα, τὸν βουλευτὴν τῆς Κόρσικας εἰς τὸ Παρίσι, τὸν περίφημον δημοσιογράφον, τὸν ἰσχυρότερον ἀνθρωπὸν τῆς νῆσου, ἔναν ποὺ θὰ γείνῃ διοικητής, πρωθυπουργός – τέλος, δ,τι εἶνε ὁ δικός σας ὁ λόρδος Σώλσβαρυ... Καὶ ὁ Μπελλακόσιας ἔρχεται πίσω, κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ μέσον δλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ κύριος Ἀρένα τὸν ἐκάλεσεν εἰς γεῦμα!

— Ἡλθε ὀπίσω; Ἀπὸ ποῦ;... δὲν καταλαμβάνω.

— Ἰδού, φαίνεται ὅτι μετὰ δέκα ἔτη, κατὰ τὸν γαλλικὸν νόμον δὲν ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸν ἐγγίξῃ διὰ τοὺς φόνους· ὁ Μπελλακόσιας ἐγνώριζε τοῦτο, καὶ ἔτσι ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ. Ἄλλὰ δὲν ἥξευρεν ὅτι ὑπάρχει ἔνας ἄλλος παλαιὸς νόμος, ὁ ὄποιος ὁρίζει ὅτι οἱ δολοφόνοι δὲν

πρέπει νὰ μένουν εἰς τὴν χώραν ὅπου ἐσφάγησαν τὰ θύματά των. Λοιπὸν οἱ δικασταὶ τὸν ἔξωρισαν εἰς Μασσαλίαν. Φαντασθῆτε τί ἥτον αὐτὸ δι' ἕνα ἄνθρωπον συνηθισμένον σαράντα χρόνους εἰς τὸ βουνόν, νὰ εύρεθῇ ἔξαφνα εἰς μίαν στενόχωρον πολυάνθρωπον πόλιν ὡσὰν τὴν Μασσαλίαν! Καὶ Αὕγουστον μῆνα μάλιστα!... Ἐμαθεν ὅτι ὁ Ἀρένα ἥτον ἐδῶ, κ' ἔτσι ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ιδῇ. Καὶ νά τον, ποῦ ἥλθε νὰ ζητήσῃ σωστὴν χάριν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἀποφάσεώς του μὲ ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τόπον του. Μὲ δλα αὐτά, διέλυσε τὴν συμμορίαν του, καὶ ἀν ἥρχοντο οἱ χωροφύλακες, θὰ ἥσαν ύπόχρεοι βέβαια νὰ τὸν συλλάβουν.

– Καὶ εἶνε ἐλπὶς νὰ ἔλθουν;

Ἡ κυρίᾳ ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καλοκαμωμένην μύτην της.

– Εἰξεύρουν πῶς εἴν’ ἐδῶ βέβαια, καὶ θὰ κυττάξουν καλὰ νὰ μὴ τὸν ζυγώσουν. Ἐχει σκοτωμένους πέντε ἔξη ἀπ’ αὐτούς, ἄλλοτε ὅταν ἐξήτησαν νὰ τὸν πιάσουν. Ὁχι! Δὲν ἔχουμε μάτια ὅλοι μας! Δὲν τὸν εῖδαμε, δὲν ξέρουμε τίποτε· ὁ μοσιοὺς Ἀρένα, οἱ δικασταί, ὅλοι τὸ ἴδιο. Ἐλᾶτε, κυρίᾳ, καὶ θὰ σᾶς τὸν δείξω ἀπ’ αὐτὸ τὸ παράθυρο.

Ἐπειδὴ δὲν ἥτο φόβος νὰ μὲ παρουσιάσῃ προσωπικῶς, ἡ κολούθησα προθύμως τὴν ξενοδόχον μου εἰς διάφραγμά τι κατὰ τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τῆς οἰκίας.

– Ιδού, ἐκεῖ! ἔκραξεν ἡ κυρία Βούδζ, διανοίγουσα τὸ παράθυρον μετὰ σκηνικοῦ τρόπου· δὲν εἶνε παράξενο;

Ἔτοι μητὶ περίεργος σκηνὴ πρὸς θέαν. Μεγάλη τράπεζα ἵστατο ἐπούμη ύπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων. Τὰ ἐπιτραπέζια δὲν ἥσαν βάναυσά τινα. Τὰ ἐκλεκτότερα κρύσταλλα καὶ φαρφουριὰ τῆς κυρίας ἐκόσμουν τὴν τράπεζαν, καὶ τὸ πλέον χιονᾶτον τραπεζιομάνδηλον ἥτο ἐπεστρώμένον διὰ τὸ γεῦμα τοῦ ληστοῦ. Κ' ἐκεῖ ἐκάθητο ὁ παλαιὸς δολοφόνος, ώραῖος ἀνήρ ἀκόμη, μὲ δλα τὰ ἔξηντατέσσαρα ἔτη του, μὲ ἡλιοκαεῖς παρειὰς καὶ μὲ ὀξὺ γένειον φαιόν, ἀλλὰ βαμμένον πρὸς μεταμφίεσιν. Ἄοπλος, κατὰ τὸ φαινόμενον, μὲ πλατὺν πῖλον καὶ μὲ χνοώδη βαθυπράσινον ἐνδυμασίαν, ἥτο τὸ κέντρον κύκλου θαυμαστῶν, κρεμαμένων ἥδονικῶς ἀπὸ τὰ χείλη του· καὶ βαθμηδὸν, καθ’ ὅσον ἡ εἰδησις τοῦ ἐρχομοῦ του διεδίδετο ἀνὰ τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ πελάται, καὶ δύο κυρίαι Γαλλίδες ἔλαβον καθίσματα παρὰ τὴν τράπεζαν, καὶ ἥρχισαν ὄμιλίαν μαζύ του. Ὁ δὲ βουλευτὴς Ἀρένας, νέος ἀνήρ κομψοῦ καὶ διακεκριμένου ἔξωτερικοῦ, ἵστατο ἐνώπιον τῆς μικρᾶς ὄμάδος, κομψῶς ἐνδεδυμένος, κλίνων ἐπὶ τῆς ράβδου του, καὶ ἀκροώμενος μὲ εύμενες μειδίαμα τὰς

ζωηράς εύφυολογίας τοῦ ἀλλοκότου δαιτυμόνος του.

Εὐθὺς ἥρχισε τὸ γεῦμα· ὁ Ἀρένας εἶχε τὴν πρωτοκλισίαν, καὶ ὁ Μπελλακόσιας ἐκάθητο δεξιά του. Ὁ καμπανίτης ἔρρεεν ἀφειδῶς, καὶ ὁ μπαντίδος ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωὴ τῆς συναναστροφῆς.

— Εἰς τὸ πιστόλι, παρετήρησε φιλοφρόνως εἰς τὸν Ἀρέναν, δὲν εἴμαι ἵσως καλλίτερός σας· ἀλλὰ δώσατέ μου ἔνα τουφέκι, καὶ ρίψατε ἔνα λιθάρι ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἐκεῖ, καὶ ἀν δὲν τὸ κάμω κομμάτια καθὼς θὰ κυλίεται ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, χάνω ὅ, τι θέλετε.

Ἐνῷ ίστάμεθα ἡμικρυπτόμεναι ἀπὸ τὸ παραπέτασμα, θεώμεναι (κ' ἐγὼ ἰχνογραφοῦσα) τὴν περιεργοτάτην ταύτην σκηνήν, ἡ κυρία Βούδζ μοὶ ἔδωκε τὰς ἐπομένας λεπτομερείας περὶ τοῦ βίου, τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν προηγουμένων τοῦ Μπελλακόσια.

Τέσσαρα περίπου ἔτη πρὸ τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ, ἄνθρωπός τις καλούμενος Μπονέλλης ἐφάνη εἰς τὴν κοιλάδα Πέντικα, βόσκων ἀγέλην αιγῶν. Κεῖται δὲ ἡ κοιλάς μεταξὺ Βιζαβόνας καὶ Βοκανιάνου (ὅπου εἶνε τώρα ὁ ἐγγύτατος σταθμὸς τῆς εἰς Αιάκειον ὁδοῦ), καὶ αἱ δύο θέσεις ἀπέχουσιν ἀλλήλων περὶ τὰ ἔξ μίλια. Τὸ μέρος τὸ ὅποιον ἐνέμετο ὁ Μπονέλλης ἀνῆκε δικαιώματι εἰς τὸν δῆμον, ἀλλ' ἡ κοιλάς Πέντικα ἦτο βραχώδης καὶ ἀπάτητος, ὁ δὲ δήμαρχος δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ἐπεμβῇ, καὶ οὕτω ὁ Μπονέλλης ἔμενε κάτοχος. Ἡ πρώτη πρᾶξίς του εὐθὺς κατόπιν ἦτο νὰ ἀποπλανήσῃ καὶ ἀπαγάγῃ εἰς τὰ ὅρη τρεῖς ἀδελφάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπέκτησε δεκαοκτὼ τὸ ὅλον υἱούς καὶ θυγατέρας, οἵτινες ὅλοι ἀποκατέστησαν εἰς τὰ περίχωρα, καὶ ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ μεγάλας οἰκογενείας. Οὕτω, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, κατέστη ἀρχηγὸς πολυαριθμού φράτρας, καὶ τὸ χωρίον Βοκανιάνο κατοικεῖται τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ Μπονέλλης, ἦτο ὁ πατήρ τοῦ Ἀντωνίου, ἐκείνου ὅστις ἐγενμάτιζε τώρα ὑπὸ τὰς φηγούς καθήμενος. Τὸ δνομα Μπελλακόσιας (ιταλιστὶ ὠραῖα σκέλη, =καλὰ κότσια), ἐδόθη αὐτῷ ἐκ τῆς ἐκτάκτου εὐκινησίας τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε διεκφεύγων πᾶσαν καταδίωξιν· καὶ τὸ δνομα μετέβη εἰς τὸν δύο υἱούς του, τοὺς ληστὰς Ἀντώνιον καὶ Ἰάκωβον.

Ο Ἀντώνιος ἔφυγε τὸ πρῶτον «εἰς τὸ κλαρὶ» τῷ 1848. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ εἶχεν ἀναδειχθῆ ἄλλος δήμαρχος, ὅστις δὲν ἀνεγνώριζε τὰ προνόμια τῶν ληστῶν, καὶ ως τίμιος ἄνθρωπος, ἀποδοκιμάζων πᾶσαν ἀταξίαν, ἐπροσπάθησε ν' ἀνακτήσῃ χάριν τοῦ δήμου τοὺς ἀγρούς τοὺς ὅποιους εἶχε σφετερισθῆ ὁ Μπελλακόσιας ὁ Α'. Ἐκτὸς τούτου ἤρνήθη νὰ ἐφ-

διάση τὸν Ἀντώνιον, δστις δὲν ἡγάπα τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, μὲ ψευδὲς πιστοποιητικὸν βεβαιοῦν δτι εἶχεν ἥδη πρεσβύτερον ἀδελφὸν ἐν τῷ στρατῷ. Τοιαῦται πράξεις ἥρκουν διὰ νὰ καταστήσωσι τὸν δῆμαρχον ἔχθρὸν τῆς οἰκογενείας. Ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Μαρτῖνος Μπελλακόσιας κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην καὶ πυροβολήσαντες τὸν ἐφόνευσαν.

Ἐν Κορσικῇ, δταν τὶς διαπράξῃ φόνον, δὲν τὸν ὄνομάζουσι φονέα· ἀπλῶς ἐστάθη ἄτυχος. Ἐπεσεν εἰς δυστύχημα. Συνέβη δὲ ὁ Ἀντώνιος νὰ εἴνε ἐρωτευμένος δταν συνέβη τὸ «δυστύχημά του» τοῦτο, καὶ μολονότι εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ βουνόν, δὲν ἔβλεπε τὸν λόγον διατί τοῦτο θὰ παρημπόδιζε τὸν γάμον του. Οἱ συγγενεῖς ὅμως τῆς κόρης ἄλλως ἐφρόνουν, καὶ ἡρνήθησαν ἐμφαντικῶς τὴν συναίνεσίν των. Ὁ Ἀντώνιος ἐκήρυξεν δτι θὰ φονεύσῃ πάντα ἄλλον ἄνδρα δστις θὰ ἐτόλμα νὰ παρουσιασθῇ ως μνηστήρ, καὶ ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἀπεμάκρυνεν ἐπί τινα χρόνον τοὺς γαμβρούς· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους εὐρέθη κάποιος Μαρκαγγέλης δστις ἐτόλμησε τὴν πρᾶξιν· τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1850 ἐνυμφεύθη τὴν Ἰωάνναν Καζάτη, καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μπελλακόσιας τὸν ἐφόνευσε καὶ διὰ μιᾶς ἑζήτησε τὴν χήραν εἰς γάμον. Τότε περίτρομοι οἱ Καζάται ἔφυγον τὴν νῆσον, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰάκωβος συνήργησεν εἰς τὴν πρᾶξιν, ἔφυγε καὶ αὐτὸς εἰς τὰ βουνά. Δύο ἦ τρεῖς ἄλλους ἀνθρώπους ἐφόνευσεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἀλλ’ οὗτοι ἥσαν χωροφύλακες σταλέντες πρὸς σύλληψίν του, ἦ βοσκοὶ οἵτινες εἶχον προδώσει τὰ λημέρια του, καὶ οἱ φόνοι οὗτοι, ως παρετήρησεν ὑστερον ὁ ἀμαξηλάτης μας, ἥσαν «λογικώτατοι. Κατὰ τὰ ἄλλα ἥτο καλὸς ἀνθρωπος, ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσι.»

Ἐνῷ προέβαινεν ἡ διήγησις αὕτη, τὸ συμπόσιον ἑξηκολούθει, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ληστῆς εἶχεν ἐγερθῆ ἀπὸ τὸ καθισμά του, ἀπαγγέλλων προσφώνησιν καὶ πίνων εἰς ὑγείαν τῶν κυριῶν.

Τοῦτο ἥτο τὸ ἀρχικὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὄποιον ἔφερε τὰς κατόπιν γενομένας συνδιαλέξεις εἰς τὸ ὑποκείμενον τῆς ληστείας ἐν γένει καὶ τῶν Μπελλακόσια ιδίως· καὶ πολλαὶ ἥσαν αἱ διηγήσεις αἱ ἵστορούμεναι περὶ τῆς τόλμης καὶ τῆς ἐπιδεξιότητός των. Οὕτω, συνοδία τις ἐκυνήγει ἐπὶ τοῦ Μόντε δ' Ὅρο, ὅτε κατὰ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμά των, εῖς τούτων ἀναβλέψας εἶπεν: «Ἐδῶ πρέπει νὰ εἴνε τὰ λημέρια τοῦ Μπελλακόσια· τί δὲν θὰ ἔδιδα νὰ τοὺς ιδῶ!» Ὡς μεμακρυσμένη ἡχὼ ἀπήντησε φωνή τις: «Τὸν Μπελλακόσιαν ποτὲ δὲν θὰ τὸν ιδῆτε, ἀλλά... παραμερίσατε ὀλίγον. Οἱ κυνηγοὶ ἡγέρθησαν ὅλοι καὶ παρέμερισαν. Φιάλη ἵστατο εἰς τὸ μέσον των. Τουφεκισμὸς ἡκούσθη, καὶ τὸ τάπωμα τῆς φιάλης ἐπέταξεν εἰς τὸν

άέρα. Οι δύο λησταὶ ἐντοσούτῳ ποτὲ δὲν ἀρνοῦνται νὰ δεχθῶσι τοὺς ἐπισκέπτας, ὅσοι ἔρχονται μὲ καταλλήλους συστάσεις. Πλὴν ἄλλων ἐνδόξων συνδαιτυμόνων ἐφίλευσαν αὐτὸν τὸν Ἀρένα, καὶ τὸν περίφημον μυθιστοριογράφον Ἐδμόνδον Ἀμπού. Κατὰ τὸν Παῦλον Βούρδ, ὁ εἰς τούτων φέρει ὡρολόγιον δωρηθὲν αὐτῷ ύπὸ δουκίσσης τινὸς τοῦ Σᾶξ Κοβούργου, καὶ ὁ ἄλλος τουφεκίζει τοὺς χωροφύλακας μὲ τουφέκιον τὸ ὄποιον τοῦ ἔχαρισεν Ἀγγλος λόρδος.

Κατὰ τὰς συνδιαλέξεις αἴτινες ἐπῆλθον περὶ συγγενῶν θεμάτων, ὁ δικαστὴς Καδέλλα Βαγὲ ἥτο ὁ μόνος δστις ἐπραγματεύθη σοβαρῶς τὸ πρᾶγμα ἥ ἐφαίνετο νὰ τὸ θεωρῇ ἄλλως παρὰ ώς λαμπρὸν ἀστεῖσμόν. «Εἶνε μέγα δυστύχημα, εἶπεν, δτι οἱ μπαντίδοι οὗτοι ἔχουν ύπερ ἑαύτῶν τὴν κοινὴν γνώμην. 'Αλλ' ὄφείλετε νὰ κάμνετε διάκρισιν μεταξὺ τοῦ μπαντίδου, δστις εἶνε κατ' ἀναλογίαν δτι ὁ κλέφτης ἄλλοτε εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, καὶ δτι ὁ φυγόδικος εἰς τὸν πεζόν μας αἰῶνα, καὶ τοῦ κυρίως ληστοῦ. Πολλάκις γίνεται χρῆσις τῶν λέξεων ἀδιακρίτως ἀλλ' ύπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο. Διὰ τὸν ληστὴν πρόκειται περὶ χρημάτων· διὰ τὸν μπαντίδον πρόκειται περὶ ἐκδικήσεως. 'Ο ληστὴς λαφυραγωγεῖ· ληστεύει τὸ θῦμά του καὶ τὸ ἀπάγει εἰς τὰ βουνά, μὲ σκοπὸν ν' ἀποσπάσῃ βαρέα λύτρα. 'Ο Κορσικανὸς μᾶλλον ἀποστρέφεται τὴν τοιαύτην ἐργασίαν· φονεύει τὸν ἄνθρωπόν του διότι τὸν μισεῖ, διότι ύβρισθη παρ' αὐτοῦ, διότι εἶνε ἐχθρὸς τῆς φυλῆς του. Καὶ τότε φεύγει εἰς τὸ βουνόν καὶ γίνεται μπαντίδος – τουτέστιν ἄνθρωπος διατελῶν ύπὸ τὸ βάρος τοῦ νόμου.»

'Ο νεώτερος Μπελλακόσιας, ὁ Ἰάκωβος, λέγεται δτι μετέχει καὶ τῆς φύσεως τοῦ ληστοῦ, ἐπλούτησε ληστεύσας τοὺς γείτονάς του, καὶ τὸν μισοῦσιν ὅσον καὶ τὸν φοβοῦνται· ἀλλὰ τοιοῦτο ἐκ πλεονεξίας ἔγκλημα εἶνε σπανιώτατον ἐν Κορσικῇ. 'Απλῶς τὸ νὰ εἶνε τις δολοφόνος οὐδαμῶς θεωρεῖται ἄτιμον, καὶ δολοφόνος οἶος ὁ Ἀντώνιος, δστις κατώρθωσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη νὰ φονεύσῃ ὅλους τοὺς ἐχθρούς του καὶ δμως νὰ ἐκφεύγῃ πᾶσαν δικαστικὴν καταδίωξιν, εἶνε ἥρως ἀπολαύων τοῦ γενικοῦ θαυμασμοῦ. Οὕτω, δταν ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ, τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὄποιον ἔκαμναν οἱ χωροφύλακες ἥτο νὰ πέσωσιν εἰς τὸν τράχηλόν του καὶ νὰ τὸν φιλήσωσιν εἰς τὰ δύο μάγουλα, εἰς δεῖγμα φιλίας. 'Η πορεία του εἰς Βάστιαν ἥτο θρίαμβος· τὸν ἐδεξιοῦντο καὶ τὸν ἀνευφήμουν πανταχόθεν, καὶ εἰς μόνος ἀνήρ ἐν Βαστίᾳ ἔμεινε χωρὶς νὰ τρέξῃ νὰ τὸν ἀσπασθῇ, ὁ φρούραρχος τῆς πόλεως.

Ἡ δημοτικότης αὕτη τὸν κατέστησεν ἰκανὸν νὰ διαφύγῃ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον πᾶσαν ἀπόπειραν πρὸς σύλληψιν. Τετράκις ὅ τε Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἀντώνιος κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ἑρήμην. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἱ ἀρχαὶ διὰ σιωπῆς συμφωνίας ἀπεφάσισαν ἐπὶ τέλους νὰ τοὺς ἀφήσωσιν ἡσύχους. Κατέστη καᾶπως γελοῖον νὰ ἔξακολουθήσωσι καταδικάζοντες εἰς εἰρκτὴν καὶ εἰς θάνατον ἀνθρώπους, οἵτινες ἀπέλαυνον τόσον πληρέστατα ζωῆς καὶ ἐλευθερίας. Ἐλλ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ χωροφύλακες δὲν ἔπαινσαν νὰ εἶνε ἐπὶ τὰ ἵχνη τῶν, καὶ δὲν ἄφησαν μηχάνημα τὸ ὅποιον νὰ μὴ μεταχειρισθῶσιν ὅπως τοὺς συλλάβωσιν ἢ τοὺς βιάσωσι διὰ τῆς πείνης νὰ παραδοθῶσι. Μὲ τὴν ἰδέαν ταύτην, τριάκοντα περίπου ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν των συνελήφθησαν ἐπὶ συνενοχῇ· ἥτο γνωστὸν ὅτι ἐπρομήθευον τακτικὰ τροφάς εἰς τοὺς Μπελλακόσια. Ἐλλὰ μὲ τοῦτο τί; Οἱ ἀπότεροι συγγενεῖς ἀνέλαβον τὸ εὐσεβὲς ἔργον, οἱ λησταὶ ἐτρέφοντο λιπαρῶς καθ' ἕκαστην, καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας τίποτε ἄλλο δὲν συνέβη εἰμὴ ν' ἀπολυθῶσι καὶ οἱ τριάκοντα ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἀλλοτε πάλιν κατεσχέθησαν τὰ κοπάδιά των καὶ ἐπωλήθησαν διὰ δημοπρασίας. Ὁλίγας νύκτας ὕστερον οἱ ἀδελφοὶ κατῆλθον ἐκ τῆς βραχώδους φωλεᾶς τῶν, καὶ ἡσύχως ἀνέλαβον ὅλα τὰ θρέμματα ὄπίσω. Οἱ ἀπερίσκεπτοι ἀγορασταὶ δὲν ἤσαν τόσον μωροί, ὥστε ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν κοιλάδα Πέντικα ἀπαιτοῦντες τὰ χρήματά των.

Κατὰ μίαν ἔννοιαν, ὁ μπαντίδος ἄρχει διὰ τοῦ τρόμου, διότι ἐντεῦθεν ἔξαρτᾶται ἡ ἀσφάλειά του. "Οσον δημοτικός καὶ ἀν εἶνε λαμβάνει πρόνοιαν νὰ καταστῆσῃ γνωστὸν ὅτι θὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς πᾶσαν προδοσίαν· καὶ ἐπειδὴ κανεὶς ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ διαφυλαχθῇ ἀπὸ μίαν σφαῖραν, ἡ ἰδέα αὕτη καθιστᾷ δύσκολον τὴν ἐπίτευξιν καταθέσεως, καὶ ἀν ὁ ἐγκληματίας συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ σχεδόν. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1881, ἔξήκοντα ἄνθρωποι εύρισκοντο συνηθροισμένοι ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Παλνέκας. Κάποιος ἀνέβαινε τὰ σκαλοπάτια τῆς δημαρχίας κ' ἐπήγαινε νὰ ψηφοφορήσῃ. Ἀλλος τις, ὧπλισμένος μὲ τουφέκιον, ἵστατο ἐπί τινος ἄλλης κλίμακος ἀντικρύ. Καὶ οἱ δύο περίοπτοι εἰς τὸ ὑποκάτω των πλῆθος. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ τουφέκιον ἐσκόπευσε κ' ἐτουφέκισε τὸν ἄλλον, πληγώσας αὐτὸν βαρέως εἰς τὸν λαιμόν. Ὁ δικαστὴς εὗρεν ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ καὶ μίαν μόνην κατάθεσιν. Οἱ ἔξήκοντα αὐτόπται δὲν ἐπεθύμουν νὰ περιέλθωσιν εἰς δυσχερείας μὲ τὸν δολοφόνον καὶ τοὺς οἰκείους του, καὶ αὐτὸς ὁ τραυματίας διεμαρτυρήθη, ὅταν ἀνέλαβε, λέγων ὅτι δὲν εἶχεν ἰδέαν ποῖος νὰ τὸν ἐτουφέκισε. Τοῦ ἤρκει μία σφαῖρα εἰς τὸν λαι-

μόν, δὲν τοῦ ἐχρειάζετο καὶ δευτέρᾳ! Ἡ καταδίωξις ἄρα ἐδέησε νὰ παύσῃ.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἑξάψει μετὰ τὸ ἔγκλημα, πολλοὶ εἶνε πρόθυμοι νὰ μαρτυρήσωσιν ὅτι ἤκουσαν τὴν ἔριδα καὶ εἶδον τὸ κτύπημα. Ἀλλ’ ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς δίκης, ἔλαβαν καιρὸν «νὰ σκεφθῶσιν». Εἶνε παραπολὺ ἐπικίνδυνον. Πρέπει νὰ εἶχαν λάθος, δὲν ἐνθυμοῦνται τίποτε. Τὸν Νοέμβριον πέρυσι συνέβη τοιοῦτό τι. Ἔγκλημα ἐπράχθη, καὶ ὁ κυριώτερος μάρτυς ἤρνεῖτο νὰ καταθέσῃ. Ὁ δικαστὴς ἀπηρθυννεν αὐστηρὰν νουθεσίαν πρὸς αὐτόν.

«Γνωρίζομεν ὅτι ἥσθε παρών, καὶ ὅσον ἀλγεινὸν καὶ ἀν εἶνε, εἶνε χρέος σας νὰ μᾶς εἰπῆτε τί συνέβη.» Ὁ νεαρὸς μάρτυς ἐστη σιωπηλὸς ἐπὶ στιγμήν· εἶτα ὑψώσας τὴν κεφαλήν, εἶπε: «Καλά, ἐὰν εἶνε χρέος μου, θὰ τὸ κάμω. Ἀλλὰ (ψαύσας ἐκφραστικῶς τὸ ἴδιον στῆθός του) τότε δὲν θὰ ἀξίζῃ δύο σόλδια τὸ πετσί μου». Ὁ κακούργος ἐξώφλησε μὲ δλίγων μηνῶν φυλάκισιν, καί, δλίγον μετὰ τὴν ἀποφυλάκισιν αὐτοῦ, ὁ εὔορκος μάρτυς ἐφονεύθη.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι’ ὃν οἱ μάρτυρες ἀρνοῦνται νὰ καταθέσωσιν, οἱ ἔνορκοι ἀρνοῦνται νὰ καταδικάσωσι. «Καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταί, ἔλεγεν ὁ κ. Καδέλλα Βαγέ, κουράζονται διὰ νὰ εὕρουν ἐλαφρυντικὰς περιστάσεις.» Παράδειγμα τούτου ἀξιοσημεύωτον συνέβη μόνον πρὸ δλίγων ἐβδομάδων. Δύο οἰκογένειαι εἶχον ἐρίσει, καὶ εἶχεν ἀνταλλαγὴ ρητὴ πρόκλησις. Ὁ Πρόσπερος Μερψέ, εἰς τὸ πλῆρες ζωῆς κορσικανικὸν μυθιστόρημά του, τὴν Κολόμβαν, δόνομάζει τὴν βενδέταν, τὴν μονομαχίαν τῶν πτωχῶν. «Φυλάξου! – φυλάγομαι!» Αὗται εἶνε αἱ συνθηματικαὶ λέξεις αἱ ἀνταλλασσόμεναι ύπὸ δύο ἐχθρῶν πρὶν λάβωσιν ἐλευθερίαν νὰ ἐνεδρεύσωσι κατὰ τῆς ζωῆς ἀλλήλων. Κατὰ τὴν περίστασιν περὶ ἣς ὁ λόγος ὁ εἰς τῶν ἀντιπάλων δὲν ἦτο ἔμπειρος εἰς τὴν καραμπίναν, ἀλλ’ ἀπὸ τῆς σπιγμῆς καθ’ ἣν ἐκτηρύχθη ἡ ἔχθρα, ἥδυνατο νὰ τὸν ἵδῃ τις καθημερινῶς ἀσκούμενον εἰς τὸν σκοπὸν ἐναντίον σημείου τινὸς ἐπάνω εἰς μίαν δρῦν ισταμένην παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν. Εἰς τὸ τέλος τῶν τριῶν ἐβδομάδων, ὅταν ἀπέκτησε, κατὰ τὴν ἰδίαν του ἐκτίμησιν, ἱκανὴν ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν τέχνην τοῦ φόνου, ἐνήδρευσε τὸν ἐχθρόν του, καὶ τὸν ἐτουφέκισε διερχόμενον παρ’ αὐτὴν τὴν δρῦν, ἥτις εἶχεν ὑπηρετήσει τόσον καλῶς τὸν δολοφόνον εἰς τὸ προπαρασκευαστικὸν στάδιον. Τίποτε δὲν ἥδυνατο νὰ εἶνε ψυχραιμότερον καὶ πλέον ἐσκεμμένον ἀπὸ τὴν πρᾶξίν του· οὐχ ἥττον τὸ δικαστήριον ἐθεώρησεν ὅτι ἡ ἀρχικὴ πρόκλησις ἦτο ἱκανῶς ἐλαφρυ-

τική περίστασις, και ὁ φονεὺς κατεδικάσθη μόνον εἰς πενταετὴ εἰρκτήν.

— 'Ο πατήρ μου ἦτο δικαστὴς εἰς τὸ Αἰάκειον, εἶπεν ὁ πρόεδρος Λέβης, τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ζωῆς του, και καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτη μόνον τετράκις κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

— Καὶ ὡς πόδοι κατηγορούμενοι νὰ τὸ ἥξιζαν; ήρώτησεν ὁ δικαστὴς Καδέλλας.

— 'Ω! ἀπήντησε μὲ ἀμέριμνον μειδίαμα ὁ πρόεδρος, κατὰ εἰκοσάδας.

"Οπως δείξωμεν πόσον ίσχυραὶ εἴνε αἱ συμπάθειαι τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ δολοφόνου, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν τὸ ἐπόμενον παράδειγμα. Πρό τινος χρόνου, διεπράχθη φόνος κατόπιν ἔριδος μετὰ πότον, και ἀνηγγέλθη ὅτι αἱ ἀρχαὶ εἶχαν μυρισθῆ τὴν ύπόθεσιν. «Φύγε νὰ γλυτώσῃς! οἱ χωροφύλακες ἔρχονται!» ἐφώναζαν ἐν ἔξαψει οἱ παρεστῶτες. 'Αλλ' ὁ φονεὺς ἦτο τόσον μεθυσμένος, ὥστε δὲν εἶχεν αἰσθησιν τῶν πραγμάτων, και ἤρνετο ἐπιμόνως νὰ σαλεύσῃ· τότε ἡ συντροφιὰ ἔπεσεν ἐπάνω του και τὸν ἐσπρωχνε νὰ φύγῃ, και ἐπειδὴ ἀκόμη ἀργοποροῦσε, τὸν ἐκτύπησαν μὲ τὰ ραβδία των, διὰ νὰ τὸν βιάσουν νὰ φύγῃ πρὶν ἔλθωσιν οἱ χωροφύλακες.

Κατὰ τὰς ἴδεας τῶν Κορσικανῶν, ἀνανδρία θὰ ἦτο ν' ἀρνηθῆ τις στέγην, ἄρτον ἢ πυρίτιδα εἰς ἔνα μπαντίδον. Διότι ἐπὶ τέλους τί εἴνε ὁ μπαντίδος εἰς τοὺς ὄφθαλμούς των; 'Απλῶς ἄνθρωπος ὅστις ἡδικήθη, και ὅστις, μὴ κατορθώσας νὰ τύχῃ δικαιοσύνης, ἀνέλαβε νὰ ικανοποιηθῇ μόνος του. Μὲ τὴν βαθεῖαν δυσπιστίαν του εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ νόμου, πᾶς Κορσικανὸς αἰσθάνεται ὅτι μίαν ἡμέραν, γρήγορα ἢ ἀργά, δύναται νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν.

Μεταξὺ τῆς χωρικῆς τάξεως, εἶπα ἐγώ, ἵσως εἴνε καταληπτὸν τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ πᾶς συμβαίνει, ἔνας εὐπαίδευτος ἄνθρωπος, κατέχων ὑψηλὴν θέσιν, ὡς ὁ κ. Ἀρένα, νὰ συγκαταβαίνῃ νὰ δέχεται νὰ γευματίζῃ μ' ἔνα δολοφόνον, ὁποῖος αὐτὸς ὁ Μπελλακόσιας;

— 'Α! ἐδῶ ἔρχεται τὸ ζήτημα τῆς πολιτικῆς, και τοῦ πνεύματος τοῦ τοπικισμοῦ, τὸ ὁποῖον παίζει τόσον σοβαρὸν μέρος εἰς ὅλους τοὺς δημοσίους θεσμούς μας.

Οι μπαντίδοι οὗτοι εἴνε πράγματι οἱ ίσχυρότατοι πολιτικοὶ πράκτορες. Τὰς ἡμέρας ταύτας διεξάγονται αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὸ Γενικὸν Συμβούλιον, και ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀρένα εἴνε ύποψήφιος εἰς τὸν δῆμον Βοκκανιᾶνο, κατοικούμενον σχεδὸν ἐξ ὄλοκλήρου ἀπὸ τοὺς πολυαρίθμους συγγενεῖς τοῦ Μπελλακόσια. 'Ως ἀρχηγὸς τοῦ ἐντοπίου κόμματος αὐτὸς δύναται νὰ διαθέσῃ σχεδὸν ὅλας τὰς ψήφους εἰς Βοκκανιᾶνο, και ἡ θέσις εἴνε τρόπον

τινὰ ιδική του, ὅπως τὴν δώσῃ εἰς ὃν τίνα εὐαρεστεῖται. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔλαβε τὴν καλωσύνην νὰ ύποστηρίξῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀρένα, καὶ ἀφοῦ τὸν εἶδεν ἐκλεχθέντα, τώρα φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔρχεται εἰς τὸν Ἀρέναν ὅπως ζητήσῃ εἰς ἀντάλλαγμα χάριν δι’ ἑαυτόν.

Τοῦτο οὐδαμῶς εἶνε μεμονωμένον παράδειγμα ληστοῦ ἀναμιγνυομένου εἰς τὰς ἐκλογάς. Ὑπάρχει πρώην τις δήμαρχος εἰς τὸ Αἰάκειον, παυθεὶς ἐπὶ καταχρήσεσιν, ὅστις οὐχ ἦττον εἶνε δύναμις τὰ μάλιστα ἀξιοσέβαστος. Ὁχι μόνον δύναται νὰ διαθέσῃ ἐκατὸν ψῆφους, ἀλλ’ ἔχει προσέτι δύο μπαντίδους εἰς τὴν οἰκογένειάν του, γαμβρὸν καὶ υἱόν.

Ο Κορσικανὸς δὲν ἀγαπᾷ τὴν ἐργασίαν οὔτε διψᾷ χρυσόν· ἀλλ’ εἶνε φιλόδοξος, ἀσχολεῖται μετὰ ζέσεως εἰς τὰ πολιτικά, ἐπιθυμεῖ διακαῶς θέσιν καὶ δύναμιν, ἐνὶ λόγῳ, κάθε τι τὸ ὄποιον δύναται νὰ τὸν ἀναδείξῃ ὑπεράνω τῶν ὁμοίων του. Πολιτικὰ δύμως λέγοντες ἐννοοῦμεν τὰ ἐπιχώρια. Τὰ ζητήματα τὰ ὀποῖα συγκυκῶσι τὴν Εὐρώπην ὀλίγον τὸν ἐνδιαφέρουσιν. Ἡ πολιτική του ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος τὸν θρίαμβον ἢ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἐπιτοπίου κόμματός του. Ο ἀρχηγὸς ἐνὸς κόμματος οὐδέποτε ἄγει σχολήν. Όφείλει νὰ ἐργάζηται ὀδιαπτώτως διὰ τὰ συμφέροντα τῶν πελατῶν του. Ἐὰν εἰς τῶν ὀπαδῶν ἐπιθυμῇ θέσιν τινά, χρέος τοῦ ἀρχηγοῦ εἶνε νὰ ἐπιτύχῃ ταύτην δι’ αὐτόν. Ἐὰν κατεδικάσθῃ εἰς τίνα ποινὴν ἢ εἰς πρόστιμον, ὁ ἀρχηγὸς ὀφείλει νὰ μετέλθῃ τὴν ἐπιρροήν του ὅπως ἀνασταλῇ ἡ καταδίκη. Εἰς ἀντάλλαγμα οἱ ὀπαδοί του ὀφείλουσιν, εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ. Δύναται νὰ εἶνε δημοκρατικὸς σήμερον, δυνατὸν νὰ γείνῃ αὔριον μοναρχικός, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπιφέρει διαφορὰν εἰς τὰς ίδιαιτέρας των σχέσεις, οὔτε θὰ χάσῃ ἐκ τούτου ἔνα ὀπαδόν. Εἶνε παραδεδεγμένον δῆτι, πᾶν διτι ἐπραξε, τὸ ἐπραξε διὰ τὸ καλὸν τῆς φατίας, καὶ καθὼς εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους θὰ τὸν ἡκολούθουν εἰς τὴν μάχην, οὕτω τὸν ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰς ἐκλογὰς σήμερον.

Τὸ πνεῦμα τῆς φράτρας, ἥτοι τῆς συγγενείας καὶ τοῦ τοπικοῦ κόμματος, ἔλαβεν ἀρχὴν εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς ἐπαχθοῦς τυραννίας· ύπὸ τὸν ἄτιμον ζυγὸν τῶν Γενοβέζων, ἡ δικαιοσύνη δὲν ἀπενέμετο, ἐπωλεῖτο. Δι’ ἐν μεμονωμένον ἀτομον δὲν ὑπῆρχεν ἀσφάλεια οὔτε ζωῆς οὔτε περιουσίας· δὲν εἶχεν ἐλπίδα εἰς τὴν βιωτικὴν πάλην, ἐκτὸς ἀν τὴν ἡγχίστευε πρός τινα ισχυρὰν οἰκογένειαν, ἥτις νὰ τὸν λάβῃ ύπὸ τὴν προστασίαν της. Ὁσον πολυαριθμοτέρα ἡ φράτρα, τόσον μεγαλειτέρα ἡ ἐπιφροή της· διὰ τοῦτο ὁ Κορσικανὸς καυχᾶται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐξαδέλφων του, ώς θὰ ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν ρώμην τοῦ δεξιοῦ βραχίονός του.

Ἐκατονταετής δὲ Γαλλικὴ διοίκησις δὲν συνετέλεσε μεγάλως πρὸς βελτίωσιν τῶν πραγμάτων. Ἐὰν ἡ δικαιοσύνη δὲν πωλεῖται πλέον, τούλαχιστον ἐπηρεάζεται παντοῦ ἀπὸ τὸ γενικὸν τοῦτο πνεῦμα. Οἱ δήμαρχοι, δικασταὶ, πάρεδροι, εἶνε τόσον ἐμποτισμένοι τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὥστε ἐγέννησε παρ' αὐτοῖς εἰδος ψευδοῦς συνειδήσεως, καὶ οἱ συνήθεις κανόνες τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου ὑποτάσσονται εἰς τὸ ὑπέροχον καθῆκον τῆς ὑποστηρίξεως τῶν δικαιωμάτων τῆς τοπικῆς φατρίας. Τοῦτο κατεδείχθη ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ σιδηροδρόμου διὰ τῶν περιέργως παραλλασσουσῶν διατιμήσεων τοῦ τόπου δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ. Ἡ φατρία τοῦ Καζαβιάγκα ἦτο τότε ἐν δυνάμει. Οἱ πραγματογνώμονες διωρίσθησαν ὑπὸ γενικοῦ συμβουλίου προεδρευομένου ὑπὸ τινος Καζαβιάγκα. Τούτου ὁ πατήρ ἦτο ὁ φατριάρχης, καὶ εἰς τὰς συζητήσεις παρίστατο τρίτος Καζαβιάγκας, ὅστις εἶχε διορισθῆ ἐπίτροπος τῆς ἐταιρίας. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πρακτικὸν τοιούτων ἐκτιμητῶν ἔξεδόθη σύμφωνον μὲ τὴν συνείδησιν τῆς φράτρας, τὴν νόθον ἐκείνην συνείδησιν ἥτις κηρύττει νόμιμον πᾶν δ, τι δύναται νὰ τείνῃ πρὸς ὄφελος τῶν φίλων. Οὕτω εἰς ἀγρὸς ἔξετιμάτο ως δισχιλίων φράγκων ἀνῆκεν εἰς ἐχθρόν, καὶ ἡ τιμὴ ἦτο ἀρκετὰ εὔλογος: ἀλλὰ τὸ γειτονεῦον τεμάχιον τῆς γῆς ἀνῆκεν εἰς φίλον, καίτοι δὲ ἦτο ἵσον καὶ ὅμοιον τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἕκτασιν, οἱ πραγματογνώμονες ἐπεδίκαζον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην 13 χιλ. φράγκα.

Τὸ φατριαστικὸν πνεῦμα χαρακτηρίζει δόλον τὸν καθημερινὸν βίον τοῦ Κορσικανοῦ. Εἰς κάθε χωρίον ὑπάρχουσι δύο φατρίαι, οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοί, ἀμοιβαίως μισούμενοι, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ βλάψωσιν ἀλλήλους. Ἡ καλὴ φατρία εἶνε ἡ κρατοῦσα, ἡ μὲ ἄλλους λόγους ἡ πολυαριθμοτέρα· ἀλλὰ πολλαχοῦ οἱ ἀριθμοὶ εἶνε τόσον γείτονες, ὥστε τρεῖς ἡ τέσσαρες θάνατοι ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἡ ἡ ἀπουσία πέντε ἡ ἔξ ψήφων ἀπὸ τὸ ἄλλο, δυνατὸν ν' ἀρκέσῃ ὅπως κλίνῃ τὴν πλάστιγγα. Τότε εἰς τὴν πρώτην ἐπομένην ἐκλογὴν ἡ θέσις θὰ μεταβληθῇ, καὶ ἡ κακὴ φατρία γίνεται ἡ καλὴ.

Αἱ ἐκλογαὶ αὗται εἶνε πηγὴ διηνεκοῦς ἔξάψεως καὶ ἀνησυχίας. Εἶνε αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὸ Γενικὸν Συμβούλιον, τὸ ἐδρεῦον ἐν Αἰακείῳ, καὶ εἶνε ἡ ἐκλογὴ διὰ τὸν τέσσαρας βουλευτὰς τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν Κόρσικαν εἰς Παρισίους, καὶ εἶνε ἐπίσης αἱ δημοτικαὶ ἐκλογαὶ. Ἐκτὸς τούτου, οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι ἀναθεωροῦνται κατ' ἔτος τὸν Φεβρουάριον μῆνα, καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον μέγας ὑπάρχει ἀναβρασμὸς εἰς κάθε χωρίον καὶ ἀτελείωτα εἶνε τὰ τεχνάσματα, εἰς τὰ ὅποια καταφεύγουν οἱ ἀντίπαλοι ἀρχολίπαροι καὶ κομματάρχαι.

Παραδείγματος χάριν, ό δήμαρχος λησμονεῖ ἐπὶ δύο ή τρία ἔτη νὰ ἐγγράψῃ τὸν νιὸν τοῦ ἔχθροῦ του. "Οταν δὲ ὁ υἱὸς οὗτος, ἐνῆλιξ γενόμενος, παρουσιάζεται νὰ ἐγγραφῇ εἰς τοὺς ἑκλογικοὺς καταλόγους, ἀμέσως ἐγείρεται ἔρις περὶ τῆς ἡλικίας του, ἥτις, μὲ δλίγην στρεψοδικίαν, δύναται νὰ παραταθῇ ἐώσιον περάσῃ ή εὐκαιρία νὰ ἔξασκήσῃ δι' ἐφέτος τὸ δικαίωμά του. 'Αφ' ἔτέρου δέ, ἐὰν ή ἑκλογὴ γίνεται μυστική, εὔκολον εἶνε διὰ μικρᾶς ἀλλοιώσεως τοῦ καταλόγου, ν' ἀναβιβασθῇ ή χρονολογία τῆς γεννήσεως παντὸς ἐφήβου ἀνήκοντος εἰς τὴν φιλικὴν φατρίαν, ὥστε νὰ δοθῇ αὐτῷ προώρως τὸ δικαίωμα τοῦ ἑκλογέως.

Δὲν εἶνε μικρὸν πρᾶγμα νὰ εἰνέ τις μέλος τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου· καλὸν δὲ πλεονέκτημα διὰ μίαν φατρίαν τὸ νὰ ἔχῃ ἔνα εἰρηνοδίκην μεταξὺ τῶν μελῶν της. 'Αλλ' ή ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐπιθυμητὴ θέσις εἶνε ή τοῦ δημάρχου. Ἐκαστος τῶν δημάρχων εἶνε εἰδός τι βασιλίσκου εἰς τὸν δῆμόν του, καὶ ή κατοχὴ τῆς σφραγίδος τὸν κάμνει ἰκανὸν νὰ δίδῃ ἐπίσημον κύρος εἰς πᾶν εἶδος ἀταξίας. Οὕτω, ἐὰν εἶνε δυσάρεστον πρᾶγμα εἰς ἔνα φύλον ή πληρωμὴ τῶν φόρων, ό δήμαρχος θὰ τὸν ἐφοδιάσῃ μὲ πιστοποιητικὸν πενίας. 'Ανωφελές θὰ ἦτο νὰ ζητήσῃ εἶς ἐκ τῆς ἀντιπάλου φατρίας παρομοίαν χάριν. "Οσον πτωχὸς καὶ ἀν εἶνε θὰ κριθῇ ἄξιος νὰ πληρώσῃ.

"Ανθρωπός τις περιῆλθεν εἰς χρηματικὰς δυσχερείας, καὶ ἀπηυθύνθη αἰτῶν συνδρομὴν εἰς τὴν ἐν Αἰακείῳ ἐπιτροπὴν τῶν βοηθημάτων. Προσήγαγε δὲ ἐπίσημα ἐγγραφα βεβαιοῦντα δτὶ ή σύζυγός του τοῦ εἶχεν ἀφῆσει νεογέννητον κόρην. 'Η μόνη θυγάτηρ του συνέβαινε νὰ εἴνε ἀκριβῶς τριανταπέντε ἔτῶν· ἀλλ' ἦτο φύλος τοῦ δημάρχου. 'Ἐνίστε οἱ δόλοι οὗτοι ἀνακαλύπτονται, ως συνέβη μὲ κάποιον νέον· οὗτος ἐπεθύμει νὰ ἔξαιρεθῇ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐφωδιάσθη τάχιστα μὲ ψευδὲς πιστοποιητικὸν δτὶ ἦτο πρεσβύτερος υἱὸς χήρας. Οἱ χωροφύλακες εἶχον τὰς ὑποψίας των, ἵσως διότι εἶχον λάβει πληροφορίας ἀπὸ τὴν ἀντίπαλον φατρίαν. "Οπως καὶ νὰ ἔχῃ, ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εὔρον τὸν ὄφραν δύνενον εἰς τὸ γεῦμα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός του καὶ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ. Τοῦτο ἦτο κάκιστον βεβαίως, ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν θεωροῦνται τόσον αὐστηρῶς· ό Κορσικανὸς φυσικὰ ἀγαπᾶ τὴν ραδιουργίαν, καὶ ἔχει πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ἐπιτυγχάνῃ.

Εὐκόλως δύναται νὰ φαντασθῇ τις πόσην ἔξαψιν προσθέτουσιν αἱ πλεκτάναι καὶ αἱ σκευωρίαι αὗται εἰς τὸν χωρικὸν βίον, καὶ ποῖον καθημερινὸν ἐνδιαφέρον εἶνε διὰ τοὺς χωρικοὺς πολιτευτὰς ἐκατέρου μέρους

τὸν νὰ συνέρχωνται καὶ συζητῶσι τὰς ύποθέσεις των. Ὑπάρχει πάντοτε κάτι τι νέον διὰ νὰ συνδιαλεχθῶσι, νέωτερόν τι ἀδίκημα διὰ νὰ παραπονεθῶσιν, ἢ θρίαμβος τὸν ὄποιον νὰ χαρῶστι νέα τις ταπείνωσις διὰ νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν ἔχθρόν, ἢ μηχανορραφία τις τὴν ὄποιαν νὰ χαλκεύσωσιν ὅπως κερδήσωσι μίαν ψῆφον, ἢ δελεάσωσι δυσηρεστημένον τινὰ ὄπαδὸν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

Οδοιποροῦντες δι’ ἀμάξης ἐπὶ δέκα ἡμέρας, διήλθομεν πολλὰ κορσικανὰ χωρία, καὶ ἔσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσωμεν συχνὰ τὰς ύπαιθρίους ταύτας συναθροίσεις. Ο πρῶτος ὅμιλος ἵστατο κάποτε ὑπὸ τὰς μεγάλας καστανέας, παρὰ τὴν εἰσοδον τοῦ χωρίου· ὁ δεύτερος δην πλατύνεται ἡ ὁδὸς ἐνώπιον τοῦ δημαρχείου ἢ τῆς ἐκκλησίας. Περιεπάτουν ἀργοί, ἀπέλαυνον τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ δὲν ἥσαν νωθροί καὶ νυσταλέοι ὅπως οἱ λαζαρόνοι τῆς Νεαπόλεως· παρεμέριζαν διὰ νὰ περάσῃ ἡ ἄμαξα, ἀλλ’ ἐν γένει μὲ τὸ ἥθος ὅτι διέκοψαν σπουδαίαν τινὰ καὶ ἐνδιαφέρουσαν συνδιάλεξιν.

Οι ἀνθρωποι τῶν ἀντιπάλων κομμάτων δύνανται νὰ ζήσωσιν εἰς τὸ αὐτὸν χωρίον ἐπὶ ἔτη, χωρὶς νὰ ὀμιλοῦνται· οὕτε ἀνταλλάσσουσί τι πρὸς ἄλλήλους εἰμὴ λοξὸν βλέμμα καὶ μορφασμόν. Ἐνίστε μάλιστα αἱ ἐχθρικαὶ φατρίαι οὕτε βαδίζουσιν ἀπὸ τὸ αὐτὸν μέρος τοῦ δρόμου. Ἐν τῇ Κολόμβᾳ, ὁ Πρόσπερος Μεριμὲ διηγεῖται πῶς μία φατρία οἰκειοποιήθη τὴν βόρειον καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ, ἐνῷ οἱ ἀντίπαλοι ποτὲ δὲν ἐπάτουν εἰμὴ τὴν δυτικὴν καὶ νότιον πλευράν· καὶ περιγράφει τὴν συγκίνησιν τὴν ἐγειρομένην εἰς ὅλων τὰ στήθη, ὅταν ὁ ἥρως ἐπιστρέφῃ μετά τινων ἐτῶν ἀπουσίαν, καὶ ἐντελῶς ἀμνήμων τῶν ἐπιχωρίων διατυπώσεων, ἐμφανίζεται ἀσυνειδήτως βαδίζων ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ· κεφαλαὶ προκύπτουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ παράθυρα, καὶ ἀκούονται τοιαῦται ἐπιφωνήσεις: «Τί σημαίνει ὁ οἰωνὸς οὗτος; Σκοπεύει νὰ ζητήσῃ αἰσχρὰν συμφιλίωσιν, μετὰ τόσα ἔτη; Ἡ μᾶλλον, ᾧ! λαμπρὰ ιδέα! δὲν εἶνε ὕβρις μεμελετημένη;... πρόκλησις ριππομένη κατ’ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, κατ’ αὐτὴν μάλιστα τὴν ὥραν τῆς ἐπανόδου τοῦ ἀρχηγοῦ μας, δεικνύουσα ὅτι τὰ παλαιὰ παθήματά μας δὲν ἐλησμονήθησαν, καὶ ὅτι ἡ βενδέττα θὰ ἔξακολουθήσῃ τόσον ζωηρά, δσον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πατρός του;»... Τοιοῦτο μικρὸν πρᾶγμα ὡς αὐτὸν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ὀλόκληρον σειρὰν δολοφονιῶν. «Οταν τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων εύρισκωνται εἰς κατάστασιν διαρκοῦς ἐρεθισμοῦ, σπινθήρ μόνον χρειάζεται διὰ νὰ ἔξανάψῃ τοὺς ὑποκαίοντας δαυλοὺς τοῦ μίσους εἰς φλόγα. Σκύλος φονευθεὶς ἐν ἀμπέλῳ

έγένετο αιτία έκρηξεως μεταξύ τῶν ἀντιζήλων οίκογενειῶν Τάφανι καὶ Ρουκίνι, ἥτις ἐπροξένησε τὸν θάνατον ἔνδεκα ὅλων ἀνθρώπων ἀλλ' ὅπισθεν τοῦ μικροῦ συμβάντος, τοῦ μνημονευθέντος ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ ὡς ἀφορμῆς τοῦ ἐγκλήματος, ύπηρχε συγκεντρωμένη πολλῶν ἐτῶν λύσσα.

Ο Βούρδ λέγει ὅτι εἰς τινα χωρία τῆς Κορσικῆς εἶδεν ἀνθρώπους, οἵτινες, διὰ τῆς ἀκαταπάυστου καταδιώξεως τῶν ἔχθρῶν των, περιηλθόν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἔξαψεως, ὥστε ἥτο φοβερὸν νὰ τοὺς βλέπῃ τις. Προσθέτει ὅτι ἀνέγνωσε πολλὰ πρόσφατα συγγράμματα περὶ τοῦ ἐγκλήματος ἐν Κορσικῇ, ἀλλ' ὅτι ὅλα ἔχουσι τὸ αὐτὸν ἐλάττωμα. Κανὲν ἔξ αὐτῶν δὲν ἐκθέτει σαφῶς διατί ύπαρχουσι τόσα ἐγκλήματα.

Ο λόγος εἶνε τριπλοῦς:

Πρῶτον, ἡ κακὴ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Δεύτερον, τὸ πνεῦμα τοῦ στενοῦ φατριασμοῦ, τὸ ὄποιον ἐγέννησεν αὕτη, καὶ τὸ ὄποιον τώρα ύποθάλπει τὴν ἀδικίαν αὕτην.

Τρίτον, ἡ ἀδράνεια περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κατὰ τῆς ὀπλοφορίας νόμων.

Πολλαχοῦ τῆς νήσου, εἴδομεν ἔνα ἀνθρωπὸν εἰς τοὺς τέσσαρας φέροντα τουφέκιον. Ό χοιροβοσκὸς ἡκολούθει τοὺς χοίρους του μὲ τουφέκιον ἐπ' ὅμου· ὁ χωρικὸς τρώγων τὸ γεῦμά του πλησίον τοῦ φράκτου, ἕκοπτε τὸ ψωμὶ καὶ τὸ τυρί του μὲ μαχαίριον τὸ ὄποιον ἥτο σωστὸν ἐγχειρίδιον. Ό ἀμάξηλάτης μας, δστις κατὰ τὸ φαινόμενον ἥτο ὁ εἰρηνικῶτερος τῶν ἀνθρώπων, εἶδεν ἐν ἀγριωπερίστερον νὰ πετῷ ἐνῷ διηρχόμεθα τὸ δάσος τοῦ Ἀϊτόνε· στραφεὶς ἔλαβεν ἀπὸ τὸ θυλάκιον τοῦ ἐπενδύτου του πιστόλιον γεμάτον. "Ἄς δοθῶσιν εἰς εὐερέθιστον λαὸν μία ἔρις ἐτοίμη πάντοτε νὰ ἐκραγῇ καὶ ἐν ὅπλον πάντοτε εἰς τὴν χεῖρα, καὶ τὸ ἔξαγόμενον τῆς ἐξισώσεως δύναται νὰ ύπολογισθῇ μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος.

Ο κ. Καδέλλας διωρίσθη πρόεδρος τῶν ἐφετῶν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1891. Μᾶς εἶπεν ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς πρώτης ἀφίξεως του ἐν Κορσικῇ, ἥκουσε θόρυβον εἰς τὸν δρόμον, καὶ προέβαλε τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ παραθύρου. Δύο ἀνθρωποι ἐλογομάχουν σφοδρότατα, μετὰ δὲ πολλὰς ἀμοιβαίας ὅβρεις, ὁ εἰς τῶν δύο εἴλκυσε τὴν μάχαιραν καὶ ἐμαχαίρωσε τὸν ἄλλον, ἐκεῖ, εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν τῆς Βαστίας, ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

– Καὶ τί συνέβη;

– "Ω! τίποτε. Κανεὶς δὲν ἔδωκε προσοχήν· ἡ πληγὴ δὲν ἥτο καιρία, ἀλλ' εἰμποροῦσε νὰ εἶνε.

- 'Αλλὰ πῶς αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν γράφονται εἰς τὰς ἐφημερίδας;
- 'Ιδού, ἀπήντησεν εἰς δημοσιογράφος τοῦ Αἰακείου, πρὸς ὃν ἐγίνετο ἡ ἐρώτησις, ἐν μέρει ἀπὸ εἶδος ἐντοπίου πατριωτισμοῦ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐικέσωμεν τὰς πληγάς μας εἰς τὴν ἐχθρικὴν ἐπίκρισιν τῶν ξένων. Ἐκτὸς τούτου, λαμβάνομεν ὅχι σπανίως εἰς τοιαῦτας περιστάσεις ἐπιστολήν, ἔχουσαν ως ἔξῆς περίπου: «Κύριε, ἡκούσατε βέβαια διὰ τὸ δυστύχημα τὸ ὄποιον συνέβη εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ ἐπαυξήσετε τὴν δυστυχίαν μας δημοσιεύοντες τὰ καθέκαστα.» Ήμεῖς ἐννοοῦμεν κάπως τί σημαίνει τοῦτο, καὶ ώφελούμεθα ἀπὸ τὴν νουθεσίαν.

'Αξιοσημείωτον παράδειγμα συνέβη κατὰ τὴν ἐν Κορσικῇ διατριβήν μας. Αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὸ Γενικὸν Συμβούλιον διεξήγοντο καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὸ διαμέρισμα τῆς Σότσιας περιλαμβάνει πολλὰ χωρία, ἐν οἷς καὶ τὸ Γουάνιο, τὸ φημιζόμενον διὰ τὰς μεταλλούχους πηγάς του ως καὶ διὰ τὸ φιλοτάραχον τοῦ πληθυσμοῦ του. Αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν εἰς πᾶν χωρίον, τὴν δὲ ἐπαύριον οἱ πρόεδροι τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν ἐπρόκειτο νὰ συνέλθωσιν εἰς Σότσια, ὅπως ἀνακηρύξωσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαλογῆς. Συνεπείᾳ ἀταξιῶν τινῶν αἵτινες εἶχον συμβῇ ἥδη, ὁ δήμαρχος τῆς Σότσιας εἶχεν ἐκδώσει διαταγὴν ὅπως μηδεὶς τῶν κατοίκων τοῦ Γουάνιο εἰσέλθῃ εἰς τὸ χωρίον τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Οἱ κάτοικοι τοῦ Γουάνιο ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἡγνόουν τὴν διαταγὴν ταύτην, καὶ ἐξήκοντα ἐξ αὐτῶν ὅλοι ὠπλισμένοι, καὶ ὅλοι ὠργισμένοι διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ὑποψηφίου των, ἐβάδισαν εἰς Σότσια, προεξάρχοντος τοῦ δημάρχου των. Δύο χωροφύλακες χωρὶς τουφέκια εἶχον ταχθῆ παρὰ τὴν εἰσοδον τῆς πόλεως, καὶ εἰδοποίησαν τὸ ἐπερχόμενον στῖφος ὅτι δὲν πρέπει νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω. 'Ο δήμαρχος τοῦ Γουάνιο ἔκραξε πῦρ! Οἱ ὄπαδοί του ὑπήκουσαν, καὶ οἱ δύο χωροφύλακες ἔπεσον νεκροί. «Ἡσαν ἀμφότεροι ἀρίστου χαρακτῆρος. Τούτων ὁ εἰς εἶχε διαταλέσει 34 ἔτη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ εἶχε προταθῆ διὰ νὰ τύχῃ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀριστείου, καταλείπει δὲ χήραν καὶ τρία ὄρφανά.»

Τοιαύτη ἦτο ἡ πρώτη μνεία, ἡ γενομένη ἐν τῇ ἐγχωρίῳ ἐφημερίδι τῆς Βάστιας. Κατεῖχε περίπου ἐπτὰ δακτύλους ἐν τῇ στήλῃ. Τὴν ἐπαύριον ὁ συντάκτης ἔλαβε καιρὸν νὰ σκεφθῇ (ἢ ἵσως ἔλαβε σημαντικὴν νουθεσίαν), διότι ἐν ἀρθριδίῳ μόνον τριῶν δακτύλων τὸ μῆκος, ἡ περιγραφὴ ἐτροποποιεῖτο κάπως, καὶ ὑπῆρχεν ἡ ἐπομένη σπουδαία ἀλλοίωσις: «Φαίνεται ὅτι δὲν ἔχεται ἀληθείας ὅτι ὁ δήμαρχος τοῦ Γουάνιο ἔδωκε τὴν διαταγὴν νὰ πυροβολήσωσι κατὰ τῶν χωροφυλάκων.» Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐδημο-

σιεύθησαν μόνον δύο γραμμαί: «Συνεπείᾳ τῆς ἀτυχοῦς ὑποθέσεως τοῦ Σότσια, εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲ δήμαρχος τοῦ Γουάνιο θὰ στείλῃ τὴν παραίτησίν του.» Αὐτὸν ἡτο δλον! Ἡγόραζα τὴν ἐφημερίδα τακτικὰ ἐπὶ ἐβδομάδα, διότι ἡμην περιέργος νὰ ἴδω πᾶς θὰ ἐτελείωνεν ἡ ὑπόθεσις· ἀλλὰ δὲν συνέβη τίποτε περισσότερον· προφανῶς οὕτε ἀνάκρισις, οὕτε καταδίωξις τῶν ἐνόχων.\*

Ἐκεῖνοι μεταξὺ αὐτῶν, δσοι ἡσθάνοντο ὅτι ἡσαν περισσότερον ἔνοχοι, πιθανῶς θὰ ἔφευγον πάραυτα εἰς τὰ βουνά, καὶ θὰ συνετέλουν οὕτω εἰς τὴν ἔξογκωσιν τῶν πολυαρίθμων τάξεων τῶν μπαντίδων ἀληθῶς, τὸ ἐπάγγελμα εἶνε εἰς τόσην ὑπόληψιν, ὥστε πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ προσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις ἐκείνας δι' αἰτίαν πολὺ μικροτέραν ἀπὸ ἕνα φόνον. Τοιοῦτο παράδειγμα συνέβη πρὸ μικροῦ. Ὑπόδικός τις μὲ χειροπέδας μετεφέρετο διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Αἰάκειον. Διερχόμενος μίαν τῶν σηράγγων κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ διὰ τοῦ παραθύρου, χωρὶς νὰ τὸν ἴδωσιν οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν χωροφύλακες. Εἶχε διαπράξει μικρόν τι ἀδίκημα, διὰ τὸ ὄποιον θὰ κατεδικάζετο εἰς μηνὸς φυλάκισιν τὸ πολύ, ἀλλ' ἐπροτίμησε νὰ φύγῃ εἰς τὸ βουνὸν μᾶλλον παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν βραχεῖαν ταύτην ποινήν.

Οὐδὲ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ φυγάδος τούτου τῶν ὄρέων εἶνε πάντοτε ζωὴ σκληραγωγίας. Ὁφείλει μὲν νὰ ἵσταται πάντοτε ἄγρυπνος, καί, κατὰ καιρούς, ὅταν ἡ καταδίωξις εἶνε σύντονος, ἀνάγκη νὰ κρύπτηται εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰ ὅρη, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον θὰ εὑρίσκεται ὑπὸ στέγην, τιμώμενος ξένος παρὰ τὴν ἐστίαν φίλου ἢ συγγενοῦς ὅστις οὐ μόνον σπεύδει νὰ τοῦ δώσῃ εἴδησιν τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου, ἀλλὰ προθύμως καὶ τὸν προπέμπει ὁ ἴδιος· καὶ τόσον ἴσχυρὸν εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς οἰκογενειακῆς καὶ χωρικῆς ἀδελφότητος, ὥστε οἱ προστάται οὗτοι ἐκθέτουσι καὶ τὴν ζωήν των εἰς κίνδυνον πρὸς χάριν του. Τῷ 1887, εἰς μπαντίδος προπεμπόμενος οὕτω ὑπὸ φίλου προσεβλήθη ὑπὸ χωροφύλακων. Ὁ μπαντίδος ἐξέφυγεν, ἀλλ' ἐν τῇ βιαίᾳ συγκρούσει ἦτις ἐπῆλθεν ἐφονεύθησαν τέσσαρες προστάται του.

Οὐδὲ ἀποκόπτεται ἀπὸ τῶν βιωτικῶν συμφερόντων ἡ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ὄμοιών του, διότι αἱ ἐκδουλεύσεις του χρειάζονται πάντοτε. «Ἐχει ἔνα μπαντίδον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του» εἶνε συνήθης κορσικανικὴ

\* Εἰς τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἀπατᾶται ἡ λογία Ἀγγλίς, διότι ἐνθυμούμεθα ὅτι ἀνέγνωμεν εἰς ἐφημερίδας εὐρωπαϊκάς τὰ τῆς δίκης καὶ καταδίκης τῶν ἐνόχων. Σ.Μ.

έκφρασις. Μὲ ἄλλας λέξεις, τρέφεις, πληρώνεις καὶ προστατεύεις τὸν μπαντίδον, καὶ ἐκεῖνος θέτει τὸ τουφέκιόν του εἰς τὴν διάθεσίν σου. Ἐχεις κακὸν χρέος, θὰ τὸ ἔξοφλήσῃ αὐτὸς διὰ σέ· τὰ ἐπιχειρήματά του εἶνε ἀκαταμάχητα. Καταδιώκεσαι ἀπὸ ἔνα δανειστήν, ὁ μπαντίδος θὰ τὸν κάμη νὰ σοῦ δώσῃ καιρόν. Ἐὰν ὁ ἀγρός σου ἐρημοῦται ἀπὸ βοσκούς, ὁ μπαντίδος θὰ τοὺς ἔξωσῃ. Ἐὰν ὁ ἴδιος εἴσαι ποιμῆν, καὶ ὁ ἴδιοκτήτης σοῦ διαμφισβητεῖ τὸ δικαίωμα τῆς νομῆς, ὁ μπαντίδος θὰ τὸν κάμη νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν. Ἐνὶ λόγῳ, ὁ φυγόδικος τῆς Κορσικῆς εἶνε τι ὡς θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, ἀναπληρῶν τὸν νόμον, ὅστις εἶνε ἀνίσχυρος, καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἥτις δὲν εἶνε ποσῶς δικαιοσύνη.

Ἡ φιλαρχία καὶ τὸ ραδιουργικὸν πνεῦμα τὸν κάμνουν ἐνίοτε νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ εἰς τὰς οἰκιακὰς ύποθέσεις τῶν γειτόνων του. Ὁ κ. Λέβης διηγεῖται τὴν περίεργον ταύτην ιστορίαν, τῆς ὅποιας ἔλαβε γνῶσιν ὡς ἐκ τῆς ἐπισήμου θέσεώς του. Περιβόητος μπαντίδος, Βουζόνης καλούμενος, εὐνόει μεγάλως νεαρὸν κύριον ἐκ καλῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ πτωχόν. «὾ο, τι σοῦ χρειάζεται, φίλε μου, τοῦ εἶπε μίαν ἡμέραν, εἶνε πλουσία σύζυγος. Ἐχω μίαν νέαν στὸ μάτι, μίαν πλουσίαν κληρονόμον, δεκαέξι ἑτᾶν. Θὰ τὴν νυμφευθῆς.»

‘Ο νέος ἔξεπλάγη ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ἀπρόθυμος.

– Πῶς ξεύρετε ὅτι ἡ νέα θὰ συναινέσῃ; ἡρώτησε· καὶ θὰ ἐγκρίνῃ ὁ πατήρ της τοιούτο συνοικέσιον;

– Πῶς ὅχι; εἶπε ψυχρῶς ὁ Βουζόνης· ἐκείνη ἔχει πλοῦτον, σὺ εἶσαι ἀπὸ οἰκογένειαν, τί ’μπορεῖ νὰ ταιριάσῃ καλλίτερον; Ἀφησε τὴν φροντίδα εἰς ἐμέ!

‘Ολίγας ἡμέρας ὕστερον ἐπανῆλθε λέγων·

– Διωργάνωσα κυνηγέσιον, ὅπου εἰμπορεῖς νὰ κάμης τὴν γνωριμίαν τῆς νέας. Μόνον φόρεσε τὰ καλά σου, καὶ γεῖνε κομψός, διὰ νὰ φανῆς δπως πρέπει στὰ μάτια της.

Οὔτε ἡ νέα οὔτε ὁ πατήρ της προέβαλαν ἀντίρρησιν, καὶ μάλιστα δὲν θὰ ἦτο πολὺ ἀσφαλὲς νὰ τὸ κάμουν. Ἄλλ’ ὁ πατήρ παρετήρησεν ἡπίως ὅτι ἐνόμιζεν ὅτι οἱ δύο νέοι πρέπει νὰ λάβουν εὐκαιρίαν νὰ γνωρισθῶσι καλλίτερον πρὶν ἀποφασισθῇ ὄριστικῶς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἐφαίνετο ἀρκετὰ εὐλογὸν, δευτέρα συνέντευξις παρεσκευάσθη. Τότε ὁ πατήρ, ὡθούμενος εἰς ἀπελπισίαν, καὶ μὴ ἔχων ἄλλο μέσον νὰ διαφύγῃ τὴν ἀσύμφορον πρότασιν, ἀπελθὼν κρύφα ἔδωκε πληροφορίας εἰς τὴν ἀστυνομίαν περὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς ὥρας τῆς συνεντεύξεώς. Ἡ εἰδοποίη-

σις ἐδόθη τόσον ἀργά, ὥστε δὲν ἔμενε καιρὸς νὰ ζητηθῇ ἡ ἐπικουρία, καὶ ἦσαν μόνον ἕξ ἄγδρες διαθέσιμοι, ἐνῷ ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ συμμορία τοῦ ληστοφυγοδίκου συνίστατο ἕξ ὀκτώ ἢ δέκα.

Ἡ τύχη ἐν τοσούτῳ εὐνόησε τὸ δίκαιον. Ὁ Βουζόνης καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες ἦσαν εἰς γεῦμα ἐν τῇ οἰκίᾳ χωρικοῦ τινος προστάτου, καὶ οἱ σκύλοι του, οἱ συνήθως τόσον ὀξεῖαν τὴν ὅσφρησιν ἔχοντες εἰς τὸ νὰ μυρίζωνται τὸν χωροφύλακα, φαίνεται ὅτι ἐγευμάτιζον καὶ αὐτοὶ διότι παρέλειψαν νὰ δώσωσι τὸ σημεῖον τοῦ κινδύνου ἐωσότου ἡ οἰκία περιεκυκλώθη σχεδόν. Ὁ Βουζόνης ἤνωρθώθη κραυγάζων: «Μᾶς ἔπιασαν!» Ἡρπασαν τὰ τουφέκιά των καὶ ἡ μάχη ἤρχισεν. Οἱ ἔξωθεν ἐπροσπάθουν νὰ διαρρήξωσι τὰς θύρας καὶ εἰσέλθωσι, καὶ οἱ ἔσωθεν ἐπυροβόλουν διὰ τῶν παραθύρων κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, οἵτινες ἐσκεπάζοντο ἐν μέρει ὑπὸ μέγαν ἔξωστην καλύπτοντα τὰς ἐνεργείας των.

— Πρέπει νὰ τελειώνωμεν! ἐφώναξεν εἰς τῶν χωροφυλάκων πρὸς τὸν σύντροφόν του· δὲν πρέπει νὰ μᾶς φύγῃ τὴν φορὰν αὐτήν. Στάσου ἐδῶ σύ, κ' ἐγὼ θὰ προσπαθήσω ν' ἀναβῶ στὸ μπαλκόνι, κ' ἐνῷ ὁ Βουζόνης θὰ τὰ ἔχῃ μαζύ μου, σὺ ματιάζεις καλά, καὶ κύτταξε τὸ βόλι σου νὰ εἴνε θανάσιμον.

Ἡ ἀπόπειρα ἔγεινε, καὶ ὁ ἀνδρεῖος χωροφύλαξ ἐδέχθη τὴν σφαῖραν τοῦ μπαντίδου εἰς τὸ στῆθός του, ἀλλὰ τὴν ἴδιαν στιγμὴν ὁ σύντροφός του ἐπυροβόλησε, καὶ ὁ Βουζόνης ἔπεσεν үπτιος νεκρός. Τὸ λοιπὸν τῆς συμμορίας παρεδόθη ἀμα εἶδε τὸν ἀρχηγόν πίπτοντα. 'Αλλ' ὅταν οἱ νικηταὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, εὗρον ἐκεῖ καὶ τὸν ἐπίδοξον γαμβρὸν ὅστις ἐφαίνετο ως τρελός, μὲ δλην τὴν περίκομψον ἐνδυμασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε φορέσει διὰ νὰ ἐλκύσῃ τὴν νύμφην.

“Οταν ἤρωτήθη ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τί ἔκαμνεν ἐκεῖ, ἐμορμύρισεν ὅτι εἶχεν ὑπάγει διὰ κυνῆγι. «Κυνῆγι! ἀνέκραξεν ὁ δικαστής, μὲ αὐτὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐνδύματα!» 'Αλλ' ὁ νέος κύριος ἦτο παραπολὺ αἰσχυντηλός καὶ δὲν ἤδυνατο νὰ δώσῃ ἄλλην ἔξήγησιν, δθεν καὶ ἐστάλη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὀλίγους μόνον μῆνας үστερον ἐγνώσθη ἡ ἀλήθεια.

Δύο ἄλλας διηγήσεις ίστορηθείσας ὑπὸ τοῦ προέδρου Λέβη ἐπιθυμῶντα δώσω, πρὶν συμπληρώσω τὸ ἄρθρον τοῦτο. Δύο ἀδελφοί, Κούκκοι καλούμενοι, ἀθλιοι τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης, εῦρισκον τὰ περίχωρα τοῦ Αἰακείου ἐπικίνδυνον διατριβὴν δι' αὐτούς, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Σαρτέναν. Εὗρον μικρὰν λέμβον εἰς τὸ παράλιον, καὶ ἀπῆτουν ἀπὸ τὸν λεμβοῦχον νὰ τοὺς διαπορθμεύσῃ.

– 'Αδύνατον, εἶπε ό ἄνθρωπος· ή βάρκα εἶνε παραπολὺ μικρὰ διὰ τοιοῦτο ταξίδι, καὶ θὰ βουλιάξῃ.

– Κάμε καθώς σοῦ λέγομεν, εἶπαν οἱ Κοῦκκοι ἀπειλοῦντες αὐτὸν μὲ τὰ τουφέκιά των.

'Ο πορθμεὺς ἔκων ἄκων ἡναγκάσθη νὰ καθελκύσῃ τὸ πλοιάριον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος. 'Αλλ' ἦτο μεγάλη φουσκοθαλασσιά, καὶ δι' ἐπιδεξίου χειρισμοῦ καὶ κατευθύνσεως, ό πορθμεὺς ἔκαμε τὴν λέμβον νὰ κυλίεται τόσον ὀχληρῶς, ὥστε οἱ δύο μπαντίδοι ἐκυριεύθησαν ἀπὸ σφοδρὰν ναυτίασιν.

– Βλέπετε, εἶχα δίκαιον, εἶπε ψυχρῶς, δταν οἱ ἐπιβάται του ἦσαν ἐντελῶς ζαλισμένοι χωρὶς ἄλλο θὰ πνιγῆτε, ἐὰν τραβήξωμεν ἐμπρός. Τὸ καλλίτερον εἶνε νὰ σᾶς ρίξω ἔξω, πίσω στὴ στεριά, καὶ νὰ ζητήσωμεν δυνατώτερη καὶ μεγαλείτερη βάρκα.

– 'Ετσι νὰ γείνῃ, εἶπαν οἱ ληστοφυγόδικοι· κάθε ἄλλο παρ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Τοὺς ἀπεβίβασεν ὀπίσω εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ ό πορθμεὺς ἐπέστρεψε μὲ μεγαλείτερον πλοῖον ἄλλ' εἰς τὸν πυθμένα τούτου εύρισκοντο τέσσαρες χωροφύλακες μετημφιεσμένοι εἰς ναύτας, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Κοῦκκοι συνελήφθησαν πρὶν λάβωσι καιρὸν νὰ ὀσφρανθῶσι τίποτε.

'Η δευτέρα διήγησις ἀφορᾷ περιβόητόν τινα μπαντίδον, ὄνοματι Βαστανάζην. 'Ητο ἄνθρωπος μὲ ἱκανὴν παιδείαν, εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ἐν Πίζᾳ, ἢξευρε λατινικά, καὶ εἶχεν ἔξασκήσει τὸ ιατρικὸν ἐπάγγελμα. Μίαν φορὰν ἀπήρχετο καὶ αὐτὸς εἰς Σαρτέναν ἐπὶ πλοίου τὸ ὅποιον ἐστάθμευεν ἐν Αιακείῳ. Γνωρίζων δτι οἱ χωροφύλακες τὸν κατεζήτουν, δὲν ἔδοκιμασεν ν' ἀποβιβασθῆ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ώραίαν φωνὴν κ' ἔπαιζεν κιθάραν, διὰ νὰ περάσῃ τὴν ὕραν, ἔλαβε τὴν κιθάραν του καὶ ἤρχισε νὰ κιθαρωδῆ.

'Αλιεύς τις τοῦ τόπου ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἐνθυμήθη δὲ καὶ τὸ ἄσμα. 'Απῆλθε κ' ἐπληροφόρησε τὰς ἀρχάς· καὶ οὕτω διὰ τοῦ ἔρωτος τῆς μουσικῆς ἐπέπρωτον νὰ συλληφθῇ ὁ Βαστανάζης. «Τὸν εἶδα ἀποβιβαζόμενον, μᾶς ἔλεγεν ὁ κ. Λέβης. Εἰς τὰς χειράς του εἶχε τὰ δεσμά, καὶ ἡ κιθάρα ἐκρέματο περὶ τὸν τράχηλόν του.»

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς τρίτης αὐτοκρατορίας, μεγάλη προσπάθεια κατεβλήθη ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν κυβέρνησιν πρὸς καταστροφὴν τοῦ μπαντιδισμοῦ ἐν Κορσικῇ. Μεγάλα ποσὰ μυστικῆς χρήσεως ἔξωδεύθησαν εἰς ἀμοιβάς διὰ τὴν προδοσίαν ἡ σύλληψιν τῶν μπαντίδων, ἐφηρμόσθησαν

αὐστηρῶς οἱ κατὰ τῆς ὀπλοφορίας νόμοι, καὶ εἰς τὰς ἐκλογάς, ἐποχὴν πάντοτε γόνιμον εἰς αἵματοχυσίας, προσδιωρίζετο τόσον ρητῶς εἰς τὰς ἀρχὰς ὁ ἐκλεκτέος ὑποψήφιος, ὥστε ὀλίγος χῶρος ἔμενε πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀντιζηλίας τῶν τοπικῶν κομμάτων. Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας Ναπολέοντος τοῦ Γ', ὁ Βούρδος λέγει ὅτι μόνον περὶ τοὺς εἴκοσι μπαντίδοι εἶχον μείνη ἐν Κορσικῇ. Τώρα, ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, εἶνε σχεδὸν ἔξακόσιοι.

Ο περιηγητὴς ἐν τούτοις μικρὸν ἔχει νὰ φοβῇται, ὁ Κορσικανὸς δὲν διψᾷ χρυσίον, καὶ καυχᾶται ἐπὶ φιλοξενίᾳ. Ἐλάβομεν πολλὰς μικρὰς ἐκδουλεύσεις, καὶ κατ' ἀρχὰς ἔζητήσαμεν νὰ πληρώσωμεν, ἀλλ' ἡ ἀπρόθυμος χεὶρ καὶ τὸ βλέμμα τῆς ἀπαρεσκείας καθίστα τόσον πρόδηλον ὅτι τὸ νὰ προσφέρῃ τις χρήματα ἐν Κορσικῇ δὲν εἶνε «καλῆς λογῆς», ὥστε τάχιστα ἐγκατελίπομεν τὸν τρόπον τοῦτον, ἐνῷ ὀλίγαι λέξεις εὐγνωμοσύνης θὰ ἔκαμνον τὸ πρόσωπον τοῦ δεχομένου νὰ λάμπῃ ἐξ ἡδονῆς καὶ μειδιάματος κάπως προστατευτικοῦ. Ο μπαντίδος μετέχει τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς φυλῆς του, καὶ τούτου ἔνεκα εἶνε, κατὰ κανόνα, οὐχὶ ἐπικίνδυνος, εἰμὴ εἰς ἔκείνους πρὸς οὓς διατελεῖ εἰς πόλεμον ἀλλὰ καίτοι ὁ ξένος δύναται κατ' οὓσιαν νὰ περιπλανᾶται ἐλευθέρως κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ τόπου, ὁ ἐντόπιος δὲν ἀπολαύει τοσάντης ἀσφαλείας. Ή βενδέττα ζῆ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, καὶ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν Κορσικανός, ὃσον φιλήσυχος καὶ ἀν εἶνε, ὅστις νὰ μὴν ἔχῃ τούλαχιστον ἡμίσειαν δωδεκάδα ἔχθρῶν, κληρονομικῶν ἀν δχι προσωπικῶν, ἀπὸ τῆς κακίας τῶν ὁποίων ἀνάγκη νὰ φυλάσσηται, καὶ τῆς ἐκδικήσεως τῶν ὁποίων δυνάτον νὰ πέσῃ θῦμα. Ό νόμος δὲν δύναται νὰ τὸν προστατεύσῃ, διότι ὁ δολοφόνος εἶνε σχεδὸν βέβαιος περὶ τῆς ἀτιμωρησίας· μόνον καταφύγιον ἔχει νὰ γείνη μπαντίδος, καὶ ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ ἔξῆς στεγάζεται καὶ ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὅλην τὴν συγγένειαν καὶ τὴν φατρίαν του.

Καίτοι δὲ ὁ μπαντίδος τῆς Κορσικῆς δὲν ἔχει τὸ ἀποτρόπαιον τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τοὺς ληστὰς ἄλλων χωρῶν, οὐχ ἡττον τοιοῦτον εὐρὺ σῶμα ἀνδρῶν φερόντων δπλα, διεπόντων τὰς ἐκλογάς, ἐμπεόντων τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους, καὶ ἀψηφούντων τὸν νόμον, δὲν δύναται νὰ μὴ εἶνε σοβαρὸς κίνδυνος διὰ τὴν πολιτείαν.

## CHRISTIE DUTTON

΄Απὸ τὴν ζωὴν τῶν "Άλπεων

### 'Η ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς

Τὸ «Ξενοδοχεῖον τῶν Περιηγητῶν» ἦτο μετρία κατοικία, ἀπλοῦν χάνι διὰ τοὺς περιηγητάς, τοὺς ὁδηγούς, καὶ τοὺς ἡμιόνους, τοὺς διευθυνομένους πρὸς τὴν κορυφὴν «Σουμμέ». Εἶχε προφανῶς ὀλίγας ἀναπαύσεις, ἀκόμη ὀλιγωτέραν πολυτέλειαν. Οὐχ ἦττον ἡ πρόσοψίς του μοῦ ἤρεσε. Ἡτον εἶδος ἐπαύλεως ἀμαυρᾶς, μὲ πράσινα παραθυρόφυλλα, καὶ ἔκειτο ἐπὶ χλοεροῦ ὄροπεδίου, εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κατωφερείας τοῦ ὅρους. "Υστερον ἀπὸ τὰ χιονοσκεπῆ ὕψη καὶ τοὺς γυμνοὺς μαύρους βράχους τοὺς ὅποιους εἴχαμεν περάσῃ, ἡ τοποθεσία εἶχε κάτι τὸ χλιαρὸν καὶ τὸ ἀναψυκτικὸν εἰς τὴν δψιν. Εὐθὺς ἀόριστος ἰδέα ἤλθεν εἰς τὸ πνεῦμά μου.

Ἐστάθην πρὸς στιγμὴν κ' ἐκύτταξα ἔμπροσθέν μου. 'Οποία θέα! Καταντικύ, εἰς τὸ ἀντιπέραν τῆς κοιλάδος, ἡγείρετο ἡ βραχώδης, κατηφής κεφαλὴ τῆς Φλεγέρας, πέραν ἐκεῖ, πυργούμενον περὶ τὰ χίλια μέτρα ὑπεράνω αὐτῆς, ἵστατο τὸ χιονοσκέπαστον Μπρεβέντον. 'Ο ἥλιος ἐβασίλευε. Ἡ ἀνταύγεια εἰς τὸ στερέωμα ἔρριπτε πορφυρᾶν βαφὴν ἐπὶ τῆς στιλβούσης λευκότητός του. Τὸ Λευκὸν Ὅρος θὰ ἦτο μεγαλοπρεπές, ἀλλὰ δὲν ἡδυνάμην νὰ τὸ βλέπω, ἐπειδὴ ἔκειτο εἰς γραμμὴν παράλληλον πρὸς τὴν θέσιν ὅπου ἵσταμην. Πόρρω δμως, πρὸς τὰ δεξιά μου, αἱ Βαλαίστοι "Άλπεις ἀνεπλήρουν τὴν ἔλλειψιν· αἱ σκιαὶ τῆς ἐσπέρας δὲν εἶχαν πέση ἀκόμη, καὶ ἡ ὁροσειρὰ ἵστατο ἐκεῖ, μία καθαρά, στίλβουσα ἄλυσις ἀπὸ παγερούς κώνους. Ποτὲ δὲν τοὺς εἶδα πλέον ἀβρῶς ἐναργεῖς, πλέον ἐπιβλητικῶς ὡραίους.

Εὐθὺς ὑποκάτω, τὸ σύσκιον ἀπὸ ἐλάτας χαμηλότερον μέρος τοῦ ἰδίου βουνοῦ μου κατήρχετο πρανές· ἐδῶ κ'ἐκεῖ ὁ στενὸς δρομίσκος τῶν ἡμιόνων, καὶ μέσῳ τῆς κοιλάδος ἡδυνάμην νὰ διακρίνω τὸν μακρὸν λευκὸν δρόμον, τὸν περικάμπτοντα πρὸς τὸ Σαμανίξ, δστις διὰ τοῦ κατοπτρισμοῦ βεβαίως ἐφαίνετο πλησιέστερος. 'Η ἀόριστος ἰδέα μου μετεβλήθη εἰς ἀπόφασιν.

- Τζωζέπο, εἶπα στραφεὶς πρὸς τὸν ὁδηγόν μου, θὰ μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα.
- Μπουὸν Ntío! ἔκραξεν ἐκεῖνος· δὲν κάνει, μοσιού. Εἶνε ἡ ἐπέτειος!

‘Η ήμέρα τῆς «Μεγάλης Συμφορᾶς»! Τρία χρόνια σφαλοῦνε...

‘Έγώ έμειδίασα.

– Μοῦ τὸ εἶπες καὶ πρωτήτερ’ αὐτό. Γιατί τάχα νὰ πέσῃ κι’ ἄλλη χιονοστιβάδα ἀπόψε;

‘Εσεισε τοὺς ὥμους.

– Τὸ βουνὸ εἶνε στοιχειωμένο, θέλουν νὰ ποῦνε, μοσιού· αὐτὲς τῆς νύχτες γίνεται πάντοτε φοβερὴ μπόρρα καὶ φωνές!...

– Μπόρρα, τέτοια νύχτα; ἐκάγχαστα ἔγώ.

– ‘Αλλά, κύριε, αὐτὸ εἶνε τὸ ἴδιο τὸ σπίτι!

– Καὶ τί συνέβη ἐδῶ; ‘Η χιονοστιβάδα δὲν τὸ ἔθιξε;

– ‘Οχι-όχι (έσεισε τὴν κεφαλήν του) ἀλλ’ οἱ ἄνθρωποι...

– Τί ἔχουν νὰ κάμουν μ’ αὐτό;

Καὶ πάλιν ἔσεισε τὴν κεφαλήν, καὶ ἀόριστος ἔκφραστις, ἡ ἀμαθείας ἡ ισχυρογνωμοσύνης, ἐκάλυψε τοὺς χαρακτῆράς του.

– ‘Ἄς χάσω δέκα φράγκα· θὰ τοῦ κακοφανῆ τοῦ κυρίου ἄν φύγω;

‘Ο δρόμος δύπως κατέλθω ἦτον εὔκολος ἀπὸ τοῦδε. Τὸν εἶχα βαρυνθῆ πλέον τὸν νωθρὸν καὶ τὴλίθιον. Τὸν ἐπλήρωσα, τοῦ ἔδωκα καὶ τὸ κέρασμά του, καὶ τὸν ἀπέπεμψα.

Εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὴν αἴτησίν μου, ὁ πανδοχεὺς μοῦ εἶπεν ὅτι εἶχε κλίνην ἀναπαυτικήν.

– ‘Ολα εῖν’ ἔτοιμα διὰ τὸν κύριον.

‘Άλλ’ ὁ τρόπος του ἦτο διστακτικός.

Μ’ ἐκύτταξε μὲ ἀνήσυχον, ἀμήχανον τρόπον.

– Ξεύρω, εἶπα μειδιῶν ἔγώ, εἶνε ἡ ἐπέτειος· ἀλλ’ ἡμεῖς οἱ ‘Αγγλοι δὲν εἴμεθα δεισιδαίμονες. Μὲ θέλετε;

– Καλά!

‘Η δψις του ἐφαιδρύνθη· ἐφαίνετο χρηστός, καλόκαρδος ἄνθρωπος.

– Μὰ βέβαια! ‘Η ‘Αδέλη κ’ ἔγώ θὰ βάλουμε τὰ δυνατά μας· θὰ ἔχουμε μεγάλην εὐχαρίστησι νὰ σᾶς ἔχουμε συντροφιά.

Τὸν ἐπίστευσα, διότι ἐφαίνετο νευρικός καὶ ἀνήσυχος.

‘Ολίγοι ἄνθρωποι ὑπῆρχον εἰς τὴν σάλλαν τοῦ καφέ, καὶ οὗτοι ταχέως ἀνεχώρησαν. Ἐφαγα τὸ λιτὸν δεῖπνόν μου ἀπὸ ὄρνιθιον, σαλάταν καὶ τυρίον, ἀλλ’ ὁ θάλαμος ἦτο κλειστὸς καὶ πνιγηρός· ὁ ἀήρ ἔξω εἶχε γείνη ψυχρός.

– ‘Εχετε κανένα χωριστὸν δωμάτιον; ἡρώτησα τὸν ὑπηρέτην, τὸν μόνον ὑπάρχοντα.

΄Υπῆρχε μία θύρα εἰς τὸ πλάγι τοῦ καφενείου. Τὴν ἥνοιξε, καὶ μοῦ ἔδειξε μικρὸν καθάριον χώρισμα. Εἶχε πενιχρὰ τὰ ἔπιπλα ἐν τούτοις, καὶ ἡ ὄψις του ἦτο κρύα καὶ ἄχαρις. Ἐδαφος ἄστρων καὶ τράπεζα ἀσκέπαστος. Μερικὰ εὐθηνὰ κοσμήματα ἐκόσμουν μίαν δευτέραν μικρὰν τράπεζαν πλησίον εἰς τὸ παράθυρον, ἡ συνήθης λευκὴ θερμάστρα ἴστατο εἰς μίαν γωνίαν τοῦ θαλάμου, ἀλλ’ ὅμως ἦτο σβυστή.

Ἐν πρᾶγμα ὅχι εὐθηνὸν οὔτε σύνηθες εἴλκυσε τὴν προσοχήν μου ἐντὸς μεγάλης ύπαλοθήκης παραπλεύρως τῆς θερμάστρας. Ἡτο εἶδος ἀργυροῦ περιδεραίου λίαν περιτέχνως κατεσκευασμένου· οἱ ὄρμοι ἔπιπτον ἀπὸ ὠραῖον δεσμόν, καὶ ἡ πόρη ἐκαλύπτετο δι’ ὁπαλίων. Δὲν ὑπῆρχον εἰκόνες οὔτε ἄλλοι στολισμοὶ ἐπὶ τῶν τοίχων, εἰμὴ ἐν ώρολόγιον κοῦκκος, τὸ ὅποιον ἐκρότει ἀσθενῶς, καὶ δύο ἀγάλματα τῆς Παρθένου τὰ ὅποια ἐμειδίων ἀπὸ τὰς κόγχας των. Ἐπειδὴ εἶχα ὄμιλητικὴν διάθεσιν, καὶ δὲν ἤθελα νὰ μείνω ἐν μοναξίᾳ, εἶπα εἰς τὸν ὑπηρέτην:

– Εἰπέ, παρακαλῶ, εἰς τὸν ξενοδόχον νὰ ἔλθῃ.

΄Ο ξενοδόχος εἰσῆλθε. Όμιλητα ἐπ’ ὀλίγον μετ’ αὐτοῦ. Ἐμαθα τὸ δνομάτου, Λουῆς Πετρών, ὅτι εἶχε σύζυγον, ἀλλ’ ὅχι τέκνα, ὅτι ἦτο τοπρὸν ὁδηγός, καὶ ὅτι κατὰ τὸ δλον, ἥτον ὄμιλητικὸς καὶ νοήμων ἄνθρωπος.

– Ἐλάτε νὰ καπνίσετε μιὰ πίπα μαζῆ μου, εἶπα.

Προφανῶς, κατευχαριστήθη, είτα ἐδίστασεν, ἔβηξε, κ’ ἐκοκκίνισεν ὑπὸ τὸ δέρμα του τὸ μελάγχρουν.

– Μπορῶ νὰ φέρω καὶ τὴν Ἀδέλη μαζῆ μου; Εἶνε νευρικιά, κύριε, κ’ εἶνε... ἡ ἐπέτειος...

– Βέβαια, εἶπα· πρέπει νὰ μοῦ πῆτε τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ δεισιδαίμονος φόβου, καὶ γιατί...

΄Ανετρίχιασε, καὶ μοῦ ἐφάνη ἡ ὄψις του ὡς νὰ ἐγήρασε κατά τι καθὼς ἀνέτεινε πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰ ὅμματα, ἀλλ’ ἐγὼ ἐπέμεινα ν’ ἀκούσω τὴν ιστορίαν, καθότι, εἶπα, θὰ εἶνε καὶ δι’ αὐτὸν ἀνακούφισις νὰ τὴν διηγῆται.

΄Οθεν, ἡμίσειαν ὥραν ὕστερον, ὅταν οἱ τρεῖς ἐκαθίσαμεν εἰς τὸν μικρὸν θάλαμον, πέριξ τῆς στενῆς θερμάστρας, καὶ ἡ μὲν Ἀδέλη ἔπλεκε μὲ τὴν μακρὰν βελόνην της, ἡμεῖς δὲ ἐκαπνίζομεν – ἀφοῦ ἐγείναμεν οἰκειότεροι τῇ βοηθείᾳ δύο ποτηρίων οἴνου, μετὰ πολλὰς παροτρύνσεις καὶ προτροπάς, [ἔπειτα] ἔπεισα τὸν Λουῆν ν’ ἀρχίσῃ:

– Λοιπόν! “Ἄν θέλετε... εἶπεν.

΄Αλλὰ παρετήρησα ὅτι ἡ ὄψις του ἦτο σοβαρά, ἡ φωνή του εἶχε χάσει

τὴν φαιδρότητά της, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀδέλης ἔκυπτε χαμηλά. Ἰδοὺ τί μου διηγήθη:

«Εἶνε τρία χρόνια, αὐτὴν τὴν πρώτη ἑβδομάδα τοῦ Ἰουλίου, ποῦ ηύραμε τὸ σῶμα τοῦ καῦμένου τοῦ Ἐρρίκου Παλλιζιέ, τοῦ ὀδηγοῦ τῆς Βάλμης, κάτω ἀπὸ τὰ «Σκαλοπάτια τοῦ Διαβόλου». Ἄ! δὲν γνωρίζετε τὸ μέρος; Στὴν πίστι μου, πρέπει νὰ τὸ εἰδατε στὸ κατέβασμά σας σήμερα τὸ πρωῒ μὰ ἵσως ὁ Τζωζέπος νὰ μὴ σᾶς τὸ εἴπε. Ἀφοῦ περάσετε τὴν «Τρομακτικὴ Βελόνα» δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν κορφή, καὶ καθὼς θὰ κατεβαίνετε τὴν στενὴ ῥεμματιὰ τῆς Παγωνιᾶς τοῦ Δρωζιέ, ζυγώνετε στὸ μέρος ὅπου μοιράζεται τὸ ῥέμμα. Στὴς παληὲς ἡμέραις, προτοῦ ἡ μεγάλη χιονοστιβάδα νὰ τὸ ἐμποδίσῃ, ὁ συντομώτερος δρόμος γιὰ νὰ κατεβῇ κανεὶς στὴ ζώνη τοῦ πάγου ἥταν τὰ σκαλοπάτια τὰ σκαλισμένα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ῥέμματος τὸ ζερβί. Εἶνε φοβερὸς γκρεμός, ἀπάνω ἡ ἔνα θεώρατο σωρὸ ἀπὸ σουβλερούς βράχους, ὃποῦ προβάλλουν καὶ πάλιν σχίζονται μέσα ἀπὸ στενές, ἄπατες καταβόθρες. Οἱ βράχοι αὐτοὶ ὀνοματίζονται «τὰ Δόντια τοῦ Σκύλου». Ἀφοῦ ἐγυρίσατε ἀπάνω ἀπ’ αὐτούς, ως ποῦ νὰ φθάσητε εἰς μέρος ποῦ ν’ ἀντικρύζῃ κατὰ τὴ δύσι, ἐκάματε ἔνα ἀπότομο κατέβασμα, καὶ περνῶντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δύο «Δόντια τοῦ Παιδιοῦ», ὅστερ ἀπὸ ἔνα σχεδὸν κάθετο ἀνέβασμα ἀπ’ τὸ ἄλλο πλάγι, ἐφτάσατε εἰς τὸ «Μονοπάτι τοῦ Μεσημεριοῦ».

Τὸ ψιλὸ χιόνι ἐλαφρὰ σκεπάζει τοὺς βράχους του· δταν ἐφτάσατ’ ἐκεῖ, τὰ βάσανά σας ἐλαβαν τέλος, μὰ ἥτον περίκουλος δρόμος, μοσιού, διαβολεμένος δρόμος, τί τὰ θέλετε!»

Καὶ ὁ Λουηῆς ἐστέναξε.

«Ηύραμε τὸ σῶμα τοῦ Παλλιζιέ ἔπιπλωμένο στὴν ἄκρη ἐνὸς βράχου, στὴ μπούκα μιᾶς μεγάλης σχισμάδας. Ἡτον ἐπίστομα, κ’ εἶχε πέση ἀπὸ μεγάλο ὑψος. Τὸ σῶμά του ἥτον τρομερὰ ἀκρωτηριασμένον, μὰ ἡμεῖς τὸν ἐγνωρίσαμε, δπως θὰ ἐγνωρίζαμε κάθε ὀδηγὸν εἰς πενήντα μιλίων περιφέρεια, κ’ ἀν ἐβλέπαμε μόνον ἔνα μέρος ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά του. Ἡ μαγκούρα τοῦ Παλλιζιέ εύρισκετο σιμά του· δεμένη γύρω στὸν λαμό του ἥτον ἀδειανή, χτυπημένη ἡ θήκη ἀπὸ ἔνα κιάλι τῆς δπερας. Κομμάτια ἀπ’ τὸ γυαλὶ ἥταν σκορπισμένα τριγύρω· μέσα στὸ κουτὶ βρήκαμε ἔνα περίεργο δνομα, Κλοῦλο Γόδουϊν.

Γύρω στὴ μέστη τοῦ Ἐρρίκου, δεμένο πολὺ σφιχτά, ἥτον τὸ σκοινὶ ποὺ ἔδενε τὸν σύντροφό του μαζῆ του. Εἶχε κοπῆ, ἡ ἄκρη ἐκρέματο ἐπάνω στὸ χεῖλος τοῦ χάσματος· ἐνοήσαμεν δλοι τί ἥθελε νὰ ’πῃ τοῦτο! Ἐψάξα-

με τριγύρω, ἀγκαλὰ καὶ γνωρίζαμε πῶς αὐτὸν ἡτον ἀνωφέλευτο· ὅστερα τὸν ἐφέραμ· ἐδῶ. Ὁ μακαρίτης δὲν εἶχε γυναικα οὔτε συγγενεῖς, μοσιού, μὰ ἡμεῖς ἐκάμαμε τὸ χρέος μας μαζῆ του. Ἐκαμε καλὴ φιγοῦρα ὅταν ἡ Ἀδέλη τὸν ἔπλυνε καὶ τὸν ἔνδυσε. Τὸν ἐβάλαμ· ἐπάνω στὸ κρεββάτι στὸ μικρὸ σαλονάκι μας, ἔπειτα ἔστειλα κάτω στὸ Σαμανίξ γιὰ νὰ δώσω εἰδησιν.

Ήρθε ἡ ἄλλη 'μέρα, καὶ βράδιασε πρὶν ἐλθη κανεὶς νὰ 'ρωτήσῃ γιὰ τὸν πεθαμμένον. Ἀκόμα δὲν θὰ τὸ εἶχαν βάλη στὴν ἐφημερίδα, μὰ στὴς ἑπτὰ τὸ βράδυ, κύριε, μὰ νέα κυρία μᾶς ξάφνισε ποῦ μπῆκε μέσ' τὸ καφενεῖο. Ἡτον μόλις ώς δεκαεννέα χρόνων, καὶ πολὺ ντελικάτη. Μποϊ μεγάλο δὲν εἶχε, μαθές, μὰ ἔνα φέρσιμο ποῦ τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται σὰν βασιλοπούλα: ὅχι πῶς εἶχε μεγάλο λοῦσσο ἥ φιάκα ἐπάνω της· ἐφοροῦσε μιὰ ἄσπρη ζακέττα καὶ 'πουκάμισο, ἀπὸ κεῖνα ποὺ συνειθίζουν ἥ πατριώτισσές σας ἥ μίς: μεγάλο ἄσπρο καπέλλο, κ' ἔνα βέλο ἀπὸ ἄσπρη δαντέλλα σχεδὸν ἔκρυψε τὸ μοῦτρό της. Ἐνα πρᾶγμα μονάχα μὲ κάποιο μεγαλεῖο εἶχε 'πάνω της... – τὸ ξέχασα κύριε – ἡτον ἐκεῖνο τὸ ἀσημένιο περιδέραιο ποῦ κρέματ· ἐκεὶ κοντὰ στὴ σόμπα: ἥ περιστάσεις ἔκαμαν ὅστερα νὰ τὸ ἔχω ἐγὼ ἐδῶ ποῦ βλέπετε.»

'Ο Λουῆς ἐσιώπησε πρὸς στιγμήν, ἔβγαλε δύο σύννεφα καπνοῦ ἀπὸ τὴν πίπα του, καὶ εἶτα ἔξηκολούθησε.

«Ἐπῆγεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ δωματίου μὲ σιωπή, κ' ἔβαλε τὸ χέρι στὸ τραπέζι, τότ' ἐγὼ παρετήρησα ὅτι τὸ χέρι αὐτὸν ἔτρεμε, κ' ἔνα λαμπερό, γναλιστερὸ δακτυλίδι στὸ τρίτο δάκτυλο, ἐφαίνετο πολὺ μεγάλο καὶ βαρὺ γι' αὐτό.

– Ηὔρατε τὸ σῶμα;

Αὐτὰ ἡταν τὰ πρῶτα λόγια της, μοσιού. Τὰ γαλλικὰ τὰ ἐπρόφερε καλά, μὰ ἡ φωνὴ ἔτρεμε κ' ἔτσι ἐδυσκολεύθην νὰ καταλάβω.

– Παρντόν; εἶπα.

Κ' ἐκύτταξα: ἔρριψε τὸ πυκνὸ βέλο της 'πίσω. Δυὸ μεγάλα γαλανὰ μάτια ἐκύτταζαν τὸ κάθε μούτσουνο γύρω-γύρω στὴ σάλλα.

Δὲν μπορῶ νὰ περιγράψω ἔνα μοῦτρο, κύριε, μὰ αὐτὸν ἐκεῖ ἡτον τὸ εὐμορφότερο, τὸ μικρότερο ποῦ εἶδά ποτε: σγουρὰ ξανθὰ μαλλάκια γύρω του, κι' δλο τριανταφυλλὶ κι' ἄσπρο· μὰ καθὼς ἔξακολουθοῦσα νὰ τὸ κυττάζω, μοῦ ἐφάνη πῶς τὸ τριανταφυλλὶ ἀλιγόστεψε πολὺ, καὶ τ' ἄσπρο αὐγάτισε, καὶ τ' ἄσπρο αὐτὸν ἀσπρουδερό.

Τολοιπόν, ἡμαστε χοντροὶ ἄνθρωποι στὸ ξενοδοχεῖο ἐκεῖνο τὸ βράδυ, μοσιού, μὰ δὲν ἔμεινε ψυχὴ ἀπὸ μᾶς ποῦ νὰ μὴ σηκωθῇ νὰ βγάλῃ τὸ κα-

πέλλο· κι' ἀγκαλὰ καὶ ἥμαστε γιεροὶ κι' ἄφοβοι, δύμως ἡ ματιὰ ἐκείνη ποῦ  
μᾶς ἔξεταζε καὶ μᾶς μετροῦσε ὅλους, ἔκαμε τὸν καθένα νὰ σκύψῃ τὸ κε-  
φάλι μὲ τὴν ἀράδα του. Ἡ Ἀδέλη μονάχα εἶχε ἀρκετὸ μυαλὸ στὸ κεφάλι  
της ὥστε νὰ κόψῃ τὴν σιωπή.

– 'Ελᾶτε, μαντμοαζέλλ', εἶπε ταπεινά – κ' ἡ Ἀδέλη μπορεῖ νὰ μιλῇ τα-  
πεινὰ ὅταν θέλῃ, μοσιού – καθίστε νὰ ξεκουρασθῆτε, καὶ πέτε μας τὸ  
ζήτημά σας. Εύρηκαμε τὸ σῶμα του ὁδηγοῦ.

'Εβαλε τὸ χέρι χαϊδευτικὰ ἐπάνω στὸ μπράτσο τῆς Ἀγγλίδος, μὰ αὐτὴ  
τὸ ἀπώθησε.

– "Οχι! δχ! ἐφώναξε· τὸν ἄλλον, δὲν τὸν ηὔρατε;

Κάπως εἶχε καταλάβῃ πῶς ἐγὼ ἥμουν ὁ νοικοκύρης· τὰ μάτια της  
ἐκόλλησαν ἐπάνω μου.

– Εἰπέτε μου, γλήγορα.

'Εγὼ ἐχαμήλωσα τὸ κεφάλι· δὲν μποροῦσα νὰ τὴν κυττάζω, κύριε.  
Εἶχα μαντέψει τὸ μυστικό της. Ἡ μυρουδιὰ τοῦ καπνοῦ ἥτον δυνατὴ μέσ'  
τὴν σάλλα, μ' ἔπιανε στὸν λαιμό. Τὸν ἐβλαστήμησα, γιατὶ ἔκανε βραχνὴ  
τὴ φωνή μου.

– "Οχι, μαντμοαζέλλ", ἀπάντησα, εἶνε ἀδύνατο.

– Γιατί ἀδύνατο;

– Τὸ χάσμα εἶνε ἄπατο.

'Επερίμενα νὰ βάλῃ καμμιὰ φωνή, ἢ νὰ λιγοθυμήσῃ, μὰ οὔτε τὸ ἔνα  
οὔτε τὸ ἄλλο, οὔτε κἀντείσθη.

– Δείξετε μου τὴν θήκην τῆς διόπτρας, εἶπε.

'Επῆγα νὰ φέρω τὸ κουτί.

– 'Ελᾶτε στὸ ιδιαίτερο δωμάτιο, ἄκουσα τὴν Ἀδέλη νὰ λέῃ καθὼς  
ἐπανῆλθα, μὰ ἡ νεαρὰ κυρία τὴν ἀπώθησε πάλιν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ τῆς εἴ-  
χαν βάλῃ καρέκλα γιὰ νὰ καθίσῃ, ἐφαίνετο σὰν νὰ μὴν τὴν ἐβλεπε.

Πρὶν φθάσω σιμά της μὲ εἶχε ίδει ὠστόσο, κ' ἡ θήκη ἥτον στὰ χέρια  
της. 'Επῆγε κοντὰ στὴν λάμπα, κ' ἐδιάβασε τὴν ἐπιγραφὴ μὲ δυνατὴ  
φωνή. «Κλοῦλο Γόδουν, Κλοῦλο-Κλοῦλο-Κλοῦλο Γόδουν» καὶ πάλιν,  
ἐφαίνετο νὰ τὸ συλλαβίζῃ, ἀγκαλὰ τὰ μάτια της ἥταν σφαλιστά, καὶ τὸ  
κουτί ἥτον ἐπάνω στὸ τραπέζι.

Τότε ἔξαφνα γύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε πάλιν.

– Γιατί εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸν εὔρωμεν;

Αύτὴν τὴν φορὰν ἡ φωνή της ἥτον ἀτάραχος, σχεδὸν κρύα.

– Γιατί, μαντμοαζέλλ', ἀπήντησα καὶ πάλιν, τὸ χάσμα εἶνε ἄπατο.

- Ποῦ βρίσκεται;
  - Κάτω ἀπ' τὰ Σκαλοπάτια τοῦ Διαβόλου, ἀνάμεσα στὰ Σκυλόδοντα.
  - Πόσον ἀπέχει;
- Τὰ λόγια της ἔπειταν μ' ἕνα γοργόν, προστακτικὸν τόνον.
- Δύο χιλιόμετρ' ἀπὸ δῶ, μαντμοαζέλλ.'
  - Θὰ πάγω, ποιός θέλει νὰ γείνη ὁδηγός μου;
- 'Εκύτταξε γύρω στὴ σάλλα ἐρωτηματικῶς, μὰ ψυχὴ δὲν ώμίλησε.
- Εἶνε ἄργα, μαντμοαζέλλ', ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ πῶ, καὶ κάνει κρύς.

Ο ἥλιος ἔδυσε.

- 'Η σελήνη ἀνατέλλει, ἀπήντησε μὲ ἀπόφασι. Εἴπατε, κάμνει ψῦχος, μὰ δὲν τὸν συλλογίζεσθε ἐκεῖνον... ὑποθέσατε, μπορεῖ νὰ εἰν' ἐκεῖ, χωμένος 'ς ἐκείνην τὴν τρύπα; Θὰ εἶνε λιπόθυμος, πληγωμένος...

'Ενα μικρὸ μουρμούρισμα ἡκούσθη γύρω στὴν σάλλα· μερικοὶ ἔσεισαν τὰ κεφάλια τους, ἄλλοι ἐκύτταζαν κάτω· αὐτὴ οὕτε τὸ παρετήρησε.

- Ποῖος θὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἐκεῖ; Πηγαίνω, εἶπε.

Πάλιν ἐκύτταξε τριγύρω, μὰ ἥτον σιωπῆ.

Εἶδα ποῦ τὰ χείλη της ἥταν σφιχτοκλεισμένα. 'Αγροίκησα μιὰν ἀνήσυχη ματιὰ στὰ γαλανὰ μάτια της, μ' ὅλον ὅποῦ οὕτε δάκρυ ἐφαίνετο ἐκεῖ.

'Αποφάσισα καὶ τῆς εἶπα δτι θὰ πάγω μαζῆ της.

Δὲν μοῦ εἶπε λέξιν, κύριε, ἂν καὶ ἥτον μιᾶς ωρας ἀνήφορος ἦ καὶ παραπάνω. "Ολον τὸ δρόμο ἐπήγαινε σὰν μικρὴ δορκάδα χωρὶς σχεδὸν νὰ φαίνεται πῶς πατῷ τὸ χῶμα, ἐνῷ ἐγὼ τὴν ἀκολουθοῦσα τέσσαρα-πέντε βήματα 'πίσω της. Καὶ πουθενὰ δὲν ἐστάθη νὰ πάρῃ τὸν ἀνασασμό της. Κατεβήκαμε 'ς ἔνα μικρὸ ἵσωμα, ποῦ εἶνε στὸ χεῖλος τῆς χαράδρας, ἀντικρὺ στὸ βράχο ποῦ εἶχαμε βρῆ τὸν ἄτυχον Παλλιζιέ.

'Εκεῖ δὲν ἡμπόρεσε αὐτὴ νὰ πάῃ κοντήτερα, ἡ ταλαιπωρη, κ' ἐσταθή-καμ' ἐκεῖ, μὲ τὸ μεγάλο μαῦρο χάσμα ἀνοιχτὸ στὰ πόδια μας, μὲ τὴς κορυφὲς τῆς χιονισμένες ἀποπάνω μας, καὶ τριγύρω μας τοὺς μαύρους βράχους. Τὸ φεγγάρι ἔλαμπε στὸ ἀχνό, ξαφνισμένο πρόσωπό της – ἔφεγγεν ἐπάνω στὸ ἄσπρο, ντελικάτο μοῦτρό της, ως ποῦ μοῦ ἐφάνη σὰν κάτι ἔξωτικὸ πρᾶγμα. Αὐτὸ δὲν μοῦ ἄρεσε, κύριε, κι' ὅταν ἥχησεν ἔξαφνα ἡ φωνὴ της, μὲ καθαρὸν ἥχον καὶ ξάστερον, «Κλοῦλο! Κλοῦλο! Κλοῦλο!», ἔκαμα τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, κ' ἔτρεμα ως ἄνανδρος.

'Ἐξηκολούθησε νὰ κράζῃ πολλὴν ὥραν. 'Επάσχισα νὰ τὴν τραβήξω 'πίσω, ἢ νὰ τὴν κάμω ν' ἀκουμβᾶ ἐπάνω μου· τουκάκου, σωστὴ μιὰν ὥρα

εστεκ' έκει. Κ' υστερα έγονάτισα, κ' έδραξα τὸ φόρεμά της καθὼς ἔσκυφτ' ἐμπρὸς ἐπάνω στὰ χέρια καὶ στὰ γόνατά της, κ' ἔκραζε, ἔκραζε, ἔκραζε. Οἱ βράχοι ἀντιλαλοῦσαν τὴν θρηνώδη φωνήν της πότε-πότε ἡ μαυρίλα ἀποκάτω ἔστελνε ἀσθενῆ ὀπίσω ἡχώ· παντοῦ ἀλλοῦ, φοβερή, θανάσιμη σιωπὴ ἐβασίλευε.

Ἡ φωνή της ἐβράχνιασε· ἔπαψε ὀλίγο, ύστερα πάλι ἤανάρχισε· τώρα ἡτον τόσο παθητική, τόσο ἀξιολύπητη, ὥστε ἐγὼ ἔχυνα δάκρυα ποῦ αὐτὴ ποτὲ δὲν τ' ἀγροίκησε 'πάνω στὸ φόρεμά της. Ἐπειτα τὰ δάκρυα, ποῦ ποτὲ δὲν ἦρθαν στὰ μάτια της, ἐφάνηκαν πῶς ἐκατέβηκαν στὸν λαιμό της, καὶ τὰ λόγια ἔβγαιναν μὲν μεγάλον κόπο καὶ μὲν πνιγμένη φωνή.

Τέλος τὴν ἐφερα στὸ σπίτι, κύριε· ποτὲ δὲν μοῦ εἶπε ἔνα λόγο καὶ πάλι· μὰ αὐτὴν τὴν φορὰ τὰ πόδια της δὲν ἄγγιξαν ἀληθινὰ τὸ χῶμα, γιατὶ ἐγὼ τὴν ἐκουβάλησα μὲ τὰ δυνατὰ μπράτσα μου. Ἡτον μεσάνυχτα ὅταν ἐφθάσαμε στὸ ξενοδοχεῖο. Ἡ 'Αδέλη εἶχεν ἑτοιμάσει τὸ καλλίτερο δωμάτιο. 'Αφοῦ ἐβίασε τὴν Μαντμοαζέλλ' νὰ πιῇ ζεστὸ γάλα, τὴν ἔνδυσε μὲ τὸ νυχτικὸ φουστάνι ποῦ εἶχε ἀπὸ τὸν γάμο της, καὶ τὴν ἐπλάγιασε στὸ κρεββάτι. Τὴν ἐπαγρύπνησες τὴν νύχτα, δὲν εἶν' ἔτσι, 'Αδέλη;»

'Ο Λουῆς διέκοψεν ἀποτόμως τὴν διήγησίν του, ἔρριψε βλέμμα εἰς τὴν γυναικά του, κ' ἔκαμεν ὡς ν' ἀπεδίωκε κώνωπα ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς του.

— 'Ε! Οὐϊ!

Ἡ 'Αδέλη ἀπέσπασε πρὸς στιγμὴν τὸ βλέμμα ἀπὸ τὸ πλέξιμόν της, καίτοι ἡτοι ίκανή νὰ τὸ ἐκτελῇ καὶ χωρὶς νὰ βλέπῃ. Παρετήρησα ὅτι ἡ δψις της ἡτοι συνεσταλμένη ἀπὸ ῥυτίδας.

— Περπατοῦσε ἄνω καὶ κάτω ὅλη τὴν νύχτα. 'Εγὼ δὲν τὴν ἔξέταζα, κ' ἔκεινη δὲν ἐφαίνετο νὰ μὲ βλέπῃ, μὰ εἶχε τὰ χέρια σφιγμένα 'πίσω της, τὰ μάτια της ἔλαμπαν, καὶ τὰ χείλη της ὅλο ἐσάλευαν, ἐσάλευαν...

Ἡ χωρικὴ ἔκυψε καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐργόχειρόν της, κ' ἐβυθίσθη εἰς τὴν προτέραν σιωπήν της.

«Μάλιστα, ἔτσ' εἶνε, ἥρχισεν ἐκ νέου ὁ Λουῆς. Λοιπὸν τὸ πρωΐ, πρωΐ, σὰν ἔξημέρωσε, εἴχαμεν μίαν ἄλλην ἐπίσκεψι· ἡτον ὁ πατέρας κ' ἡ μητέρα τῆς Μαντμοαζέλλ'. Τὴν περασμένη 'μέρα εἶχαν γυρίσει στὸ ξενοδοχεῖο τους, διάβασαν τὴν ἐφημερίδα, κι' ἀμέσως ἡ κόρη των ἔγεινε ἄφαντη. Μὲ μεγάλη δυσκολία μπόρεσαν νὰ βροῦν τὰ ἵχνη της, καὶ στὴν πίστι μου! πόσο νευρικοὶ κι' ἀνήσυχοι ἦταν, καὶ πῶς ἐστέναζαν ἀπὸ κόπο καὶ λύπη ἄμα ἔφθασαν!

Εις πέντε λεπτά μᾶς τὰ εἶπαν ὅλα. Δὲν εἶχαν πολλὰ γιὰ νὰ 'ποῦν. 'Ο Κλοῦνο Γόδουν ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην των – Λιλὴ τὴν ώνομαζαν – πρὶν περάσῃ ὁ μῆνας. Τοὺς εἶχεν ἀποχαιρετήσει δύο ήμέρας πρὶν συμβῇ τὸ δυστύχημα.

Τοὺς ὠδηγήσαμε στὸν κοιτῶνα ὅπου εἶχαμε ἀφήσει τὴν Μαντμοαζέλλ'. Τὸ δωμάτιον ἦτον ἄδειο! εἰξεύραμε ποῦ εἶχε ὑπάγει αὐτῇ! Τοὺς ὠδήγησα μόνος μου, κύριε, καὶ σμὰ στὸ Σκαλοπάτι τοῦ Διαβόλου, τὴν ηὕραμε. Ἐπῆγαν νὰ τὴν ἐνταμώσουν. Ἐγὼ ἥρθα 'πίσω μόνος.

Τὴν ὥρα τοῦ δείπνου ἐγύρισαν. Περνῶντας ἀπὸ τὸ καφενεῖο, ἥρθαν εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιαίτερο δωμάτιο, ποῦ ἥθελαν νὰ τὸ πιάσουν.

Πρώτη ἐβάδιζε ἡ Μαντμοαζέλλ': δὲν ἔβλεπε οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά· τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια της εἶχαν μὰ σκληρὴ κρύα ματιὰ μέσα τους ἐφαίνοντο νὰ κυττάζουν κάτι μακρυνὸν τὸ πρόσωπόν της εἶχε μιὰν ἀκίνητη, νεκρώσμιον δψι ἐπάνω του. 'Ο κύριος κ' ἡ κυρία ἀκολουθοῦσαν' ἡ κυρία εἶχε ἔνα μανδήλι στὰ μάτια της. 'Ο γηραλέος ἄνθρωπος. ἥρθε 'ς ἐμένα, καὶ μοῦ ἔπιασε τὸ μπράτσο μὲ χέρι ποῦ ἔτρεμε.

– Δὲν πιστεύω νὰ μᾶς γνωρίζῃ, κύριε Πετρών, εἶπε, ἀλλὰ μᾶς ύπακούει σὰν μικρὸ παιδί.

'Εμειναν δυὸ βδομάδες στὸ ξενοδοχεῖο μου αὐτοὶ οἱ "Αγγλοι. Κάθε μέρα, πρωΐ-πρωΐ, ἡ μικρὴ κυρία ἔφευγε σιωπηλά, ἡ μητέρα ἡ ὁ πατέρας ἀκολουθοῦσε εἰς ἀπόστασιν. Σχεδὸν δὲν τοὺς ώμιλοῦσε ποτέ. Ἐτρωγε, ἐγδύνετο, ἐπλάγιαζε, μὰ ποτὲ δὲν ἔκοιμᾶτο. 'Εσηκώνετο κ' ἐνδύνετο πάλι, σὰν καμμιὰ κερένια μηχανή, καὶ κάθε μέρα τὸ τριανταφυλλένιο χρῶμα στὸ πρόσωπό της ωλιγόστευε, ἐωσότου τέλος καὶ τὰ χεῖλη της ἐφαίνοντο σχεδὸν ἄσπρα.

– Νομίζετε δτι ὠφελεῖ τίποτε νὰ μένωμεν ἐδῶ; μ' ἐρώτησ' ἔνα πρωΐ ὁ κύριος. Έὰν ἀνεκαλύπτετο τίποτε, ἐσεῖς πρῶτος θὰ τὸ ἐμανθάνατε.

'Εσεισα τοὺς ὕμους καὶ τὸ κεφάλι μου.

– Δὲν ωφελεῖ, κύριε· μὰ ἡ Μαντμοαζέλλ';

ΎΑ! ταλαίπωρος ἄνθρωπος, πῶς ἐστέναξε!

– Θὰ μείνωμεν ὅλον τὸ δεκαπενθήμερον, εἶπε, κ' ἔπειτα, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ!

Ήτον τὸ ἀπόγευμα, τὴν ἡμέραν ποῦ εἶχαν ὡρισμένη γιὰ τὴν ἀναχώρησίν τους, ὅταν ἔνα παράξενο πρᾶγμα συνέβη. Μία μούλα ἥρθε ἀπὸ τὸ Σαμανίξ, μ' ἔναν ύψηλὸν Ἐγγλέζον καβάλλα, μεγαλόσωμον καὶ καλοκαμώμενον, μὲ ώραιὸν πρόσωπο, μὲ βαθουλωμένα, ἀδυνατισμένα μάγουλα. Τὰ

φορέματά του ήταν σχισμένα και λερωμένα. Έξεπέζεψε μὲ δυσκολία, ἐμβῆκε στὸ καφενεῖο, κ' ἐρώτησε εἰς φρικώδη γαλλικὰ γιὰ τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία Μπιούμοντ. Ὡτὸν ὁ Κλοῦλο Γόδουν!

Δὲν ἀγαπῶ νὰ γίνωμαι φόρτωμα, κύριε, ή σκηνὲς μὲ κάνουν νευρικὸν καὶ στενόχωρον. Τοὺς ἄφησα μαζῆ στὸ καφενεῖο, κ' ἐπῆγα νὰ καθαρίσω τὰ μαχαιροπήρουνα μὲ τὸν Γιάννη. Μόνον ἄκουσα πῶς εἶχε συμβῇ ὅλο αὐτό, καὶ τοῦτο ήτον ἀρκετὸ γιὰ μένα.

Ο νέος εἶχε πέση πρῶτος ἐπάνω 'ς ἔνα ὅχτο ψηλότερον ἀπὸ 'κεῖνον, ὅπου ηὔραμεν τὸν δύστυχον Παλλιζιέ· τότε τὸ σκοινὶ ἐκόπη, κ' ἔπεσε ὁ Ἐρρίκος καὶ σκοτώθηκε. Ο Ἐγγλέζος πρέπει νὰ λιγοθύμησε, γιατὶ ὅταν αἰσθάνθηκε ποῦ ήτον, κ' εἶδε τὸ σακατεμένο σῶμα τοῦ ὁδηγοῦ ξαπλωμένον κάτω, εἶχεν ἀρχίσει νὰ νυχτώνῃ πλέον. Υπέφερε τρομερὸν πόνο στὸν ἀστράγαλο, κ' ἔψαχνε τὸν ἑαυτόν του νὰ ιδῇ ἀν δὲν τοῦ εἶχον σπάσει κόκκαλα, καὶ μόνο μποροῦσε νὰ μπουσουλίζῃ μὲ τὰ τέσσερα. Δὲν εἶχεν ἔρθη ποτὲ 'ς αὐτὸ ἐδῶ τὸ ξενοδοχεῖο· ή πλησιεστέρα στέγη ποῦ ηξευρε ἡτον τὸ σπιτάκι τοῦ Παλλιζιέ, τέσσερα χιλιόμετρα μακρυά, <'ς> τὸ δυτικὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ. Ὡτὸν φῶς φεγγαριοῦ, μὰ ἐχρειάσθη ὡς τῆς ἐνδεκα τὸ πρωΐ γιὰ νὰ φτάσῃ. Ήὔρε τὸ σπιτάκι ἔρημο, ἀλλ' εἶχε στέγη γιὰ νὰ σκεπασθῇ, καὶ ζωοτροφίες, αὐτὰ τὰ δύο ποῦ ἐχρειάζετο. Ο δρόμος του, ὁ πόνος κ' ἡ κακοπάθεια, τοῦ ἔφεραν φοβερὸν πυρετόν. Τρεῖς ἡμέρες πρέπει νὰ ἐκείτετο ἀναίσθητος. Έπειτα ἀργὰ ἦρθε στὸν ἑαυτό του.

Νὰ σαλέψῃ ήτον ἀδύνατο, οἱ πόνοι του ήταν φοβεροί, καὶ καθὼς τὸ σῶμά του ἐπήγαινε καλλίτερα, ή ἀνησυχία στὸ πνέμμα του ἐγίνετο χειρότερη. Πῶς θὰ ἐμάθαιναν οἱ δικοί του ὅτι ήτον ζωντανός; Ο ἀσπλαχνὸς Θεός τὸν ἐβοήθησε, κύριε ἀφοῦ ἐπέρασε κι' ἄλλες κακές ἡμέρες, ἦρθαν χωριάτες γιὰ νὰ πάρουν τὰ πράγματα τοῦ δύστυχου Ἐρρίκου, κ' εὐρίσκουν ἐκεῖ τὸν Ἐγγλέζο. Αὐτοὶ τὸν ἐπῆραν μαζύ τους στὸ Σαμανίξ· σὰν ἔφτασ' ἐκεῖ, βλέπει ποῦ οἱ φίλοι του εἶχον φύγη! Μόνον ἔμαθε πῶς εἶχαν ἔρθη ἐδῶ, ηὔρε ἔνα γιατρὸ νὰ τοῦ κυττάξῃ τὸ ποδάρι του, κ' ὕστερα τὸ ἔβαλε μονομάς γιὰ 'δῶ.

– Πῶς εἶνε ή Λιλή; ἐρώτησε πρῶτα-πρῶτα, καὶ ξαναρώτησε πέντε φορές, προτοῦ νὰ 'βγῷ ἀπὸ τὴν σάλλα.

Τολοιπόν, κύριε, ἀ! πῶς ἐσκοτείνιασε! Θέ μου! βλέπω καὶ μαζώνονται σύννεφα...»

Ο ξενοδόχος ἔστρεψε τὸ ἡλιοκαὲς πρόσωπόν του πρὸς τὸ παράθυρον,

τὰ μάτια του ἔβγαζαν μιὰν ἀσυνήθιστη λάμψη· ἀνατρίχιασε πρὶν στραφῆ πάλιν πρὸς ἐμέ, ἀν καὶ ἦτο πλησιέστατα.

«Τολοιπόν, εἶχα καθαρίσει τὰ μαχαιροπήρουνα, ὅταν τοὺς εἶδα καὶ τοὺς τρεῖς νὰ περνοῦν τὴν πόρτα τῆς κουζίνας, πηγαίνοντας στὸν μικρὸν κῆπο ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα ἐλαφρὸ πάτημα νὰ κατεβαίνῃ τὴν σκάλα, κ' ἐκατάλαβα τὴν αἰτία. Ἡ μικρὴ κυρία περνοῦσε τὸ καφενεῖο κ' ἐπήγαινε στὸ ιδιαίτερο δωμάτιο. Μιὰ στιγμὴ ὕστερα ὁ κύριος Γόδουνιν ἔστησε· πήγαινε νὰ τὴν εύρῃ μονάχη της ἐκεῖ. Ἐπερίμενα ως ποῦ ἄκουσα τὴν πόρτα νὰ κλείσῃ, ὕστερα ἐπῆγα στὸ καφενεῖο, γιὰ νὰ βίξω μιὰ ματιά.

Οἱ τοῖχοι δὲν εἶνε χοντροί, καθὼς βλέπετε, κύριε —ἄκουσα μουρμουρίσματα— νὰ μὲ συμπαθᾶτε, ἀφουγκράστηκα. Μονάχα μιὰ φωνὴ μιλοῦσε, ἦτον τοῦ Ἑγγλέζου· γιὰ μισήν ὥρα σχεδὸν δὲν ἔπαψε. Θέ μου, μή με κολάζης! Ἡτον ἄσκημο φέρσιμο, μὰ τοὺς εἶχα μεγάλη ἀγάπη· ἔβαλα τ' αὐτὶ μου στὴν κλειδότρυπα, κι' ἄκουσα μεγάλα ἀναφιλυτά, ὅχι δυνατά, μὰ βαθειὰ καὶ μακρά, σὰν μισοπνιγμένα, κ' ὕστερα ἡ φωνή, ἡ φωνὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ πάλι, ξανάρχισε, πότε κομμένη καὶ κούφια, πότε καθαρὴ καὶ τρεμουλιαστὴ σὰν γυναίκεια.

— Λιλή, Λιλή, μικρή μου Λιλή! Δέν με βλέπεις; Δέν με γνωρίζεις; Δέν μπορεῖς νὰ θυμηθῆς; Ἡμέρα τοῦ γάμου μας, Λιλή μου, κύτταξε — δὲ Κλούλο!...

Ἐνα δυνατό, σφυριχτικὸ γέλιο μ' ἔξαφνισε. Ἐτρεξα στὴ μέση τῆς σάλλας, μόλις ἐπρόλαβα. Ἡ νέα κυρία ἔδωσε μιὰ σπρωξιὰ στὴν πόρτα, κ' ἐπέρασε δίπλα μου. Δέν με εἶδε, μ' ὅλον ὁποῦ τὸ φόρεμά της ἄγγιζε στὸ σουρτούκο μου. Τὰ μάτια της ἦταν γουρλωμένα κ' ἐκύτταζαν μπροστά της, δέν ἤξειρω τί. Ἀνατρίχιασα καθὼς ἔβλεπα, κύριε· ἡ λάμψη ποῦ εἶχαν μοῦ ἐφάνη πλέον ἐξωτικὴ καὶ τρομαχτικὴ παράποτε, καὶ τὰ χεῖλη της ἔδειχναν τὰ μικρὰ κάτασπρα δόντια της καθὼς ἐχώριζαν εἰς ἕνα θλιβερό, ἀναίσθητο χαμόγελο.

Ἐβγῆκεν ἔξω, ἀπ' τὴ φάτσα τοῦ ξενοδοχείου. Εἰξευρα ποῦ πήγαινε. Ὁ νέος τὴν ἀκολούθησε. Δέν ἔβλεπα τὸ πρόσωπό του, ἦτον σκυμμένο τόσο χαμηλά· εἶδα μόνο τὸ χρῶμά του, κ' ἦτον σὰν φύλλο. ἀπὸ χαρτὶ ἀσπρο. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπῆγε καταπίσω γιὰ νὰ μιλήσῃ τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας, ὕστερα πῆρε τὰ δύο ραβδιά του, καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀκόμα κάτω σκυμμένο, ἐπῆγε κατόπι της.

Αργὰ ἤρθαν πίσω τὸ βράδυ ἐκεῖνο. Πρώτη ἤρθε αὐτή, ὅπως κι' ἄλλοτε, ἐκεῖνος κατόπι της, κι' ὁ καθένας ἐφαίνετο τὸ ἴδιο ὅπως κι' ὅταν ἐπῆγαν.

– Αύτή δὲν τὸν γνωρίζει, οὔτε νὰ τὸν γνωρίσῃ θέλει, εἶπα τῆς Ἀδέλης.

‘Ο Λουῆς ἐκάπνιζε μανιώδης τὴν πίπα του, ἡ σύζυγός του ἀκόμη ἔκυπτεν εἰς τὸ ἐργόχειρόν της, δλη ἐκδοτος κατὰ τὸ φαινόμενον, μόνον πότε πότε ἔβλεπα τὸ στῆθός της νὰ ύψοῦται, καὶ τὰς βελόνας νὰ συγκρούωνται εἰς τὰς ἀδρὰς ρικνὰς χειράς της.

«Δυὸς ἡμέρες ἔξακολούθησε αὐτῇ ἡ κατάστασις.

– Εἶνε τρελή, καὶ τοῦ καίει τὴν καρδιά, εἶπα πάλιν τῆς Ἀδέλης.

Δὲν εἶνε γυναῖκα μὲ πολλὰ λόγια, ἡ Ἀδέλη, δὲν εἶνε· δὲν ἀπήντησε, μὰ ἀντὶ γι’ αὐτό, ἐπῆγε κ’ ἐγονάτισε ’μπροστὰ στὸν Ἐσταυρωμένον. Ἐπέρασε πολλὴ ὥρα γιὰ νὰ κοιμηθῶ ἐκείνην τὴν νύχτα. Πλαγιασμένος ἔβλεπα τὰ χεῖλη της ν’ ἀναδεύουν, ἐπάσχιζα κ’ ἐγὼ νὰ δεηθῶ. “Οταν ἔξυπνησα, αὐτὴ ἦτον ἐκεῖ ἀκόμα.

‘Εκείνη τὴν ταχινή, ποτὲ δὲν θὰ τὴν ἔεχάσω.»

‘Ο Λουῆς ἐκύτταξε μὲ ὑποψίαν πρὸς τὸ παράθυρον ἐφρικίασε, καὶ πάλιν ἔκείνη ἡ περίεργος ἐκφραστικοῦ φόβου ἐφάνη ἐπὶ τῶν χαρακτήρων του.

«– Ἐχω μιὰν ιδέα στὸ κεφάλι μου, ἤρθε καὶ μοῦ εἶπε ἡ Ἀδέλη· ὁ Ἀγιος Θεός μοῦ τὴν ἔβαλ’ ἐκεῖ.

Δύο ὥρες ὅστερα τὸ εἶπα τοῦ κυρίου Γόδουν.

– Ή κυρία σας εἶνε τρελή, τοῦ εἶπα.

‘Εκεῖνος μ’ ἐκύτταξε, χαμήλωσε τὰ μάτια, ἐδάγκωσε τὰ χεῖλη, μὰ δὲν μοῦ ἀντέλεξε, μόνο εἶδα τὰ δάχτυλά του νὰ ἔπιανωνται καὶ νὰ σφίγγωνται καὶ τὸ ραβδί του νὰ τοῦ πέφτη.

– Φαντάζεται πῶς τὸ σῶμά σας βρίσκεται ’ς ἐκεῖνο τὸ χάσμα. Ἐνόμισε καταρχὰς ὅτι ἵσως νὰ βγαίνατε ἀποκεῖ ζωντανός, καὶ πῶς μποροῦσε νὰ σᾶς εῦρῃ ἐκεῖ· ἵσως τὸ πιστεύει ἀκόμα. Εἶνε ἔνας ὄχτος ἀπ’ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χάσματος, κάτω ἀπ’ τὰ Σκαλοπάτια τοῦ Διαβόλου, εἶνε ἀντίκρυ ἐκεῖ ποῦ πηγαίνει καὶ στέκεται αὐτῇ. Ἀνίσως μπορούσαμε νὰ σᾶς βάλουμ’ ἐκεῖ!...

Μιὰ λάμψη σὰν ἀστραπὴ βγῆκε ἀπ’ τὰ μάτια του.

– Βλέπω, εἶπε ’γγλέζικα. ‘Ο Θεός σ’ ἐφώτισε!

‘Εσφιξε τὰ χέρια μου.

– ‘Εκεῖ θὰ μὲ βρῆ ἀπόψε! Χίλια εὐχαριστῶ ἐγκάρδια!

Δὲν ἐπρόκαμπα νὰ τελειώσω, κι’ αὐτὸς μ’ ἐκατάλαβε.

– Τὴν Ἀδέλη νὰ φχαριστᾶτε, εἶπα, καὶ τὸν ἄφησα.

Εἰς ἔνα πρᾶγμα ό ‘Εγγλέζος ἦτον ἐπίμονος· θὰ ἐπήγαινε στὰ «Δόντια

τοῦ Σκύλου» μονάχος του, ἔλεγε. «Ήτον ἀδύνατο, τοῦ εἶπα ἐγώ· δὲν μποροῦσε νὰ κατεβῇ τὸν γκρεμνὸν μοναχός του. Εἰς τὸ τέλος ἐδέχθη νὰ τὸν συντροφέψῃ ὁ κύριος Μπιούμοντ, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ κι' ὅλας νὰ πλαγιάσῃ χάμου. Ή κυρία θ' ἀκολουθοῦσε κατόπι μαζῆ μὲ τὴν Λιλή.»

Καὶ πάλιν ὁ Λουῆς διέκοψε. Προσέβλεπε τὴν Ἀδέλην, ἐφαίνετο εἰς ἀμηχανίαν πῶς νὰ ἔξακολουθήσῃ. Τέλος ἔκαμε κάτι παράξενον· μετεκίνησε τὸ κάθισμά του, ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὴν σύζυγον, καὶ εἶτα ἔξηκολούθησε. Παρετήρησα μίαν μεταβολὴν εἰς τὴν στάσιν του· οἱ λόγοι του δὲν ἔρρεον τόσον εὔκολοι, τ' ἀποφθέγματά του ἔξήρχοντο μὲ λακωνικὰς καὶ ταλαιπωρημένας φράσεις· οἱ ὄφθαλμοί του ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον καὶ πέραν τούτου εἰς τὸν οὐρανόν.

«Μοῦ φαίνεται σὰν νὰ τοὺς βλέπω, τώρα, εἶπε· ἥτον δέκα ἡ ὥρα ὅταν ἔγεινε αὐτό· ἥταν ώς δύο ὥρες φευγάτοι, πρέπει νὰ ἥτον ὀκτὼ ἡμέρας ὅταν ἔξεκίνησαν. Πάλιν τὸ ξαναλέγω, κύριε, μοῦ φαίνεται σὰν νὰ τοὺς βλέπω· ὁ κύριος Γόδουϊν, περπατῶντας καλλίτερ' ἀπὸ ὅσον ποτὲ τὸν εἶχα ἰδεῖ, κ' ἐκρατοῦσε 'ψηλὰ τ' ὡραῖο κεφάλι του, μὲ μιὰ νέαν ἔκφρασι στὸ πρόσωπό του. Ἐγύρισε ὀπίσω καθὼς ἔφθασε στὴν πόρτα καὶ μοῦ ἔπιασε τὸ χέρι καὶ πάλι.

– 'Ο Θεός νὰ σ' εὐλογῇ, εἶπε, καὶ τὴν Ἀδέλη τὴν γυναῖκα σου. Πιστεύω πῶς ἡ ἀγάπη μου θὰ μοῦ ἔρθῃ ὀπίσω.

Αὐτὰ ἥταν σωστὰ τὰ λόγια του, κύριε. Καὶ κατόπι ὁ γέρο-πατέρας, μὲ τοὺς κυρτοὺς ὠμοὺς καὶ τ' ἄσπρα μαλλιά του, τὸν ἀκολουθοῦσε. «Υστερ' ἀπὸ μισὴ ὥρα, ἡ Λιλὴ ἔτρεξε στὸν συνειθισμένο δρόμο της. Εἶχε τὸ ἴδιο ἄσπρο φόρεμα, ποῦ τὴν ἔβλεπα πάντοτε νὰ φορῇ, τὸ πρόσωπό της ἥταν σὰν μαρμαρένιας Μαδόνας· μόνο, στὴν πίστι μου! ἥτον καλλίτερο ἀπ' τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο! Ή μητέρα, ποῦ τὰ μαλλιά της εἶχον γείνῃ ψαρὰ 'ζ ἐκεῖνες τὴς ὀλίγες 'μέραις, ἐβγῆκε τελευταία ἀπ' ὅλους...»

Η φωνὴ τοῦ Λουῆς προσέκοπτε, θρόμβοι ίδρωτος ἔβρεχον τὸ μέτωπόν του, μία σταγών κατῆλθε διὰ τῆς παρειᾶς του – ἡ μὴν ἥτο ἄλλο τι;

– Θέ μου! ἐμορμύρισε, καὶ δὲν ἥτο ἀπλὴ ἔκφρασις, ἀλλὰ προσευχὴ.

«Ήτον μιὰ νυχτιὰ σὰν αὐτή· τέτοια ἡσυχία· βαρειά, πνιγηρὰ σιωπή. Αὐτὸ ἔδω φαίνεται νὰ ἥρθεν ἔξαφνα· ἐκεῖνο ἥτον ὅλη τὴν ἡμέρα. Ή Ἀδέλη κ' ἐγὼ ἥμαστ' ἔξω στὴν ἀπλωταριά. 'Εκαθίσαμ' ἐκεῖ ἀπ' τὴν ὥρα ποῦ ἔφυγαν· παραμονεύαμε, βιγλίζαμε. 'Ακούγαμε τὰ κουνούπια νὰ βομβοῦν, νὰ ζουνίζουν· ἀκούγαμε τὰ κουδούνια τῶν ἀγελάδων ἀπ' τὰ χαμηλότερα πλάγια τοῦ βουνοῦ· ἀκόμα μᾶς ἐφάνη πῶς ἀκούσαμε καὶ τὴν κα-

μπάνα τοῦ μοναστηριοῦ, πέντε χιλιόμετρα κάτω. Ἐξαφνα ἀκούστηκ' ἔνας ἥχος, ἔνας βρόντος ἔπειτα – ή Ἀδέλη κ' ἐγὼ μπορούσαμε νὰ πάρουμε δροκό – ἔπειτα ἀπ' τὸ βουνὸ ἀποπάνω μας κατέβηκε μιὰ ἔαφνισμένη φωνή, γυναίκεια φωνή.

– Κλοῦ-λο! Κλοῦ-λο!

Ἐγνωρίσαμε τὴν φωνή. Εἶχαμε ἀκούσει τὴν κραυγὴ κι' ἄλλοτε, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶχαμε ἀκούσει αὐτὴν τὴν παράξενη νέα χορδὴ 'ς αὐτήν μπορούσαμε νὰ ὀρκισθοῦμε, ἥ δχι, Ἀδέλη;»

Καὶ ἡ Ἀδέλη, καίτοι ὁ σύζυγός της δὲν τὴν ἔβλεπε, κατένευσε, καὶ τέλος ἄφησε τὸ πλέξιμόν της.

«Πέντε λεπτὰ ὕστερα, ἔαφνιστήκαμε ἀπὸ ἔνα τρομερὸν βρόντον ἐπάνωθέ μας. Ἡτον κάτι σὰν μπουμπουνητό, μόνον ὁ βρόντος ἥτο δυνατώτερος καὶ διαρκέστερος. Ἡρχετο ὅλο σιμώτερα καὶ σιμώτερα, δυνατώτερα καὶ δυνατώτερα· ὁ ἀέρας ἐσφύριζε ὀλόγυρα στὴν ἀπλωταριά, τὸ ἴδιο τὸ βουνὸ ἄρχισε νὰ κουνιέται. Ἀκούαμε τὸ βρόντο, τὸ σφύριγμα, μέσα στὸ σπιτικό μας. Ἡ Ἀδέλη κ' ἐγὼ πέσαμε ὁ ἔνας στοῦ ἄλλου τὴν ἀγκαλιά· εἰξένραμε τί ἦθελε νὰ 'πῇ τοῦτο.

'Εμείναμ' ἔτσι μισήν ὥρα, ὕστερα ὁ βρόντος καὶ τὸ σφύριγμα ἔπαψε, τὸ μπουμπουνητὸ ἐπῆγε μακριά, καὶ δὲν ἀκούετο καλὰ πλέον, ἥ ἀτμοσφαῖρα ἐκαθάρισε· ἡ χιονοστιβάδα εἶχε περάσει!»

'Ο Λουῆς ἐσπόγγισε τὸ πρόσωπόν του μὲ τὸ μανδήλιον, καὶ ἤνοιξε τὸ πανωφόρι του.

«Αὐτὴ ἥτον ἥ μεγάλη συμφορά, κύριε, ἥ ἔκρηξις τῶν μεγάλων πάγων τοῦ Κόλ.

Τὸ πρωΐ, τοὺς ηῦραμε τοὺς δύστυχους, κύριε· ἥταν ἀντάμα. Ἐκείνη εἶχε τὸ μπράτσο της γύρω στοὺς ὕμους του, κι' αὐτὸς εἶχε τὸ κεφάλι πάνω στὸ πρόσωπό της. Μόνον ὀλίγοι θεώρατοι βράχοι εἶχαν κυλιστῆ κατὰ τὰ «Σκυλόδοντα», μὰ ὁ ἔνας ἥτον ἐπάνω τους· αὐτοὶ εἶχαν βρεθῆ 'πάνω στὸ χεῖλός του, στὸν τόπον τῆς συναντήσεως των· τοὺς γονεῖς ποτὲ δὲν τοὺς ηῦραμε. Τὸ πέλαγος τῶν πάγων καὶ τῶν βράχων καὶ τοῦ χιονιοῦ εἶχε καταπλακώσει τὸν δρόμον κι' ὅλα τριγύρω του. Μὰ πέρα ἀπ' τὸ «Σκαλοπάτια τοῦ Διαβόλου» εἶνε μία πλάκα: «Κλοῦλο καὶ Λιλή», εἶνε χαραγμένα ἐπάνω 'ς αὐτήν αὐτὸς εἶνε ὅλον· κι' ἀποκάτω: «Requiescant in pace». Τὰ σώματα...»

'Ο Λουῆς ἔπαυσε. Ἐφύσησεν εἰς τὴν πίπαν του, ἀλλ' αὐτὴ εἶχε σβύσει.

– Θέ μου! ἔκραξε πάλιν.

Ἐν νέφος εἶχεν ἐπικρεμασθῆ αἴφνης καὶ εἶχεν ἐπισκοτίσει τὴν ὄψιν τῆς σελήνης. Ἐβυθίσθημεν σχεδὸν εἰς ἄκρον σκότος· διὰ τοῦ παραθύρου ἤρχετο παγερὰ ἡ πνοὴ ἐπικειμένης λαίλαπος.

Ἐν δευτερόλεπτον ὅστερον, λάμψις κεραυνοῦ κατερράγη ἀνωθεν τῆς οἰκίας, καὶ εἶτα, μετ' ἀγρίας βοῆς, ὁ ἄνεμος ἤγέρθη, καὶ ῥαγδαία βροχὴ ἤρχισε νὰ μαστίζῃ τὴν στέγην καὶ τὰ παράθυρα.

Ο Λουῆς ἀνεπήδησεν ἐπάνω καὶ ἡ ὄψις του ἔλαβε τέφρας χρῶμα.

– Δὲν τὸ ἄκουσες, γυναῖκα;

Ἐκλονήθη ὡς ἔμπληκτος κ' ἐσκόνταψεν, ἀλλὰ πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀδέλην, αὕτη εἶχε πέση λιπόθυμος.

Πάραυτα διπλῇ ἀστραπῇ ἔλαμψε διελθοῦσα πλησίον μου κ' ἔχόρευσε φοβερὸν χορὸν ἐπάνω εἰς τὸ ἀργυροῦν περιδέραιον. Πίγος τρόμου κατέλαβε τὰ μέλη μου τὰ ῥωμαλέα. Ή πίπα μου ἔπεσε κ' ἐθραύσθη εἰς τὸ ἔδαφος. Τότε ἡ τρομακτικὴ ἐκείνη φωνὴ καὶ πάλιν ἤκουόσθη.

– Κλοῦ-λο! Κλοῦ-λο!

Θὰ ἡδυνάμην νὰ ὄρκισθῶ ὅτι ἤκουσα πράγματι τὴν κραυγὴν ταύτην, καὶ ἂμα νέα ἐπιφορὰ βροχῆς ἤρχισε νὰ πλήττῃ τὰ παραθυρόφυλλα, τὸ ώρολόγιον ἐσήμανε τὴν δεκάτην.

Ἔτο ή ἐπέτειος, ἡμέρα καὶ ὥρα, τῆς συμφορᾶς.

## Π. ΡΙΖΑΛ

### *Ο Καραγκιόζης*

Τὸ τουρκικὸν θέατρον, εἰς τὴν προέλευσίν του, οὐδόλως μετέχει μυστικισμοῦ. Τὸ Ἰσλάμ μὲ τὰς σοβαρὰς τελετάς του δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς καμμίαν σκηνικὴν ἐκδήλωσιν. Δὲν ὑπάρχουν ἐπεισόδια εἰς τὸ Κοράνι. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε μόνον ἀπάνθισμα λόγων, φλογερῶν φιλιππικῶν, ἢ διαπύρων παροτρύνσεων πρὸς θεοσέβειαν. Διὰ τὸν Σουννίτην Μουσουλμάνον, ἢ τὸν Τούρκον, κανὲν ύλικὸν γεγονὸς δὲν συμβολίζει τὴν πίστιν οὐδὲ ἀναμμνήσκει τὴν ἀρχὴν τῆς. Τὸ πρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, αἱ πράξεις του, δὲν ἔχουν σημασίαν. Ὁ λόγος του, οἰονεὶ ἀκριβῆς ἐρμηνεία τῆς ὑπερτάτης θελήσεως τοῦ Ἀλλάχ, εἶνε τὸ μόνον τὸ ὄποιον ὄφειλει τις νὰ διατηρήσῃ. Παρὰ τοῖς Σουννίταις τῆς Τουρκίας, δὲν ὑπάρχει τίποτε παραπλήσιον μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ μὲ τὰς ἀλγεινὰς περιπετείας τοῦ Πάθους.

Μὴ ἔχον θρησκευτικὰς ρίζας, τὸ τουρκικὸν θέατρον δὲν ἀρύεται δόμοίως δυνάμεις ἐκ τῶν ἴστορικῶν παραδόσεων ἢ ἐκ τῶν πολεμικῶν θρύλων τοῦ ἔθνους. Ἐμπνέεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ πραγματικοῦ χωρὶς νὰ σεμνύνεται μὲ καμμίαν ἡθικοποιὸν ἀξίωσιν. Ἀπλῶς καὶ μόνον ἀποβλέπει εἰς τὴν τέρψιν τοῦ κοινοῦ, τοῦ πάντοτε ἐτοίμου εἰς γέλωτα. Δὲν ἔχει τίποτε τὸ τραγικόν, τούλαχιστον ἐκ πρώτης ἀρχῆς. Τότε μόνον θὰ προσλάβῃ δραματικὰ χρώματα, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ξένας φιλολογίας.

Ο Καραγκιόζης εἶνε τὸ ἀληθῶς τουρκικὸν θέατρον. Αὐτὸς μόνος δύναται νὰ διεκδικήσῃ δικαίως τὸ ὄνομα ἔθνικὸν θέατρον. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰς τὴν πόλιν Προῦσσαν, τὴν πρώτην πρωτεύουσαν τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Λικνὸν του ὑπῆρξεν αὐτῇ ἡ κοιτίς τῆς δυνάμεως τῶν Ὀσμανλήδων.

Ἡ πρώτη ἰδέα τοῦ Καραγκιόζη ὄφείλεται ὅχι εἰς τοὺς *Πουπάτσι*, τοὺς παλαιοτέρους γελωτοποιοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς *Ἀραβαῖς*: τὸν *Xayiál*, τὸν *Ἀραβα* γελωτοποιόν, καὶ τὸν *σετταρὲ* (τὸν μπερτέ), τὰ ὅποια ἐκθειάζουν οἱ *Ἀραβεῖς* συγγραφεῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Εῖς Πέρσης λίαν ἐγγράμματος, ὁ Σὲχ Κουστερί, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Θουστάρ, ἢ τὰ Σοῦσα, ἔζη εἰς τὴν Προῦσσαν, πλησίον τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ τοῦ Α'. Ἐνθυμούμενος τὰς φρονίμους συμβουλὰς τοῦ

Χαγιάλ τοῦ "Αραβος", και τὰς κωμικὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Κετσέλ Πεχλιβάν, τοῦ γελωτοποιοῦ τῆς πατρίδος του, ἐφαντάσθη ἐν θέατρον νευρο-σπάστων, ἥ μᾶλλον σκιῶν, πρὸς ψυχαγώγησιν τοῦ βεβαρημένου ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐθέντου του. "Οπως πλάσῃ δὲ σκηνὰς και χαρακτῆρας πρωτο-τυπίας τινός, ἔδωκεν εἰς τὰ δύο κυριώτερα πρόσωπα ὄνόματα τὰ ὅποια ἔφερον δύο ἄτομα περίφημα διὰ τὴν εὐθυμίαν και τὴν ἐτοιμότητα εἰς τὰς ἀποκρίσεις των: Καραγκιός και Χατζῆ Εϊβάτ. Ο πρῶτος, γέννημα και θρέψιμα τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Κίρκ Κλισσέ), ἥτο προμηθευτής τῶν στρατιῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ο δεύτερος, γνωστὸς ἔμπορος τῆς Προύσσης, εἶχε κάμει πολλάκις τὸ ταξίδι τῆς Μέκκας. Ἐφονεύθη δὲ ἀπὸ ληστὰς ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ιερᾶς πόλεως, κ' ἐτάφη εἰς Βεδερχάνι, ὅχι μακρὰν τῆς Δαμασκοῦ.

Ο Χατζῆ Εϊβάτ και ὁ Καραγκιός συνηντῶντο πολλάκις εἰς Προύσσαν. Λίαν πνευματώδεις και οἱ δύο, ἔρριπτον εἰς τὰς συνδιαλέξεις των πολὺ ἄλας και εὐθυμίαν. Οι ἀνθρωποι ἐπεζήτουν τὴν συναναστροφήν των, ἡγάπων νὰ τοὺς θέτουν οἰονεὶ εἰς ἀντιπαράστασιν, και νὰ προκαλῶσι τὸ ρέυστὸν πῦρ τῶν πονηρῶν ἀποκρίσεών των. Και ἔκαστος διέσωζε τ' ἐποφθέγματά των και τὰ ἀστεῖα των λογοπαίγνια [τῶν] διὰ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν. Οι δύο ἡρωές μας λοιπὸν ἔγειναν περιβόητοι εἰς τὴν Προύσσαν. Ή φήμη τοὺς ἐπῆρεν ἐπὶ τῶν πτερύγων της, και ηὗξησε τὴν συλλογὴν τῶν ἀποφθεγμάτων και τῶν λογοπαιγνίων των, φορτώσασα αὐτούς, ὅπως συνήθως συμβαίνει, και μὲ ἀλλοτρίας ἐπινοίας. Ἐθρεψαν τὰς ἀτελευτήτους ὄμιλίας τῶν γηραιῶν Τούρκων ἐπὶ μίαν ἐκατονταετηρίδα και πλέον, ἔως τὴν ἡμέραν ὅποῦ ὁ Σὲχ Κουστερὶ τοὺς εἰσήγαγεν εἰς τὸ παραπέτασμά του, και καθιέρωσεν ὄριστικῶς τὰ ὄνόματά των, κληροδοτήσας αὐτὰ εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Ο καλὸς αὐτὸς Πέρσης ἀπέδωκεν εἰς τὸν καθένα ώρισμένην γλῶσσαν και χαρακτῆρα. Τὸν Χατζῆ Εϊβάτ (κατὰ παραφθορὰν Χατζεϊβάτ) κατέστησε πρόσωπον σοβαρόν, ἐμβριθῆ, ἐγγράμματον, και ὀλίγον τι σχολαστικόν· τὸν Καραγκιόζ ἔπλασε ἀκόλαστον, φαῦλον, ύβριστήν, κομπορρήμονα, ἄμοιρον πάσης καλλιεργείας, ἀλλὰ προικισμένον μὲ πολλὴν ὄρθοφροσύνην.

Ο Σὲχ Κουστερὶ ἔπαιξεν ὀλίγας σκηνὰς ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Διὰ ζωηροῦ φωτὸς και διὰ πυκνοῦ προπετάσματος ἔρριπτεν ἐπὶ τίνος πέπλου ἀξέστους εἰκόνας παριστώσας πότε τὸν πρᾶον Χατζῆ Εϊβάτ, πότε τὸν θρασὺν Καραγκιόζην. Παραποιῶν τὴν ίδιαν φωνήν του, τοὺς ἔκαμνε νὰ

όμιλοῦν ἐναλλάξ. Αἱ βάναυσοι εὐθυμολογίαι τῶν δύο προσώπων ἔκαμνον νὰ ξεκαρδίζεται ὅλη ἡ αὐλή.

Ἡ ψυχολογία αὕτη ἀπέκτησεν εἰς ὀλίγον καιρὸν μεγάλην φήμην. Οἱ εὐπαίδευτοι τὴν ἀπεκάλουν μὲ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα Χαγιάλ, ὁ δὲ λαὸς τὴν ὠνόμασε *Καραγκιόζ* μπερντεσί, ἢ ἀπλῶς *Μπερντὲ* (παραπέτασμα). Ἐκαστος ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας ἥθελε νὰ ἔχῃ παραστάσεις κατ' οἶκον. Ὁ Σὲχ Κουστερὶ ἔσχε πολλοὺς ἐναμίλλους οἴτινες ἐπανελάμβανον τὰς εὐθυμολογίας του ἢ ἀνενέουν τὰς σκηνάς του. Κατὰ τὸν θάνατόν του, ἢ ἐφεύρεσίς του ἦτο δημοτικωτάτη. Ἐτάφη εἰς Προύσσαν, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κονακίου. Ὁ τάφος του, δεικνυόμενος μέχρι τῆς σήμερον, φέρει ἐπιτύμβιον λίαν διθυραμβικόν.

“Οταν ἡ κατάκτησις ἐτελειώθη σχεδόν, καὶ ἥρχισε διὰ τὴν Ἡμισέληνον ἡ πρόοδος τῆς παρακμῆς, ὁ Μπερντὲς ἐπαισθητῶς μετεσχηματίσθη. Δι’ ἀλλεπαλλήλων ἐγχειρήσεων, ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν ἐπετάθη. Ὁ Χατζῆ Ἐϊβάτ εἶνε πλούσιος καὶ ισχυρός, εἶνε πάντοτε πρὸς τὸ μέρος δπου φυσῆ ὁ ἄνεμος· εἰξεύρει δτι τὸν θαυμάζουν, καὶ καμαρώνει ὁ ἴδιος· προσέχει εἰς τοὺς τρόπους, καὶ τορνεύει τὴν γλῶσσαν του, ἥθικολογεῖ καὶ φιλολογεῖ, ἀναφέρει ἀραβικάς λέξεις καὶ στίχους. Ὁ Καραγκιόζης εἶνε δοῦλος, ἀλήτης· ἀγαπᾷ τὸ φαγί, καὶ ψοφᾷ τῆς πείνας δλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἀκόμη καὶ τὴν Παρασκευῆν· ἀλλ’ εὐκόλως λησμονεῖ τὴν πτωχείαν του, καὶ τραγουδεῖ ἐν τῷ μεταξύ· ἔχει ἀσματολόγιον πλούσιον καὶ ποικίλον, εἰξεύρει δλους τοὺς χαβάδες· αἱ χειρομίαι του εἶνε ἀσεμνοί, ἡ γλῶσσα του δὲν δανείζεται σχήματα ἐκ τῆς ρητορικῆς, ἀλλ’ εἶνε οὐχ ἡττον ἀκράτητος καὶ χρωματισμένη. Ὁ κυνισμός του εἶνε ἀποτρόπαιος. Δὲν εἶνε ἐν τούτοις κακοῦ χαρακτῆρός. Μόνον δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐρεθίζῃ τις εἰς τὴν φιλοπατρίαν. Εἶνε Τούρκος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἐκλεκτὸς τοῦ Ἀλλάχ. Κατ’ ἀρχὰς ἦτο σαρκικὸς μέχρι κτηνωδίας. Πλὴν τώρα ἐμετριάσθη, κ’ ἔγεινεν ἀνθρωπινώτερος. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀκροατάς του, ἐπολιτίσθη κι’ αὐτός. Ἐπέβαλε τώρα ἐνα χαλινὸν εἰς τὰς κτηνώδεις ὄρέξεις του.

‘Ο Χατζῆ Ἐϊβάτ εἶνε ἐν εἶδος Ἰωσήφ Προυδώμ ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον, ἀλλ’ ἔξαίρεται ἐνίοτε ὑπὲρ τὸ ἴδιον ἀνάστημά του, καὶ φθάνει εἰς εἶδος εὐηθείας ὥπωσοῦν ἀβρᾶς καὶ γαληνίου. Ὁ Καραγκιόζ εἶνε κρῆμα Φιγαρώ καὶ Γαυριᾶ, τοῦ τύπου ἐκείνου τὸν ὁποῖον οἱ γελοιογράφοι εἶχον ἐκλαϊκεύση περὶ τὸ 1830. Δὲν ἔχει μὲν καμπούραν εἰς τὰ νῶτα, ἀλλὰ φαλάκραν εἰς τὸ βρέγμα καὶ τὸ μέτωπον, τὴν ὁποίαν δὲν κατορθώνει νὰ

κρύψη ἀπὸ τὸ κοινόν, μὲ δῆλας τὰς ὑπερβολικὰς προφυλάξεις του.

Ο Μπερντὲς ἐντούτοις πληθύνεται· δευτερεύοντα πρόσωπα πλάττονται, ἀλλ' ἀνήκουσι πάντοτε εἰς τὴν ζωὴν τὴν πραγματικήν. Σιμᾶ εἰς τοὺς δύο κυρίους ὑποκριτάς, προστίθεται ὁλόκληρος λεγεών ἀτόμων πάσης καταστάσεως καὶ πάσης ἀνατροφῆς· ὁ μπένης, ὁ εἰσοδηματίας, ὁ ἐπαίτης, ὁ μέθυσος, ὁ παραλυμένος, ὁ βλάξ· πάσης φυλῆς καὶ πάσης γλώσσης· ὁ Ἀραψ, ὁ Φελλάχος, ὁ Πέρσης, ὁ Ἑλλην, ὁ Ἐβραῖος, ὁ Ἀλβανός, ὁ Κούρδος, ὁ Δροῦσος, ὁ Βλάχος, ὁ Βούλγαρος, ὁ Τσίγγανος, ὁ Φρέγκ. Ἐκάστη ἐκ τῶν εἴκοσιν ἐθνοτήτων τῆς αὐτοκρατορίας παρέχει ἔνα τύπον.

Αἱ σκηναὶ τοῦ Καραγκιόζη οὕτω πλουτισθεῖσαι ηὔξηθησαν εἰς ἐνδιαφέρον.

Παρέσχον εἰς τοὺς θεατὰς ἀλλοκότους φαντασμαγορίας ὅπου παρήλαυνον εἰς ὀλίγας στιγμὰς τὰ πολλαπλὰ καὶ ποικίλα πρόσωπα, τὰ ὅποια διαγκωνίζει τις ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς τὰς τουρκικὰς πόλεις, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Γαλατᾶ.

Εἰς τὴν πρώτην ἄτεχνον σκηνοθεσίαν τοῦ Κουστερῆ, ἐπηκολούθησαν νευρόσπαστα τελειοτέρας κατασκευῆς. Κατεσκεύασαν φιγουρίνια ἐκ δέρματος καμήλου, καὶ τὰ ἔχρωμάτισαν.

Ἐμαθον νὰ παράγωσι παίγνια φωτός. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς αὐλαίας τὸ κοινὸν βλέπει διαγραφομένους μὲ ζωηρὰ χρώματα τὸν Καραγκιόζ καὶ τοὺς συντρόφους του. Ὁ ἐκτελεστής ὁ εἰς καὶ μόνος, κρυπτόμενος ὅπισθεν τοῦ παραπετάσματος εἰς τὴν σκιάν, κρατεῖ πρόχειρα δύο μικρὰ κηρία· συμπλησιάζων αὐτὰ καὶ ἀπομακρύνων ἀπ' ἀλλήλων, ποικίλλων τὴν ἀπόστασίν των ἀπὸ τῆς αὐλαίας, κινῶν καὶ ταράσσων καταλλήλως αὐτά, ἐπιτείνει ἥ ἐλαττώνει κατὰ βούλησιν τοὺς χρωματισμοὺς τῶν ἀθυρμάτων του, καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὰς σκιάς των διαφόρους κινήσεις. Ἡ εὔστροφος φωνή του τοῦ ἐπιτρέπει νὰ κάμνῃ νὰ ὀμιλῶσι διαδοχικῶς, μὲ διαφόρους ἔχουσι καὶ τόνους, ὁ καλόκαρδος Χατζῆ Ἐϊβάτ, ὁ παράφορος Καραγκιόζ, ἥ νέα ἡ ξεμυαλισμένη καὶ ὁ μέθυσος ὁ οἰνόφλυξ. Εἰξεύρει νὰ συμμορφώνῃ τὸν τόνον μὲ τὸ πρόσωπον, ν' ἀνέρχεται ἀπὸ τὸν φθόγγον τῆς τρυφερότητος εἰς τὸ διαπασῶν τῆς ὄργης, νὰ σύρῃ νωχελῶς τὰς συλλαβὰς ὅπως ἥ χανούμισσα, ἥ νὰ καλπάζῃ ἵλιγγιωδῶς τὰς λέξεις ὅπως ὁ Ἀρμένιος. Κατορθώνει νὰ μιμῆται μὲ πολλὴν ἀλήθειαν τὰ ἐλαττώματα τῆς προφορᾶς, τοὺς σολοικισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς τοὺς συχνοὺς εἰς τὰ στόματα τῶν ξένων τῶν ὄμιλούντων τὴν τουρκικήν. Ἡ γλῶσσα τῶν εύπαιδεύτων, ἥ τόσον διάφορος ἀπὸ τὴν λαλουμένην, δὲν πρέπει νὰ τοῦ εἶνε δλως ξένη. Ὁφεί-

λει νὰ γνωρίζῃ πῶς ν' ἀρτύνη τοὺς λόγους μερικῶν ἐκ τῶν προσώπων του μὲ λέξεις ἀραβικάς, περσικάς, ἑλληνικάς, ισπανικάς, κατὰ τὴν περίστασιν. Ἡ τουρκική σύνταξις, μὲ τὰς ἐπιτηδεύσεις της τὰς δανεισμένας ἀπὸ τὴν περσικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν γραμματικὴν, πρέπει ν' ἀποκαλύπτῃ, ἐν μέρει τούλαχιστον, τὰ μυστήρια της εἰς τὸν χειριστὴν τοῦ Μπερντέ. Ὁφείλει δὲ νὰ ἔχῃ τὴν γλῶσσαν εὔστροφον καὶ ταχεῖαν, καὶ μνήμην ἐκτάκτως πιστήν.

\* \* \*

Ἐπὶ δύο αἰῶνας, τὸ κυρίως θέατρον τοῦ Καραγκιόζη διλίγας ὑπέστη μεταβολάς. Μόνον τὸ δραματολόγιον του ἔγεινε ποικιλότερον, αὐξηθὲν δι' ἄλλων ἐπινοιῶν τῶν ἔξ έπαγγέλματος γελωτοποιῶν. Τὰ πρόσωπα δύμως αὐτὰ καὶ ἡ σκηνοθεσία εἶνε καὶ σήμερον ὅποια ὑπῆρξαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Τὰ δραμάτια τοῦ Καραγκιόζη εἶνε εὐάριθμα. Τὰ μὲν τυπωμένα, τὰ δὲ ἐν χειρογράφῳ. Τινὰ ἔξ αὐτῶν εἶνε δανεισμένα ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Μολιέρου. Ὁ Ἀρπάγων, ὁ Σκαπῖνος, ὁ Ταρτοῦφος ἐμφανίζονται ὑπὸ τουρκικὰ ὀνόματα, ἀγορεύουσι, δρῶσι, καὶ πάλιν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν σκιάν. Ἄγνωριστα ἀποσπάσματα τοῦ ἀθανάτου Ποκελίνου, βαναύσως καὶ ἀσυναρτήτως σύρονται εἰς τὸ ταπεινὸν δραματολόγιον τοῦ Καραγκιόζη, καὶ μεταδίδονται εἰς τὰς παραστάσεις ταύτας τόπον ἀνθρωπιστικοῦ πραγματισμοῦ. Κάποιος μεταφραστής ἀνώνυμος πρέπει νὰ ἐλήστευσε τὸν Μολιέρον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαχμούτ τοῦ Β', καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Τουρκία πρώτην φορὰν ἤρχισε νὰ ἀνοίγῃ τὰς πύλας της εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως.

Πᾶς ἐπιχειρηματίας τοῦ Μπερντέ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ποικίλῃ τὰ θεάματά του, ὁφείλει νὰ γνωρίζῃ πολλὰ δραμάτια. Ἄλλὰ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνθυμηται τὸ κείμενον κατὰ λέξιν. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν συνέχειαν καὶ τὰ λογοπαίγνια τὰ πλέον ἔξεχοντα. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ μαθητεύσῃ ἐπὶ ἔτη τινὰ ὡς βοηθὸς πλησίον ἐνὸς πεπειραμένου ἐργολάβου τοῦ Καραγκιόζη. Ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν του, αὐτοσχεδιάζει, συντομεύει ἐδῶ, ἐπιτείνει ἐκεῖ, ἐπαναφέρει ἐν πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἤρεσεν, ὑπὸ μίαν οἰανδήποτε πρόφασιν, λακπατεῖ τὸ νευρόσπαστον τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ φαίνεται νὰ ἤρεσε πολὺ, πλάττει ἐπεισόδια, πολλαπλασιάζει τὰς ρήξεις καὶ τὰς λεγομαχίας σημειώνων εἰς τὴν μνήμην του τὰ εύτυχη εύρηματα διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον.

"Αλλως, αἱ σκηναὶ αὗται, αἴτινες δύνανται νὰ παραταθῶσιν ἐπὶ μακρὰς ὥρας ἢ νὰ διαρκέσωσι μόνον ἐπὶ τινα λεπτά, κατὰ τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ ἐκτελεστοῦ ἢ τὴν θέλησιν τῶν θεατῶν, δὲν ἔχουσι πρᾶξιν τινὰ ἐνιαίαν καὶ καλῶς ὡρισμένην, οὕτε πλοκὴν καλῶς διεξαγομένην. Οἱ δύο πρωταγωνισταὶ ἀρχίζουν οὕτω τὸ δρᾶμα·

*Χατζῆ Εἰβάτ.* – Ὡ σύ, ποὺ ἔχεις μαῦρα φρύδια καὶ μαργαριταρένια δόντια, καλῶς ὥρισες.

*Καραγκιόζ.* – Ὡ σύ, ποὺ ἔχεις τὰ δόντια σὰν τσαπιά, κακῶς μᾶς ὥρισες!

*Χατζῆ Εἰβάτ.* – Δὲν ἔχεις κέφι σήμερα.

Λύσις δὲν ύπάρχει. Δὲν λέγουσιν ὅπως ἐν Ἰταλίᾳ, "Ἐ φινίτα λὰ κομμέντια! ἄλλ' οἱ θεαταὶ καταλαμβάνουν ὅτι τὸ θέαμα πλησιάζει εἰς τὸ τέλος, ὅταν ὁ Καραγκιόζης καὶ ὁ Χατζηεϊβάτης ἀνταλλάσσουν τὰς ἐπομένας λέξεις.

*Χατζῆ Εἰβάτ.* – Ἐχάλασες τὸν μπερντέ, τὸν ἔκαμες κομμάτια. Πηγαίνω νὰ 'πῶ χαμπάρι τοῦ νοικοκύρη.

*Καραγκιόζ.* – Στοὺς ὄρισμούς σου, *Χατζῆ Εἰβάτ.* Μοῦ φεύγεις γλίγωρα ἀπὸ τὰ χέρια ἀπόψε. Μὰ θὰ σὲ πιάσω αὔριο, ποὺ θὰ παιξώμε τὸ...

Καὶ μὲ τὴν ἀφελῆ ταύτην ρεκλάμαν, τὰ κηρία σβύνονται, καὶ τὸ κοινόν, τανυόμενον καὶ χασμώμενον, νυσταλέον, ἀδειάζει τὴν μικρὰν σάλλαν.

"Ο, τι δεσπόζει εἰς τὰ δραμάτια τοῦ Καραγκιόζη εἶνε τὰ ξυλοκοπήματα, οἱ χονδροὶ ἀστεῖσμοὶ καὶ τὰ καλαμπούρια. Φυσικὰ ὁ Καραγκιόζης εἶνε ὁ καταφέρων τὰ περισσότερα κτυπήματα. Ἀγαπᾷ πολὺ τὸν κανγᾶ, καὶ τὸ κοντὸν ραβδίον του δὲν τοῦ λείπει ποτὲ ἀπὸ τὴν μασχάλην.

Αὐτὸς ἐπίσης εἶνε ὁ παραμορφώνων καὶ καταστρέφων τὰς λέξεις, ὁ παρῳδῶν τὰς διαφόρους σοφὰς καὶ μετρημένας ὄμιλίας τοῦ *Χατζῆ Εἰβάτ.* Ὁ Καραγκιόζης εἶνε πάντοτε ὁ ἀπόλυτος πρωταγωνιστής, ὁποῖον καὶ ἂν εἶνε τὸ δρᾶμα. Πλησίον αὐτοῦ καταφεύγει πάντοτε ἡ κόρη ἡ διωγμένη ἀπὸ τὸν οἰκοκύρην, καὶ αὐτὸς δέχεται ἀλλεπαλλήλως ὄλους τοὺς λατρευτὰς τῆς ὥραίας, τοὺς παίρνει χρήματα, τοὺς ραπίζει, καὶ τοὺς ρίχνει τέλος τὸν ἔνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου διὰ νὰ καθαρίσῃ τὸ σπίτι του. Αὐτὸς κυβερνᾷ τὸ καῖκι – ἔγεινε καιϊκτσῆς· τὸ νερὸ τὸ γνωρίζει, ἐπειδὴ ἵτο νεροπωλητῆς ἄλλοτε – καὶ διαπορθμεύει ἀπὸ ὅχθης εἰς ὅχθην τὸν μπέην τὸν πλούσιον, τὸν ντοττόρον τὸν Φρέγκ, ὅστις ψελλίζει κωμικῶς τὴν τουρκικήν, τὸν Ἀσιανὸν τὸν πολύσαρκον ὃπου κάμνει νὰ βουλιάξῃ τὸ καῖκι, τὸν ἀγαθὸν *Χατζῆ-Μπαμπᾶν*, ὅστις ὄμιλει ἀραβικὰ καὶ πληρώνει εἰς διδαχὰς τὰ πορ-

θμεῖα, τὸν Ἐβραῖον τὸν φιλάργυρον καὶ κλαψιάρην, τὴν καδίνα τὴν δραπέτιδα ἀπὸ τὸ χαρέμι, τὸν ληστὴν δστις τοῦ προξενεῖ φόβον μὲ τὴν τρομερὰν καραμπίναν του. Αὐτὸς προσέτι ἀποτολμᾶ νὰ κόψῃ τὸ μαγευμένον δένδρον, καὶ δέχεται ἀπὸ τοὺς σατανικούς κλῶνας του τρομερὰν πληγήν, τὸ ὄποιον δμως δὲν τὸν σωφρονίζει. Ὁ Καραγκιόζης εἶνε τὸ κέντρον τοῦ φερωνύμου θεάτρου, καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα στρέφονται περὶ αὐτὸν μόνον διὰ νὰ τοῦ ἀποκρίνωνται, νὰ τοῦ κάμνουν πλάτες διὰ ν' ἀναρριχᾶται, καὶ νὰ τοῦ δίδουν θέματα διὰ νὰ σαρκάζῃ.

Καθ' ὅλην τὴν παράστασιν, τὸ κοινὸν καθήμενον ἐπὶ ξυλίνων βάθρων, ἐπὶ χωλῶν σκαμνίων καὶ ἐπὶ ψαθῶν εἰς τὸ ἔδαφος, παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν δρᾶσιν, ἐνθουσιᾷ εἰς πᾶσαν ὕβριν καὶ βαναυσότητα, καὶ τότε μάλιστα αἰσθάνεται ἄρρητον εὐτυχίαν, δταν ξυλοκοποῦνται μανιωδῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Οἱ ἴδιοι θεαταὶ ἐκτοξεύουσιν ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις, ἐνθαρρύνουσι τὰ μὲν ἐκ τῶν νευροσπάστων, ἄλλα προειδοποιοῦσι περὶ ἐνέδρας, προσπαθοῦσι νὰ προλάβωσι κυβιστείας καὶ ὑποσκελισμούς. Ἀπὸ τὸ ἐν ἔως τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς σάλλας ἀκούονται παρατηρήσεις, ἀπειλαί, βλασφημίαι, βωμολοχίαι τῶν ἰδιορρύθμων τούτων θεατῶν.

Ἐκαστος ἀσχολεῖται εἰς κάτι τι ἄμα ἀκροώμενος. Ἄλλος ροφᾷ τὸν καφέν του, ἄλλος μασσᾷ ἐν ραχάτ-λουκούμ· αὐτὸς ἐκπέμπει ἡδονικῶς τοὺς ἀρωματικούς καπνούς τοῦ ναργιλέ του, ἐκεῖνος θωπεύει τοὺς γυμνούς του πόδας μὲ ἡδεῖαν νωχέλειαν. Ἄλλοι συνομίλοῦν σιγά, ἀκούοντες τὸ δρᾶμα μὲ τὸ ἐν ὠτίον, διακοπτόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ γελάσουν εἰς τὰ καλὰ μέρη.

Ο τόπος εἶνε συνήθως πολὺ περιωρισμένος· εἰς μίαν γωνίαν ὁ Μπερντές, καὶ εἰς ὅλον τὸν χῶρον οἱ θεαταὶ συσσωρευμένοι. Ἀναδίδουσι ποικίλας ὄσμάς· μυρίζουν ἐργαστήριον, μαγειρεῖον, καπνόν, ίδρωτα. Αἱ θερμαὶ ἀναπνοαὶ πυκνώνουν τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἀκούονται χασμήματα, πτερνίσματα καὶ ἐρυγαί, σημεῖα ἀρχομένης πέψεως.

Ο λαὸς τρελαίνεται μὲ τὰ θεάματα τοῦ Μπερντέ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε οἰκουρός, δὲν δύναται εἰς συνήθεις καιροὺς νὰ συχνάζῃ. Κατὰ τὸν μῆνα ιδίως τοῦ ραμαζανίου πηγαίνουν εἰς τὸν Καραγκιόζην· οἱ μουσουλμάνοι, ἀφοῦ λύσωσι τὴν νηστείαν, ἄμα τῇ δύσει τοῦ ἥλιου, περιδιαβάζουν ἀνὰ τὴν πόλιν μέχρις ἀμφιλύκης. Τότε εὐχαρίστως πηγαίνουν νὰ περάσουν ὀλίγας ὕρας εἰς τὰ καφενεῖα ὅπου οἱ ἐπιχειρηματίαι κρεμῶσι τοὺς μπερντέδες των. Ἡ τιμὴ τῶν εἰσιτηρίων εἶνε φθηνή, ἀπὸ 20 ἔως 60 παράδες. Οἱ μπαμπάδες ἀκολουθοῦνται συνήθως ἀπὸ τὰ τέκνα των. Τὰ παιδιὰ δὲν

καταλαμβάνουν πάντοτε, εύτυχῶς, ὅλην τὴν ἔννοιαν τῶν βαναύσων ἀστεῖ-  
σμῶν καὶ βωμολοχιῶν τοῦ Καραγκιόζη, ἀλλ' ὅμως γελῶσι καλόκαρδα,  
καὶ διατηροῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς κωμικωτέρας σκηνάς. Αἱ γυναικες  
ὑποκείμεναι εἰς τοὺς νόμους τοῦ χαρεμίου, οἵτινες τοὺς ἀπαγορεύουν νὰ  
δεικνύουν τὰ πρόσωπά των εἰς τοὺς ἄνδρας, ἔχουν ίδιαίτερον γυναικωνί-  
την εἰς τὰ θέατρα ταῦτα. Παρακολουθοῦν, μέσον τοῦ δικτυωτοῦ, τὰς κι-  
νήσεις τῶν σκιωδῶν ἀθυρμάτων ἐπὶ τοῦ προσκηνίου. Ίδιαίτεραι δὲ παρα-  
στάσεις δι' αὐτὰς δίδονται πολλάκις κατὰ Παρασκευήν.

Θέατρα τοῦ Καραγκιόζη ὑπάρχουν εἰς τὰ κυριώτερα προάστεια τῆς  
Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ραμαζανίου, αὐτοσχε-  
διάζουν τοιαῦτα εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ὅπου ζῇ μουσουλμανι-  
κὸς πληθυσμός, ἔστω καὶ ἀραιότερος.

'Αλλὰ τὰ θέατρα ταῦτα εἶνε προωρισμένα διὰ τὸν μικρὸν λαόν, διὰ  
τὸν πτωχούς. Οἱ μπέηδες καὶ είσοδηματίαι Τοῦρκοι, οἱ ἀνώτεροι ἄξιω-  
ματοῦχοι μετακαλοῦσι παρ' ἑαυτοῖς, εἰς τὸ σελαμλίκι των, τοὺς ἐκτελε-  
στὰς τοῦ Μπερντέ, καὶ ἀπολαύουσιν αὐτοὶ μετὰ τῶν γυναικῶν των τοῦ  
θεάματος.

Καίτοι τὸ νεωτέρας μορφῆς θέατρον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ἡμέρας μας, αἱ  
μορφωμέναι τουρκικαὶ τάξεις διατηροῦσιν ἀκόμη πᾶσαν προτίμησιν διὰ  
τὸν ἑθνικὸν Καραγκιόζην των, τοῦ ὄποιου ἐκτιμῶσι τοὺς σαρκασμοὺς καὶ  
τὰς σατύρας. Οἱ ποιηταὶ πολλάκις ἔψαλαν τὸν Σὲχ Κουστερί. Μερικοὶ  
ἡθέλησαν νὰ θεωρήσουν τὰς σκηνὰς τοῦ Μπερντὲ ως πιστὴν εἰκόνα τῆς  
ζωῆς, ἥτις εἶνε φευγαλέα καὶ ἀβέβαιος: «Ομοιάζομεν μὲ αὐτὰς τὰς  
σκηνὰς ποῦ περνοῦν, ἀνακράζει εἰς ποιητής: μικρὰ θρυαλλίς τὰς πλάττει,  
ἀσθενής πνοή ἐμψυχώνει καὶ ἡμᾶς. Ἄμα σβύσῃ ἡ θρυαλλίς, αἱ σκιαὶ ἔξα-  
φανίζονται: ἂμα φύγῃ ἡ πνοή μας, παύομεν νὰ ὑπάρχωμεν. Όλα ἐδῶ  
κάτω εἶνε ἄστατα, ὅλα μηδενίζονται. Τίποτε δὲν διαρκεῖ. Τὰ πάντα μα-  
ταιότης».

\* \* \*

Ο τουρκικὸς Καραγκιόζης εὗρε μιμητὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ  
τῶν Ἰσραηλίτῶν τῆς Τουρκίας. Εἴς Καραγκιόζης Ἐλλην καὶ εἰς Καρα-  
γκιόζης Ἐβραῖος ἐγεννήθησαν, οἵτινες, καίτοι διατηροῦντες τὸ δνομα, τ'  
ἀκόλαστα ἥθη καὶ τὴν ἐλευθεροστομίαν τοῦ κοινοῦ προγόνου των, εἰσή-  
γαγον ἔνδυμα καὶ ἔξεις δανεισμένας ἀπὸ τὸ κοινόν των. Ο νόθος οὗτος  
τοῦ Τούρκου γελωτοποιοῦ ἀπέκτησεν εἰς τὴν νέαν ξενίαν του ἄλλην συ-

νοδίαν κατάλληλον διὰ τὴν νέαν ὑπαρξίν του. Ἐχει περὶ ἐαυτὸν ἔνα πασᾶν Ἑλληνα, ἔνα χωροφύλακα, μίαν γυναικα, ήτις εἶνε στρίγλα, κτλ. Ὁργίλος καὶ ἀρειμάνιος, δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὸ νὰ φαπίζῃ καὶ νὰ γρονθοκοπῇ τοὺς γείτονάς του, τοὺς φονεύει καὶ τοὺς θάπτει μὲ τὸν παπᾶν, τὸν ὁποῖον ἔχει πάντοτε πρόχειρον. Ἐχει πάντοτε λογαριασμοὺς μὲ τὸν χωροφύλακα, καὶ δὲν παύει νὰ λογομαχῇ μὲ τὴν γλωσσοκοπάναν, τὴν μέγαιραν.

Αἱ παραστάσεις αὗται δίδονται πολλάκις εἰς τὸν δρόμον. Ἐν παραπέτασμα ίδρυεται ἐν μέσῃ ὁδῷ, καὶ τὰ ξύλινα νευρόσπαστα χειρονομοῦν πολλάκις ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐκτελεστοῦ. Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύντροφος περιφέρει τὸν δίσκον τῆς ἐπαιτείας μεταξὺ τῶν περιέργων ὅσοι ἔσταθησαν διὰ νὰ ἴδωσι.

‘Ο Καραγκιόζης ούτος τοῦ δρόμου εἶνε πολύγλωσσος. Ἐκφράζεται ἐλληνιστὶ καὶ ἐβραιοϊσπανιστί, κατὰ τὴν συνοικίαν καὶ τὴν πλειονότητα τῶν ἀκροατῶν. Ἔνιστε ἀκούεται εἰς ἑλληνικὰ καφενεῖα. Τότε εἶνε σωβινιστής Ἑλλην ἐνθερμότατος.

Πάντοτε οινόφρουλος καὶ ἔτοιμος νὰ δώσῃ μαχαιριές, ψάλλει αἰσθηματικὰ ἄσματα ύπὸ τὰ παράθυρα τῶν ώραιών, καὶ διαπράττει μυρία ἀνδραγαθήματα ἡρωϊκωμικά· κατέρχεται εἰς φρέατα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἄνω πατώματα τῶν οἰκιῶν, ἀνέρχεται εἰς τὴν σελήνην, ἥτις τὸν ἀπολακτίζει καὶ τὸν βίπτει κάτω ἡμιθανῆ, δραπετεύει ἀπὸ τὰς είρκτὰς τὰς αὐστηρότερον φρουρούμενας, κτλ.

‘Υπὸ τὴν διπλῆν ἐπιφροήν τοῦ Καραγκιόζη καὶ τῶν Ἀνταρᾶς τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, οἵτινες διηγοῦνται εἰς τὰ καφενεῖα καὶ ἀνὰ τὰς πλατείας τὰ ἡρωϊκὰ συμβάντα τοῦ Ἀντάρ, τοῦ πολεμιστοῦ τούτου ποιητοῦ τὸν ὄποιον ὁ θρῦλος καὶ ἡ φιλολογία ἡ ἀραβικὴ ἀπηθανάτισαν, δημώδεις ἀφηγηταὶ ἡ Μεδάχ ἀνεφάνησαν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον. ‘Ἐν ἀρχῇ οἱ Μεδάχ διηγοῦντο τ’ ἀνδραγαθήματα τῶν Ὁθωμανῶν πολεμιστῶν, ἐντεῦθεν τ’ ὄνομά των, τὸ ὄποιον σημαίνει ἐγκωμιασταί. Ἡναγκάσθησαν, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας τὴν ὄποιάν ἔδρεψαν, νὰ εἰσαγάγωσι ποικιλίαν τινὰ εἰς τὸ ἐπάγγελμά των. Ἐξέμαθον διηγήματά τινα, μυθιστορήματα μεταφρασμένα τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. ‘Αλλ’ δ, τι ἥρεσε πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀκροατάς των, ὑπῆρξαν αἱ σκηναὶ αἱ σχεδὸν πολύγλωσσοι, τὰς ὄποιας ἐδανείσθησαν ἀπὸ τὸν Καραγκιόζ-μπερντέν.

‘Ο Μεδάχ ἀκούεται εἰς τὰ καφενεῖα τὰς νύκτας τοῦ Ραμαζανίου. ’Ανεβασμένος ἐπὶ ύψηλῆς ἔδρας, διηγεῖται εἰς πολυάριθμον κοινὸν τὰς ἀτυχίας τῆς Γενοβέφας ἢ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Μπεϊογλοῦ. ’Ομιλεῖ ἀφθόνως ἐπὶ

δύο ή τρεῖς ώρας, σταματῶν μόνον διὰ νὰ δροσίσῃ τὸν φάρυγγα. Παριστᾶ μιμικῶς ὅλα τὰ πρόσωπα. Τὸ ῥαβδίον, τὸ ὄποιον κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα, γίνεται, κατὰ τὴν περίστασιν, ὀμπρέλλα, τουφέκι, ἄλογο, ή πουλί. Ἀντὶ πάσης μεταμφιέσεως, ἀρκεῖται ν' ἀλλάξῃ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Μ' ἔνα φέσι κ' ἔνα μανδῆλι δύναται ν' ἀλλάξῃ τὸ κεφάλι του εἰς μίαν στιγμήν.

Κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμίτ Α' καὶ τοῦ Σελίμ Γ' (1774-1808), ὁ Καραγκιόζης ἐγέννησεν ἐν ιδιαίτερον θέατρον, τὸ Ὁρτὰ Ὁγιουνούν, τὸ ὄποιον παίζεται εἰς εἶδος κονίστρας μὲ βραχείας διαστάσεις. Τὰ ἐκ χαρτονίου νευρόσπαστα ἀντικατέστησαν ὑποκριταὶ μὲ σάρκα καὶ ὄστα, οἵτινες ἔπαιξαν κατ' ἀρχὰς τὰ δραμάτια τοῦ Μπερντέ, κ' ἐπρόσθεσαν ἀκολούθως εἰς τὸ δραματολόγιόν των, τὸ λίαν ισχνόν, παρφδίας τινὰς κατὰ μίμησιν τῶν Ἰταλῶν. Ἐπὶ ἀπλοῦ προσκηνίου, οἱ ἡθοποιοὶ παίζουν ὅπως θέλουσι, προσθέτοντες μιμικὴν καὶ σκηνικὰ εἰς τοὺς χαριεντισμούς των τοὺς αὐτοσχεδίους.

Τὸ Ὁρτὰ Ὁγιουνοὺ δὲν ἐφόνευσε τὸν Καραγκιόζην. Κ' ἐκεῖνο ἐπίσης δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὸν φοβερὸν συναγωνισμὸν τὸν ὄποιον τοῦ ἔκαμε τὸ νεώτερον θέατρον εἰσαχθὲν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας. Παίζεται ἀκόμη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ὁ Καραγκιόζης ἔχει περισσοτέραν πέρασν ἀπὸ τὸ Ὁρτὰ Ὁγιουνοὺ καὶ ἀπὸ τὸ νεωτερικὸν θέατρον. Εἶνε πάντοτε τὸ χαϊδευμένον παιδὶ τοῦ τουρκικοῦ δημοσίου.

## *ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΗ*

Στὰ κείμενα τοῦ βιβλίου τηρήθηκε ἡ ὄρθογραφία τῶν πρώτων δημοσιεύσεων, μὲ ἐλάχιστες ἐπεμβάσεις. Τηρήθηκε καὶ ἡ διπλοτυπία διρισμένων λέξεων. Περισσότερες κάπως ἐπεμβάσεις ἔγιναν στὴ στίξη.

Αντιβλήθηκαν μὲ τὸ πρωτότυπο κείμενο, σὲ δρισμένα σημεῖα, τὸ διήγημα τοῦ Μάρκ Τοναίν «Ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν χαρτονόμισμα» καὶ τὸ ἀφήγημα τοῦ Στάνλεϋ, καὶ οἱ ἀποκλίσεις ἢ παραδομὲς τῆς μετάφραστης σημειώθηκαν ύποσελιδίως. Οἱ ύποσημειώσεις αὐτὲς βέβαια δὲν ἀναιροῦν ὅσα λέγονται στὸν πρόλογο γιὰ τὴν ποιότητα τῶν παπαδιαμαντικῶν μεταφράσεων, ἀφοῦ «ἐνίστε κοιμᾶται καὶ ὁ καλὸς "Ομηρος» – πολὺ περισσότερο ἔνας ταλαιπωρημένος καὶ μεροκαματιάρης μεταφραστής.

Ἐκρινα πῶς θὰ ᾄταν ύπερβολικὰ σχολαστικὸ νὰ σημειώσω τὶς διαφορὲς τῶν γραφῶν στὶς δύο διαφορετικὲς δημοσιεύσεις τοῦ διηγήματος «Ἡ ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς».

Χαλκίδα, Φεβρουάριος 1993

*N.D.T.*

## Πρῶτες δημοσιεύσεις

1. Μάρκ Τουαίν, «Ένδος έκατομμυρίου λιρῶν χαρτονόμισμα», περ. *Τὸ Νέον Πνεῦμα*, τόμ. Γ' 1893, σ. 203-224. Ἡ μετάφραση ἀνυπόγραφη.
2. Μάρκου Τουαίν, «Διὰ κάθε λογῆς πλοῖα – Ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε καὶ αἱ τριήρεις τοῦ Κολόμβου», αὐτόθι, τόμ. Γ' 1893, σ. 356-374. Ἡ μετάφραση ἀνυπόγραφη. Τὸ πρῶτο μέρος ἀναδημοσιεύτηκε στὸ περ. *Τὸ Δένδρο*, ἀρ. 63, Σεπτ.-Οκτ. 1991, τὸ δεύτερο στὸ περ. *Ναυτικὴ Πνευματικὴ Καλλιέργεια*, ἀρ. 33, Μάιος-Ιούνιος 1992.
3. Ἐρρίκου Στάνλεϋ, «Οἱ μαῦροι σύντροφοί μου καὶ αἱ ἄλλοκοτοι ιστορίαι τῶν», αὐτόθι, τόμ. Γ' 1893, σ. 489-504. Ἡ μετάφραση ἀνυπόγραφη. Ἀναδημοσιεύτηκε μὲ μικρὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα στὸ περ. *Τὸ Παραμιλητό*, τεῦχ. 10, Φθινόπωρο 1991, ἀφιέρωμα στὸν Παπαδιαμάντη.
4. Οὐΐλλιαμ Τ. Στέδ, «Λοβεγγούλας, ὁ βασιλεὺς τῶν Ματαβελέ», αὐτόθι, τόμ. Γ' 1893, σ. 266-288. Τὸ κείμενο δὲν ἔχει ὄνομα συγγραφέα, ἀλλὰ στὸν Β' τόμο τοῦ 1894 τοῦ περιοδικοῦ, σ. 49, ἔνα σημείωμα τῆς συντάξεως πληροφορεῖ διτὶ ὁ συγγραφέας τοῦ ἀρθροῦ «Γλάδστων» εἶναι καὶ συγγραφέας τοῦ «Λοβεγγούλα». Ἡ μετάφραση ἀνυπόγραφη. Ἀποσπάσματα ἀναδημοσιεύτηκαν στὸ περ. *Τὸ Παραμιλητό*, τεῦχ. 10, Φθινόπωρο 1991, ἀφιέρωμα στὸν Παπαδιαμάντη.
5. Καρολίνης "Ολλανδ, «Οἱ λησταὶ τῆς Κορσικῆς», *Τὸ Νέον Πνεῦμα*, τόμ. Γ' 1893, σ. 307-328. Ἡ μετάφραση ἀνυπόγραφη.
6. Christie Dutton, «Ἡ ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς», περ. *Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρείας*, τόμ. 4ος, Ἰούλιος-Αὔγουστος 1908, σ. 899-907. Ἡ μετάφραση ὑπογράφεται. Στὸ τέλος σημειώνεται: «Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ». Μέρος τῆς μετάφραστος – ὡς τὴ φράστη τὸ κάθε μούτσουνο γύρω-γύρω στὴ σάλλα – δημοσιεύτηκε στὸ περ. *Ἡ Μούσα τοῦ Σκιαθίτη Θ.Ν.* Ἐπιφανιάδη, Μάιος 1903, τεῦχ. Β'. Ἐγινε ἀντιβολὴ τῶν δύο δημοσιεύσεων.
7. Π. Ριζάλ, «Ο Καραγκιόζης», περ. *Παναθήναια*, τόμ. ΙΕ', 15 Νοεμβρίου 1907, σ. 80-85. Ἡ μετάφραση ὑπογράφεται. Ἀναδημοσιεύτηκε στὸ περ. *Θέατρο*, Ἰούλιος-Αὔγουστος 1963.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Τρέχω νὰ προφτάσω τὸν ἥλιο» .....	7
Μάρκου Τουαίν: «Ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν χαρτονόμισμα».....	9
Μάρκου Τουαίν: «Ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νᾶε καὶ αἱ τριήρεις τοῦ Κολόμ- βου» – Διὰ κάθε λογῆς πλοία .....	30
Ἐρρίκου Στάνλεϋ: «Οἱ μαῦροι σύντροφοί μου καὶ αἱ ἄλλόκοτοι ιστο- ρίαι των» .....	47
Οὐίλλιαμ Τ. Στέδ: «Λοβεγγούλας – Ὁ βασιλεὺς τῶν Ματαβελὲ» ( <i>Ιστορία ἐνὸς ἔθνους ἀγρίων</i> ) .....	62
Καρολίνης "Ολλανδ: «Οἱ λησταὶ τῆς Κορσικῆς» .....	82
Christie Dutton: «Ἡ ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς» ( <i>Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἄλπεων</i> ) .....	103
Π. Ριζάλ: «Ὁ Καραγκιόζης» .....	118
Ἐπισημείωση .....	129
Πρῶτες δημοσιεύσεις .....	131

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ «Ο  
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΙ»  
ΜΕ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Ν.Δ.  
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΤΥΠΩΘΗ  
ΚΕ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1993 ΓΙΑ ΛΟΓΑ  
ΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΛΗΘΗ» ΣΕ  
ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΣΕ ΧΑΡΤΙ  
ΣΑΜΟΥΑ ΣΑΤΙΝΕ 100 ΓΡ. Η ΕΚΔΟΣΗ  
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΩΘΗΚΕ ΣΤΙΣ  
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ  
Α.Β.Ε.Ε. (ΑΡΔΗΤΤΟΥ 12-16, ΑΘΗΝΑ  
116 36, ΤΗΛ. 9217513 - 9214452).

«Μιὰ ἔργασία τρομερή, ποὺ τοῦ τρωγε ὥρες ὀλόκληρες, τόσο, ποὺ βγαίνοντας τὸ βράδυ ἀπὸ τὸ γραφεῖο, ἔτρεχε νὰ προφτάσει τὸν ἥλιο, κυνηγώντας τὸν ὥς τὸ Ζάππειο» (Π. Νιρβάνας).

Τὰ δύο εὕθυμα ἀφηγήματα τοῦ Μάρκ Τουαίν, τὸ ὅχι πολὺ μακρινὸ κείμενο τῆς Καρολίνας "Ολλανδ γιὰ τὸν μπαντίδον τῆς Κορσικῆς, τὸ θαυμαστὸ ἀφρικανικὸ παραμύθι γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ πρώτου ἀνθρώπινου ζευγαριοῦ ἀπὸ τὸ Φεγγάρι - διηγημένο ἀπὸ τὸν ἐξερευνητὴ Ἐρρ. Στάνλεϋ - ἔνα συναρπαστικὸ ρεπορτάζ τοῦ διάσημου δημοσιογράφου Οὐ. Τ. Στέδ γιὰ τὸν ἀφρικανὸ φύλαρχο Λοβεγγούλα, τὸ ἐνδιαφέρον μελέτημα γιὰ τὸν Καραγκιόζη καὶ τὸ ύποβλητικὸ διήγημα «Ἡ ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς», ποὺ περιλαμβάνει αὐτὴ ἐδῶ ἡ ἐκλογὴ τῶν παπαδιαμαντικῶν μεταφράσεων, εἶναι δείγματα τῆς «τρομερῆς ἔργασίας» τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀλλὰ ἀν οἱ συνθῆκες τῆς μεταφραστικῆς του δουλειᾶς ἦταν ἐντελῶς δυσμενεῖς, οἱ μεταφράσεις πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ χέρι του εἶναι γραμμένες σὲ παπαδιαμαντικὴ γλώσσα ἐφάμιλλη σχεδὸν μὲ ἐκείνη τῶν διηγημάτων του.

"Ισως δὲν εἶναι πολὺ μακριὰ ὁ καιρὸς ποὺ θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης προεξάρχει τοῦ χοροῦ τῶν Ἑλλήνων μεταφραστῶν.